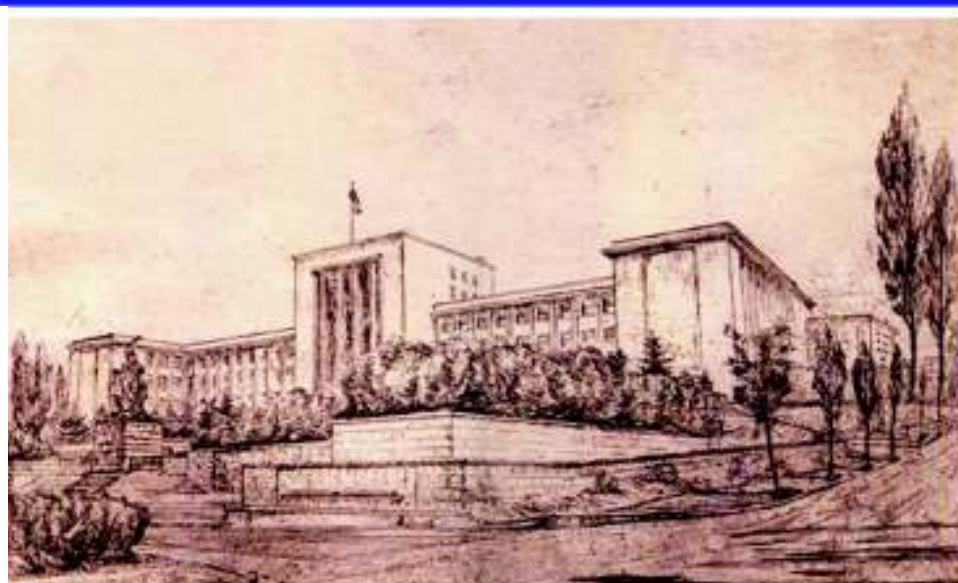

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

1/2014
IANUARIE - MARTIE

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI - 2014

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

1 / 2014

PUBlicaȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ“ AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBlicaȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“
BUCUREȘTI, 2014

Coperta: *Elena PLEȘANU*

*(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)*

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea
taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

CUPRINS

- 9** **Procesul de transformare a NATO și implicațiile acestuia asupra securității naționale și colective**
Gl.mr.dr. Gabriel GABOR
-
- 16** **NATO – actorul principal al securității europene și internaționale**
Col.lect.univ.dr. Dorin-Marinel EPARU
-
- 23** **Rolul intelligence în contracararea consecințelor generate de riscurile asimetrice la adresa operațiilor militare NATO**
Cdor.drd.ing. Stelian TEODORESCU
-
- 32** **Adaptarea structurilor demilitarizate pentru reacția la criză sau război. Subsystemul de planificare**
Cpt.drd. Dan HALCHIN
-
- 37** **Variabile referitoare la activități preponderent militare considerate relevante în procesul cuantificării diplomației apărării**
Cpt.drd. Sorin FETIC
-
- 48** **Principalele activități ale unui serviciu de informații în domeniul securității informațiilor**
Col.prof.univ.dr. Dănuț TURCU
-
- 53** **Dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea foștilor combatanți – DDR. Concept general și implicare internațională**
Col.dr. Valerică CRUCERU
-
- 59** **Scurte considerații despre sprijinul de geniu la nivel de forțe terestre**
Col.conf.univ.dr. Dumitru RADU
-
- 65** **Evoluția raporturilor militare din Regiunea Extinsă a Mării Negre în perioada post Război Rece**
Ing.drd. Marius ROȘU
-
- 76** **Organizații de securitate în fostul spațiu sovietic. Organizația Tratatului de Securitate Colectivă**
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
Col.dr. Cristian Leonard DORCA

- 87** **Managementul programelor educaționale destinate adulților în contextul dezvoltării durabile**
Col.conf.univ.dr.ing. Cezar VASILESCU
Lect.univ.dr. Aura CODREANU
-
- 93** **Utilizarea Internetului – factor favorizant și mijloc posibil de atingere a unor obiective de natură teroristă în spațiul euroatlantic**
Col.prof.univ.dr. Constantin IORDACHE
Gl.bg.drd. Marcel VOICESCU
-
- 98** **Rolul deciziei politice în cadrul revoluției în afacerile militare**
Gl.mr.dr. Gabriel GABOR
Mr.dr. Laura UNGUREANU
-
- 103** **O perspectivă politică și tehnică asupra posibilității înființării unui sistem european independent de apărare antirachetă**
Conf.univ.dr. Marian ZIDARU
Lect.univ.dr. Ștefan GEORGESCU
-
- 110** **Factorii care influențează sprijinul logistic în operațiile de stabilitate și de sprijin**
Col.prof.univ.dr. Sorin PÎNZARIU
Dr. Adrian ZISU
-
- 114** **Clusterele – motor al dezvoltării regionale și contributor la menținerea securității regionale**
Col.conf.univ.dr. Filofteia REPEZ
-
- 122** **Situația politică a statelor din Europa de Est la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial**
Cpt.lect.univ. Andi Mihail BĂNCILĂ
-
- 130** **Logistica misiunilor internaționale sub jurisdicția Națiunilor Unite**
Mr.dr. Grigore JELER
Mr.dr. Marius MIHARTA
-
- 134** **Arhitectura de securitate globală și mediul de securitate contemporan. Considerații teoretice privind puterea, sursele și instrumentele de putere ale statelor, ca vectori de afirmare a intereselor acestora**
Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA
-
- 147** **Cadrul legislativ și formele de salarizare din România**
Col.drd. Ion VASILE
-
- 156** **Interferențe semnificative între fundamentarea construcției bugetare în România și accesul la finanțări din fonduri europene pentru perioada viitoare**
Col.conf.univ.dr. Octavian MIREA
Col.drd. Fănel MITEA

- 167** Coordonate definitorii ale bugetului Uniunii Europene pentru perioada 2007-2013, pentru anul 2013 și perspective pentru perioada 2014-2020
Col.drd. Fănel MITEA
Col.conf.univ.dr. Octavian MIREA
-
- 178** Considerații privind apărarea antibalistică a Israelului
Col.drd. Leopold Cerassel LUNGU
-
- 184** Aspecte din istoria și lupta pentru supraviețuire a poporului afgan
Drd. Rita PALAGHIA
-
- 192** Brandingul serviciilor educaționale
Lect.univ.dr. Luiza-Maria COSTEA
-
- 198** Lexicul limbilor moderne: între tradiție și inovație (cu referiri la limbile română, engleză și franceză)
Lect.univ.dr. Consuela-Angela DRĂGAN
-
- 202** Principiile logisticii – fundament al sprijinului logistic al Forțelor Aeriene
Col.drd. Marian-Daniel FÂȘIE
Cdor.ing. Bogdan ZVONARU

EDITORIAL

Se spune că cel mai simplu mod de a cartografia universul atât de vast și de variat al comunicării este textul fixat pe un suport, fie el tipărit pe hârtie sau scris în format digital. Până la urmă este vorba de mesajul scris și oferit celor din jurul nostru, care transmite ceva, uneori chiar cunoaștere în domenii specifice.

Mesajul scris este o formă de exprimare a libertății de gândire a fiecărui individ în parte, este, generic vorbind, acea sursă de informare fără de care omenirea nu și-ar fi putut cunoaște istoria și transmite „știința” din generație în generație. Este un depozit al inteligenței omenești în care se oglindesc secole de istorie, de luptă, suferințe ori bucurii, care ne luminează sau ne întristează, un tezaur care ne deschide noi căi către cunoaștere și către un alt orizont de gândire asupra existenței umane. Fie că este vorba de scrieri științifice sau de beletristică, de scrieri pentru copii sau pentru adulți, informațiile comunicate prin scris nu își vor pierde niciodată valoarea intrinsecă, atunci când aceasta există.

Scrierile sunt bogăția palpabilă și inestimabilă a societății omenești, o moștenire culturală acumulată din cele mai vechi timpuri.

Însă timpurile s-au schimbat!

Oare câți militari de prestigiu n-au citit sau nu s-au inspirat, spre exemplu, din două lucrări de referință, scrise cu secole în urmă, „Arta războiului”, o capodoperă a strategiei militare, a lui Sun Tzu sau „Despre război”, un tratat militar de inestimabilă valoare, dăruit nouă de Carl von Clausewitz? Care om de știință nu a simțit sentimentul de mândrie atunci când și-a văzut publicată și recunoscută munca de o viață, opera sau părți din aceasta care să ofere semenilor, specialiști sau nu, noi perspective asupra existenței umane sau asupra unui domeniu precum este și cel militar?

În contextul actual în care informația și cunoașterea circulă cu o viteză amețitoare, când mediile de stocare sau de transmitere a acestora s-au diversificat așa de mult, a venit, firește, vremea schimbării și pentru Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, desigur, cu păstrarea tradițiilor specifice publicației noastre.

Buletinul Universității, publicație apărută în urmă cu șaptezeci și șapte de ani, reprezintă locul în care generații întregi de militari, și nu numai, și-au exprimat gândurile legate de evoluția fenomenului militar, în ansamblul său, sau de evoluția organizării sociale, la scară națională sau internațională, cu impact asupra organismelor din sfera apărării și securității.

Așa cum Universitatea Națională de Apărare „Carol I” se află într-un moment de noi căutări, de deschidere și de schimbare față de societatea civilă, punând preț pe valorificarea tradițiilor și pe continuitate în ceea ce privește pregătirea și instruirea comandanților și ofițerilor de stat major din Armata României, evident apelând la mijloace și metode moderne de învățare, așa și Buletinul Universității se află într-o

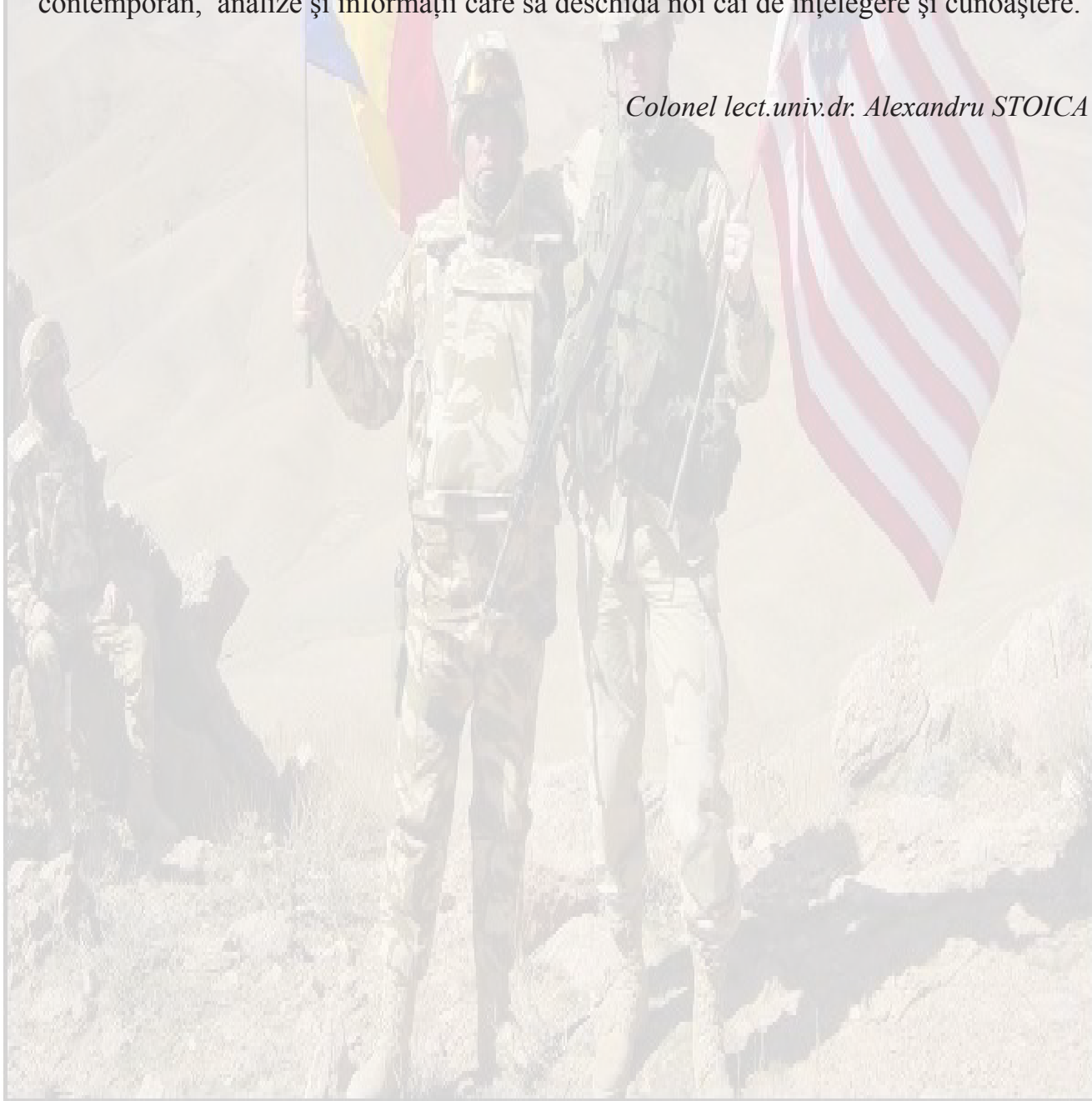
vizibilă schimbare, începând cu varianta tipărită, și sperăm, nu peste mult timp, prin lansarea unui site propriu, și în ceea ce privește forma online.

Începând cu numărul 1 din 2014, Buletinul Universității apare într-o nouă formă, mai îndrăzneță și, în același timp, mai atractivă. Și merită a fi subliniat faptul că publicația noastră este indexată în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL.

Alături de dumneavoastră, cadre didactice, studenți, doctoranzi, personalități de conducere din sfera militară și politică, toți cei care ați scris articole în paginile Buletinului Universității Naționale de Apărare „Carol I”, avem speranța că demersurile de modernizare și de schimbare vor reuși, păstrând totodată continuitatea asupra analizelor făcute în domeniul științelor militare și în cel al informațiilor și securității naționale.

Prin aceasta, vă invităm și vă așteptăm să transmitem prin paginile revistei, în continuare, militarilor și celor care vor să înțeleagă sau să aprofundeze fenomenul militar contemporan, analize și informații care să deschidă noi căi de înțelegere și cunoaștere.

Colonel lect.univ.dr. Alexandru STOICA

PROCESUL DE TRANSFORMARE A NATO ȘI IMPLICAȚIILE ACESTUIA ASUPRA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI COLECTIVE

THE PROCESS OF SHAPING NATO AND ITS IMPLICATIONS ON NATIONAL AND COLLECTIVE SECURITY

Gl.mr.dr. Gabriel GABOR*

Mediul de securitate din vecinătatea Uniunii Europene diferă de cel din interiorul acesteia prin zonele de instabilitate regională și existența unor dispute îndelungate atât pe continentul european, cât și în jurul acestuia. Principalul instrument pentru promovarea stabilității în vecinătatea apropiată îl reprezintă dezvoltarea pe mai departe a politicilor sale de vecinătate, poziție care oferă beneficii concrete și relații preferențiale cu statele vecine, în numeroase aspecte, dar, în particular, asupra accesului la piețe și a promovării investițiilor.

The security environment in the vicinity of the European Union is different from the internal one, not only in Europe, but also around it. The main instrument for promoting stability is the further development of neighbourhood policies, which offer concrete benefits and relationships with neighbouring states in many aspects, particularly regarding the access to markets and the promotion of investments.

Cuvinte-cheie: securitate; context european; NATO; transformarea capabilităților; comandă.

Keywords: security, European context; NATO; transforming capabilities; command.

În noul context de securitate, procesul de transformare și de adaptare a NATO la noile realități relevă fenomenul de revalorificare a factorului militar în calitatea sa principală de sursă de credibilitate, care va fi determinată și în viitor de capabilitățile militare puse la dispoziție de către națiunile membre.

Schimbarea adusă structurii de comandă a NATO este cea mai semnificativă din ultimii 50 de ani și s-a dovedit a fi un catalizator pentru schimbările istorice care au urmat, Summitul de la Praga din noiembrie 2002. Acest Summit istoric a avut ca rezultat un acord care permite realizarea unui set de schimbări cu adevărat remarcabile în cadrul Alianței, transformând o organizație veche de 50 de ani astfel încât aceasta să poată să facă față provocărilor secolului XXI. Pentru înțelegerea acestor schimbări este esențial să ne concentrăm asupra scopului urmărit de conducătorii NATO de a

crea două comandamente strategice noi, unul pentru operațiile curente desfășurate de către militarii NATO – Comandamentul Aliat pentru Operații – și altul orientat asupra viitorului forțelor NATO și a modului în care acesta poate fi concretizat – Comandamentul Aliat pentru Transformare¹.

Transformarea Alianței are ca scop dezvoltarea de noi capabilități militare care vor permite forțelor acesteia să desfășoare operații în întregul spectru de amenințări, cu asigurarea procesului decizional (menținerea consensului) în condițiile extinderii și ale stabilirii unui nou tip de relații cu UE, Rusia, Ucraina și cu statele din spațiile Caucaz, Asia Centrală și Mediterana.

Strategiile care definesc procesul transformării abordează domeniile cultura militară, planificarea și transformarea capabilităților. Procesele aferente acestor domenii se sprijină pe patru piloni:

- întărirea operațiilor întrunite;
- exploatarea avantajelor informaționale;
- conceptul de dezvoltare;
- dezvoltarea capabilităților de transformare.

*Statul Major General
e-mail: gaborsmg@yahoo.com

Întărirea capabilităților operațiilor întrunite garantează, practic, atingerea obiectivelor întregii game de misiuni NATO². Exploatarea avantajelor informaționale fundamentează strategia de transformare prin utilizarea informației și vizează creșterea capabilităților față de cererile de informații, creșterea capabilităților de apărare în domeniul informațiilor și a capabilităților de culegere a informațiilor adaptate conceptului de război în rețea.

Prin conceptul de dezvoltare și de experimentare se verifică modul în care conceptele operaționale și capabilitățile răspund provocărilor sau situațiilor de criză. Prin dezvoltarea capabilităților de transformare se urmărește realizarea unor mecanisme puternice de implementare a rezultatelor experimentărilor și dezvoltării conceptelor într-un timp foarte scurt. În ciuda succeselor obținute pe palierele de transformare conceptuală și operațională există o serie de evaluări sceptice referitoare la capacitatea Alianței de a răspunde tuturor provocărilor și, în special, a celor noi, neconvenționale, cu care se confruntă în prezent.

După crizele anilor trecuți, datorate diviziunilor existente între unii aliați europeni și SUA, pornind de la incapacitatea acestora de a acționa în afara spațiului european, Summitul de la Istanbul (28-29 iunie 2004) a relevat încă o dată adâncirea acestor dispute atât din perspectiva elementelor de transformare a NATO în domeniile adoptării deciziilor și a planificării, cât și pe problematica Afganistanului și a Irakului.

Deciziile s-au bazat pe o serie de compromisuri față de cerințele explicite ale documentelor de planificare NATO, ceea ce a condus implicit la amânarea unor decizii în domeniile planificării și desfășurării operațiilor. Chiar în aceste condiții, NATO continuă să rămână cea mai de succes alianță militară a epocii contemporane.

Tendința centrală, după Summitul de la Istanbul, este de confirmare și intensificare a procesului de transformare a misiunilor, capabilităților și forțelor sale, ca rezultat al necesităților de a răspunde mai eficient la crize prin utilizarea unor forțe rapid dislocabile și sustenabile în teatre de operații foarte îndepărtate. Acest proces determină realizarea unui proces flexibil de adaptare a deciziilor și de generare a forțelor necesare.

Prin abordarea extensivă și prospectivă a riscurilor de securitate, prin noile misiuni și

capabilități, NATO își dezvoltă în prezent rolul de proiectare a stabilității și securității, transferându-se de pe palierul exclusiv defensiv pe palierul defensiv-ofensiv. Viitorul Alianței se proiectează pe confruntarea cu fenomenul terorist și pe asigurarea securității membrilor săi față de instabilitățile care caracterizează Asia Centrală și de Sud, Caucazul, Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Una dintre cele mai importante probleme căreia NATO îi acordă o atenție specială este reducerea deficiențelor referitoare la gradul de utilizare a forțelor de care dispune, cauzate în special de fondurile bugetare scăzute alocate apărării și de menținerea în unele state ale Alianței a serviciului militar obligatoriu. Chiar dacă persistă încă deficiențe majore, se poate aprecia că se înregistrează progrese în îmbunătățirea capabilităților Alianței.

Securitatea colectivă presupune abordarea unor noi dimensiuni ale parteneriatului, bazată pe cooperare extinsă în reforma sectorului de securitate și promovarea stabilității în regiunea euroatlantică. Mediul de securitate impune o deplasare a centrelor de greutate către est. Acest aspect include și concentrarea tot mai pregnantă asupra unor programe de sprijin pentru statele partenere din Caucaz și Asia Centrală³. La nivelul parteneriatului cu Rusia se profilează un nou tip de relație, relație accentuată la Summitul de la București, ce deschide perspective largi de dezvoltare, care în timp poate conduce la lansarea unor operații comune NATO-Rusia⁴.

Parteneriatul NATO-Rusia a fost conceput ca un element strategic pentru întărirea securității în spațiul euroatlantic, întemeiat pe principii, valori și angajamente fundamentale, inclusiv democrația, libertățile civile și pluralismul politic. Privind în urmă, la istoria de peste un deceniu, am dezvoltat un dialog politic și proiecte concrete pe o gamă largă de subiecte de securitate internațională, unde avem obiective și interese comune.

Deși suntem preocupați de recente declarații și acțiuni rusești, pe subiecte cheie de securitate și de interes comun, precum Tratatul privind Forțele Convenționale din Europa (CFE), suntem pregătiți să continuăm să lucrăm cu Rusia, ca parteneri egali în domenii de interes comun, așa cum este prevăzut în Declarația de la Roma și în Actul Fondator. Trebuie să ne continuăm eforturile comune în lupta împotriva terorismului și în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă și a mijloacelor de transport al acestora.

Îndemnăm Rusia să se angajeze activ în ofertele importante de cooperare care i-au fost prezentate. Discuțiile bilaterale Statele Unite - Rusia cu privire la apărarea antirachetă și CFE, printre alte teme, pot aduce o contribuție importantă în acest domeniu, considerându-se faptul că potențialul Consiliului NATO-Rusia (NRC) nu este pe deplin realizat și rămânem pregătiți să identificăm și să urmărim oportunități pentru acțiuni comune în format 27, reamintind principiul independenței deciziilor și acțiunilor NATO sau ale Rusiei. Reafirmăm Rusiei că politica ușilor deschise a NATO și eforturile prezente, precum și cele viitoare privind apărarea antirachetă a NATO sunt menite să ofere un răspuns mai bun față de provocările de securitate cu care toți ne confruntăm și reiterăm faptul că, departe de a reprezenta o amenințare pentru relația noastră, acestea oferă oportunități de a aprofunda cooperarea și stabilitatea⁵.

Transformarea Alianței are implicații și asupra României, ca membră NATO. Transformarea armatei României este un imperativ strategic, fiind modelată și influențată de realitățile competiției erei informaționale și de conceptul *Războiului bazat pe rețea*; un imperativ tehnologic, deoarece dezvoltarea științifică creează tendințe semnificative în evoluția strategiei și planificării apărării, și un imperativ determinat de amenințări cu implicații multiple și complexe.⁶ La nivelul României, scopul principal al transformării îl constituie adaptarea structurilor militare la mediul de securitate actual și viitor, care să asigure realizarea angajamentelor asumate în corelație cu formele și cu procesele pe care le implică transformarea Alianței. Structurile militare ale țării noastre trebuie să fie în măsură să execute întreaga gamă de misiuni ale Alianței.

Pentru România, transformarea armatei sale constituie o miză importantă care are rolul de a-i asigura o poziție stabilă într-un mediu schimbător și competitiv. Lipsa transformării înseamnă investirea unor fonduri enorme în capacități cu eficiență redusă. Singura opțiune este adaptarea la o schimbare rapidă a câmpului de luptă cu dezvoltarea rapidă a capacității competitorilor. Se obține, astfel, siguranța realizării unei securități naționale cu riscuri minime. Cheia realizării spiralei transformării este de a se pune în aplicare soluții care, într-o manieră oportună, să permită realizarea unui sistem de conducere capabil de abordarea provocărilor viitorului. Derularea procesului de transformare va avea ca rezultat

crearea de capacități militare caracterizate prin flexibilitate, viteză de reacție crescută și interoperabilitate. Structurile militare nu se vor transforma prin ele însele, ci prin schimbarea de mentalitate și capacitatea de adaptare la nou a militarilor. Se dă, în acest fel, decidenților politico-militari posibilitatea realizării obiectivelor urmărite. Din această perspectivă se poate afirma că viitorul nu va aparține neapărat armatelor cele mai dotate tehnologic, ci celor care vor fi capabile să înțeleagă natura conflictelor și vor reacționa eficient în fața lor. Globalizarea transformă radical atât în teoria relațiilor internaționale, cât și în practica proprie sistemului internațional actual, modalitatea de înțelegere a politicii externe.

Se diversifică, pe plan intern și pe plan internațional, tipurile de manifestare a puterii statale. În timp ce se estompează acuitatea diferendelor teritoriale, de performanța economică și de prosperitate, iar în viitor se vor amplifica tensiunile și conflictele care au la bază coliziunea valorilor. Tind să coexiste și să concureze, pe de o parte, modelul angrenajului democrației, piața liberă și, pe de altă parte, variante ale controlului pieței interne care să coexiste.

Provocările noi rezultate din reșezarea raporturilor de putere la nivel global au determinat și vor continua să determine transformarea sistemului de relații internaționale, în direcția unei mai mari puteri și stabilități și a unei capacități sporite de reșezare la presiuni și la constatări.

Dacă la finalul acestui proces de reșezare vom găsi o lume unipolară, bipolară sau una multipolară, acest lucru are o mai mică importanță în contextul prezentului demers. Ce este mai important, este faptul că România a ales să facă parte dintr-o comunitate de valori bine definite.

Analize numeroase converg spre ideea că, în deceniul următor, sistemul internațional se va sprijini pe o rețea dominantă de state, alcătuită în jurul statului cel mai puternic sau va cuprinde mai multe rețele de state, care vor gravita în jurul unui stat – centru de putere. Asocierea se va întemeia pe interese comune și pe o viziune similară referitoare la ordinea globală. Aceste rețele ar putea intra, pe anumite subiecte și spații geografice, în competiție sau în conflict. Distinctive vor fi opțiunea pentru democrație sau pentru autocrație și opțiunea pentru un sistem internațional dominant de factorii de putere sau pentru punerea unui membru. Globalizarea economică va continua și se va adânci. În ciuda

tendințelor protecționiste recurente, comerțul internațional va crește. O deschidere mai mare și apariția unor puteri comerciale noi vor accentua competiția și vor crește presiunea pentru adaptarea sistemelor economice și sociale.

Actorii trinomului dominant, SUA, UE și Japonia, vor rămâne lideri de piață în domeniul produselor de înaltă tehnologie, dar vor continua să externalizeze servicii și vor rămâne lideri pe piață în domeniul produselor de înaltă tehnologie, dar vor continua să externalizeze servicii și producerea bunurilor pentru care este necesară forță de muncă numeroasă. Țările țintă ale centralizării vor deveni noile ateliere economice ale lumii. China și India își vor continua ascensiunea economică, deplasând spre Asia centrul de greutate al economiei mondiale. Totuși, în ambele țări, creșterea economică sustenabilă va depinde de reformele interne, de accesul la resurse și de dezvoltarea infrastructurii.

În anul 2020, produsul intern brut (PIB) al Chinei ar putea egala produsul intern brut al SUA (19 trilioane USD – estimat) din punct de vedere economic, calculat în funcție de paritatea puterii de cumpărare. Se estimează că, până în anul 2005, China și India își vor tripla produsul intern brut, dar în clasamentul după un sistem european bine stabilit.

Globalizarea economică va continua sau se va adânci. În ciuda tendințelor protecționiste recurente, comerțul internațional va crește. O deschidere mai mare și apariția unor puteri comerciale noi vor accentua competiția și vor crește presiunea pentru adaptarea sistemelor economice și sociale.

Uniunea Europeană și conceptul de Identitate Europeană de Securitate și Apărare

La acest început de secol, Europa unită își propune continuarea procesului de completare a dimensiunii economice cu una de politică externă și de apărare. Politica Europeană Comună de Securitate și Apărare reprezintă o nouă provocare pentru Uniunea Europeană, deși ideea unei Politici Comune de Apărare nu este de dată recentă.

Ideea creării unui sistem defensiv comun pentru ansamblul țărilor europene a fost conceptualizată imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, în scopul anihilării unei eventuale reluări a politicii de agresiune din partea Germaniei. O primă încercare a fost, astfel, făcută în anii '50, după fondarea Comunității Europene a Cărbunelui și a Oțelului, însă proiectul unei Comunități Europene

de Apărare nu a trecut de Parlamentul Francez, în 1954. Mai târziu, apar alte câteva proiecte, însă nici unul nu are succes. Primul moment de cotitură este marcat de Tratatul de la Maastricht (1992), un răspuns la căderea Zidului Berlinului și la prăbușirea Uniunii Sovietice. Acest tratat a pus bazele Uniunii Economice și Monetare (implicit, a monedei unice Euro) și a Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC). Acest document stabilea pentru PESC următoarele obiective:

- conservarea păcii și întărirea securității internaționale în concordanță cu principiile Cartei ONU, Actului final de la Helsinki și Cartei de la Paris;
- dezvoltarea și consolidarea democrațiilor și statului de drept;
- respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Politica Externă și de Securitate Comună a fost reafirmată și reconfirmată prin prevederile Tratatului de la Amsterdam (1999), fiind introdusă ca rezultat al necesității de a echipa mai bine Uniunea Europeană pentru a face față multiplelor provocări care apar la nivel mondial, prin asigurarea unor noi mijloace de acțiune în planul relațiilor externe, altele decât cele tradiționale (cooperare și dezvoltare economică și politici comerciale). Consiliul European, organismul care definește liniile principale de acțiune în cadrul PESC, are dreptul să definească, prin consens, strategiile comune în acele zone în care statele membre au interese importante în comun⁷.

Cinci obiective fundamentale stau în spatele Politicii Externe și de Securitate Comune, și anume:

- apărarea intereselor fundamentale și a independenței Uniunii;
- întărirea securității Uniunii;
- menținerea păcii și întărirea securității internaționale;
- promovarea cooperării internaționale;
- consolidarea democrației, a statului de drept și respectarea drepturilor omului.⁸

Misiunile tip Petersberg (misiuni umanitare, de salvare și de menținere a păcii) au fost încorporate în Tratatul de la Amsterdam, acesta fiind momentul considerat crucial într-o vreme în care resurgența conflictelor locale amenința securitatea europeană.

Principiul conform căruia „Uniunea Europeană va avea un rol complet pe scena internațională” în cadrul misiunilor de tip Petersberg. În acest sens, UE „trebuie să dețină capacitatea necesară

pentru acțiuni autonome, susținute de forțe armate credibile (misiuni umanitare, de salvare și de menținere a păcii) pentru a face față crizelor internaționale fără a aduce prejudicii acțiunilor NATO“, a fost reafirmat și în 1999⁹.

Pentru a-și putea asuma responsabilitățile referitoare la întreaga gamă a misiunilor de prevenire a conflictelor și managementul crizelor, statele membre ale UE trebuie să dezvolte capacități militare mai eficiente și să stabilească noi structuri politice și militare, pentru adoptarea deciziilor și conducerea acțiunilor. Europa, ca organizație, nu deține necesarul de bază pentru un război, ca, de pildă, transport aerian de armament greu, armament de înaltă tehnologie etc., precum și trupe suficiente care să fie desfășurate, chiar dacă are mai mulți soldați decât Statele Unite.

Ceea ce se impune este responsabilitatea pe care Europa trebuie să și-o asume pentru propria securitate: nu poate cere Statelor Unite să intervină ori de câte ori apare vreo criză pe continent. Mai mult, dacă se dorește menținerea legăturii transatlantice, trebuie dezvoltat un parteneriat real cu Statele Unite și împărțită sarcina securității comune.

Un pericol pentru SUA îl reprezintă o eventuală „dislocare“ a Europei din dispozitivul comun de apărare, susținând că NATO trebuie să rămână cea mai importantă organizație de securitate. Însă, criza din Kosovo a arătat, încă o dată, faptul că Europa nu poate să-și gestioneze singură securitatea, prezența americană fiind necesară. Din această perspectivă, se impun pentru statele europene implicate în procesul de creare a Identității Europene de Securitate și Apărare ajustări radicale în cadrul forțelor armate proprii: armata trebuie redimensionată prin stabilirea unui echilibru în ceea ce privește resursele și modul în care acestea sunt utilizate.

Enumerând câteva dintre riscurile sfârșitului de secol XX – tentația unui izolaționism american și noile tensiuni dintre Washington și Beijing –, președintele francez Jacques Chirac sublinia că „un sistem cu adevărat multipolar nu poate exista decât dacă Uniunea Europeană devine ea însăși o putere reală“. După crearea euro, continentul trebuie să deschidă al doilea mare „șantier“, cel al Apărării: „Kosovo a confirmat pe deplin necesitatea și chiar urgența afirmării unei Europe a Apărării, care să acționeze fie în sânul Alianței Atlantice, fie de maniera autonomă, în funcție de natura crizelor”¹⁰. Criza din Kosovo a evidențiat

necesitatea reechilibrării balanței dintre SUA și Europa în ceea ce privește soluționarea crizelor și conflictelor în spațiul european, prin creșterea rolului continentului nostru dotat cu o politică externă și de securitate comună.

Obiectivul Uniunii Europene este capacitatea autonomă de a lua decizii și, când NATO, ca alianță, nu este angajată direct, să declanșeze și apoi să desfășoare operațiuni militare, ca răspuns la crizele din spațiul de interes. Complexitatea cooperării militare dintre membrii Uniunii este marcată și de diferențele între aceștia în ceea ce privește statutul lor militar. În plus, multe state au încheiat între ele tratate bilaterale și multilaterale de cooperare militară.

Elaborarea unei Politici Europene Comune de Securitate și Apărare va contribui atât la crearea unui climat de stabilitate, inclusiv cu efecte preventive în zonele cu potențial ridicat de insecuritate de pe continent, cât și la conturarea unui rol mai pregnant al Uniunii Europene, ca actor de prim rang pe scena internațională.

Uniunea Europeană este fondată pe principiile de libertate, democrație, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, principii comune statelor membre cu aceleași valori. În concepția Uniunii Europene, scopurile politico-militare și puterea sunt analizate ca părți ale unui cadru mai vast ce integrează toate aspectele acțiunii externe atât la nivelul obiectivelor, cât și al instrumentelor. Pentru instabilități și insecuritate – de o diversitate și o amplitudine fără precedent – este necesară o abordare preventivă în locul uneia reactive sau curative, concentrată asupra obiectivelor politicii și nu asupra amenințărilor.

Conceptul de Identitate Europeană de Securitate și Apărare (European Security and Defence Identity) a apărut și s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor '80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare“, în urma Declarației de la Summitul UEO de la Roma, a Uniunii Europene Occidentale. Declarația de la Roma confirma dorința celor șapte membri ai UEO de a coopera în interiorul organizației prin armonizarea punctelor de vedere asupra problemelor specifice legate de securitatea europeană. Revigorarea UEO a fost impulsionată și de Actul Unic European din 1986.

Într-o primă formulare, conceptul de Identitate Europeană de Securitate și Apărare apare explicit formulat în acest document, prin dezvoltarea și aplicarea la sfera securității și apărării a ideii de

identitate europeană, înscrisă în paragraful 14 din Documentul asupra identității europene, dat publicității la Copenhaga, la 14 decembrie 1973. Europa rămâne vulnerabilă în fața amenințărilor globale. În scopul creșterii încrederii și securității populației europene, Uniunea Europeană și statele membre s-au înarmat cu instrumente noi, moderne: mandatul de arestare european, cadrul definirii terorismului, eurojustiția, care respectă în totalitate libertățile civile și Constituția europeană. Adoptarea unei clauze de solidaritate asigură evoluția statelor membre către o comunitate politică angajată la furnizarea de ajutor reciproc și asistență în fața riscurilor de orice natură, ceea ce va face posibilă folosirea mecanismelor securității europene și politicii de apărare în situații de criză pe teritoriul Uniunii Europene.

Asigurarea pe termen lung împotriva unor viitoare posibile amenințări este servită de angajamentele defensive ale statelor membre, precum și de perspectiva unei mai strânse colaborări asupra apărării comune în cadrul UE. Deschiderea, manifestată în toate acțiunile întreprinse, accesibilitatea și transparența politicilor au impus crearea unui climat de accesibilitate și în vecinătatea Uniunii Europene. Prin forța de atracție și nu prin coerciție s-a reușit neutralizarea disputelor minoritare și a conflictelor de granițe.

Mediul de securitate din vecinătatea Uniunii Europene diferă față de cel din interiorul acesteia prin zonele de instabilitate regională și existența unor dispute îndelungate atât pe continentul european, cât și în jurul acestuia. Principalul instrument pentru promovarea stabilității în vecinătatea apropiată îl reprezintă dezvoltarea pe mai departe a politicilor sale de vecinătate, poziție care oferă beneficii concrete și relații preferențiale cu statele vecine, în numeroase aspecte, dar, în particular, asupra accesului la piețe și a promovării investițiilor.

Rusia reprezintă un partener strategic pentru UE atât la nivel continental, cât și global. Ca putere europeană, Rusia trebuie să devină parte a zonei largite de cooperare în Europa. Pentru o pace durabilă pe continentul european, stabilitatea democratică și prosperitatea Rusiei sunt esențiale. UE manifestă toată disponibilitatea pentru o colaborare strânsă cu Rusia atât în promovarea securității globale, cât și în abordarea provocărilor de pe continentul european, cum ar fi nonproliferarea armelor de distrugere în masă, printr-un dialog politic și de securitate și prin colaborare concretă.

Consiliul Permanent de Parteneriat asigură o puternică bază instituțională pentru parteneriatul UE-Rusia, care va adăuga substanță adoptării unei strategii comune revizuite, ce va stabili priorități și va detalia instrumente și mijloace.

Ucraina, Moldova și Belarus reprezintă provocări speciale pentru politica de vecinătate a Europei. Rezolvarea conflictului din autodeclarata regiune Transnistreană din Moldova este o problemă principală a parteneriatului UE-Rusia. Turcia se remarcă, ca partener vital pe care UE îl va integra strâns în aria largită de cooperare europeană. UE este pregătită să intensifice dialogul politic și de securitate cu Turcia, ca viitor membru al Uniunii, și o va invita să ia parte, în mod concret, la cooperarea politico-militară. Implementarea parteneriatului din perioada de preaderare, o rezoluție asupra problemei din Cipru și consolidarea respectării drepturilor omului reprezintă un element integral al acestei cooperări adâncite.

Consolidarea stabilității în Balcani și integrarea lor progresivă în Uniunea Europeană sunt parte integrantă a politicii de vecinătate. Strategia europeană de securitate și toate celelalte instrumente direct relaționate acesteia pot fi considerate un răspuns la Strategia de Securitate Națională a SUA sau la Conceptul Strategic al NATO, dar nu reprezintă, în fapt, decât dovada că factorii de decizie europeni consideră că dimensiunea de apărare a Europei trebuie dezvoltată și sprijinită cu mijloace și eforturi proprii.

Datorită puterii sale economice (a doua după SUA), Uniunea Europeană trebuie să-și asume și responsabilități strategice globale. În cooperare cu NATO, UE trebuie să-și consolideze cadrul instituțional și operațional pentru a răspunde adecvat crizelor și conflictelor regionale. Proiecția securității și stabilității dincolo de granițele Uniunii prin mijloace diplomatice, economice și, în ultimă instanță, militare, reprezintă o inițiativă lăudabilă a UE, care a cunoscut numeroase progrese. În perspectivă este de așteptat ca PESA să evolueze în direcția transferului tot mai mare de suveranitate către instituțiile Uniunii Europene, apărarea națională devenind subsidiară celei europene, iar adoptarea unei Carte Albe a Securității și Apărării Europene va asigura detalierea obiectivelor politice stabilite în Strategia de Securitate a UE. Uniunea are la bază un sistem nou de prelungire umană.

Constrângerile impuse de resurse cer o abordare mai integrată a apărării. Astfel sunt

necesare: dezvoltarea unor planuri compatibile ale țărilor europene în ceea ce privește nevoile de apărare, doctrinele militare și capacitățile militare necesare acestora; o cooperare mai strânsă în domeniile cercetării, dezvoltării și achizițiilor capacităților militare ce se consideră a avea prioritate; dezvoltarea capacităților naționale în ceea ce privește antrenamentul, sprijinul și găzduirea unităților naționale și multinaționale.

În concluzie, politica externă a UE este multifuncțională și se constituie, în principal, din intervenții civile și militare în procesul de gestionare a crizelor. Însă, capacitățile militare ale UE sunt încă în faza de dezvoltare. România poate să contribuie la efortul de îmbunătățire a acestor capacități prin furnizarea de forțe, echipamente și pregătire la Forța de Reacție Rapidă a UE. De asemenea, țara noastră poate avea contribuții semnificative la capacitățile civile pentru prevenirea crizelor, prin participarea la evaluarea comună a amenințărilor și la eventualele inițiative diplomatice.

NOTE:

1 <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/romanian/interview.html>

2 <http://www.mae.ro/>

3 *The Readers Guide to the NATO Summit in Washington*, 23-25 April 1999, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium, p. 25.

4 Franis Heisbourg, *L'Europe de la defense dans l'Alliance atlantique*, „Politique Etrangere”, no. 2, 1999, pp. 219-233; Adam D. Rotfeld, „Europe: The Institutionalized Security Process”, *SIPRI Yearbook 1999*, Stockholm International Peace Research Institute, 1999, pp. 235-265 și Peter van Ham, *Europe's New Defense Ambitions: Implications for NATO, the US, and Russia*, George C. Marshall European Centre for Security Studies, The Marshall Center Papers No.1, April 30, 2000, pp. 10-12.

5 Declarația de la Summitul de la București, 2-4 aprilie 2008, www.summitbucharest.ro

6 James L. Jones, *Transforming NATO's military*

structures, în „NATO Review”, Nr.1 spring, 2004, sursă internet <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/english/military.html>.

7 Wolfgang Wagner, *The democratic legitimacy of European Security and Defence Policy*, Occasional papers, No. 57, aprilie 2005, European Union Institute for Strategic Studies, Paris, p. 11.

8 <http://eur-lex.europa.eu/>

9 *Declarația de la Koln*, iunie 1999.

10 <http://ue.eu.int/ueDocs/newsWord/fr/gena/87043.doc.50>

BIBLIOGRAFIE

Franis Heisbourg, *L'Europe de la defense dans l'Alliance atlantique*, „Politique Etrangere”, no. 2, 1999.

James L. Jones, *Transforming NATO's military structures*, în „NATO Review”, Nr. 1 spring, 2004, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue1/english/military.html>

Marshall European Centre for Security Studies, *The Marshall Center Papers* No. 1, April 30, 2000.

Rotfeld D. Adam, *Europe: The Institutionalized Security Process*, SIPRI Yearbook 1999, Stockholm International Peace Research Institute, 1999.

Wolfgang Wagner, *The democratic legitimacy of European Security and Defence Policy*, Occasional Papers, No. 57, Aprilie 2005, European Union Institute for Strategic Studies, Paris.

The Readers Guide to the NATO Summit in Washington, 23-25 April 1999, NATO Office of Information and Press, Brussels, Belgium.

<http://www.mae.ro/>

www.summitbucharest.ro

<http://eur-lex.europa.eu/>

<http://ue.eu.int/ueDocs/newsWord/fr/gena/87043.doc.50>

<http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/romanian/interview.html>

NATO – ACTORUL PRINCIPAL AL SECURITĂȚII EUROPENE ȘI INTERNAȚIONALE

NATO – THE PRINCIPAL ACTOR FOR INTERNATIONAL AND EUROPEAN SECURITY

Col.lect.univ.dr. Dorin-Marinel EPARU*

Gradul fără precedent și viteza schimbării la nivel global în ultimele decenii a transformat întreaga lume. În acest proces, se poate spune fără să se exagereze că umanitatea a ajuns la un punct unic în evoluția sa. Pe de o parte, s-au ivit noi oportunități pentru a crea o ordine a lumii bazată pe echitate, responsabilități împărțite și cooperare între toate statele. Pe de altă parte, au fost reliefate lacunele din mecanismele noastre pentru contracararea noilor provocări la adresa securității internaționale. Luptele interetnice și conflictele religioase, terorismul și separatismul promovat prin mijloace agresive, comerțul ilegal cu armament și traficul de droguri se manifestă din ce în ce mai intens la nivel transnațional.

Într-un asemenea mediu este vital să fi proactiv și să dezvoltăm instrumente diplomatice, economice și militare pentru a contracara aceste amenințări la adresa securității regionale sau globale.

În acest moment, NATO este obligată să adopte o poziție comprehensivă și cooperantă în domeniul securității pentru a aborda preocupările tuturor statelor europene și ale instituțiilor internaționale.

The unprecedented degree and speed of change at global level have transformed the whole world in the recent decades. Without exaggerating, we can say that within this process humanity has reached a unique point in its evolution. On the one hand, new opportunities have arisen to create a world order based on fairness, shared responsibilities and cooperation among all states. On the other hand, gaps in our mechanisms meant to counter the new challenges to international security environment have been highlighted. The interethnic and religious conflicts, the terrorism and separatism promoted by aggressive means, the illegal armament trade and the drugs trafficking have lately conquered more and more borders.

In such an environment, it is vital to be pro-active and to develop diplomatic, economic and military means meant to counter these threats to regional and global security environment.

At this time, NATO has to adopt a comprehensive and cooperative position within the security field in order to address the concerns of all the European states and international institutions.

Cuvinte-cheie: NATO; domeniul securității; preocupări europene și internaționale.

Keywords: NATO; security field; european and international concerns.

Două cuvinte domină mediul de securitate în curs de apariție – *tabloul general*. Aceasta este o imagine din ce în ce mai vie, care ridică o serie de mari întrebări despre viitorul colectiv al Alianței ce trebuie abordate acum și nu în următorii cinci sau zece ani.

Un NATO mare, o Europă puternică

Lumea din jurul NATO¹ se schimbă rapid și nu înspre bine. Ritmul schimbării este atât de ridicat încât o mare parte a dezbaterilor privind securitatea și apărarea, în special în Europa, amintesc de teatrul absurd, fiind mai curând axată pe ce se poate face decât pe ceea ce trebuie făcut.

Lumea are nevoie de o Europă puternică, relațiile transatlantice au nevoie de o Europă

puternică, iar NATO are nevoie de o Europă puternică. Centrul de gravitate al puterii la nivelul planetei se deplasează în mod inevitabil către est. În mod corespunzător, natura puterii se modifică. Regiunea Asia-Pacific contribuie cu multe lucruri dinamice și pozitive în această lume, dar schimbarea rapidă nu este nici stabilă, nici parte componentă a unor instituții stabile. Până la realizarea acestor deziderate este responsabilitatea europenilor și a nord-americanilor, precum și a instituțiilor pe care aceștia le-au construit, să conducă pe calea asigurării unei stabilități strategice.

NATO poate re poziționa Occidentul în centrul securității globale²

În niciun alt moment al istoriei scrise, tipul de schimbare rapidă socială, economică și militară care se

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dorineparu@gmail.com

produce astăzi nu a generat o insecuritate profundă.

De aceea, tensiunea va apărea aproape în mod inevitabil nu numai între state și actori nonstate, ci și între state. Politica echilibrului de putere revine aducând cu ea o serie de implicații în domeniul politicii de securitate atât pentru europeni, cât și pentru nord-americani, care nu s-au mai manifestat după încheierea Războiului Rece.

Spectrul riscurilor și amenințărilor pe care le generează noul mediu solicită *un nou* dialog transatlantic și un nou dialog strategic intraeuropean. Pe scurt, europenii trebuie să înceapă să-și însumeze puterile și nu să divizeze conducerea, dacă doresc să creeze o Europă stabilă, într-o lume mai bună, pentru a cita aproximativ din Strategia de Securitate a Uniunii Europene. Ei trebuie să facă acest lucru în contextul politic occidental, care rămâne o identitate de securitate vitală în lumea secolului XXI.

Indiferent cât de demodat ar putea să pară în unele comandamente, Alianța trebuie să se afle în centrul aceluși dialog. Europa contează și, având în vedere complexitatea problemelor de securitate cărora Occidentul trebuie să le facă față, rolul de putere emergentă al Uniunii Europene ca actor de securitate contează, de asemenea. De aceea, este trist să constatăm că atât de recenta europenizare s-a făcut în detrimentul dorinței europenilor de a înțelege implicațiile de securitate ale globalizării și de a se confrunța cu acestea într-un mod realist și eficient.

În perioada următoare fiascoului constituțional, Uniunea Europeană se dovedește incapabilă să abordeze politica de securitate la nivel mondial. În același timp, Afganistanul și Irakul demonstrează mai curând limitele decât mărimea puterii americane în lume. De aceea, europenii și nord-americanii au nevoie de o instituție capabilă și doritoare să abordeze politica majoră. În viitorul apropiat, acea instituție trebuie să fie NATO, deoarece Alianța³ oferă singurul mecanism pentru eliminarea disparității dintre instabilitate și capabilitate.

Abordarea politicii majore a securității mondiale nu va fi un lucru ușor, în special pentru europeni și canadieni. Este puțin probabil să existe suficienți bani disponibili pentru securitate și apărare. Într-adevăr, Asia înfloarește exploziv, iar Europa se află în pericol să devină un loc strategic uitat de către toată lumea, mult prea vulnerabil la orice val al unui flux al schimbării.

După sfârșitul Războiului Rece, NATO s-a îndepărtat de scopul său strategic major și a jucat

un rol de stabilizator politic regional, axându-se pe micromanagementul mediului de securitate european.

În această eră hiperelectronică, securitatea și apărarea fuzionează o interdependență globală și o vulnerabilitate reciprocă. Într-adevăr, importanța deosebită a funcționării statelor sau a comunităților de state este acum dependentă de atât de multe sisteme și infrastructuri cheie interdependente, încât disfuncționalitatea ar putea echivala în viitor cu distrugerea. Articolul 5 al apărării colective va continua să fie important, dar trebuie reactualizat și modernizat ca fundament al credibilității militare al Alianței în centrul unei noi arhitecturi strategice de apărare (inclusiv apărarea antirachetă, apărarea cibernetică și rolul forțelor nucleare ale Alianței într-o nouă concepție de descurajare).

Totuși, la fel ca Alianța însăși, tratatul care a înființat-o trebuie să fie interpretat drept baza pentru o apărare dinamică într-o eră dinamică, în care granițele vor fi la fel de virtuale pe cât sunt de fizice. Pentru a fi eficientă în această lume, Alianța trebuie să-și amintească motivul pentru care a fost creată – să asigure integritatea politică și fizică a membrilor săi printr-o solidaritate politică întărită de o capabilitate credibilă de a genera stabilitate politică.

Relația transatlantică trebuie reconstituită într-o nouă relație pentru o nouă lume

Într-o lume ideală, schimbările din Asia ar genera emergența unor noi centre de putere care devin partenere, fără a se afla în competiție. Totuși, o mare parte din Asia este copleșită de dezechilibre economice și alte presiuni, cum ar fi naționalismul extremist, care fac ca regiunea să respingă tipul de instituții pe care le-a construit Occidentul, în pofida existenței Asociației Țărilor Sud-est Asiatice și a diferitelor organizații de securitate, precum cea de la Shanghai. Până în momentul în care actorii principali din regiunea Asia-Pacific vor fi încorporați în instituții funcționale de tipul Uniunii Europene sau al NATO, este necesar un exemplu de putere de stabilitate. O astfel de fundație poate fi oferită doar de europeni (și canadieni), capabili să aibă un parteneriat cu Statele Unite deschis puterii politice de parteneriat. Cu alte cuvinte, este nevoie de un nou contract transatlantic axat pe un nou NATO, care va deveni piatra de temelie a stabilității globale.

Având în vedere ritmul și natura schimbărilor din Asia, având în vedere sistemele de credință

extreme, care par din multe puncte de vedere un corolar direct globalizării, și proliferarea tehnologiilor destructive la scară largă, multe dintre care sunt acum vechi de o jumătate de secol, singura cale de a proteja sistemul internațional construit de Occident este reenergizarea relației transatlantice. Niciodată potrivită pentru o imagine limitată a securității, relația transatlantică este corespunzătoare atunci când este vorba despre tabloul general de securitate. De aceea, Alianței trebuie să i se încredințeze misiunea de a privi înainte, fără a fi limitată de mici rivalități legate de ierarhia și prestigiul în interiorul Occidentului. În timp, China ar putea foarte bine să devină un partener vital al Alianței promovând stabilitatea regională și echilibrul strategic în regiune. Preocupările comune în privința stopării programului nuclear nord-coreean și a plăgii pirateriei pe mare sunt un indiciu în acest sens.

Totuși, planificatorii occidentali trebuie să acorde atenție în cazul a trei dintre domeniile modernizării armatei chineze. În primul rând, China investește în capacități pentru ducerea războiului electronic și contramăsuri electronice ofensive.

În al doilea rând, China construiește o marină militară cu forțe de sprijin din aer și de pe uscat destinată să interzică accesul marinei militare americane în Marea Japoniei, timp de două la trei săptămâni. În al treilea rând, cheltuielile pentru apărare ale Chinei sunt probabil de două sau de trei ori mai mari decât cele declarate. În lipsa unei transparențe complete în ceea ce privește programul de înarmare, partenerii transatlantici trebuie să analizeze implicațiile de securitate ale unei astfel de puteri militare emergente. Pe scurt, politica de apărare a Chinei vizează din ce în ce mai accentuat capacitatea de apărare a SUA și destabilizează de asemenea o regiune deja instabilă. Nu poate exista o securitate sistemică fără securitatea asiatică și nu va exista o securitate fără un rol important al Occidentului în cadrul acesteia.

Concepția Strategică trebuie să-și găsească locul în lumea „mare”

Având în vedere natura și ritmul schimbării în lume, contextul Concepției Strategice se modifică cu o repeziciune alarmantă și, într-o lume ideală, ar fi bine să o putem actualiza. Concepția Strategică existentă conține tot ceea ce este necesar pentru a oferi orientarea liderilor și a planificatorilor în timp ce pregătesc Alianța pentru a face față unui mediu de

securitate amplu, dinamic și imprevizibil. Problema este modul în care aceasta este interpretată, iar dificultățile sunt, ca de obicei, politice și nu militare strategice. Drept urmare există o mică legătură între Concepția Strategică și viziunea strategică necesară pentru a face față schimbării și a asigura ulterior gestionarea acesteia. După ce Concepția a fost convenită în 1999, s-au petrecut multe lucruri în privința centrului de gravitate al intereselor de securitate ale membrilor, aflat acum mult în afara Europei.

În absența unei Concepții Strategice comprehensive și relevante, apărarea și planificarea forțelor devin dezechilibrate. Există pericolul ca planificarea să ofere forțe armate limitate, ceea ce va reflecta doar o înțelegere parțială a mediului în care acestea trebuie să acționeze și a misiunilor pe care vor trebui să le îndeplinească.

Prin asigurarea unei interfețe corespunzătoare între marea strategie și strategia militară o Concepție Strategică ar trebui să permită forțelor armate să-și mențină toate abilitățile importante și să se reconstituie în fața schimbării accentuate a mediului de securitate. De aceea, realismul politic trebuie să fie reintrodus în planificarea Alianței.

NATO⁴ ar trebui să întreprindă într-un proiect *Orizonturile Securității Strategice* astfel încât transformarea forțelor să fie dublată de o transformare a planificării strategice. Într-adevăr, pentru europeni, singura cale de a transpune în practică Concepția Strategică va fi o transformare regenerativă a forțelor armate, printr-o mai bună organizare și cheltuieli corespunzătoare.

Transformarea NATO – calea sigură spre o putere continuă

Alături de revederea strategiei, transformarea forțelor armate ale NATO este probabil cea mai presantă sarcină a Alianței. Într-adevăr, cele două procese sunt legate unul de celălalt, în mod intrinsec. Credibilitatea politică a relației transatlantice ca temelie a sistemului internațional și rolul special al europenilor în cadrul acestuia trebuie să se bazeze pe o capacitate militară care menține superioritatea militară a democrațiilor. O astfel de observație s-ar putea să nu fie corectă din punct de vedere politic, dar este cu siguranță corectă din punct de vedere strategic.

Din nefericire, abilitatea NATO de a genera un efect de securitate în lumea mare este subminat de dilema planificării forțelor.

NATO are nevoie atât de forțe combatante, cât și de forțe capabile să stabilizeze și să reconstruiască. Chiar dacă ne place sau nu, unele țări sunt mai apte pentru a interveni în forță, iar altele sunt mai potrivite pentru a stabili și a reconstrui. O astfel de realitate fundamentală s-a pierdut în dezbaterile privind diviziunii muncii.

De aceea, transformarea ar trebui să recunoască valoarea diviziunii muncii dintre membri. Axarea transformării pe ceea ce membrii pot deja să facă bine și întărirea acelei abilități, chiar dacă Alianța elaborează în avans planuri pentru lumea mare, ar putea oferi siguranța că fiecare contribuie acum la realizarea statutelor finale politice dorite, în contextul cărora forțele ar trebui dislocate doar dacă este necesar.

Principala *mare misiune*⁵ a extinderii din anii '90 ai secolului trecut este încheiată. NATO și-a îndeplinit în mare măsură promisiunea de a contribui la o Europă unită și liberă. În noua lume mare, în plus față de responsabilitățile care decurg din Articolul 5, NATO trebuie acum să devină organizația care facilitează realizarea securității la nivel global. Desigur că mai există și alte state care doresc să se alăture și, în timp, unele dintre acestea vor fi binevenite. Politica activă de parteneriat global trebuie să plaseze NATO în centrul unei rețele mondiale de state cu aceeași orientare, care acționează ca o ancoră de stabilitate în sistemul internațional, extinzând influența Alianței și integrând acele țări care doresc și sunt capabile să se alăture NATO în misiunile de stabilizare strategică. Un parteneriat activ înseamnă cultivarea legăturilor cu democrațiile din întreaga lume, inclusiv cu Australia, Brazilia, India, Japonia și Africa de Sud, pentru ca acestea să devină familiare cu standardele și doctrinele NATO și să poată astfel să participe la operații fără a face necesară reinventarea roții operaționale de fiecare dată.

Uniunea Europeană și NATO sunt aliați naturali

S-ar putea ca nord americanii, și chiar și unii europeni, să nu fie confortabili cu ideea că Uniunea Europeană va deveni un partener esențial al Alianței în guvernarea securității strategice. Într-adevăr, pe termen mediu și lung, centrul de gravitate al eforturilor civile și militare ale europenilor se va axa în mare măsură pe Uniunea Europeană. De aceea, este o mare rușine că o europenizare atât de modestă a stânjenit dezvoltarea relațiilor dintre Uniunea Europeană și NATO. Întrucât legitimitatea este la fel de importantă precum capacitatea

pentru asigurarea eficacității, Uniunea Europeană are nevoie de NATO, iar NATO are nevoie de Uniunea Europeană. Uniunea Europeană nu va putea fi niciodată puternică fără un NATO puternic, iar NATO nu va putea fi niciodată puternic fără o Uniune Europeană puternică.

Angajamentul de securitate al unei comunități pluraliste de securitate într-un mediu complex de securitate care solicită răspunsuri complexe are nevoie de o gamă de actori și instituții. Tăria constă în diversitate. Totuși, comunicarea și coordonarea sunt în egală măsură importante, conform dictonului „unitate în diversitate”.

O lume mare va aprecia în plus mecanismele credibile și eficiente pentru multiplicarea efectelor securității, ceea ce înseamnă că instituții cum ar fi NATO și Uniunea Europeană trebuie să coopereze armonios pentru obținerea unor rezultate bune. În primul rând, aceasta va aprecia un NATO mare. Dacă Occidentul va gândi acum la scară mare despre viitorul mare pentru care va trebui să fie pregătit, atunci comunitatea euroatlantică va avea cea mai bună șansă posibil să mențină sistemul internațional pe care chiar Occidentul l-a creat.

Un NATO „mai politic”

Timp de decenii, a fost recunoscut faptul că accentuarea asimetriei puterii dintre Statele Unite și aliații săi din NATO⁶ constituie o problemă serioasă a relației transatlantice de securitate. La urma urmelor, aliații care nu mai pot coopera din punct de vedere militar riscă să se divizeze de asemenea din punct de vedere politic. Păstrarea abilității aliaților de a aduce contribuții importante la operațiile comune rămâne astfel una dintre prioritățile principale.

Totuși, evenimentele din trecutul apropiat relevă faptul că transformarea militară nu este de ajuns. Noile amenințări, schimbarea caracterului noilor misiuni ale NATO și apariția unor noi actori pe scena securității solicită aliaților să abordeze transformarea NATO într-un mod mai comprehensiv. Dacă Alianța dorește să-și mențină rolul de principal cadru pentru coordonarea transatlantică și acțiunile comune atunci aceasta trebuie să dubleze transformarea militară cu o acțiune decisivă care să faciliteze dezbateri politice mai frecvente și deschise. Cu alte cuvinte, NATO trebuie să devină „mai politic” – un obiectiv care trebuie să se afle permanent pe agenda secretarului general NATO.

A susține necesitatea unui NATO „mai politic” nu înseamnă nrecunoașterea numeroaselor realizări politice ale Alianței. În timpul Războiului Rece, simpla existență a NATO nu numai că a respins orice schimbare a *status quo-ului* politic din prin Europa prin forță, ci și a interzis Uniunii Sovietice să folosească în plan politic forța sa militară. Cadrul NATO a facilitat de asemenea reconcilierea politică a foștilor adversari, iar consolidarea Europei după încheierea Războiului Rece prin procesul de extindere al NATO și diversele mecanisme de parteneriat ale Alianței a fost, în primul rând, o realizare politică. Cu toate acestea, deși NATO rămâne în continuare o parte fermă angajată a ordinii politice euroatlantice, noul mediu de securitate îi obligă pe aliați să dezvolte o înțelegere mai clară a contextului politic în care acționează și să caute să-și asigure o influență mai mare asupra acestuia.

Deschiderea către noi actori

Cel de-al treilea argument pentru un rol „mai politic” al NATO izvorăște din schimbarea cadrului instituțional și, în special, din emergența Uniunii Europene ca un actor militar independent.

O Uniune Europeană cu o dimensiune militară distinctă constituie cea mai profundă schimbare instituțională la nivelul comunității transatlantice de securitate de la înființarea acesteia în urmă cu aproape șase decenii.

Acest lucru înseamnă că 20 dintre cei 28 de membri actuali ai NATO se constituie acum într-un cadru care include securitatea și desfășoară propriul dialog cu Washingtonul. Pentru a evita rivalitățile și competiția în acest mediu complex, NATO și Uniunea Europeană⁷ trebuie să dezvolte un parteneriat strategic care să se extindă cu mult în afara cooperării lor în Balcani și să acopere întregul spectru al provocărilor de securitate moderne. În cele din urmă, acesta ar putea conduce la o relație care nu numai că va permite Uniunii Europene să facă apel la mijloacele militare ale NATO, așa cum este deja cazul așa-numitelor aranjamente „Berlin-Plus”, ci va permite, de asemenea, ca NATO să beneficieze de capacitățile civile unice ale Uniunii Europene⁸.

O relație structurată cu ONU este un alt element al unui NATO mai politic. NATO și ONU cooperează în multe domenii, dar cooperarea practică în teatre contrastează cu lipsa consultării politice la nivel strategic. Oricum, acest lucru este pe cale să se schimbe. Întrucât NATO se

conturează ca un furnizor de securitate al ONU, o relație strategică mai coerentă prinde de asemenea contur, inclusiv în ceea ce privește mai multe contacte regulate între secretarii generali ai celor două instituții și personalul lor.

Concluzii

Interesele și obiectivele de securitate ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, mediul de securitate fiind influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euroatlantică, de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, de adâncirea colaborării regionale. Riscurile apariției unor confruntări militare tradiționale pe continentul European s-au diminuat semnificativ.

Totuși persistă fenomene de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state. Țări din Europa Centrală, de Est și de Sud-Est se confruntă cu probleme economice, sociale și politice asociate procesului de tranziție spre societatea bazată pe principiile democrației și ale economiei de piață care pot genera destule riscuri la adresa securității statelor din regiune.

De asemenea, mediul de securitate național trebuie văzut atât ca ansamblul condițiilor vieții și activității oamenilor, cât și ca parte a mediului de securitate regional și internațional. Indiferent de maniera în care acesta este văzut, menținerea sa în stare de normalitate constituie un deziderat al fiecărui stat în parte. În acest scop, se acționează de către instituțiile sale abilitate, prin metode adecvate și flexibile pentru ca fiecare componentă a mediului de securitate să funcționeze fără perturbări sau dereglări majore. Prin aceasta se asigură condițiile necesare și suficiente ca fiecare sector de activitate umană să permită existența și evoluția fiecărei persoane și grup social în deplină securitate. Altfel spus, individul uman și comunitatea căreia aparține să fie liberi de sentimentul de teamă că viața, integritatea lor fizică și psihică sunt în pericol sau amenințate de ceva. Practic, este vorba nu despre absența riscurilor, pericolelor sau amenințărilor, ci de ținerea acestora sub control de către organismele specializate ale statului și gestionarea lor adecvată.

În mod firesc, asupra mediului de securitate național acționează constant o serie de factori politici, economici, militari, sociali, informaționali, culturali, ecologici. Impactul acestora din urmă

este potențat de acțiunea globalizării, fenomen complex, multidimensional și omniprezent. Față de acest fenomen există atât atitudini pro, cât și contra. Unii scot în evidență efectele pozitive ale globalizării, alții insistă pe cele negative. Realitatea este că ignorarea acestui fenomen de către actorii statali și nonstatali nu este o soluție și nici o atitudine rațională. Acceptarea sa, depunerea de eforturi de către toți actorii în direcția adaptării la implicațiile impactului acestui fenomen pare a fi modalitatea optimă de relaționare cu el.

Mediul de securitate în contextul globalizării se poate menține într-o stare de acceptabilitate prin eforturile concertate atât ale actorilor statali, cât și nonstatali. Ca modalități eficiente de atingere a acestui obiectiv sunt: dezvoltarea durabilă; o bună guvernare atât la nivel statal, cât și global; integrarea economică, socială, psihosocială, militară, culturală, și nu numai, a statului național, în toate structurile regionale și internaționale; democratizarea instituțiilor internaționale; implicarea activă a societății civile în dezvoltarea societății atât la nivel local, cât și regional și mondial.

Mediul de securitate național, integrare regională și globalizarea sunt realități ce interacționează și se intercondiționează în evoluția lor. Impactul uneia asupra celeilalte se află într-o continuă dinamică și este dificil de prognozat evoluția sa.

Ținând cont de aceste realități, Uniunea Europeană și-a propus pentru viitor un proces de reformă internă, concomitent cu derularea procedurilor pentru primirea de noi membri. Progresele în evoluția politicii externe și de securitate comune, implicarea și soluțiile alese de către organizațiile internaționale și europene în rezolvarea situațiilor dificile de pe continent demonstrează că Europa se pregătește să își asume un rol substanțial în arhitectura propriei securități, inclusiv în cea de apărare, și să ofere modele de așezare, pe baze raționale, echitabile, a relațiilor dintre state și națiuni, prin armonizarea intereselor lor.

România⁹ a parcurs o etapă dificilă după Revoluția din decembrie 1989 – prin construirea statului de drept, a instituțiilor și a mecanismelor democratice, prin declanșarea reformelor necesare pentru trecerea de la economia de comandă la economia de piață. Finalizarea acestor procese, istorice și ireversibile, necesită încă eforturi costisitoare. Dar, în pofida neajunsurilor și a neîmplinirilor care mai persistă, rezultatele de până acum sunt de natură esențială – inclusiv pentru

securitatea țării – și constau în aceea că societatea românească este organizată și funcționează pe baza principiilor, a valorilor și a libertăților democratice fundamentale.

Acesta este un lucru de referință în orice caracterizare care s-ar face României de astăzi. Acceptarea pluralismului politic, a deosebirilor politice, ideologice și culturale, a diversității etnice, respectarea drepturilor omului, care modelează activitatea instituțiilor statului de drept în eliminarea oricăror forme de marginalizare pe criterii etnice, religioase, sociale, sex sau orientare politică, stabilitatea politică incontestabilă și experiența pilduitoare a alternanței pașnice, democratice, la guvernare, toate acestea constituie realități ale societății democratice românești și totodată importante resurse pentru soluționarea problemelor țării, pentru tratarea securității naționale pe baze mai solide și mai eficiente.

Dificultățile tranziției economice prelungite, scăderea calității vieții, inegalitățile sociale, creșterea numărului celor care trăiesc sub pragul sărăciei, toate acestea pot produce intoleranță, afectează solidaritatea socială, favorizează populismul, pot alimenta manifestările radicale și extremiste, având efecte dintre cele grave asupra instituțiilor și mecanismelor de funcționare a statului.

Societatea românească este încă marcată de consecințele managementului defectuos al procesului tranziției economice și sociale, care a condus la diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului și a afectat coeziunea civică și echilibrul social.

Dificultățile întâmpinate de către România țin și de problemele din unele zone ale Europei, ce fac obiectul unor mai largi preocupări internaționale. Menținerea unui climat de instabilitate în plan subregional, cu impact negativ asupra mediului economic, a accentuat incapacitatea României de a angaja decizii în măsură să o apropie de sistemul economico-financiar caracteristic lumii democratice occidentale. În eforturile de promovare a reformei economice s-au concretizat destul de greu și aleatoriu formule de încadrare și de racordare la structurile economice și financiare din sistemul economic occidental. Crizele și violențele care s-au manifestat în vecinătate au dus la pierderea unor legături economice tradiționale, au provocat României pierderi financiare grele, au împiedicat elaborarea și promovarea unor strategii de dezvoltare pe termen lung, au constituit o stavilă

în încurajarea investitorilor străini, în general i-au accentuat dificultățile.

Îndeplinirea obligațiilor asumate de către România în procesul de integrare în structurile europene și euroatlantice constituie o etapă decisivă pentru modernizarea societății românești și consolidarea tendințelor de creștere economică. Pe termen lung vor aduce prosperitate și vor spori credibilitatea României în eforturile de consolidare a securității europene.

Prin urmare, nu teama de amenințări, ci dorința de a asigura stabilitatea și de a construi un viitor mai bun, de a-și întări vocația de pilon al stabilității în zonă și de apărător al valorilor democrației și al păcii motivează opțiunea României în comunitatea de securitate euroatlantică.

NOTE:

1 John M. Collins, *NATO's Military Enlargement Problem and Prospects*, Washington DC, Congressional Research Service, Library of Congress, 1995, p. 7.

2 *Command in NATO After the Cold War: Alliance, National and Multinational Considerations*, Carlisle Barracks, PA: Strategic Studies Institute, US Army War College, 1996, p. 24.

3 Barbara Conry, *The Western European Union as NATO's Successor*, Washington, DC, Cato Institute, 1995, p. 16.

4 Zbigniew Brezinski, *Europa Centrală și de Est în Ciclul Tranziției*, Editura Diogene, București, 1995, p. 183.

5 *Manualul NATO*, 2006, p. 75.

6 Nicolae Dolghin, Vasile Popa, *NATO și UE. Determinări și finalități*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 92.

7 *Tratatul Uniunii Europene*, Editura Lucretius, București, 1997, p. 54.

8 *Tratatul de la Amsterdam*, Editura Lucretius, București, 1999, p. 38.

9 Adrian Pop, *Strategii de integrare europeană*, Editura Sylvi, București, 2003, p. 204.

BIBLIOGRAFIE

Frunzeti Teodor, *Forțe și tendințe în mediul de securitate European*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2003.

Frunzeti Teodor, *Paradigme militare în schimbare*, Editura Militară București, 2005.

Frunzeti Teodor, *Soluționarea crizelor internaționale*, Institutul European, Iași, 2006.

Frunzeti Teodor, *Vulnerabilități, amenințări și riscuri în sistemul global în Lumea 2007*, *Enciclopedie politică și militară*, Editura CTEA, București, 2007.

Frunzeti Teodor, Zodian, Vladimir, *Lumea 20013 – Enciclopedie politică și militară. Studii strategice și de securitate*, Editura CTEA, București, 2013.

Grecu Ioan, *Securitatea prin cooperare, soluția stabilității regionale*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.

Koivula Tommi, *Comprehensive Approach*, Information Paper for the CA Seminar on Developing Understanding, National Defence University of Finland, 2008.

Major Claudia, Moelling Christian, *More than wishful thinking? The EU, UN, Nato and the comprehensive approach to military crisis management*, *Studia Diplomatica*, Vol. LXII, No. 3, 2009.

Morgenthau Hans J., *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Mureșan Mircea, *Reflecții despre fenomenul militar*, Editura UNAp, București, 2004.

Mureșan Mircea și colectiv, *Aspecte ale conflictelor militare ale viitorului*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2006.

Schnaubelt M. Christopher (ed.), *Operationalizing a comprehensive approach in semi-permissive environments*, Rome, Nato defence college, Research division, June 2009.

Stăncilă Lucian, *Starea postconflictuală*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2005.

Troncota Cristian (coord.), *Neliniștile insecurității*, Editura Tritonic, București, 2005.

www.nato.int.org, www.studiisecuritate.ro

www.studiisecuritate.ro

ROLUL INTELLIGENCE ÎN CONTRACARAREA CONSECINTELOR GENERATE DE RISCURILE ASIMETRICE LA ADRESA OPERAȚIILOR MILITARE NATO

THE INTELLIGENCE'S ROLE FOR COUNTERREACTING ALL ASYMMETRICAL RISKS' CONSEQUENCES TO NATO MILITARY OPERATIONS

Cdor.ing.drd. Stelian TEODORESCU*

A devenit de notorietate faptul că evenimentele bazate pe planuri de acțiune simple de descurajare pot genera schimbări mari, care pot cauza transformări radicale în diverse domenii, așa cum s-a întâmplat la 11 septembrie 2001 și acest fapt va contribui la consolidarea convingerii că nivelul de predictibilitate în domeniul apărării și securității scade pe zi ce trece.

Pentru a fi eficientă lupta împotriva riscurilor asimetrice și a efectelor generate de acestea și care vizează structurile și operațiile militare ale NATO, structurile de Intelligence trebuie să acționeze foarte rapid, prompt, decisiv și extrem de flexibil, acest obiectiv putând fi atins numai printr-o foarte bună instruire, echipare și abilitățile necesare pentru a satisface astfel de cerințe.

It has become notorious that events based on discouraging simple action plans can generate large changes that can cause radical transformations in various fields, as happened on September 11, 2001, this fact helping to strengthen the belief that the level of predictability in the defense and security field decreases day by day.

In order to be effective, the fight against asymmetric risks and effects generated by them, targeting structures and NATO military operations, intelligence structures must act very fast, prompt, decisive and extremely flexible, goal which can be achieved only by highly trained, equipped and skilled personnel to meet such requirements.

Cuvinte-cheie: asimetric; intelligence; operații.

Keywords: asymmetric; intelligence; operations.

„Acolo unde logicianul trage linia, unde se termină premisele, care sunt un rezultat al cunoașterii, unde începe judecata, acolo începe arta [...] unde scopul este creație și producție, acolo este domeniul artei; știința domnește acolo unde țelul sunt cercetarea și cunoașterea”¹.

Carl von Clausewitz

Trăim într-o lume marcată de o dinamică foarte accentuată a evoluțiilor în ceea ce privește tipologia conflictelor militare, fapt care a generat și profunde modificări în operațiile militare. Evoluțiile în acest sens, din ultimii 25 de ani, au dat naștere la o mulțime de întrebări referitoare la războaiele care au avut loc și care fac parte din această categorie, dar oricâte studii și cercetări am face acestea s-ar putea dovedi insuficiente pentru a explica transformările acestui fenomen complicat – războiul – ce devine din ce în ce mai sofisticat

în strategiile marilor puteri militare, dar și mai imprezvizibil în strategiile unor actori regionali sau internaționali care se pare că nu mai respectă regulile specifice artei militare².

Din păcate, ca și în domeniul fiabilității, insecuritatea sistemelor este direct proporțională cu complexitatea lor, chiar dacă și măsurile de securitate intrinseci sistemului sau cele de metasisem sunt și ele, la fel, direct proporționale cu această complexitate³. Acest fapt a fost demonstrat în cadrul ultimelor conflicte militare din zona Balcanilor, Irak, Afganistan sau Libia, unde după terminarea unor perioade scurte de operații militare autentice de mare amploare au urmat confruntări de

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: teosanwell@yahoo.com

uzură între complexitatea planificării, organizării și desfășurării operațiilor militare și simplitate așa-numitelor *acțiuni asimetrice*.

Cu toate că *arta războiului* a atins formele cele mai eficiente, în epoca noastră, atingând cote aproape perfecte ale relației conducere-acțiune și ale raportului planificare-execuție, s-a lovit de imposibilitatea previzionării rezultatelor și realizării efectelor finale dorite tocmai din cauza „disciplinei” acelor entități care s-au opus prin acțiuni asimetrice cu scopul realizării surprinderii și reducerii cât se poate de mult a efectelor disproporționalității forțelor angajate în conflict.

Tocmai de aceea, scopul acestui articol este acela de a reliefa rolul cunoașterii și înțelegerii/înțelepciunii, ca elemente integrante ale intelligence-ului, în sprijinul operațiilor militare pentru reducerea incertitudinii în confruntarea cu acele strategii asimetrice ce țin de o logică ciudată, de cele mai multe ori, foarte riguroasă, dar, câteodată, de neexplicat și imprevizibilă.

Riscurile generate de acțiunile asimetrice pe timpul operațiilor militare

În iunie 1994, un grup de 41 de experți din toate structurile informative și contrainformative ale SUA (și ale altor țări) au elaborat pentru Pentagon un studiu intitulat „Terorismul anului 2000 – previziuni”. Studiul avertiza asupra următoarelor aspecte de interes pentru structurile militare fie ele naționale sau multinaționale, care în cadrul operațiilor militare planificate și desfășurate trebuie să ia în calcul un nou tip de riscuri generate de acțiunile asimetrice:

- a început un nou tip de război, atipic, asimetric, mult diferit față de cele de până acum, care presupune o altă abordare, o altă mentalitate, un alt mod de strategie multinațională și multidimensională pentru a i se face față;

- este un război de lungă durată, dus atât cu metode convenționale, cât și neconvenționale, silențios, mediatizat selectiv, bazat pe informații, cu acțiuni purtate în special pe timp de noapte, fără un front precis, cu puține ținte de interes strategic, împotriva unor forțe care luptă nerespectând legile războiului și care induc percepția că nu au ce pierde;

- acest tip de război se desfășoară pe verticală, în care asimetria de cunoștințe, tehnologii, informații și capacitatea de operaționalizare a acestora sunt total diferite;

- durata acestui tip de război este imposibil de cuantificat;

- cauzele reale și soluțiile pentru eliminarea acestora trebuie identificate extrem de bine și alese, deoarece acest tip de război va fi lung, cu nivel de predictibilitate foarte redus, dificil, metodic, la nivel global, costisitor și cu urmări greu de anticipat;

- inamicul invizibil desfășoară acțiunile asimetrice de toate tipurile.

Studiul făcea recomandări și descria noua fizionomie a terorismului în secolul al XXI-lea, indicând posibila atingere a unui nivel superior al riscurilor prin:

- trecerea la superterorism (megaterorism) cu folosirea armelor de distrugere în masă (terorism nuclear, chimic și biologic);

- trecerea la terorismul etnico-religios;

- apariția masivă a fenomenelor din zona de sprijin a acțiunilor asimetrice, implicit a terorismului, și anume a traficului de droguri, de arme, de persoane, spălare de bani, legătura cu crima organizată pentru asigurarea resurselor financiare în vederea susținerii acțiunilor teroriste;
- transformarea terorismului într-o armă strategică;

- selecționarea de ținte la nivel de state⁴.

„Forțele Armate din majoritatea statelor, cu excepția SUA nu au avut până acum o misiune principală în lupta împotriva terorismului și ca atare, pregătirea acestora pentru acțiunile de combatere a terorismului este inadecvată. Doctrina de luptă a forțelor armate, echipamentele și tehnologiile sofisticate asigură structurilor militare de tip clasic destinate a fi utilizate în operații militare convenționale, un avantaj minor în cazul angajării acestora în desfășurarea unor acțiuni antiteroriste”⁵.

Actualmente este deosebit de limpede că problema contracarării acțiunilor asimetrice cere altfel de strategii, soluții noi și permanent adaptabile pentru a se putea planifica reacții și răspunsuri eficiente. Nu trebuie omis faptul că actul de terorism care este o formă de acțiune asimetrică a devenit un risc și o amenințare majore nu numai pentru civili, ci și pentru militarii statelor care participă la operațiile militare de contracarare a acestui flagel. Terorismul, care se caracterizează în principal prin intenția de a teroriza, a înfricoșa, prin lovirea prin surprindere și fără niciun fel de discriminare a victimelor, prin folosirea de mijloace

capabile să producă o stare de pericol generală și prin folosirea unor persoane nevinovate ca ținte a devenit o amenințare foarte gravă care poate genera efecte și consecințe de neimaginat.

Într-un studiu al terorismului, Alex Schmid⁶ analizează conținutul a 109 definiții ale terorismului găsind următoarea frecvență a conceptelor folosite:

- „Violență” și „forță” apar în 83,5% dintre definiții;
- „Motivații politice” în 65%;
- „Frică”, cu accent pe „teroare” în 51%;
- „Amenințare” în 47%;
- „Efecte psihologice” și „reacții anticipate” în 41,5%;
- „Discrepanța între obiective și victime” în 37,5%;
- „Acțiuni intenționate”, „planificate”, „organizate” și „sistematice” în 32%;
- „Metodă de luptă”, „strategie” și „tactică” în 30,5%;
- „Victimizarea civililor, a noncombatanților și a elementelor neutre” în 17,5%⁷.

Având în vedere rolul pe care îl au structurile NATO în ducerea operațiilor militare în caz de război, acțiunile grupărilor teroriste vizează cu precădere militarii din componența acestor structuri. Acțiunile asimetrice s-ar putea îndrepta îndeosebi către următoarele domenii: logistica marilor unități și a unităților din cadrul Forțelor Terestre, Aeriene, Navale prin culegerea de informații, săvârșirea de distrugeri a obiectivelor militare, sustrageri de armament, muniții, materiale explozive, toxice, radioactive, atentate la viața și integritatea fizică a persoanelor ce îndeplinesc funcții de decizie în cadrul structurilor militare ale NATO.

În acest context, este necesar a sublinia că principalele riscuri și amenințări de natură asimetrică în cadrul războiului asimetric la care participă și structurile NATO în cadrul operațiile militare desfășurate în diverse zone de conflict se conturează a fi în continuare următoarele:

– posibilitatea folosirii de către organizații, grupări sau persoane radical-extremiste a armelor de distrugere în masă împotriva unor structuri militare ale NATO care acționează în diverse spații de conflict;

– pregătirea și efectuarea unor posibile atacuri asupra bazelor militare ale țărilor membre NATO din diverse teatre de operații sau de pe teritoriul național cu scopul de a produce catastrofe spectaculoase cu impact mediativ;

– proliferarea acțiunilor de răzbunare împotriva țărilor care fac parte din coaliția antiteroristă, fiind vizați în primul rând militarii din contingentele militare ale acestor state;

– continuarea răpirilor, asasinatelor și acțiunilor de natură teroristă pentru generarea unor efecte mediatice de mare amploare la nivel internațional;

– proliferarea crimei organizate, a traficului de droguri și carne vie;

– crearea de diversiuni pentru a provoca nesiguranță, tensiune, instabilitate și chiar riposte violente cu scopul de a adânci starea de insecuritate a sistemelor sociale și a genera proteste și reacții violente din partea unor comunități împotriva implicării NATO în soluționarea unor conflicte regionale;

– continuarea și chiar intensificarea atacurilor cu bombe, explozivi plastici și alte mijloace asupra populației în zone aglomerate cu scopul inducerii stării de teamă și insecuritate;

– creșterea acțiunilor teroriste de sorginte etnică pentru distrugerea ideii de conviețuire și cultivarea individualismului feroce, purificarea etnică și separatismul;

– acțiunile de natură teroristă în ciber spațiu în vederea creării de perturbații în comunicații, distrugerea sistemelor de comandă și control, a sistemelor bancare, virusarea bazelor de date, crearea unei stări de haos generalizat în sistemele de informații⁸.

Mutarea unor fronturi de luptă în spațiul virtual a reșezat în scheme de apărare națională noțiunea de contracarare acțiunilor asimetrice. Dacă până în prezent se utilizau metode convenționale de luptă, în ziua de azi s-a constatat că un atac cibernetice bine plasat asupra unor instituții-cheie poate paraliza un întreg sistem de stat, fapt ce ar putea aduce prejudicii grave, dar și dezordine în rândul populației⁹.

Rolul cunoașterii tipologiei acțiunilor asimetrice în contracararea efectelor acestora

Cunoașterea are o trimitere directă și consistentă în filosofia și în fizionomia războiului. Rezultatele acesteia se concretizează în noile tipuri de războaie pe care deja le numim *războaie ale cunoașterii* sau *războaie ce implică o cunoaștere și înțelegere superioară, o cunoaștere științifică, adică epistemologică*. Dintre acestea se detașează cu prioritate: Războiul bazat pe Rețea, Războiul Asimetric și Războiul Cognitiv¹⁰.

Fiecare dintre aceste trei tipuri de războaie, cu evoluții imprevizibile, poate produce interferențe și o mulțime de efecte greu de prevăzut, de controlat și de contracarat, fiecare putând fi cauză pentru declanșarea sau evoluția a oricărui din celelalte două tipuri de războaie¹¹.

Analizele din domeniul Intelligence-ului susțin ideea că reacțiile asimetrice vin din partea mai ales a entităților difuze, extremiste, conservatoare, atipice, unele dintre acestea fiind chiar transfrontaliere.

Cu toate acestea, rigurozitatea planificării acestora și dimensiunea resurselor materiale și financiare avute la dispoziție, în mod continuu, pentru obținerea efectelor dorite ne îndreaptă cercetările spre originile acestui război asimetric susținut la nivel internațional în mod aparent de către actori despre care se cunosc foarte puține lucruri.

În acest context, este imperios necesar a se porni de la studiile din domeniul relațiilor internaționale din ultima perioadă care au scos în evidență transformările generate de fenomenul globalizării, efectele ce au generat la rândul lor declanșarea la nivel internațional a unei competiții disproporționate, dar și a unor oportunități semnificative de integrare economică, politică și militară a statelor cu vulnerabilități în domeniile menționate. Mare parte dintre aceste state au stabilit ca o prioritate în politica lor externă asigurarea securității naționale pe toate segmentele, în special după căderea Zidului Berlinului, destrămarea URSS și dispariția marelui bloc comunist, acest fapt conducând la intrarea acestora în procesul de integrare menționat.

Cu toate acestea, schimbările care au avut loc în mod inevitabil la nivel internațional au avut darul să genereze și o serie de provocări pentru un alt grup de state cu necesități de integrare, dar care au continuat să aibă o politică externă marcată de radicalism ideologic, etnic sau religios în relația cu lumea civilizată a statelor democratice. Acest fapt a fost amplificat și de faptul că la un moment dat s-au văzut singure în acea competiție disproporționată cu actori internaționali importanți, printre care și-a găsit locul și o alianță politico-militară deosebit de puternică cum este NATO, care oferă garanții de securitate reale membrilor săi și care și-a asumat un rol din ce în ce mai pregnant în soluționarea conflictelor regionale și internaționale. Într-un astfel de context, strategia evitării unei confruntări directe cu competitori statali și nonstatali foarte puternici, diminuarea avantajele adversarului și

exploatarea punctelor slabe ale acestuia a devenit o strategie cu predilecție folosită de către actorii statali și nonstatali slabi din punct de vedere politic, economic și al securității.

Acestui tip de confruntare i-a corespuns pe deplin *războaiele disproporționate* dintre coaliția de forțe condusă de SUA și armata irakiană a lui Saddam Hussein din anii 1991 și 2003, fiecare dintre părțile aflate în conflict acționând după cum s-a instruit și cu mijloacele pe care le-a avut la dispoziție, filosofia lor fiind limitată la forțe, mijloace, strategii.

În Irak, Afganistan, dar și în alte zone cu conflicte care au purtat amprenta etnică sau religioasă și în care a fost implicată și Alianța Nord-Atlantică, a fost dovedit faptul că aceste tipuri de acțiuni au și un suport tehnologic diversificat, *pornind de la primitivismul atacurilor cu arme albe și folosirea mașinilor-capcană și a încărcăturilor explozive, până la amenințarea chimică, biologică, radiologică și nucleară (CBRN) și chiar la folosirea unor componente ale acesteia și la întrebuințarea sistemelor de arme de mare precizie și a rețelilor de comandă, control, comunicații, computere Intelligence, informații, supraveghere și recunoaștere și a altor elemente virtuale adiacente acestor sisteme¹².*

Acele perioade de lupte de uzură care au urmat după punerea în operă a operațiilor militare de către coaliții constituie ad-hoc sau de NATO și în care s-au înregistrat pierderi mult mai mari de vieți în rândul militarilor aliați, au consfințit o definire foarte exactă a asimetriei care înseamnă de fapt *adaptare la situația concretă, pornind de la condițiile inițiale și conjugându-le cu cele prezente și exploatând, în mod direct sau indirect, vulnerabilitățile celuilalt*. Aceasta înseamnă căutarea acestor vulnerabilități, stimularea sau chiar producerea lor, realizarea unor diversiuni de toate felurile și menținerea unui spațiu confuz, imposibil de cuantificat și de gestionat, care să permită lovirea punctelor sensibile, a punctelor tari sau a altor elemente esențiale ale celuilalt, în funcție de politicile alese și de strategiile și tacticile necesare pentru punerea lor în aplicare, cu mijloacele pe care le are la dispoziție sau pe care și le poate procura în timp util. În aceste condiții, frontul este pretutindeni, filosofia *face-to-face* dispăre, în timp ce stratagemele se înmulțesc și se diversifică.

De cele mai multe ori, acțiunile asimetrice s-au dovedit a fi riposte complexe, cu efecte pe termen

lung – majoritatea calculate, planificate, altele, aparent, doar improvizate, dar cu siguranță induse – ce pot eroda grav instituțiile și valorile societății moderne, fiind vizate ființa umană și instituțiile sale, îndeosebi infrastructurile critice, de transport și comunicații și cele ale serviciilor publice legate de sistemele de securitate și de forțele respective, pentru realizarea unor scopuri directe, în spațiul de confruntare, de descurajare și de inducere a fricii¹³.

Acest tip de conflict în care se folosesc strategiile asimetrice nu poate fi nici localizat și nici identificat cu precizie, el neavând o etapă preconflct și niciuna postconflct, întrucât face parte dintr-un *război continuu*, care îmbracă, practic, toate formele, de la cele clasice la cele ale confruntării în spațiul geografic și în cel cibernetic.

Prin studiu și comparație se poate deduce foarte ușor că în statele din fostul bloc comunist acest tip de război stătea la baza concepției unitare de apărare a țării care era prevăzută a se realiza nu prin respingerea unei agresiuni în cadrul unei confruntări directe, ci mai ales prin împiedicarea unui inamic superior din punct de vedere militar în a-și realiza supremația (prin război de gherilă, sabotaje, acțiuni subversive, hărțuire, acțiuni de împiedicare a stabilizării zonelor de interes) în teritoriile ocupate vremelnic datorită superiorității sale militare.

În acest context este lesne de înțeles că această confruntare cu astfel de amenințări nontradiționale în teritorii ostile a reprezentat o provocare pentru statele și structurile militare ale NATO, care s-au implicat în soluționarea noilor tipuri de conflicte, la nivel regional și internațional, în special în ceea ce privește protecția civililor, dar și a propriilor forțe armate.

Mai mult, această provocare nu numai că a fost confirmată în anumite zone de conflict precum Irak, Balcani, Afganistan etc., dar mai târziu s-a dovedit chiar faptul că anumiți actori nonstatali necunoscuți și cu potențial material, financiar și uman au trecut la planificarea și la desfășurarea unor astfel de acțiuni asimetrice chiar pe teritoriul statelor occidentale (așa cum a fost atentatul terorist din SUA, din 11.09.2001). Acest precedent periculos pentru omenire a transformat asimetria într-o amenințare la adresa stării de normalitate, prin faptul că a devenit o modalitate de confruntare armată utilizată pe scară largă în întreaga lume de diverse grupări radicale adepte ale unor ideologii, care are ca principal obiectiv inducerea nesiguranței, temerilor și instabilității,

fapt ce a obligat statele democratice să adopte o viziune comună privind conceptul de asimetrie în elaborarea strategiilor militare și de securitate.

În acest cadru, putem susține că asimetria poate fi asimilată cu o *strategie*¹⁴, dar și cu o *tactică*¹⁵ folosită de către un actor statal sau nonstatal împotriva acelor adversari față de care este diferențiat în sens negativ prin decalaje foarte mari în ceea ce privește potențialul militar, acest fapt plasându-l într-o poziție dezavantajoasă care poate decide rezultatul confruntărilor¹⁶. O astfel de tactică devine foarte eficientă prin exploatarea punctelor slabe ale adversarului și, prin urmare, utilizarea cunoașterii și înțelegerii/înțelepciunii cu privire la aceste aspecte, factori determinanți în domeniul Intelligence, devine un element definitoriu pentru evoluția unei situații conflictuale.

În sprijinul acestei afirmații vine argumentul foarte important că asimetria neagă regulile de angajament impuse de către adversar și face ca toate operațiile (acțiunile) să fie imprevizibile. Acest lucru presupune folosirea forțelor „care nu sunt prevăzute în acest scop, arme împotriva cărora mijloacele de apărare nu sunt întotdeauna adaptate, metode care refuză războiul convențional și se axează pe realizarea surprinderii”.

Rolul Intelligence în contracararea acțiunilor asimetrice și a efectelor generate de acestea

Într-o măsură egală, neutralizarea strategiilor și tacticilor asimetrice ale adversarilor și, implicit, a efectelor generate de acestea depinde într-o foarte mare măsură de exploatarea unei duble revoluții – globalizarea și „revoluția în domeniul informațiilor”.

În general, atacurile asimetrice presupun întotdeauna un pronunțat simț al frustrării, al unei nedreptăți sau in Justiții sociale, religioase ori politice, in Justiție care, în opinia lor, nu poate fi înlăturată decât printr-o metodă violentă bazată pe tactica ultimei soluții.

Ori în acest context se impune în mod imperios identificarea prin obținerea de informații și cunoaștere de valoare a riscurilor generate de acțiunile unor entități necunoscute suficient și care utilizează strategii și tactici asimetrice împotriva structurilor și operațiilor militare NATO, în diverse zone de conflict. Teoretic, în domeniul securității s-au concretizat două modele conceptuale de contracarare a unor astfel de acțiuni și, implicit, a efectelor generate: comunitatea de Intelligence

la nivel național și comunitatea dezvoltată prin cooperare multinațională în domeniul Intelligence.

În actualul context de securitate creat la nivel internațional, operațiile militare împotriva acțiunilor asimetrice impune o nouă configurație a efortului militar, o nouă dimensionare a spațiului de confruntare, precum și o nouă filozofie de abordare a acesteia. Dispersarea și disimularea elementelor ce desfășoară acțiuni asimetrice, ineditul și impredictibilitatea acțiunilor desfășurate și posibilitățile tot mai crescute de a folosi mijloace de distrugere în masă concomitent cu creșterea letalității odată cu creșterea motivației pentru atacuri sinucigăse, conferă un mare grad de dificultate în acțiunea de identificare și de anihilare a persoanelor care participă la astfel de acțiuni.

Complexitatea și diversitatea acțiunilor antiteroriste desfășurate de către SUA și aliații săi în Irak, precum și de NATO în Afganistan, au evidențiat faptul că în planificarea și în desfășurarea operațiilor militare împotriva acestui flagel, lupta efectivă, confruntarea armată trebuie transferată pe teritoriul atacatorilor, al complicilor lor și al celor care îi sprijină, concomitent cu *sporirea măsurilor de avertizare timpurie* și protecție pe plan intern.

Combaterea acțiunilor asimetrice solicită un război de detaliu, în care nivelul de luptă cuprinde pe lângă operații de mare anvergură, cum este cazul ripostei dată de SUA și aliații săi în Afganistan, și acțiuni ale unor structuri strict specializate desfășurate pe arii geografice întinse, în zone unde au fost localizate elemente teroriste sau susținători ai acestora, încadrate în perioade de execuție nedefinite.

Caracteristica majoră a planificării, a organizării și a desfășurării operațiilor militare împotriva acțiunilor asimetrice este aceea că succesul este condiționat în mare măsură de capacitatea planificatorilor și a comandanților militari de a aborda conflictul în mod original, de a identifica riscurile potențiale și posibilele efecte ce ar putea fi generate, în afara tiparelor existente.

Pentru ca acest succes să devină realitate și să se materializeze prin contracararea eficientă a riscurilor identificate și a efectelor generate se impune utilizarea capacităților și potențialului tehnologic și uman al structurilor de Intelligence pentru:

- cercetarea permanentă a grupărilor teroriste și a statelor care încurajează și sprijină terorismul pentru a evita surprinderea și, în același timp, pentru a realiza surprinderea acestora;

- identificarea preventivă a atacurilor-surpriză asupra structurilor militare ale NATO pentru descurajarea unor astfel de acțiuni;

- declanșarea unor atacuri masive de neutralizare și de distrugere a rețelelor teroriste cu respectarea legislației internaționale în cazul agresiunii unui stat de către acțiunile acestor grupări;

- generarea de forțe specializate în domeniul Intelligence, incluzând aici și operațiile speciale, pentru a participa la operațiile militare în diverse zone de conflict;

- identificarea specificităților situațiilor în care se acționează, în special privitor la caracterul de originalitate din punct de vedere cultural-identitar al teatrelor de operații și la durata acțiunilor condiționată de eficiență și eficacitate¹⁷.

În ansamblu, experiența și lecțiile învățate rezultate în urma operațiilor militare ale NATO au consfințit ideea că prevenirea și combaterea acțiunilor asimetrice și a efectelor generate de acestea se realizează de regulă prin patru acțiuni principale: de prevedere (previziunea), prevenire, descurajare și intervenție.

În acest context, revederea strategiilor și a doctrinelor a devenit o necesitate primordială și a impus adaptarea structurilor militare la noile cerințe și constituirea de forțe capabile să facă față amenințărilor de tip asimetric. Din acest punct de vedere, se poate observa creșterea rolului structurilor de Intelligence pentru sprijinul forțelor armate în combaterea terorismului ca acțiune asimetrică, necesitatea creșterii capacităților de contracarare a efectelor generate de riscurile asimetrice asupra operațiilor militare ale NATO impunând stabilirea de responsabilități specifice domeniului Intelligence, menite să asigure coerență și eficacitate în îndeplinirea misiunilor prin:

- adaptarea cadrului conceptual (doctrine, strategii, regulamente, instrucțiuni, dispoziții) la noile condiții;

- dezvoltarea cooperării informativ-operative între structurile cu responsabilități în domeniul securității atât la nivel național, cât și la nivel internațional;

- constituirea, pregătirea, dotarea și instituționalizarea unor forțe (forțe pentru operații speciale) destinate combaterii anticipative a acțiunilor asimetrice;

- perfecționarea activității de planificare/direcționare, culegere, procesare/analiză-elaborare, diseminare și valorificare a informațiilor și a cunoștințelor;

- adaptarea misiunilor forțelor militare la condițiile impuse de participarea la acțiunile de combatere a terorismului;

- perfecționarea și amplificarea măsurilor de protecție a populației și a obiectivelor de importanță deosebită care ar putea constitui ținte ale acțiunilor asimetrice în zonele de conflict sau pe teritoriul statelor participante la operațiile militare ale NATO;

- pregătirea specifică a personalului destinat desfășurării activităților în mediul internațional;

- perfecționarea și diversificarea sistemelor de protecție a comunicațiilor și a rețelilor informatice¹⁸.

Ca urmare, o posibilă configurare a forțelor care să aibă ca principal obiectiv contracararea consecințelor generate de riscurile asimetrice la adresa operațiilor militare ale NATO ar putea fi următoarea:

- structuri de conducere eficiente;
- structuri de culegere, informare și avertizare timpurie care să acționeze eficient și eficace;
- forțe speciale de acțiune preventivă;
- forțe speciale de acțiune și de reacție pentru combaterea acțiunilor asimetrice.

Acestea ar fi principalele repere de analiză a spațiului riscurilor și amenințărilor de tip asimetric, cel mai probabil spectrul fiind mult mai larg, dar cu siguranță că pe unele dintre acestea le putem anticipa, pe altele nu. Nu este exclus ca, în timp scurt, terorismul ca acțiune asimetrică să recurgă la un nou tip de armă pe care o putem numi arma genetică.

„Bush a declarat în fața adunării generale a Națiunilor Unite că instigatorii atentatelor din 11 septembrie asupra Statelor Unite pregătesc alte operațiuni susceptibile de a atinge orice țară. Ei caută, a spus el, arme nucleare, chimice și biologice și nu vor ezita să le folosească. Lumea întreagă este confruntată cu cea mai oribilă dintre perspective; acești teroriști sunt în căutare de arme de distrugere în masă pentru a transforma ura lor în holocaust. Ne așteptăm să recurgă la arme chimice, biologice și nucleare de îndată ce vor fi în măsură să o facă, a precizat președintele american”¹⁹.

În urma analizei atente a noilor riscuri, în special a celor de natură asimetrică, s-a ajuns la concluzia că forțele armate nu pot rămâne în afara unor asemenea provocări, că ele trebuie să participe în anumite forme specifice, dar în cadrul unui sistem complex și unitar în cadrul războiului declanșat împotriva terorismului.

Primele reacții la această nouă dimensiune a rolului și a locului unei armate într-un tip de război, care de fapt nu este război în sensul clasic al cuvântului, ci o acțiune de mare amploare și de o deosebită complexitate declanșată împotriva terorismului, cu forțe oarecum dubitative au fost cu privire la implicațiile generate asupra capacității de reacție în caz de război și deci la vulnerabilizarea entităților pentru apărarea și protecția cărora acestea au fost constituite adică punerea în pericol a identității și a suveranității statelor.

Pentru a-și îndeplini acest rol, forțele militare ale NATO au realizat structurile de concepere, de conducere și de execuție necesare pentru operațiile militare desfășurate, un sistem de pregătire corespunzător, o strategie pe măsură și au asigurat mijloacele de care au avut nevoie.

În principiu, rolul acestor forțe nu poate fi unul singular, operațiile militare desfășurate având sprijinul consistent al structurilor de Intelligence care în majoritatea cazurilor constă în:

- culegerea de informații despre structurile teroriste, baze de antrenament, depozite, sisteme de acțiune, rețele de comunicații, mod de conducere etc.;
- protecția obiectivelor de valoare strategică și a altor obiective importante împotriva acțiunilor teroriste;
- căutarea, descoperirea, atacarea și distrugerea structurilor și infrastructurilor teroriste;
- participarea la lichidarea urmărilor atacurilor de tip terorist;
- acțiunile în forță asupra punctelor tari ale rețelilor teroriste;
- acțiunile în cadrul coaliției antiteroriste împotriva bazelor de antrenament internaționale și a altor structuri și infrastructuri teroriste.

Concluzii

Având în vedere cele analizate în prezentul articol, este lesne de înțeles că o concepție privind pregătirea unor operații militare fie ele de nivel național sau de nivel multinațional, împotriva acelor actori statali sau nonstatali care folosesc strategii sau tactici asimetrice în lupta cu lumea democratică ar trebui să cuprindă:

- elemente de cunoaștere a fenomenului asimetric și a efectelor sale asupra stabilității sociale și a securității pe toate segmentele cunoscute, incluzând aici și segmentul militar;
- riscuri și amenințări asimetrice generale sau specifice, în special cele de natură teroristă;

– scopuri, obiective și tipuri de acțiuni asimetrice, aria lor de extindere, efecte imediate pe termen mediu și pe termen lung;

– principii, norme și reguli ale războiului împotriva strategiilor și tacticilor asimetrice;

– strategii antiteroriste și modul lor de aplicare;

– tactici ale războiului antiterorist;

– misiuni ce revin armatei, dar și structurilor specializate în domeniul Intelligence;

– sisteme de interoperabilitate cu alte armate sau structuri de Intelligence;

– modul de conducere.

Pentru a sublinia și mai pregnant importanța Intelligence-ului în contracararea efectelor generate de riscurile acțiunilor asimetrice la adresa operațiilor militare de tip național sau multinațional, incluzând aici operațiile militare ale NATO, este lesne de înțeles că se impune cunoașterea și înțelegerea obiectivelor și avantajelor ce derivă din acțiunile care au la bază strategii și tactici asimetrice, cum ar fi:

– obținerea unor rezultate militare de maximă importanță cu forțe și cheltuieli materiale și financiare reduse;

– realizarea surprinderii, mai ales pe fondul unor tensiuni sociale în diverse zone de operații;

– pătrunderea în secret în adâncimea dispozitivului de luptă, folosind diferite mijloace și procedee;

– culegerea unui mare volum de informații cu privire la obiective militare și economico-militare importante și vulnerabile, distrugerea acestora sau capturarea de militari.

Ca urmare, putem aprecia că succesul în acțiunile de combatere a acțiunilor asimetrice și a efectelor generate de acestea, mai ales la adresa operațiilor militare ale NATO, este determinat în mod clar de calitatea și cantitatea informațiilor culese, prelucrate, analizate și diseminate beneficiarilor, siguranța sistemelor și a mijloacelor de război informațional și, nu în ultimul rând, de eficacitatea forțelor pentru operații speciale care acționează pentru contracararea grupărilor adepte ale acțiunilor asimetrice și care trebuie să fie caracterizate de o mare flexibilitate, putere de lovire și grad înalt de autonomie.

NOTE:

1 Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1972, pp. 132-133.

2 Un domeniu distinct al istoriei militare este istoria

artei militare, care se poate defini ca *parte componentă a istoriei militare care studiază apariția, evoluția și aplicarea în războaiele care au avut loc, a componentelor artei militare (strategia, arta operativă, tactică), a legilor, a principiilor, a formelor și a procedeeleor luptei armate și sintetizând experiența războaielor trecute trage concluzii și învățăminte care îmbogățesc teoria și practica pregătirii, conducerii și desfășurării luptei armate*. Arta militară, cunoscută și sub denumirea de „arta războiului” în epocile veche și medie, înainte de a deveni o componentă a științei militare a fost identificată, multă vreme, cu îndemânarea, talentul, măiestria și spiritul de orientare în situații critice, inițiativa și exemplul personal în luptă al comandantului. Ea reprezintă arta de a organiza și de a conduce lupta în conformitate cu anumite principii, norme și reguli elaborate, de cele mai multe ori, pe cale empirică sau desprinse din experiența unor lupte anterioare. Arta militară este denumită și ca „domeniu specializat al organizării și conducerii luptei armate”, incluzând două laturi principale: latura teoretică și latura practică.

3 Gl.lt.dr. Teodor Frunzeti, gl.dr. Mircea Mureșan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 8.

4 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, pp. 2, 3.

5 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, p. 7.

6 Prof. Alex P. Schmid este expert în domeniul terorismului, a activat în diverse programe de studii în Marea Britanie și în Austria, actualmente desfășurând activități de cercetare în Olanda.

7 *Definirea terorismului*, Centrul de Cercetare și Prevenire a Bioterorismului, <http://www.ccpb.ro/despre-bioterorism/definirea-terorismului>

8 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, p. 10.

9 *Războiul cibernetic-formă a războiului asimetric*, *Războiul cibernetic-formă a războiului asimetric -neoconsirazboiul.htm*

10 Gl.lt.dr. Teodor Frunzeti, gl.dr. Mircea Mureșan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 13.

11 *Ibidem*, p. 16.

12 *Ibidem*, pp. 30, 31.

13 *Ibidem*, pp. 92, 93.

14 Parte componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului și operațiilor, DEX '98 (1998).

15 Parte componentă a artei militare care se ocupă cu studiul, organizarea, pregătirea și ducerea luptei pentru a îndeplini cu maximum de eficacitate scopurile fixate, DEX '98 (1998).

16 Filosoful brazilian Olavo de Carvalho, spre exemplu, afirmă, într-un articol publicat, în limba engleză, pe FrontPageMag, că, după războiul din Algeria (1954-1962), „războiul asimetric” a devenit principiul de bază al strategiei anti-Occident. Acest tip de război este inspirat din

«războiul indirect» conținut în lucrarea fundamentală a lui Sun Tzî, *Arta războiului*, care, începând cu anii 1950, a fost difuzată în spațiul sovietic și în multe alte țări (gl.lt.dr. Teodor Frunzeti, gl.dr. Mircea Mureșan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 89).

17 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, pp. 8, 9.

18 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, pp. 9, 10.

19 Conf.univ.dr. Neculai Stoina, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf, p. 11.

BIBLIOGRAFIE

Beltechi Mihai, *Terorism și război asimetric* (1), aprilie 2011, IRAN, a New Pearl Harbour.htm

Dr. Duțu Petre, *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.

Gl.lt.dr. Frunzeti Teodor, gl.dr. Mureșan Mircea, gl.bg. (r) dr. Văduva Gheorghe, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Col. magistrat dr. Lupulescu Nicolae, *Rolul factorului militar în prevenirea și combaterea terorismului internațional – amenințare asimetrică contemporană*, <http://www.criminologie.ro>

Manea Octavian, *Un interviu cu generalul Petraeus: despre trecutul și viitorul (contra)insurgenței*, septembrie 2013, Civitas Politics.htm

Gl.mr. Pință Florian, *Confruntările asimetrice și terorismul*, Colocviu Strategic, Nr. 5, iulie 2005, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de studii strategice de apărare și securitate.

Popescu Sorinel, *Principalii factori de risc la adresa forțelor de coaliție în teatrele de operații*, Colocviu Strategic, Nr. 4, aprilie 2013, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de studii strategice de apărare și securitate.

Conf.univ.dr. Stoina Neculai, *Evoluția fenomenului terorist și implicații asupra acțiunilor militare*, http://www.armyacademy.ro/reviste/3_2004/r4.pdf

Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura Armatei României, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/confl_asimetrice.pdf

Războiul cibernetic – formă a războiului asimetric, neoconsirazboiul.htm, <https://sites.google.com/site/neoconsirazboiul/razboiul-cibernetice-forma-a-razboiului-asimetric>

ADAPTAREA STRUCTURILOR DEMILITARIZATE PENTRU REACȚIA LA CRIZĂ SAU RĂZBOI. SUBSISTEMUL DE PLANIFICARE

REDESIGNING ROMANIAN DEMILITARIZED STRUCTURES FOR CRISIS OR MILITARY CONFLICT REACTION. PLANNING SUBSYSTEM

Cpt.drd. Dan HALCHIN*

Activitatea de planificare la nivelul structurilor demilitarizate¹ nu se deosebește foarte mult de la entitate la entitate. Procesul demilitarizării a constrâns sistemul managerial (care a înlocuit conducerea de tip militar) să se alinieze exigențelor date de dinamica realităților din viața civilă. În mai bine de un deceniu, această abordare a avut ca efect o îndepărtare de la exigentele planificării militare. Explicația este oarecum simplă și este circumscrisă nevoii de a descentraliza întreaga activitate managerială de la centru spre teritoriu. Nu trebuie neglijat însă că, în caz de război sau în unele situații excepționale (crize interne cum sunt tulburările de ordine publică de mare amploare sau cazuri când se impune evacuarea unor mase mari de oameni) în care întreg Sistemul de Apărare Ordine Publică și Siguranță Națională va trebui angajat, armata română, în special prin Forțele Terestre va deveni exponentul conducerii acțiunilor. În continuare voi prezenta subsistemul de planificare actual la nivelul structurilor demilitarizate cu unele propuneri pe care le consider utile atât la pace, cât și în alte situații ce pot determina angajarea forțelor în acțiuni atipice, inclusiv alături de Forțele Terestre.

The demilitarized structures' planning activity is not different from entity to entity. The demilitarized process forced managerial system (which replaced military type leadership) to adapt and face civilian life realities. For more than a decade, this approach resulted in moving away from military planning strict demands. The explanation is somehow simple and it is related to the need of decision process decentralization from general headquarters to regional and local level. Nevertheless, we should not omit the fact that in case of war or in other exceptional circumstances (internal crisis of major public unrest or in cases when a large amount of population must be evacuated) when every component of National Defense, Security and Public Order System must be engaged, the Romanian Army, especially through its' Ground Forces, will be most probably in charge of the operations. We'll present below the demilitarized structures' sub-planning system, with some propositions that we consider useful both during peace and in situations that may engage the forces in unfamiliar actions, including together with Ground Forces.

Cuvinte-cheie: structuri demilitarizate; planificare; Forțe Terestre; penitenciare; poliție.

Keywords: demilitarized structures; planning; Ground Forces; prisons; police.

Deși relațiile de subordonare sunt foarte prezente și bine reglementate, activitatea de planificare a structurilor de poliție sau a unităților de penitenciare este aproape total în sfera de responsabilitate a șefilor de inspectorate, respectiv a directorilor de unități. Acest lucru este susceptibil de multe critici, în primul rând pentru că nu valorifică gândirea colectivă, iar în al doilea rând pentru că pune conducătorul instituției în situația

de a îndeplini și activitățile de planificare la nivel de micromanagement² fapt care îl îndepărtează de imaginea de ansamblu, dar și de perspectiva pe termen mediu și lung³. În prezent, la nivelul instituțiilor publice, inclusiv la nivelul structurilor pe care le analizăm, subsistemul de planificare este circumscris Sistemului de Control Managerial (SCM). Instrumentele principale de planificare sunt *Strategia de Dezvoltare* și *Planul de acțiune*. Aceste două documente se constituie în capitole separate și reprezintă o proiecție pe termen mediu (3-5 ani) și respectiv pe termen scurt (1 an) a obiectivelor ce se vor a fi atinse în viitor. La o simplă lectură a documentelor menționate se observă că abordarea

**Expert Penitenciare, Organizația Națiunilor Unite*
e-mail: halchin@un.org

excesiv de amănunțită a procesului de planificare la nivelul managerilor de top transformă documente strategice în simple planuri de lucru. Subordonarea întregului proces de planificare OMFP 962 din 04.07.2005 este inefficientă și chiar inoportună.

Cu toate că există opinii contrare consider că spiritul actului normativ menționat anterior este de a crea un cadru pentru planificarea și controlul eficienței în alocarea resurselor financiare, și nu pentru întreaga activitate de planificare. Evident, trebuie să aduc argumente în sprijinul punctului meu de vedere, și de aceea voi prezenta o analiză a cadrului descris de OMFP 946 pentru a scoate în evidență limitările sale în comparație cu amploarea și cerințele superioare la care planificarea, ca funcție managerială, dar și ca subsistem managerial⁴ trebuie să răspundă într-o structură ce aparține Sistemului de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională.

Evidențierea elementelor esențiale (minime) în activitatea de planificare

În conformitate cu abordarea recunoscută⁵ în literatura de specialitate, planificarea trebuie să răspundă unor cerințe de bază, cum ar fi:

Activitatea de planificare trebuie să pornească de la obiectivele strategice – această cerință nu este satisfăcută de prevederile OMFP 962 din 04.07.2005. O referire la natura obiectivelor de la care ar trebui pornită activitatea de planificare este menționată în Anexa 1, pct. 1 a actului normativ. Astfel, *natura obiectivelor entității publice pot fi grupate în trei categorii: eficacitatea și eficiența funcționării, fiabilitatea informațiilor interne și externe, conformitatea cu legile, regulamentele și politicile externe*. După cum se observă, cele trei categorii enunțate nu se pot constitui în obiective strategice pentru un inspectorat de poliție sau o unitate penitenciară⁶.

Activitatea de planificare trebuie să direcționeze efortul operațional⁷ – nici această cerință nu este avută în vedere în vreun fel de actul normativ. Direcționarea efortului operațional trebuie realizată în sensul exploatarea vulnerabilităților, capacităților critice și centrelor esențiale ce aparțin provocărilor cu care instituția se confruntă. Astfel, resursele angajate (alocate) vor fi folosite eficient și vor fi convertite cu maximă eficacitate în rezultate. Nici această exigență nu este satisfăcută de Ordinul ministrului de finanțe aflat în discuție.

Definirea și utilizarea instrumentelor de planificare – instrumentele de planificare sunt elemente cheie și pot fi considerate ca fiind resurse la dispoziția factorilor de planificare. Gruparea acestora pe categorii se poate face ținând cont de mai mulți factori și potrivit mai multor abordări. Opinia majoritară indică gruparea instrumentelor în *primare, complementare⁸ și automatizate* (soluții software și baze de date).

Documentul legislativ în discuție nu face nicio trimitere la instrumentele ce ar putea fi folosite în procesul planificării, cu excepția unor referințe de ordin legislativ⁹ din domeniul gestionării fondurilor publice interne¹⁰ sau comunitare¹¹.

Activitatea de planificare trebuie să indice modalități de acțiune – cu toate că în cadrul Sistemului de Control Managerial (SCM) există indicații cu privire la obligația entităților de a-și elabora proceduri interne, opinia mea este că o astfel de abordare, deși utilă în cazul unor procese instituționale specializate, nu răspunde dinamismului, incertitudinii și imprevizibilului caracteristic misiunilor.

Pornind de la argumentația de mai sus propun articularea subsistemului de planificare la nivelul structurilor demilitarizate astfel încât acesta să răspundă la două noi cerințe: eficientizarea procesul și proiectarea unor puncte comune cu sistemul de subsistemul de planificare standardizat de NATO și integrat la nivelul Forțelor Terestre. Dincolo de primul motiv a cărui raționament este evident, cel de-al doilea argument reflectă necesitatea ca structurile demilitarizate să fie capabile să își găsească rolul și locul în cadrul unei operații interdepartamentale, când în mod evident conducerea se va executa după coordonate militare. Elementele și noțiunile planificării operaționale, cum ar fi *centrul de greutate, punctele decisive, liniile de operații* etc. trebuie să fie deopotrivă cunoscute, integrate în subsistemul de planificare al forțelor de poliție sau penitenciare, iar rezonanța și suita de acțiuni pe care le declanșează să fie familiară și înțeleasă cel puțin de cadrele sectorului operativ. Chiar dacă nu este necesară însușirea sub aceeași denumire a termenilor cu care operează Forțele Terestre, trebuie acționat măcar pentru adoptarea unor concepte compatibile.

Centrele de greutate – din punct de vedere militar determinarea centrelor de greutate atât pentru forțele proprii, cât și pentru forțele care se opun este esențială. Tot din punct de vedere

militar, acestea sunt definite ca acele caracteristici, capacități ori capabilități din care derivă libertatea de acțiune, puterea fizică sau voința de luptă a unei forțe militare¹². Așadar pentru a anula (la forțele adverse) sau pentru a proteja (la forțele proprii) cele trei elemente menționate anterior, determinarea centrelor de greutate este esențială. Subsistemul de planificare al structurilor demilitarizate nu cunoaște o astfel de abordare. Consider că ar fi deosebit de util ca acest concept să fie preluat și adaptat astfel încât provocările sau problemele de ordin obiectiv cu care sunt confruntate structurile demilitarizate să poată fi abordate și sub aspectul centrului de greutate.

Strâns legat de centrele de greutate în cadrul planificării operaționale a operațiilor Forțelor Terestre există componenta prin care punctele slabe (atât proprii, cât și adverse) sunt identificate și incluse în procesul decizional ce va stabili ulterior cursul de acțiune. Punctele slabe poartă numele de *vulnerabilități corelative*. Fără să insist asupra noțiunii, întrucât nu este cu totul străină structurilor demilitarizate, trebuie făcută precizarea că o vulnerabilitate corelativă a unui centru de greutate apare când elemente esențiale care îl alcătuiesc sunt incomplete, neconforme (uneori chiar lipsesc) expunând astfel centrul la vătămare sau de distrugere. Atât în plan militar, cât și în planul misiunilor structurilor demilitarizate abilitatea de a exploata vulnerabilitățile corelative a unui centru de greutate are potențialul de a determina rezultate surprinzătoare cu toate că resursele implicate sunt minime.

Punctele decisive – continuând analiza procesului de planificare în sensul obținerii focalizării maxime, definim punctele decisive ca fiind rezultatul raportului direct proporțional dintre gradul de compromitere a elementelor esențiale centrului de greutate și valoarea vulnerabilității corelative¹³. Consider oportună introducerea unui astfel de concept în activitatea de planificare la nivelul structurilor demilitarizate, întrucât complexitatea activităților și a misiunilor desfășurate ar putea beneficia de pe urma unei astfel de analize, și anume provocările exterioare ce trebuie contracarate, cum ar fi: lupta cu fenomenul criminalității organizate, cu rețele care întrețin și încurajează faptele de corupție ori cu eludarea regimului de detenție.

Tipuri de abordări (directă/indirectă)

Propun ca la nivelul structurilor analizate să existe o departajare concretizată în metodologii

sau în bune practici care să delimiteze, respectiv să indice avantajele ori dezavantaje unei opțiuni între abordarea direct și cea indirectă.

Abordarea directă implică o angajare liniară, nemijlocită, continuă în atingerea obiectivelor, deseori prin intermediul punctelor decisive esențiale. Abordarea directă este propice când riscurile sunt acceptabile, iar resursele avute la dispoziție sunt suficiente și sustenabile.

Abordarea indirectă trebuie luată în calcul când resursele sunt insuficiente sau incerte. Principalul avantaj este acela că la punerea în practică are potențialul de a atrage resurse exterioare care nu sunt proprii organizației pe baza unui consens obținut de-a lungul fazei de implementare. Abordarea indirectă se poate dovedi de mare folos atât în perioada anilor pe care îi parcurgem, dar și pe parcursul unei crize sau la război când vor exista cu siguranță incertitudini la nivelul resurselor.

Liniile de operații

Consider că împrumutarea conceptului din domeniul militar în aria de activitate a structurilor de poliție și penitenciare poate oferi o alternativă în planificarea cu succes a obiectivelor, în special pe termen lung. Așa cum precizam anterior, planificarea pe termen lung (pe o perioadă mai mare de 5 ani) este practic inexistentă la nivelul structurilor demilitarizate. Ori dacă ar fi să ne referim la un singur exemplu, cel al infrastructurii¹⁴, rămânea permanentă în urma nevoilor minime, își poate găsi explicația și în lipsa unor direcții de acțiune compuse din totalitatea verigilor acționale convergente necesare atingerii unui obiectiv prin gândirea în perspectivă. Liniile de operații leagă punctele decisive în spațiu și în timp în raport cu centrul (centrele) de greutate a forțelor opuse. Făcând o translație în planul structurilor demilitarizate, menționez că referirea la factori cum ar fi dificultățile financiare, legislația incoerentă și uneori contradictorie, crima organizată în termeni care îi definesc ca „forțe opuse”, nu este o exagerare. Așadar, descompunerea legăturilor aflate dintre centrele de greutate în acțiuni menite să susțină abordarea acestora poate conduce la obținerea coerenței în confruntarea cu aceste provocări și anticipăm că va avea ca efect secundar benefic, venirea personalului calificat în întâmpinarea găsirii de soluții. Mai departe și împărțirea liniilor de operații în interioare (care

acționează divergent din interior) și exterioare (care acționează convergent din exterior) poate aduce un plus de claritate în planificarea pe termen lung. Principalul motiv este acela al existenței unor similarități în instrumentele proprii fiecărei categorii. Și acest lucru este deosebit de important, deoarece face distincția dintre ce se poate realiza prin efortul fiecărei entități (linii interioare) și zonele în care atragerea sprijinului din exterior este esențial. În unele situații întâlnite în practică, conducătorii de structuri se concentrează prea mult pe una sau pe cealaltă dintre variante. Nu de puține ori, lipsa sprijinului (financiar, procedural, uman, informațional) eșalonului superior sau concentrarea pe aspecte tehnice ale funcționalității entității din propria responsabilitate sunt invocate ca motivații pentru eșecul planificării pe termen lung. Deci delimitarea clară și plasarea concretă în responsabilitatea conducătorilor de unități a celor două tipuri de linii de acțiune (operații) este, în opinia mea, o accentuare necesară. Corelarea unei acțiuni concepute să atingă condițiile sau efectele necesare la punctele decisive cu o altă acțiune sau cu un alt obiectiv aflat pe palier superior (operațional sau strategic) sau chiar identificat ca fiind centru de greutate advers, conduce la nevoia identificării variatelor aplicabile în condițiile resurselor concrete. Sigur, dacă resursele nu ar fi o problemă constantă, ar fi de preferat ca toate acțiunile să se desfășoare simultan pe mai multe direcții de operare. Aproape întotdeauna însă, lipsa de resurse determină comandantul structurii (forțelor) să prioritizeze și deci să-și etapizeze acțiunile.

Un alt aspect avut în vedere este reducerea riscurilor la un nivel acceptabil sau chiar eliminarea lor prin externalizare sau anulare, ținând totodată cont și de impactul asupra resurselor. Acest proces oferă claritate în planificarea logică a perspectivei în condițiile forțelor disponibile, resurselor materiale, informațiilor și a timpului avut la dispoziție și în același timp servește ca grilă de reper în determinarea subdiviziunilor etapei, adică a fazelor operaționale (de implementare).

Fazele trebuie tratate ca nivele distincte aflate în progres în timpul conducerii acțiunilor militare pentru obținerea efectelor sau a condițiilor specifice necesare atingerii punctelor decisive și pentru etapizarea nivelelor, care, în cele din urmă, conduc la îndeplinirea cu succes a obiectivelor în ansamblu. Ele pot fi sunt succesive, dar și concomitente. Unele situații reclamă nevoia ca

începutul unei faze să fie complet sau strâns legat de îndeplinirea cu succes a fazei anterioare. Persoana care are comanda (responsabilitatea) obiectivului poate trasa un efort principal pentru fiecare fază în condiții de coerență a ritmului și evitarea pauzelor operaționale care sunt inutile. Arta de a menține un flux firesc între acțiunea proactivă și demersurile reactive se realizează prin sincronizare, coordonare și prin folosirea elementelor de sprijin temporar.

NOTE:

1 Denumim generic *Structuri demilitarizate* – Forțele Poliției Naționale, Poliția de Frontieră Română și Administrația Națională a Penitenciarelor. Acestea au fost scoase treptat de sub legislația militară, între anii 2002 și 2004.

2 În literatura de specialitate (Harry Chambers, *My Way or the Highway*, The Micromanagement Survival Guide – Editura Berrett Koehler, San Francisco, 2004, pp. 177-179) este recunoscut faptul că orientarea spre detalii, în detrimentul obiectivelor de largă anvergură, anulează, erodează și diminuează rolul managerului. Vrem să scoatem în evidență că planificarea trebuie să fie capabilă să faciliteze punerea în practică a obiectivelor și nu să devină ea un obiectiv în sine (spre exemplu, în lucrarea *Managementul Organizațiilor de Poliție*, Vol. 2, p. 42, cms. șef de poliție conf.univ.dr. Iliuță Pătrașcu, unul dintre obiectivele sugerate în obiectivele de control este calitatea și eficiența planului de informații. Suntem de părere că nu planul de informații trebuie vizat ca obiectiv de control, ci obținerea și modul de valorificare a informațiilor urmărite.

3 Nu suntem de părere că trebuie ignorat principiul *planificarea centralizată/ execuție descentralizată*. Însă propunem crearea unei structuri de planificare în subordinea directorului, respectiv a inspectorului șef, la nivelul fiecărei instituții – aparat central sau unitate din teritoriu. Este imposibil ca o singură persoană să poată îndeplini și urmări întregul proces de planificare, mai ales dacă este vorba despre cel care poartă răspunderea întregii activități într-o entitate.

4 Facem o diferențiere între funcția managerială a planificării definită ca activitate continuă de gândire în perspectivă (în responsabilitatea șefului de instituție) și planificarea ca subsistem managerial (cu elemente interconectate și interdependente ce garantează punerea în practică a obiectivelor).

5 Magdalena Platis, Sică Stanciu, *Management de la Teorie la Practică*, Cap. II, Universitatea București, 2004.

6 De fapt suntem de părere că, exceptând entitățile proprii Ministerului de Finanțe, în categoriile menționate nu pot fi cuprinse obiective strategice pentru nicio entitate publică. Cât despre obiectivele strategice proprii structurilor demilitarizate, ele trebuie circumscrise rolului pentru care au fost create (custodia și reintegrarea socială a infractorilor, ținerea sub control și combaterea fenomenului infracțional, gestionarea granițelor României etc.). Eficiența, legalitatea și fiabilitatea informațională sunt condiții sub auspiciile cărora se îndeplinesc obiectivele entităților și se pot transforma la rândul lor în obiective operaționale atunci când există abateri de la cadrul legal, informațional sau al eficienței, însă cel mult pentru compartimentele de audit intern sau financiar-

contabil. Iată încă un argument care, în opinia noastră, vine în sprijinul ipotezei afirmate anterior, potrivit căreia OMFP 962 din 04.07.2005 nu se adresează întregului proces de planificare, ci numai pentru controlul eficienței alocării resurselor financiare. Al doilea argument în sprijinul opiniei noastre este chiar definiția dată planificării în cadrul aceleiași anexe 1, care face referire exclusiv la alocarea resurselor bugetare în funcție de obiectivele și activitățile derivate din acestea. Al treilea argument pe care îl menționăm este Standardul 8 al anexe 1, care descrie chiar planificarea ca standard. Din analiza referințelor legislative de la pct. 8.3 reiese fără echivoc că reglementarea la care facem referire vizează numai planificarea de natură financiară.

7 Definim efortul operațional ca fiind alocarea și angajarea forțelor structurilor demilitarizate pentru îndeplinirea obiectivelor operaționale prin atacarea, modificarea, alterarea sau scoaterea din funcțiune a centrelor esențiale a unui obstacol (provocări) care se interpune între starea inițială și obiectivul urmărit.

8 Alte documente pe care factorii angrenați în activitatea de planificare trebuie să le consulte pe timpul procesului de planificare. Acestea pot fi instrumente de descriere a modului de acțiune în situații deosebite (managementul crizelor).

9 Anexa 1, Standardul 8, pct. 8.3.

10 *Legea bugetului de stat, Legea 500 din 2002 privind finanțele publice, HG 925 din 2006 pentru aprobarea OUG 34 din 2006 privind achizițiile publice.*

11 *OG 63 din 1999 privind gestionarea fondurilor nerambursabile alocate României.*

12 *AAP-6 (V) NATO Agreed terms and definitions modificat cu versiunea 01, din 16.07.1999.*

13 *AAP-6 (V) NATO Agreed terms and definitions modificat cu versiunea 01, din 16.07.1999, definește un punct decisiv ca: un punct de la care un centru de greutate ostil sau propriu poate fi amenințat. Acest punct poate exista în timp, spațiu sau în mediu informațional. AJP-01(B) Allied Joint Doctrine din 18.12.2002, paragraful 0308, c indică aceeași definiție adăugând că punctele decisive sunt cheile de a bloca centrul de greutate și pot fi direct atacate (amenințate). Comandantul trebuie să proiecteze cele mai importante*

puncte ca obiective și să aloce resurse pentru a le proteja, controla, distruge sau neutraliza.

14 Infrastructura improprie existentă de zeci de ani la nivelul spațiilor de detenție (unele dinaintea de anul 1900), al sediului central al ANP, al unor sedii de inspectorate sau posturi de poliție – sunt exemple care arată limitele unui stil managerial de conjunctură concentrat pe rezolvarea problemelor curente.

BIBLIOGRAFIE

Legea 500 din 2002 privind finanțele publice.

OMFP 962 din 04.07.2005.

HG 925 din 2006 pentru aprobarea OUG 34 din 2006 privind achizițiile publice.

OG 63 din 1999 privind gestionarea fondurilor nerambursabile alocate României.

Manualul activității de stat major a comandamentelor din Forțele Terestre, FT-2 din 2012.

Declarația comună a UE privind Managementul crizelor, Bruxelles, 2007.

Dr. Dușu Petre, *Conducerea administrativă a armatei în situații de criză și război*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București.

Cms. șef de poliție conf.univ.dr. Pătrașcu Iliuță, *Managementul Organizațiilor de Poliție*, Vol. 2, Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, București, 2008, p. 112.

Platis Magdalena, Stanciu Sică, *Management de la Teorie la Practică*, Cap. II, Universitatea București, 2004.

AAP-6 (V) NATO Agreed terms and definitions modificat cu versiunea 01, din 16.07.1999.

AJP-01(B) Allied Joint Doctrine din 18.12.2002.

VARIABILE REFERITOARE LA ACTIVITĂȚI PREPONDERENT MILITARE CONSIDERATE RELEVANTE ÎN PROCESUL CUANTIFICĂRII DIPLOMAȚIEI APĂRĂRII

VARIABLES RELATED TO PREDOMINANTLY MILITARY-ORIENTED ACTIVITIES CONSIDERED RELEVANT IN THE PROCESS OF QUANTIFYING DEFENCE DIPLOMACY

Cpt.drd. Sorin FETIC*

Această lucrare are ca subiect identificarea variabilelor referitoare la activitățile preponderent militare care se pot constitui relevante în procesul cuantificării diplomației apărării în variabile calitative dihotomice pentru „măsurarea” indirectă a diplomației apărării în vederea operaționalizării ei. Prin faptul că un stat este membru al unei alianțe, participă la exerciții sau la aplicații militare internaționale se poate susține că acesta este puternic ancorat în mediul de securitate internațional și totodată este acceptat ca și partener egal de celelalte state. Astfel, se poate spune că decidenții politico-militari din acel stat depun eforturi ca prin intermediul diplomației apărării, respectivul stat să fie acceptat de către comunitatea internațională și să își asigure securitatea prin interconectarea cu securitatea altor state.

This paper aims to identify variables related to predominantly military-oriented activities that can be relevant for the process of quantifying defence diplomacy and be used as dichotomous qualitative variables for the indirect „measurement” of defence diplomacy in order to operationalise it. By virtue of its membership in a certain alliance, a state participates in international exercises and drills; at the same time, it is accepted as an equal partner by the other states. Thus, it can be said that political and military decision-makers from that state are making efforts so that, by means of defence diplomacy, the state in question can be accepted by the international community and can ensure its security by interconnecting with the security of other states.

Cuvinte-cheie: diplomația apărării; operaționalizare; variabile calitative dihotomice; activități preponderent militare.

Keywords: defence diplomacy; operationalisation; dichotomous quality variables; predominantly military-oriented activities.

Activitățile militare pot fi descrise de aproximativ trei situații în care se găsesc militarii: fie se instruiesc și se pregătesc să fie angajați într-un conflict, fie sunt propriu-zis în mijlocul conflictului/războiului, fie se recuperează sau își fac/refac capacitatea de luptă. Activitățile militare relevante pentru diplomația apărării sunt în general acțiuni desfășurate între două sau mai multe state și se referă mai mult la prima și la ultima dintre stările în care se găsesc militarii.

În procesul de instruire al militarilor, un rol important îl au activitățile practic-aplicative cum sunt exercițiile și aplicațiile militare unde există posibilitatea ca, urmărindu-se diferite scenarii cât mai aproape de realitate, să se poată exercita anumite

tactici, tehnici și proceduri pentru a fi mai bine asimilate atât de militari, ca indivizi, cât și la nivel de entități decizionale cum sunt comandamentele, care la rândul lor trebuie să asimileze informații și să exerseze o serie de activități.

Activitățile militare mijlocite de diplomația apărării și organizate de forurile statelor care au competențe în domeniul militar și al apărării (prin dispunerea proiectării și realizării unor aplicații sau exerciții militare între mai multe state fie care fac parte din aceeași alianță, fie care doar au granițe comune) pot avea un impact major asupra:

- propagării prin intermediul mass-mediei a unor informații generatoare de sentimente de siguranță și confort psihic unui public țintă dintr-un anumit spațiu geografic;
- pregătirii și antrenării în condiții cât mai aproape de realitate a personalului militar și civil, participant la exerciții și aplicații, în vederea

***Școala de Aplicație pentru Forțele Aeriene
„Aurel Vlaicu”, Boboc
e-mail: feticsorin@yahoo.com**

îmbunătățirii sau creșterii capacităților de luptă a unor unități sau mari unități militare;

- identificării modului în care gândesc strategii militari din alt stat abordarea unor posibile scenarii cum ar fi atacarea forțelor proprii (sau ale alianței) din anumite direcții geografice;

- identificării anumitor date tehnice despre: direcții principale de efort, identificarea culoarelor de mobilitate, identificarea punctelor cheie din teren, a zonelor vulnerabile sau a celor puternic militarizate;

- identificării capacității de mobilizare a armatei dintr-un stat și a timpului de executare a acestei mobilizări;

- identificării locului de dispunere a unor unități militare (unități de radiolocație, de rachete și artilerie antiaeriană), depozite de armament și muniție (inclusiv arme de distrugere în masă, muniție de aviație), a aerodromurilor militare sau a unor piste de decolare-aterizare operaționale și nemilitare;

- identificării capacității de reacție la alertarea unei structuri militare;

- evaluării în vederea operaționalizării unor unități;

- organizării unor exerciții demonstrative ce au ca obiectiv principal dezvoltarea premeditată a unor caracteristici tehnico-tactice ale unor arme sau sisteme de armament.

Variabile referitoare la activități preponderent militare

În ceea ce privește segmentul dedicat activităților preponderent militare din cadrul diplomației apărării, pot fi considerate relevante următoarele variabile:

A) Apartenența la o alianță politico-militară.

B) Participarea la exerciții militare internaționale.

C) Participarea la exerciții militare împreună cu cel puțin una din țările vecine.

D) Existența unor acorduri de colaborare între ministerul apărării naționale dintr-un stat cu ministerele apărării din alte state.

E) Existența unor proiecte de cercetare științifică în domeniul militar care se desfășoară în colaborare cu mai multe țări.

F) Existența unor expoziții militare la care sunt invitate și chiar participă mai multe țări sau firme producătoare de echipamente militare din mai multe țări.

G) Existența unor show-uri sau manifestări aeriene organizate de Ziua Aviației (sau alte ocazii) la care să participe și echipaje cu aeronave din alte țări.

H) Existența unor vizite ale unor nave străine în porturile militare sau civile cel puțin odată pe an.

I) Participarea la misiuni internaționale de menținere a păcii organizate în urma unei Rezoluții aprobate de către Consiliul de Securitate al ONU.

A) După ce statele au conștientizat faptul că bugetele acordate apărării nu pot contracara, în întregime, amenințările aflate într-o continuă dezvoltare, au apelat la diplomația apărării pentru a iniția și a dezvolta o interrelaționare instituțională la nivel statal și suprastatal în vederea prezervării păcii și securității regionale și internaționale. Negocierile diplomatice realizate în granițele filozofiei diplomației apărării au adus un important aport în dezvoltarea încrederii dintre state și în identificarea modalităților de construire a unei forțe credibile prin punerea în comun a resurselor pentru apărare în situațiile ce au fost specificate în tratatul de constituire al alianței.

Un stat care intenționează să se integreze într-o alianță trebuie să fie capabil să se alinieze unor cerințe, unor standarde inevitabil stabilite în cadrul unei comunități de state și totodată să dețină resursele necesare să le respecte.

Alianța, spre deosebire de coaliție, depășește limitele conjuncturii și oportunistului având ca fundament un tratat cu un termen de valabilitate mai mare și ratificat de către toate statele membre, instituții și consilii în cadrul căreia se întâlnesc șefii de stat, de guverne și șefii apărării din statele membre, instituții în care se elaborează politicile de apărare comune și conceptele strategice după care este direcționată alianța în ansamblu, instituții în care se analizează evoluția mediului internațional de securitate și care propun strategii de transformare, redimensionare și remodelare a forțelor, departamente răspunzătoare de evaluarea forțelor puse la dispoziția alianței, departamente răspunzătoare de elaborarea planurilor operative pentru contracararea amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor contemporane.

Alianțele sunt rezultatul concret al diplomației apărării, deoarece acestea sunt create în urma:

- eforturilor depuse de către diplomații militari și civili în găsirea unor metode de colaborare și de cooperare în plan politico-militar acceptate de către toate părțile interesate în construirea unei alianțe;

- ajungerii la un nivel de încredere ridicat între state, facilitat de negocierile diplomatice;

- identificării și suprapunerii unor obiective comune din cadrul politicilor de apărare și politicilor

externe ale unor grupuri de state;

- identificării unor amenințări comune care datorită dimensiunii lor globale nu pot fi contracarate de către niciun stat de unul singur;

- transformărilor armatelor naționale pentru a se uniformiza nivelul de pregătire, de organizare, de instruire, de finanțare, de dotare cu echipamente militare;

- găsirii unei formule prin care statele să cedeze voluntar unele dintre prerogativele suverane privind apărarea națională, acceptând în anumite condiții ajutor din partea celorlalți membri ai alianței dacă sunt atacate;

- angajării că nu vor iniția agresiuni militare împotriva unui alt membru al alianței;

- acceptării participării cu contingente naționale în anumite teatre de operații în care alianța desfășoară activități militare altele decât războiul în baza unui rezoluții emise de către Consiliul de Securitate al ONU.

Alianțele sunt dovada concretă a funcționării diplomației apărării și pentru că: între statele membre ale unor alianțe au loc o serie de exerciții militare comune; canalele de dialog sunt mai eficiente și mai directe, scăpându-se astfel de birocratie; schimbul de experiență pe anumite domenii ale apărării este în general mai productiv; acordarea de consultanță și expertiză statelor care își reformează sectorul de securitate este mai activă.

În locurile unde securitatea regională este reală și perceptibilă, cel puțin la nivelul majorității statelor din regiunea respectivă, înseamnă că filozofia de aplicare a diplomației apărării a fost înțeleasă și aplicată cu interes și bunăvoință.

B) În cadrul unui exercițiu militar multinațional sunt stabilite de comun acord proceduri, tehnici, moduri de acțiune standard care sunt înțelese, respectate și aplicate de către toți participanții la exercițiu. În cadrul acestor exerciții apare oportunitatea ca militarii din diferite țări să stabilească relații interumane, să fie expuse la diferite viziuni cu privire la rezolvarea unor probleme tactice, operative sau strategice și integrarea acestora în scenariul și în modul de desfășurare al exercițiului, prezentarea unor categorii de sisteme de armament cu care au fost dotate anumite forțe armate dintr-un stat și folosirea acestora în cadrul exercițiului pentru a li se testa caracteristicile tehnico-tactice și modul de cooperare cu sistemele asemănătoare din dotarea altor detașamente naționale, schimbarea

de impresii privind eficientizarea modului de cooperare, identificare punctelor slabe și tari ale planului exercițiului și interpretarea cât mai reală a scenariului.

C) Spațiul terestru, aerian și maritim al unui stat nu poate fi penetrat de forțe militare ostile dacă vecinii statului în cauză nu își dau acordul pentru folosirea infrastructurii terestre sau maritime și pentru survolul spațiului lor aerian. Statele vecine unui stat se pot constitui fie într-un obstacol în ceea ce privește posibilitatea organizării unui atac din partea altui stat, fie se pot materializa într-o amenințare continuă ce se poate transforma oricând într-o forță ostilă care să acționeze indirect prin favorizarea și autorizarea altui stat să își proiecteze forța peste/prin teritoriul sau național și chiar să îl susțină informativ. Așadar din punctul de vedere strategico-militar este recomandat ca un stat să aibă relații de prietenie cu statele vecine. În aceste sens, diplomația apărării are un rol important și anume acela de a construi o relație de încredere reciprocă între un stat și vecinii acestuia. Printre modalitățile de construire a acestei relații bazate pe încredere și pe respect reciproc este și organizarea unor exerciții militare comune între cel puțin două state care au granițe comune. Prin disponibilitatea de participare la aceste exerciții, autoritățile politico-militare din statele vecine demonstrează că recunosc și apreciază avantajele unei bune relații de vecinătate.

În cadrul exercițiilor militare dintre două state vecine, se pot formula scenarii precum:

- intervenția cu forțe militare în caz de dezastre industriale unde se pot folosi forțe specializate pe acțiuni de decontaminare chimică sau forțe din arma geniu pentru a limita și a izola răspândirea de substanțe chimice prin construirea unor baraje sau obstacole;

- intervenția cu forțe și mijloace militare în cazul producerii unor dezastre naturale precum: cutremure, inundații sau alte fenomene meteorologice ce pot produce pagube și disfuncționalități serioase ale infrastructurilor critice;

- intervenția cu trupe specializate în lupta antiteroristă pentru contracararea unor elemente teroriste care pot acționa pe teritoriul unuia dintre statele implicate în exercițiu;

- participarea în comun la misiuni de căutare-salvare, de evacuare medicală, de utilizare a unor spitale militare mobile.

Un exemplu de țară a cărei securitate poate fi garantată de statele vecine poate fi acea țară care

este înconjurată de state membre ale unei alianțe politico-militare. În principiu, un astfel de stat se poate considera că este ferit de un conflict cu un stat vecin, în primul rând, pentru că acesta din urmă a fost nevoit să semneze acorduri prin care să recunoască faptul că nu are litigii cu nici un stat vecin și, în al doilea rând, el este obligat să respecte un tratat în care este specificat foarte clar în ce cazuri poate folosi forța militară.

D) Un rezultat concret al diplomației apărării îl constituie semnarea acordurilor și memorandumurilor de înțelegere dintre ministerele apărării ale diferitelor state. Aceste acorduri sunt rezultatul unor discuții și negocieri la care participă: diplomații civili și militari, unii membrii ai guvernului, miniștrii apărării, membrii comisiilor de apărare din Parlamente, șefii de state majore întrunite, șefii de categorii de forțe, rectorii sau comandanții unor instituții militare de învățământ, responsabili din industria de apărare.

Aceste acorduri reprezintă baza legală în care ministerul apărării dintr-un stat sau structurile subordonate acestuia pot iniția, negocia, stabili și pune în practică o serie de activități și evenimente în colaborare cu structurile militare similare din alt stat.

Printre domeniile colaborării dintre ministerele apărării a două state pot fi: „protecția informațiilor; geografia, geodezia și hidrografia; medicina militară; învățământul militar; istoria militară; pregătirea militară; instruirea trupelor; detașarea unor consilieri pentru Forțele Armate; logistica; cercetarea și tehnologia pentru apărare; măsurile de creștere a încrederii și securității; tranzitul forțelor”¹, „politica de securitate și de apărare; operațiuni de menținere a păcii și operațiuni umanitare; aspecte organizaționale și procedurale ale funcționării ministerelor apărării și forțelor armate ale participanților; relații civili-militari și relații publice; aspecte legale; sprijin logistic”².

În general, un acord de colaborare în domeniul militar dintre două state poate cuprinde articole referitoare la: scopul încheierii acordului, domeniile colaborării, modalitățile în care va fi realizată colaborarea, securitatea informațiilor, intrarea în vigoare, valabilitatea și denunțarea.

Disponibilitatea unui stat de a încheia un acord de colaborare în domeniul militar cu un alt stat este asigurată în primul rând de încrederea reciprocă în ceea ce privește respectarea secretelor de stat

de fiecare Parte (stat semnatar al acordului) și a protecției față de state terțe a informațiilor care se obțin în urma colaborării bilaterale. Odată semnate aceste acorduri și intrate în vigoare (în urma ratificării de către Parlament, prin emiterea unei Hotărâri de Guvern sau prin înțelegerea propriu-zisă dintre ministerele apărării a două state), se deschide drumul colaborărilor care teoretic ar trebui să fie benefice pentru toate părțile implicate. Semnarea acordurilor bilaterale de colaborare în domeniul militar nu este obligatoriu să se realizeze numai între statele care sunt membre ale aceleiași alianțe politico-militare sau între statele care aparțin aceleiași regiuni geografice. Nu am întâlnit încă acorduri bilaterale sau memorandumuri de înțelegere care să prevadă angajarea părților semnatare în ducerea unor acțiuni militare violente.

E) Folosindu-se de cadrul creat de diplomația apărării în ceea ce privește colaborarea în domeniul militar și pentru a-și eficientiza capacitatea de a răspunde amenințărilor asimetrice concomitent cu reducerea anumitor vulnerabilități, statele membre ale unor organizații interguvernamentale au încurajat înființarea unor agenții care să gestioneze activitățile din domeniul cercetării și tehnologiei. Responsabilă pentru cercetare și tehnologie în cadrul NATO este Organizația pentru Știință și Tehnologie (STO – Science and Technology Organization), iar în cadrul Uniunii Europene (UE) este Agenția Europeană de Apărare (EDA – European Defence Agency).

În cadrul NATO, activitățile referitoare la știință și tehnologie cuprind: „cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică, aplicarea și testarea pe teren, experimentarea și o serie de activități științifice conexe care includ sisteme de inginerie, cercetări operaționale și analize, sinteze, integrarea și validarea cunoștințelor obținute prin metode științifice”³.

STO este un organism care se subordonează Consiliului Atlanticului de Nord și își desfășoară activitatea sub autoritatea unui consiliu de administrație numit Consiliul pentru Știință și Tehnologie (Science & Technology Board – STB) format din șefii agențiilor de cercetare militară din statele membre NATO. STB este condus de o personalitate recunoscută în domeniul științei și tehnologiei aleasă din rândul șefilor agențiilor de cercetare militară din statele alianței și are rolul de a fi și consilier științific principal la conducerea NATO⁴.

Efortul de colaborare în domeniul științei și tehnologiei la nivelul STO este orientat spre șase direcții de cercetare, și anume: tehnologia aplicată vehiculelor, medicina și factorii umani, tehnologia sistemelor informatice, studii și analize de sistem, integrarea și conceptele sistemelor, tehnologia electronică și senzorii⁵.

În cadrul Uniunii Europene (UE), EDA are rolul de a crește capacitățile de apărare europene și de a încuraja cooperarea dintre state promovând conceptul de „pooling and sharing” (care se referă la punerea în comun și împărtășirea capacităților de apărare). EDA se află sub autoritatea Consiliului căruia îi raportează activitatea pe care o desfășoară și de la care primește linii directoare⁶. Comitetul director al EDA este format din miniștrii apărării din statele membre și este condus de către *Înaltul reprezentat al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate*. În afară de cele două întâlniri anuale ale miniștrilor apărării din statele membre ale UE, mai au loc o serie de întâlniri la nivel subministerial dintre directorii capacităților de apărare, directorii naționali pentru armamente, directorii centrelor militare de cercetare⁷. În cadrul acestor întâlniri există posibilitatea de operaționalizare a diplomației apărării în sensul inițierii unor negocieri concrete care se pot finaliza cu luarea unor hotărâri de colaborare, de împărtășire a expertizei în domeniul apărării, de împărtășire a unor informații tehnice, de propuneri de achiziționări de armamente, de construire a unor baze de date comune privind rezultatele obținute în urma unor cercetări științifice.

Crearea EDA a dus la dezvoltarea colaborării în privința capacităților de apărare asigurând în același timp un cadru de identificare și de satisfacere a cererilor operaționale și de sprijinire a cercetării și a industriei de apărare europene.⁸

Proiectele EDA vizează:

a) Stabilirea la nivelul țărilor europene a unor Metode Eficiente de Achiziții Publice care să încurajeze cererea de pe piața europeană de echipamente de apărare; intenția acestui proiect este ca statele europene să adopte metode comune de efectuare a achizițiilor de echipamente militare, devenind astfel posibil ca mai multe state să achiziționeze același tip de echipament, crescând în acest fel interoperabilitatea dintre armatele statelor europene.⁹

b) Creșterea capacității de realimentarea din aer (*Air-to-Air Refueling – AAR*) a avioanelor

de luptă europene. AAR este una dintre cele mai importante capacități pentru o țară sau o alianță care dorește să își proiecteze puterea aeriană la distanțe mari. Țările europene au conștientizat importanța AAR atunci când au trebuit să participe la acțiuni militare desfășurate la distanțe mari și au constatat că depind de avioanele - cisternă americane care nu pot fi întotdeauna (în orice loc și la orice oră) puse la dispoziția forțelor aeriene europene.¹⁰

c) Asistența medicală, deoarece statele europene admit faptul că viața și sănătatea militarilor este foarte importantă și numai o armată sănătoasă își poate îndeplini cu succes misiunile primite. În viziunea europeană, asistența medicală operațională ar trebui realizată în mod continuu începând de la selecția personalului, recrutare, formare, specializare, perfecționare, pregătirea operațională, sprijinind în același timp pe toți militarii care au nevoie să își păstreze aptitudinile fizice, psihologice și sociale cerute de baremele și standardele militare. În planificările misiunilor forțelor armate europene, care se pot desfășura la distanțe mari, în zone geografice și în condiții meteorologice ostile, trebuie planificat și modul de asigurare a asistenței medicale. Pentru realizarea unui sprijin medical eficient într-un teatru de operații, statele europene admit că este necesară concentrarea unui efort comun. Pentru punerea în comun a capacităților medicale militare este nevoie de negocieri diplomatice punctuale asigurate de diplomația apărării. Misiunea personalului medical în operațiile militare este de a conserva puterea de luptă a militarilor, a salva viața și a păstra sănătatea acestora, a minimiza dizabilitățile fizice și mentale. Sprijinul medical asigură evacuarea răniților, tratarea în vederea refacerii capacității de luptă a acestora, prevenirea bolilor și a răspândirii acestora, întărirea moralului trupelor, luarea măsurilor medicale necesare pentru militarii afectați de armele de distrugere în masă nucleare, bacteriologice și chimice (ADMNBC). Acest sprijin medical este important să fie acordat cât mai repede, unui număr cât mai mare de personal militar atât succesiv, cât și simultan. În misiunile multinaționale, asistența medicală este asigurată, în mare parte, de spitalele de campanie care au nevoie de un personal medical cu un înalt nivel de instruire, de aparatură medicală performantă și de consumabile medicale. Pentru realizarea sprijinului medical, EDA a propus organizarea unor Unități Medicale Multinaționale Modulare (Modular Multinațional Medical Unit

– MMMU) în care până la acest moment au fost dispuse să se implice paisprezece state membre ale Uniunii Europene. Intenția este ca aceste MMMU să fie echipate cu ambulanțe, cu elicoptere MEDEVAC (Medical Evacuation), cu săli moderne de operații, cu laboratoare de analize. Totodată, prin intermediul diplomației apărării se vor semna acorduri între statele participante, pentru ca aceste facilități medicale să fie folosite în comun, iar legislațiile sau regulamentele naționale restrictive să fie eliminate sau modificate.¹¹

d) Formarea unor capacități europene pentru utilizarea elicopterelor în operații militare. Inițiativa privind elicopterele s-a materializat în urma conștientizării la nivel european că există un deficit privind numărul de elicoptere de transport disponibile pentru misiunile de managementul crizelor și că transportul pe căile aeriene este mai sigur decât pe căile terestre unde, în afară de dificultățile impuse de formele de relief puternic frământat, pe drumuri pot fi montate și Dispozitive Explosive Improvizate (Improvised Explosive Devices – IEDs). Totodată, elicopterele pot fi folosite din punct de vedere tactic într-o gamă foarte largă de misiuni precum introducerea rapidă a unităților luptătoare într-o zonă de operații, ducerea de acțiuni în zone din adâncimea dispozitivului inamic, alimentarea cu hrană, echipament, muniție și carburant a forțelor proprii, transportarea rezervelor din spate către linia de contact pentru a sprijini trupele proprii, participarea la misiuni de căutare-salvare (*search and rescue*) sau de Supraviețuire, Evadare, Rezistență și Extracție (*Survival, Escape/Evasion, Resistance an Extracation – SERE*), participarea la procesul de Informații, Supraveghere, Achiziția Țintelor, Recunoaștere (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition, Reconnaissance – ISTAR*).

Pentru ca inițiativa privind elicopterele să fie pusă în practică, în 2009 a fost aprobat în cadrul unui Comitet Ministerial Director format din reprezentanții apărării, Programul de Instruire pe Elicopter (*Helicopter Training Programme – HTP*) care avea ca obiectiv principal crearea cadrului potrivit pentru ca statele membre ale UE să-și dezvolte și să-și împărtășească metodele, tehnicile și procedurile de utilizare eficientă într-un mediu operațional al elicopterelor. În același timp, HTP a constituit platforma de pe care s-au lansat alte patru proiecte, și anume: Programul de Exerciții cu Elicopterul (*Helicopter Exercise Programme – HEP*), Cursul European de Instructor de Tactică cu

Elicopterul (*European Helicopter Tactics Instructor Course – EHTIC*), Cursul de Tactică cu Elicopterul (*Helicopter Tactics Course – HTC*), Cursul de Limba Engleză Operațională (*Operational English Language Course – OELC*). Mijloacele de punere în practică a HTP au fost: exerciții multinaționale, simpozioane anuale, pregătire sintetică și cursuri de formare a instructorilor¹².

e) Crearea unor capacități de Combateră a Dispozitivelor Explosive Improvizate (C – IED) care sunt răspunzătoare de provocarea a numeroase victime în teatrele de operații ca Irak și Afganistan. Deși procesul de producere a IED-urilor este relativ simplu și necesită costuri mici, amploarea efectelor poate fi atât tactică, manifestată prin pierderi umane și materiale, cât și strategică în sensul că pot influența decizia politică a anumitor țări de a-și retrage trupele în cazul unor pierderi de personal militar din cauza acestora. Intenția EDA în privința C – IED a fost aceea de a identifica state membre ale UE care au capacitatea de a desfășura cursuri referitoare la detectarea, contracararea sau diminuarea efectelor IED-urilor. Printre aceste state s-au numărat Italia, Austria, Irlanda. Tot EDA a promovat programe de cercetare științifică și a organizat ateliere de lucru pe această temă unde s-au evidențiat tehnici, tactici și proceduri de detectare a IED-urilor și de bruij a dispozitivelor de inițiere a acestora (în cazul acelor IED-uri care sunt inițiate prin unde radio). Alte programe de cercetare și tehnologie coordonate de EDA au ca temă fabricarea unor blindaje și a unor căști de protecție care să diminueze cât de mult este posibil efectele distrugătoare ale IED-urilor.¹³

Rezultatele cercetărilor științifice din cadrul agențiilor de cercetare europene și euroatlantice sunt rezultatul punerii în comun a unor resurse umane și materiale din partea unor state care după o serie de negocieri diplomatice au înțeles că încrederea, colaborarea și cercetarea științifică sunt printre conceptele definitorii ale mediului de securitate contemporan.

F) Expozițiile militare pot fi organizate atât de către cei care sunt interesați să cumpere echipamente militare, în special guvernele unor state sau unele instituții suprastatale, cât și de către cei interesați să vândă, și anume companiile naționale sau multinaționale care produc armamente, sisteme de armamente, muniții, echipamente militare și echipamente de protecție. Există situații când reprezentanții militari sau civili ai mai multor state

de obicei parteneri, în cadrul unor discuții informale, se sfătuiesc, se informează și se consiliază în privința eficienței echipamentelor militare de la anumite firme, în privința modalităților de achiziționare sau de stabilire a unor clauze contractuale avantajoase, în privința defectelor ascunse pe care le poate avea un sistem de armament și care au fost constatate numai după ce a fost cumpărat, în privința eficienței unui echipament militar în raport cu zona geografică în care va fi utilizat sau în raport cu condițiile meteorologice din acea zonă, în privința costurilor reale de mentenanță și a costurilor de exploatare, în privința costurilor de pregătire și de instruire a personalului pentru exploatarea eficientă a echipamentului.

Tehnica militară, în general, angajează costuri imense de producție, în principal, deoarece implică un proces costisitor de cercetare științifică ce înglobează un consum mare de resurse umane, materiale, informaționale, timp, financiare. Aceste costuri de producție se reflectă în costurile de achiziție, ceea ce impune că înainte de încheierea unor contracte importante statele, folosindu-se și de diplomația apărării, să centralizeze o serie de informații despre: eficacitatea în exploatare a echipamentului identic sau asemănător achiziționat de armatele altor state; modul de comportare al sistemului de armament pe timpul utilizării într-un teatru de operații; vulnerabilitățile la încercările de bruij, de contracarare și de neutralizare din partea altor sisteme de armament; costurile de întreținere (consum de combustibil și ulei, tipul și prețul combustibilului utilizat, costurile întreținerilor tehnice sezoniere, costurile pieselor de schimb și disponibilitatea acestora pe piața de profil) în raport cu capacitățile operaționale (efectele la țintă, autonomie, raza de acțiune, cantitatea de personal, armament și muniție transportată, viteza de deplasare și de reacție, rezistența blindajului și a sistemelor de bord la atacuri și la lovituri cu arme de diferite calibre); costurile ascunse care se pot identifica numai după ce produsul este achiziționat, cum ar fi, de exemplu, faptul că firma producătoare prezintă componente auxiliare (*hard* sau *soft*) fără de care sistemul de armament are capacități reduse, și pretinde plăți suplimentare; seriozitatea și promptitudinea firmelor producătoare în acordarea garanției și service-ului; compatibilitatea sistemului de armament care urmează să fie achiziționat cu unele sisteme de armament aflate încă în serviciu activ și dacă există posibilitatea de acțiune

integrată; poziția statelor vecine în contextul în care un stat achiziționează un anumit tip de sistem de armament (există riscul ca relațiile diplomatice dintre două state vecine să se deterioreze grav dacă unul dintre ele are intenția sau chiar achiziționează arme care pot avea un caracter mai mult ofensiv decât defensiv ceea ce se poate traduce, în interpretarea statului vecin, cu o amenințare asupra securității naționale și regionale); intenția altor state de a achiziționa același tip de armament și de posibilitatea încheierii unor acorduri de finanțare în comun, de pregătire și de antrenare în comun a personalului care va deservi tehnica respectivă și de constituire a unor echipe mixte de asigurare a mentenanței; nevoia reală de achiziție a acestei tehnici militare în raport cu amenințările, riscurile și vulnerabilitățile securității naționale; oportunitatea investiției în această tehnică militară în funcție de generația sau versiunea prezentată la expoziție (ar fi dezirabil ca la achiziționarea unei tehnici militare, din punctul de vedere al utilizatorilor, să primeze și noutatea și inovarea procesului de producție și a materialelor utilizate, nu numai interesele de ordin economic orientate de multe ori spre un cost scăzut în detrimentul calității. Probabil un avion de generația a treia chiar și modernizat ar fi greu să egaleze în capacități un avion de generația a patra sau a cincea.)

Expozițiile militare mai au rolul de a ajuta publicul să perceapă, să identifice tendințele industriei militare contemporane în sensul că la aceste expoziții se pot determina o serie de preocupări ale firmelor producătoare de tehnică militară pe anumite direcții cum ar fi, de exemplu:

- lansarea pe piața de specialitate a unor transportoare cu un anumit tip de motor revoluționar cu un consum mic și putere mare, cu un blindaj subțire, dar rezistent la loviturile armelor puternice;
- prezentarea unor senzori noi utilizați în procesul de achiziție al țintelor;
- lansarea unor modele de avion fără pilot cu capacități îmbunătățite de filmare și de fotografiere de la înălțimi mari și o autonomie extinsă în aer;
- prezentarea unor sisteme integrate de împrejmuire și de supraveghere ce pot fi folosite pentru împrejmuirea unor obiective militare.

La festivitățile de deschidere a expozițiilor militare, de multe ori sunt invitați să participe și atașatii apărării, militari, aero și navali acreditați în statul în care are loc expoziția. Acest fapt

contribuie la stabilirea atât a unor relații formale, cât și informale dintre aceștia și reprezentanții unor firme producătoare de tehnică militară autohtone sau din alte state.

În general, în cadrul expozițiilor militare, un rol important îl ocupă companiile autohtone din industria de apărare care își prezintă prin intermediul unor standuri bine organizate oferta de piață. Uneori aceste companii sunt susținute de forțele armate din statul respectiv, în cazul în care deja au achiziționat echipamente militare de la ele, prin expoziții cu tehnică sau prin demonstrații din care să reiasă utilitatea, capacitățile și caracteristicile tehnico-tactice. De fiecare dată, forțele armate prezintă într-o lumină pozitivă aceste echipamente militare garantând pentru calitatea și performanța lor.

Expozițiile militare mai au rolul de a crește încrederea dintre state. În contextul în care, de cele mai multe ori, companiile naționale sau multinaționale din industria de apărare se prezintă la aceste expoziții militare cu unele dintre cele mai noi produse pe care le-au scos pe piață, se creează ideea de transparență, de disponibilitate de dialog, de colaborare, de oferire de consultanță de specialitate.

G) Manifestările aeriene conțin, în general, demonstrații aeriene și expoziții statice și se organizează în zile cu profunde semnificații, cum ar fi: Ziua Aviației, Ziua Forțelor Aeriene, Ziua unor instituții care dețin aparate de zbor și care-și sărbătoresc sau comemorează patronii spirituali sau un anumit număr de ani de la înființare. Aceste manifestări aeriene pot fi clasificate în funcție de amploarea pe care o au, națională sau internațională, și în funcție de participarea sau neparticiparea avioanelor militare. În general, diplomația apărării se operaționalizează, în ceea ce privește această variabilă, în cadrul manifestărilor aeriene internaționale cu participarea aeronavelor militare. La aceste manifestări aeriene sunt invitați să asiste ambasadori, diplomați civili și militari și înalte oficialități civile și militare din statul care organizează respectivul eveniment și din alte state. Unele dintre cele mai interesante evoluții sunt cele ale echipajelor recunoscute internațional pentru profesionalismul lor și pentru complexitatea evoluțiilor aeriene¹⁴. Aspecte ale manifestărilor aeriene relevante pentru diplomația apărării sunt:

- manifestările aeriene constituie prilejul pentru o companie producătoare de avioane să își facă

publicitate, prezentând printr-o evoluție aeriană complexă capacitățile și performanțele în zbor ale avionului produs;

- demonstrațiile aeriene dau prilejul piloților experimentați prin acrobațiile aeriene pe care le prezintă singuri, în tandem sau în formație, să atragă atenția publicului și să stârnească interesul pentru domeniul aviației chiar și pentru persoanele aflate în poziții înalte în stat;

- în cadrul demonstrațiilor aeriene se poate urmări evoluția unor piloți militari din alte state care, prin complexitatea exercițiilor, prin curajul de angajare al aeronavei până la situații limită și prin zborul la înălțimi foarte mici, pot crește prestigiul forțelor armate din care provin și totodată al instituțiilor de instrucție în domeniul aviației care pregătesc personalul navigant din acel stat;

- în cadrul acestor manifestări aeriene pot fi lansate noi tipuri de avioane, din ultimele generații;

- tot aceste manifestări dau ocazia formării unor relații interumane dintre diplomații militari și civili, dintre piloții din alte state și cei din statul gazdă și dintre echipele de asigurare a mentenanței;

- personalul din alt stat participant la un spectacol aerian poate intra în contact cu noi reglementări naționale în domeniul aviației, cu noi metode de asigurare a siguranței aeronautice, cu regulile de pe aerodromul unde are loc spectacolul, cu informații despre tehnica de aviație pe care o are în exploatare statul gazdă. Toate aceste noi informații pot fi folosite pentru inițierea unor colaborări pe diferite direcții dintre forțele aeriene ale unor state.

Dincolo de demonstrațiile aeriene, care prezintă evoluția aeronavelor în zbor la manifestările aeriene, se organizează și expoziții statice care se aseamănă foarte mult cu expozițiile militare prezentate mai sus. O diferență relevantă s-ar putea materializa prin faptul că la expozițiile statice, aeronavele și echipamentele de aviație pot beneficia de o prezentare mai interesantă.

H) Vizitele navelor militare străine în diferite porturi se înscriu în aria de responsabilitate a diplomației apărării, și mai exact a unui domeniu component al acesteia și anume diplomația navală. Vizitele navelor militare străine au rolul de a intensifica relațiile bilaterale sau multilaterale dintre state, de a încuraja colaborarea în domeniul securității maritime, de a reactualiza și de a reînprospăta vechile acorduri încheiate și, nu în

ultimul rând, de a intensifica instrucția, pregătirea și antrenarea marinarilor de pe aceste nave. În privința vizitelor navelor militare, un capitol distinct îl ocupă navele-școală care sunt folosite de instituțiile militare de învățământ pentru pregătirea viitorilor ofițeri de marină, dar și a militarilor care vor încadra funcții din domeniul mentenanței. Aceste nave-școală primesc aprobarea de a intra în diferite porturi, unde elevilor și membrilor echipajelor li se permite să viziteze instituțiile militare de învățământ sau alte nave militare din țara respectivă și diferite obiective turistice. La rândul lor, navele-școală, când ancorează într-un port străin, permit accesul vizitatorilor la bordul lor între anumite ore și pe un itinerar prestabilit. Acceptarea vizitelor navelor militare străine este echivalentă cu acceptarea dialogului, a schimbului de impresii și păreri în privința domeniului marinei militare, a schimbului de experiență pe probleme punctuale, a discuțiilor deschise despre unele amenințări regionale și găsirea unor rezolvări diplomatice, identificarea unor aspecte legislative care ar putea fi incluse în acordurile sau tratatele încheiate dintre state. Posibilitate ca un stat să nu trimită sau să nu primească vizitele unor nave militare, în mediul de securitate contemporan, ridică mari semne de întrebare și suspiciuni în privința intențiilor și a planurilor pe care acest stat le are.

I) În planificarea misiunilor internaționale de menținere a păcii, un rol important îl are și diplomația apărării. Confundându-se în mare parte cu diplomația preventivă, diplomația apărării se dizolvă odată cu etapele inițiatorie ale diplomației coercitive. Este posibil ca ideea participării unui stat la misiuni internaționale să se contureze la nivelul decidentului politic, dar negocierile privind cantitatea forțelor militare disponibile pentru misiune, necesarul de resurse, tactica de intervenție, zona de responsabilitate, obiectivele pe etape ale intervenției să fie stabilite de către specialiștii și diplomații civili și militari ținându-se cont de principii precum: încrederea reciprocă, transparența intențiilor, colaborarea operațională.

Diplomația preventivă constă în ansamblul măsurilor adoptate de către un stat sau de către o comunitate de state pentru a minimaliza sau a anula posibilitatea unor confruntări violente. Din punctul de vedere al diplomației apărării și al diplomației preventive, măsurile rezultate în urma întâlnirilor multilaterale exclud agresiunea fizică și psihică,

discriminarea etnică și religioasă și amenințarea cu folosirea inevitabilă a forței.

Concluzii

Apartenența unui stat la o alianță politico-militară scoate în evidență, în primul rând, faptul că diplomația apărării, operaționalizată de structurile sale militare și civile care au atribuții pe linia asigurării apărării și securității statului, a reușit să pună în mișcare un întreg mecanism de convingere orientat spre instituțiile cu atribuții decizionale atât din cadrul alianței, cât și din cadrul statelor membre. Obiectivul de a se integra într-o alianță, formulat în politica externă și de apărare a unui stat, poate fi determinat de faptul că respectivul stat îmbrățișează valorile culturale, organizaționale, democratice, morale ale acelei alianțe și pentru că decidentul politic și politico-militar înțelege că numai într-o bună cooperare și colaborare cu alte state poate înfrunta amenințările și riscurile unui mediu internațional contemporan.

Participarea detașamentelor militare ale unui stat la exerciții militare internaționale este rezultatul, din punct de vedere tehnic, implicării diplomației apărării, deoarece aceasta este cea care a creat cadrul negocierilor diplomatice dintre reprezentanții apărării statelor participante la exercițiu. Una dintre cele mai eficiente metode de creștere a nivelului de încredere dintre state este organizarea unor exerciții militare comune unde fiecare stat trimite un detașament care să îl reprezinte.

Exercițiile militare organizate în comun de două sau mai multe state vecine au rolul de a facilita formarea unor relații interumane între diferite categorii de personal din statele implicate în exercițiu, mai au rolul de a iniția, dacă este cazul, unele discuții cu privire la echipamentele militare comasate sau dispuse de-a lungul graniței comune, de a prezenta într-o formă diplomatică intențiile pașnice sau chiar de a se sugera remedierea unor posibile neînțelegeri privind justificarea anumitor mișcări de trupe la graniță. Prin participarea la astfel de exerciții militare realizate în comun se pot organiza și vizite de recunoaștere în zonele apropiate de granițe și se pot face prezentări de tehnică militară din dotare.

Cercetarea științifică în domeniul militar este fundamental influențată de mediul internațional de securitate mai exact de amenințările, riscurile și vulnerabilitățile existente la un moment dat în cadrul acestuia. Amenințările, în special amenințările

asimetrice, sunt elementele care determină prioritățile pe agendele de lucru ale agențiilor și ale centrelor de cercetare militare.

Expozițiile militare sunt evenimente importante pentru diplomația apărării pentru că se pot constitui printre puținele ocazii în care companiile producătoare de echipamente militare își fac publice produsele și caracteristicile tehnico-tactice ale acestora, nemaifiind nevoie de alte activități de informare din partea celor interesați, pe de o parte, iar pe de altă parte, cei interesați pot identifica anumite intenții ale unor state în privința achiziționării unui anumit sistem de armament.

Unul dintre rezultatele prin care diplomația apărării își face simțită prezența este construirea consensului privind constituirea unei forțe multinaționale care să poată interveni într-o anumită țară sau regiune în primul rând pentru a opri crimele de război, genocidul, încălcarea dreptului la viață, nerespectarea drepturilor omului. Pentru ca aceste intervenții să fie legitime au nevoie înainte de toate de aprobarea Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite (ONU). Fără Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU, aceste intervenții riscă să fie chiar ele însele încălcări ale suveranității și ale „dreptului de autodeterminare ale popoarelor”¹⁵.

În cadrul acestei lucrări am încercat să identific variabilele referitoare la activitățile preponderent militare care fac parte din aria de interes a diplomației apărării. Aceste variabile au rolul de a sprijini ipoteza referitoare la ideea că diplomația apărării nu poate fi operaționalizată decât prin identificarea unor evenimente, activități sau acțiuni concrete, perceptibile și cu efecte (pozitive sau negative) asupra modului de asigurare a securității naționale, regionale sau internaționale.

NOTE:

1 Site-ul oficial al Ministerului Apărării Naționale, Departamentul pentru Politica de Apărare și Planificare, <http://www.mapn.ro/diepa/>, accesat la 09 septembrie 2013.

2 Memorandum de înțelegere dintre Ministerul Apărării Naționale din România și ministrul Apărării din Regatul Țărilor de Jos privind cooperarea în domeniul militar, Art. 2, http://www.mapn.ro/diepa/cooperare/acorduri_cadru_semnate/Olanda.pdf, accesat la 10 septembrie 2013.

3 Science and Technology in NATO, <http://www.sto.nato.int/Main.asp?topic=18>, accesat la 14 septembrie 2013.

4 *Ibidem*.

5 The Collaboration Support Office – CSO, <http://www.sto.nato.int/main.asp?topic=2>, accesat la 14 septembrie 2013.

6 European Defence Agency, <http://www.eda.europa>.

[eu/Aboutus/how-we-do-it/Decisionmaking](http://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-do-it/Decisionmaking), accesat la 16 septembrie 2013.

7 European Defence Agency, <http://www.eda.europa.eu/Aboutus/how-we-do-it/Decisionmaking>, accesat la 16 septembrie 2013.

8 EDA's Pooling & Sharing, http://www.eda.europa.eu/docs/documents/factsheet_-_pooling_sharing_-_301111, accesat la 16 septembrie 2013.

9 Effective Procurement Methods, <http://eda.europa.eu/projects/projects-search/effective-procurement-methods>, accesat la 16 septembrie 2013.

10 Air-to-Air Refueling, <http://eda.europa.eu/projects/projects-search/air-to-air-refueling>, accesat la 16 septembrie 2013.

11 Medical Support, <http://eda.europa.eu/projects/projects-search/medical-support>, accesat la 17 septembrie 2013.

12 Helicopter Initiatives, <http://eda.europa.eu/projects/projects-search/helicopter-initiatives>, accesat la 17 septembrie 2013.

13 Counter - IED, <http://eda.europa.eu/projects/projects-search/counter-ied>, accesat la 17 septembrie 2013.

14 Exemple de astfel de echipe de acrobație aeriană sunt: escadrila Thunderbirds a Forțelor Aeriene Americane formată din opt avioane supersonice F16, Sit-ul oficial al Thunderbirds: <http://aftpThunderbirds.com/site/>, accesat la 20 septembrie 2013; escadrila Turkish Stars a Forțelor Aeriene Turcești formată din nouă avioane NF-5A și unul NF-5B. Sit-ul oficial al Turkish Stars: <http://www.turkyildizlari.tsk.tr/EN/Index.aspx>, accesat la 20 septembrie 2013.

15 „Dreptul la autodeterminare este un principiu din dreptul internațional care prevede dreptul popoarelor și al națiunilor de a-și determina singure cursul propriei dezvoltări politice, economice, culturale și sociale, fără intervenții directe sau indirecte din exterior. Principiul este o normă generală care produce efecte juridice pentru întreaga comunitate de state.”, <http://www.notiunidedrept.ro/autodeterminare/>, accesat la 22 septembrie 2013.

BIBLIOGRAFIE

Memorandum de înțelegere dintre Ministerul Apărării Naționale din România și ministrul Apărării din Regatul Țărilor de Jos privind cooperarea în domeniul militar, 2011.

Frunzeti Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

George Alexander L., *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, US Institute of Peace Press, Washington DC, 1991.

Morgenthau Hans J., *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, București, 2007.

Medar Sergiu, *Diplomația Apărării*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006.

Negulescu Victor, *Spionaj și contraspionaj*, Editura Biblioteca, București, 1999.

- Nye Jr. Joseph S., *Soft Power: the means to success in world politics*. New York: Public Affairs (Perseus Group), 2004.
- Văduva Gheorghe, *Știința Militară – Rolul științei militare în managementul mediului de securitate și apărare în procesul de modernizare a societății*, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” – Institutul de Studii de Securitate, București, 2011.
- Văduva Gheorghe, *Principii ale războiului și luptei armate – realități și tendințe*, Universitatea Națională de Apărare, Centrul de studii strategice de apărare și securitate, București, 2003.
- <http://www.airpower.maxwell.af.mil>
- <http://books.google.ro>
- <http://cssas.unap.ro>
- <http://www.clausewitz.com>
- <http://www.mod.uk>
- <http://www.mapn.ro>
- <http://www.sto.nato.int>
- <http://www.eda.europa.eu>
- <http://afthunderbirds.com>
- <http://www.turkyildizlari.tsk.tr>
- <http://www.notiunidedrept.ro>
- <http://untreaty.un.org>

PRINCIPALELE ACTIVITĂȚI ALE UNUI SERVICIU DE INFORMAȚII ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII INFORMAȚIILOR

MAIN INFORMATION SECURITY ACTIVITIES OF AN INTELLIGENCE SERVICE

Col.prof.univ.dr. Dănuț TURCU*

În acest demers științific doresc să relievez faptul că în securitatea informațiilor, uneori, nu este suficientă numai implicarea angajaților specialiști ai diverselor organizații, ci în anumite contexte, ce implică interese mai mari, până la nivel național, se impune activitatea specifică a unor servicii de informații. Aceste servicii pot oferi companiilor de interes național servicii de management al riscurilor, determinarea nivelelor acceptabile de expunere și implementarea de sisteme de monitorizare permanentă.

I wanted to highlight in this paper that in information security sometimes it is not enough only the involving of specialists of various organizations, but in some contexts, involving higher interest up to a national level, it requires the specific activity of intelligence services. These services can provide companies of national interest with risk management services, determining acceptable levels of exposure and implementing ongoing monitoring systems.

Cuvinte cheie: securitate, informații, intelligence.

Keywords: security, information, intelligence.

Am observat, majoritatea dintre noi, faptul că există tot timpul o temere, uneori justificată, atunci când se abordează domeniul informațional. Extinderea tipologiei riscurilor în era informațională a condus la accentuarea incertitudinii asupra viitorului securității statului național. În viitorul apropiat ne putem confrunta deopotrivă cu hackeri care sparg coduri de securitate, teroriști care au acces la arme biologice, state care pot lansa rachete cu încărcătură nucleară sau spioni cibernetici care culeg informații vitale și care amenință securitatea unui stat. Aceste amenințări pot afecta într-o măsură semnificativă activitatea indivizilor, organizațiilor, infrastructurii critice, a administrației și, nu în ultimul rând, siguranța națională. Spațiul cibernetic se caracterizează prin lipsa frontierelor¹, dinamism și anonim, generând deopotrivă oportunități de dezvoltare a societății informaționale bazate pe cunoaștere, dar și riscuri la adresa funcționării acesteia (la nivel individual, statal și chiar cu manifestare transfrontalieră).

Dezvoltarea tehnologică fără precedent și formarea unor comunități virtuale într-un spațiu cibernetic fără frontiere au creat practic un nou spațiu de luptă în care trebuie acționat.²

Securitatea informațiilor

La nivel global, securitatea informației și stabilitatea în mediul virtual devin aspecte esențiale atât în ceea ce privește interesele de stat, cât și cele de afaceri. Odată cu dezvoltarea accelerată a tehnologiei și creșterea riscurilor și amenințărilor cibernetice, securitatea informațiilor trebuie să fie abordată prin strategii pe termen lung și să fie coordonată de organisme specializate și bine pregătite. Acest lucru implică bugete dedicate și o selecție atentă a personalului responsabil cu securitatea informației.

De altfel, generalul american Michael Hayden, fost șef al Agenției Naționale de Securitate (NSA) și al Agenției Centrale de Informații (CIA) declara că există trei categorii de „păcătoși” în spațiul cibernetic: statele, grupările infracționale și anarhiștii. Statele sunt „foarte bune la asta. Al

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: turcu.danut@unap.ro

meu este. Am fost director al NSA și, din motive de strângere de informații și împotriva unor ținte legitime, am furat informații de la alte state. Asta nu ne pune pe picior de egalitate cu chinezii. Și chinezii fură lucruri. Și noi, americanii, furăm. Dar o facem pentru a asigura securitatea cetățenilor noștri, nu o facem pentru a-i îmbogăți pe cetățenii noștri. Și asta este diferența dintre noi și chinezi⁴³.

Informația este o resursă fundamentală. La fel ca toate celelalte resurse ale unui stat și ea necesită planificare, protecție și management judicioase cu scopul de a fi utilizabilă în orice moment pentru a se asigura buna funcționare a statului și atingerea obiectivelor acestuia.

Securitatea informației protejează informația de o gamă largă de amenințări, cu scopul de a asigura și de a menține următoarele atribute ale acesteia:

- *confidențialitatea*: asigurarea faptului că informația este accesibilă doar instituțiilor și persoanelor autorizate;

- *integritatea*: păstrarea acurateței și completitudinii informației precum și a metodelor de procesare;

- *disponibilitatea*: asigurarea faptului că utilizatorii autorizați au acces la informație și la resursele asociate atunci când este necesar⁴ (vezi figura 1).

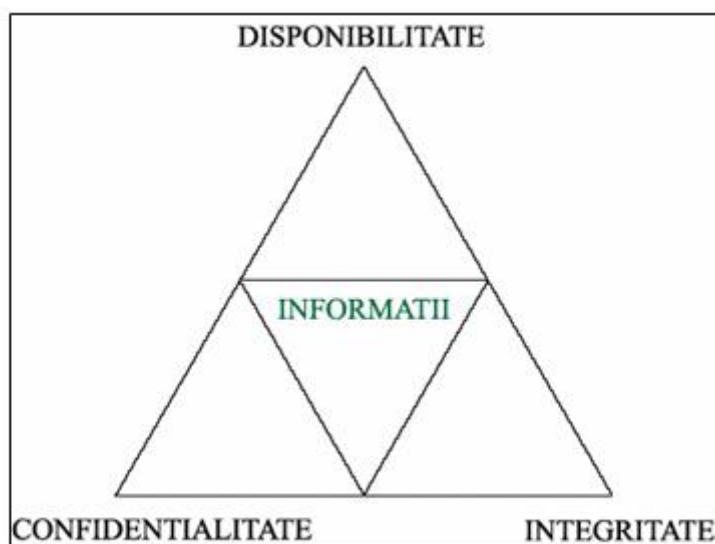

Fig. 1 Atributele informației asigurate de securitatea informațiilor

Rolul serviciilor de informații este de a preveni surprinderea strategică a statului pe care îl deservește și de a promova interesele naționale. Acest lucru se realizează prin informarea oportună a factorilor de decizie și prin asigurarea cadrului necesar pentru luarea deciziei optime.

Astfel, activitatea serviciilor de informații are atât o dimensiune defensivă, cât și una ofensivă. Dimensiunea defensivă presupune prevenirea surprinderii strategice și asigurarea funcționării optime și continuității statului național, iar dimensiunea ofensivă se referă la operațiile desfășurate pentru promovarea intereselor naționale și a unei poziții favorabile a statului în plan internațional.

Informația este în centrul existenței unui serviciu de informații și ca atare, pe de o parte, trebuie obținută și, pe de altă parte, trebuie protejată corespunzător. Informatizarea tot mai accentuată a societății și complexitatea sistemelor de management au plasat tot mai multe resurse strategice și infrastructuri critice ale statului sub controlul și coordonarea unor sisteme informaționale.

Ca parte a sistemului național de apărare, serviciile de informații sunt răspunzătoare pentru asigurarea securității informațiilor în cadrul acestor sisteme de importanță națională. În caz contrar, un atac direcționat din partea unui inamic poate duce la blocarea funcționării anumitor sisteme critice.

Din această perspectivă este relevant exemplul Estoniei, unul dintre cele mai informatizate state europene, unde, în aprilie–mai 2007, o serie de atacuri cibernetice au blocat website-urile mai multor ministere, agenții guvernamentale, bănci etc. Atacurile au survenit în urma deciziei autorităților de la Tallin de a reloca un monument dedicat soldaților sovietici din cel de-al Doilea Război Mondial, fapt ce a generat proteste vehemente din partea guvernului de la Moscova și din partea minorității ruse din Estonia. Experții au depistat originea atacului în Federația Rusă și se estimează că au fost folosite în mod coordonat sute de

mii de computere. Autoritățile de la Moscova nu au recunoscut sub nicio formă implicarea, însă atacul a dus la implementarea unor măsuri suplimentare din partea Estoniei, a NATO și chiar a SUA. Astfel, NATO a trimis experți în securitatea informațiilor

și ulterior, la un an de la atacuri, în mai 2008 a înființat, în Estonia, Centrul de Excelență NATO pentru Apărarea Cibernetică. SUA, în speță FBI, a dislocat ca post permanent, la Tallin, un expert în securitatea informațiilor⁵.

Servicii de informații și activități specifice

La ora actuală, puterea unui stat este dată în mare măsură și de potența sa economică, astfel încât serviciile de informații se implică tot mai puternic și în asigurarea securității informațiilor în domeniul privat. Informațiile vehiculate în mediul de afaceri nu sunt, de cele mai multe ori, clasificate, ci constituie doar informații confidențiale de afaceri, însă obținerea și exploatarea acestora de către un adversar poate duce la afectarea poziției respectivei companii pe piață și poate duce la pierderea prestigiului și resurselor. Furtul de date din cadrul unor companii private este o parte importantă a activității unor servicii de informații cum este și cazul Chinei.

Prin furtul de date, o companie competitoră poate scuti costurile asociate procesului de cercetare și dezvoltare (*R&D, research and development*) și poate trece direct la faza de producție și de desfășurare. În acest fel poate vinde la un preț mai mic și cu un profit mai mare un produs care încorporează tehnologii similare. Acest lucru este reglementat într-o oarecare măsură prin eliberarea de patente și protejarea proprietății intelectuale, însă țări cum sunt China au făcut o artă din furtul de date și copierea produselor altor țări, începând de la articole vestimentare, industria auto și până la avioane de luptă de ultimă generație. Astfel există indicii că ultimele aeronave lansate de forțele armate chineze, J-20 și J-16, încorporează tehnologii provenite (*prin copiere*) de la avioanele americane F-22 și F-117 și, respectiv, cel rusesc Su-35⁶.

În cele mai multe state, tehnica militară este dezvoltată în cadrul unor companii private din sectorul de apărare, acestea la rândul lor subcontractând anumite lucrări. Din dorința de maximizare a profitului, adeseori companiile private recurg la limitarea cheltuielilor de operare, inclusiv în ceea ce privește securitatea informațiilor. De regulă, companiile mari, multinaționale, sunt mai deschise spre implementarea aspectelor legate de securitatea informațiilor, în parte pentru că acest lucru se impune prin politica grupului. Cu toate acestea, abordarea companiilor în acest domeniu nu se ridică încă la nivelul riscurilor și amenințărilor

existente și, în plus, bugetele alocate securității sunt limitate. În general, nici echipele IT, nici organizațiile în sine nu sunt perfect conștiente de numărul și gravitatea incidentelor înregistrate, ele neputând astfel justifica investițiile sau creșterea bugetelor pentru managementul securității informației.⁷

Prin urmare, serviciul de informații, beneficiind de resurse de la bugetul de stat poate prioritiza alocările bugetare astfel încât să acopere parțial și nevoile sectorului privat. În acest sens poate oferi companiilor de interes național servicii de management al riscurilor și sprijin în înțelegerea riscurilor specifice fiecărui domeniu, determinarea nivelului acceptabile de expunere și implementarea de sisteme de control și monitorizare permanentă.

Securitatea informației este obținută prin implementarea unui set adecvat de politici, practici, proceduri, structuri organizaționale și funcții software. Aceste elemente trebuie implementate în măsura în care se asigură atingerea obiectivelor specifice de securitate.

Într-o primă instanță este important ca serviciile de informații responsabile să identifice cerințele de securitate, demers care se desfășoară pe trei direcții:

- *evaluarea riscurilor*: se identifică amenințările, se evaluează vulnerabilitatea la aceste amenințări și probabilitatea de producere a lor și se estimează impactul potențial;
- *legislația existentă*: setează cadrul de acțiune, de funcționare al serviciului de informații, responsabilitățile și metodele specifice, cooperarea cu alte agenții ale statului etc.;
- *analiza securității*: setul specific de principii, obiective și cerințe pentru procesarea informației, asigurarea fluxurilor informaționale, protejarea informațiilor clasificate și alte elemente necesare statului pentru a-și susține activitățile.⁸

Odată identificate cerințele de securitate, serviciul de informații desfășoară activități de prevenire și de combatere a agresiunilor în mediu virtual la adresa infrastructurilor critice ale statului și a datele gestionate de acestea.

Dezvoltarea mediului virtual și implementarea sistemelor informaționale și de comunicații aduce beneficii clare statului în era informațională, însă acestea se pot constitui, în absența unor măsuri de securitate adecvate, într-o vulnerabilitate.

După cum preciza și M. Hayden, agresiunile cibernetice pot fi produse de diferite entități atât statale, cât și nonstatale, a căror interese sunt extrem de variate, pornind de la cele economice,

politice sau militare și până la căutarea prestigiului în comunitatea hackerilor.

Atacurile cibernetice sunt îndreptate împotriva sistemelor de tehnologia informației și comunicațiilor, care fie reprezintă infrastructuri critice în sine (*de exemplu, telecomunicațiile și rețeaua Internet*), fie sunt esențiale pentru buna funcționare a celorlalte infrastructuri critice ale statului (*de exemplu, infrastructura de transport aerian, feroviar și rutier, sistemele de aprovizionare cu energie, gaze, petrol și apă, serviciile medicale, sistemul financiar-bancar etc.*).⁹

În acest context, din punct de vedere al securității informațiilor, principala misiune defensivă a unui serviciu de informații este de a corela sistemele tehnice de apărare cu capacitățile informative pentru a identifica și a furniza beneficiarilor legali informațiile necesare prevenirii, stopării și, în cazul unui incident, limitării consecințelor unei agresiuni asupra sistemelor de tehnologia informației și de comunicații care reprezintă infrastructuri critice.¹⁰

Serviciul de informații asigură și monitorizarea, și protecția sistemelor informaționale de securitate națională, acestea reprezentând acele categorii de sisteme informaționale care sunt utilizate pentru manipularea, transmiterea și stocarea de informații clasificate sau alte categorii de informații legate de activitățile militare sau de informații (*intelligence*).

Spațiul de luptă informațional este extrem de dinamic, astfel încât pentru a face față amenințărilor în continuă schimbare serviciul de informații lucrează în parteneriat cu alte agenții guvernamentale, companii private și mediul academic pentru a asigura dezvoltarea unor soluții de securitate a informațiilor care să asigure superioritatea informațională a statului.

Complexitatea problemelor de securitate sporește, astfel încât până și metodele tradiționale considerate în trecut ca fiind cele mai sigure sunt puse acum sub semnul întrebării. De exemplu, un studiu recent lansat de către Deloitte arată că atât analiștii, cât și directorii din companii mari din domeniile *Tehnologie*, *Mass-Media* și *Telecomunicații* consideră că peste 90% dintre parolele create de utilizator – chiar și cele considerate ca fiind foarte bune – sunt vulnerabile atacurilor de tip hacking și pot fi sparte în câteva secunde sau minute. Devin necesare elemente suplimentare de identificare, cum ar fi dispozitivele digitale de autentificare prin generare de coduri (*de exemplu, „token“, „digi*

pass“ etc.), solicitarea de parole adiționale trimise prin SMS pe telefonul utilizatorului, utilizarea de amprente sau alte elemente de biometrie sau *smart card-uri*¹¹.

Astfel, serviciul de informații poate desfășura următoarele activități:

- implementarea de tehnologii, produse și servicii de securitate a informațiilor care să asigure protecția rețelelor și soluții de securitate flexibile, oportune și eficiente;

- desfășurarea de operații de asigurare informațională în afara țării pentru a oferi sprijinul de specialitate necesar pentru protecția sistemelor informaționale și de comunicații din cadrul ambasadelor, a altor structuri de reprezentare națională și din teatrele de operații sau alte zone de dislocare a forțelor armate;

- dezvoltarea, implementarea și monitorizarea respectării unui set de legi, reguli, regulamente etc., cu privire la accesul, manipularea, stocarea și transmiterea de informații clasificate;

- implementarea unor sisteme de monitorizare, testare și analiză automatizată a datelor pentru identificarea vulnerabilităților și dezvoltarea de soluții de securitate a informațiilor;

- pregătirea personalului propriu și din alte agenții guvernamentale, companii de stat și private pentru creșterea gradului de conștientizare și securitate;

- dezvoltarea și managementul domeniului criptografic¹².

Activitățile menționate au rolul de a preveni, a stopa, a elimina, eventual de a limita efectele încercărilor adversarilor de a obține accesul la informații de securitate clasificate sau sensibile.

Dincolo de dimensiunea defensivă, serviciul de informații desfășoară activități menite să creeze și să exploateze breșe în sistemul de securitate a informațiilor aparținând altor state. După cum se știe, în mediul internațional, cel puțin din punct de vedere al informațiilor, nu există prieteni, ci doar parteneri și interese comune, însă în cele din urmă fiecare stat urmărește să-și mențină și să-și îmbunătățească poziția pe scena internațională. Disciplinele de informații care acoperă dimensiunea ofensivă a activității unui serviciu de informații sunt COMINT – **C**ommunication **I**ntelligence și SIGINT – **S**ignals **I**ntelligence, cu o multitudine de alte subdiscipline. Acestea sunt responsabile cu culegerea, procesarea și diseminarea de informații obținute prin observarea, monitorizarea,

ascultarea, penetrarea și exploatarea comunicațiilor, transmisiilor, semnalelor etc., aparținând sistemelor informaționale și de comunicații adverse.

Recunoscând importanța concepției de „a conduce prin a întreprinde“, inițiativa de *Cyber reziliență* a fost lansată cu scopul de a crește gradul de conștientizare la toate nivelurile până la leadershipul de nivel superior. La urma urmei, *Cyber rezistența* este o responsabilitate comună.¹³

Securitatea informației reprezintă un aspect fundamental în activitatea serviciului de informații, însă eforturile trebuie să se concentreze și dincolo de conceptul de securitate, urmărindu-se adoptarea unei atitudini proactive prin asigurarea unui mediu virtual robust și stabil – conceptul de *cyber resilience*.

NOTE:

1 *Strategia de securitate cibernetică a României*, aprobată prin HG nr. 271/2013.

2 *Cyberintelligence*, Serviciul Român de Informații, <https://www.sri.ro/Cyberintelligence.html>, accesat la 7 februarie 2014.

3 *Fost șef CIA: SUA fură informații pentru a-și proteja cetățenii, chinezii pentru a-i îmbogăți*, http://www.realitatea.net/fost-sef-cia-sua-fura-informatii-pentru-a-si-proteja-cetatenii-chinezii-pentru-a-i-imbogati_1365476.html, accesat la 25 ianuarie 2014.

4 *Asigurarea securității informațiilor*, Asociația Română pentru Asigurarea Securității Informației, Online, Disponibil la: <http://www.securitatea-informatiilor.ro>, accesat la 26 ianuarie 2014.

5 *A look at Estonia's cyber attack in 2007*, Agenția de știri NBC, Online, Disponibil la: <http://www.nbcnews.com/>, accesat la 26 ianuarie 2014.

6 *Chinese stealth fighter jet may use US technology*, Cotidianul The Guardian, Online, Disponibil la: <http://www.theguardian.com/>, accesat la 7 februarie 2014.

7 *Ofițerii de securitatea informației își fac cu greu loc pe agenda CEO-ului în România*, Compania Deloitte, Online, <http://www.deloitte.com>, accesat la 8 februarie 2014.

8 Ioan-Cosmin MIHAI, *Securitatea sistemului informatic*, Editura Dunărea de Jos, Galați, 2007, p. 89.

9 *Cyberintelligence*, Serviciul Român de Informații, Online, Disponibil la: www.sri.ro, accesat la 7 februarie 2014.

10 *Ibidem*.

11 *Ofițerii de securitatea informației își fac cu greu loc pe agenda CEO-ului în România*, Compania Deloitte, Online, Disponibil la: http://www.deloitte.com/view/en_RO/ro/press/ro-press-releases-en/6f84f9392088d310VgnVCM2000003356f70aRCD.html, accesat la 12 februarie 2014.

12 *About Information Assurance at NSA*, National Security Agency, Online, Disponibil la: www.nsa.gov, accesat la 12 februarie 2014.

13 <https://www.cyber-resilience.org/about-cyber-resilience/>, accesat la 12 februarie 2014.

BIBLIOGRAFIE

Mihai Ioan-Cosmin, *Securitatea sistemului informatic*, Editura Dunărea de Jos, Galați, 2007.

Cyberintelligence, Serviciul Român de Informații, Online, www.sri.ro

About Information Assurance at NSA, National Security Agency, Online, Disponibil la: www.nsa.gov

Fost șef CIA: SUA fură informații pentru a-și proteja cetățenii, chinezii pentru a-i îmbogăți, Agenția de știri Realitatea, Online, <http://www.realitatea.net>

Asigurarea securității informațiilor, Asociația Română pentru Asigurarea Securității Informației, Online, <http://www.securitatea-informatiilor.ro/>

A look at Estonia's cyber attack in 2007, Agenția de știri NBC, Online, <http://www.nbcnews.com/>

Chinese stealth fighter jet may use US technology, Cotidianul The Guardian, Online, <http://www.theguardian.com/>

Ofițerii de securitatea informației își fac cu greu loc pe agenda CEO-ului în România, Compania Deloitte, Online, <http://www.deloitte.com/>

DEZARMAREA, DEMOBILIZAREA ȘI REINTEGRAREA FOȘTILOR COMBATANȚI – DDR. CONCEPT GENERAL ȘI IMPLICARE INTERNAȚIONALĂ

THE DISARMAMENT, DEMOBILIZATION AND REINTEGRATION OF EX-COMBATTANTS: OVERALL CONCEPT AND INTERNATIONAL INVOLVEMENT

Col. dr. Valerică CRUCERU*

Dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea foștilor combatanți – DDR reprezintă un proces esențial pentru revenirea la starea de pace a zonelor afectate de conflictele armate. Procesul se materializează printr-un ansamblu de activități organizate și implementate gradual, într-o anumită zonă, de către o multitudine de actori guvernamentali, neguvernamentali și internaționali, în scopul colectării armamentului și muniției de la beligeranți, scoaterii personalului din evidențele militare, pregătirii și introducerii acestuia în circuitul vieții socio-economice din comunitățile civile.

Implicarea actorilor internaționali în procesele de DDR este de o importanță majoră, aceștia dispunând de expertiza, capacitățile și resursele necesare proiectării și implementării programelor pe termen lung.

Disarmament, demobilization and reintegration of ex-combatants represent an essential process in relation to peace in the areas affected by armed conflicts. The process is materialized through an assembly of organized activities, gradually implemented in a certain area, by a multitude of governmental, nongovernmental and international actors in order to collect weapons and ammunition from belligerents, to take them off military records, prepare and introduce them in the social and economic circle within civil communities. The involvement of international actors in DDR processes is of great importance, because they have the expertise, capabilities and resources necessary to project and implement long term programs.

Cuvinte cheie: dezarmare; demobilizare; reintegrare; combatanți; conflict armat.

Keywords: disarmament; demobilization; reintegration; combatants; armed conflict.

Perioada ultimelor decenii este marcată de încheierea Războiului Rece și de trecerea la o multipolaritate relativă a omenirii, cu o nouă aranjare a polilor de putere, precum și un avânt generalizat al procesului de globalizare. Pe o scenă internațională, într-o continuă rearanjare, au izbucnit o multitudine de conflicte armate locale, unele state, etnii sau grupuri urmărind satisfacerea intereselor individuale sau de grup, printr-o varietate de căi și mijloace violente.

Comunitatea internațională nu poate asista pasivă la escaladarea acestor conflicte nimicitoare și depune eforturi prin organizațiile sale, precum și prin implicarea directă a unor state și organizații neguvernamentale, pentru soluționarea lor și instaurarea unei păci durabile.

Demersul științific actual este o parte a unui studiu de specialitate prin care încerc să prezint

importanța unei etape esențiale a proceselor de pace, care contribuie la soluționarea multora dintre conflictele armate contemporane. Această etapă constă în fapt în dezarmarea, demobilizarea și reintegrarea foștilor combatanți.

Studiile contemporane demonstrează, fără tăgadă, că odată cu declanșarea conflictelor armate ies la suprafață cantități mari de armament, muniție și explozivi, iar în multe situații acestea se găsesc atât asupra facțiunilor armate, cât și asupra civililor care încearcă să se protejeze sau sprijină una dintre părțile aflate în conflict. Existența la tot pasul a acestor mijloace letale constituie un aspect care împiedică stabilizarea postconflict a zonelor afectate, prin menținerea potențialului pentru criminalitate violentă organizată și chiar enclavizare a unor zone urbane sau rurale, în vederea redeschiderii conflictului.

Din acest motiv, problema dezarmării unităților și grupurilor înarmate, a colectării armamentului și

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: valcrucl@gmail.com

a muniției rezultate, împreună cu demobilizarea luptătorilor și reintroducerea acestora în viața socio-economică civilă, constituie întotdeauna un element esențial în cadrul negocierilor de pace dintre părți¹.

A apărut astfel în limbajul de securitate contemporan conceptul de DDR (dezarmare, demobilizare, reintegrare), ca o necesitate de statuire a unei faze specifice a procesului de pace. Programele de DDR au ca obiectiv principal dezarmarea voluntară a combatanților și facilitarea începerii de către aceștia a unei noi vieți și găsirii unui loc în societate².

În opinia mea, conceptul de DDR se materializează printr-un ansamblu de activități organizate și implementate gradual, într-o anumită zonă, de către reprezentanți ai guvernelor, organizațiilor și instituțiilor internaționale, guvernamentale/negvernamentale, statelor donatoare și structurilor de implementare (echipe specializate, bănci etc.), în scopul colectării armamentului și muniției de la beligeranți, scoaterii personalului din evidențele militare, pregătirii și introducerii acestuia în circuitul vieții socio-economice din comunitățile civile.

Desființarea unităților militare și a grupurilor armate cu o coeziune ridicată și reintegrarea foștilor combatanți în viața civilă nu este un proces simplu, rapid sau ușor, ci din contră reprezintă un efort de durată, dificil, consumator de resurse și fără rezultate garantate. În unele situații, combatanții (în special, cei din formațiunile neregulate) renunță cu greu la statut, deoarece apartenența la un grup armat le garantează un anumit grad de securitate lor și familiilor, prin protecție fizică și acces la resursele economice dintr-o anumită zonă. De cele mai multe ori, cei care s-au înrolat în grupările sau în facțiunile armate nu o duceau prea bine nici înainte de declanșarea conflictului, sărăcia fiind unul dintre motivele pentru care combatanții sunt recrutați foarte ușor.

Microproiectele implementate prin programele DDR s-au dovedit a fi insuficiente și nu au fost însoțite de alte măsuri economice eficiente ale guvernului. Se înțelege că dacă anterior conflictului situația economică în țara respectivă era proastă, DDR nu se poate substitui proiectelor economice de anvergură, ci poate doar să contribuie la asigurarea stabilității locale.

Revenind la concepte, se menționează că definirea oficială a procesului DDR a fost făcută

de către experții Organizației Națiunilor Unite, iar pentru înțelegerea corectă a terminologiei, elementele componente au fost explicate separat, deși în practică acestea sunt interdependente.

Dezarmarea este definită ca „activitatea de colectare a armamentului ușor și greu din interiorul unei zone de conflict... Deminarea poate fi, de asemenea, parte a acestei etape”³. Această activitate are loc, de regulă, în anumite puncte de colectare sau în zone stabilite ca atare, în urma negocierilor de pace dintre părți. Combatanții se dispun în raioane temporare și predau armamentul și muniția în mod organizat, echipelor constituite care se ocupă de acest lucru. În funcție de situație și de înțelegerile anterioare, cele colectate se transportă și se depozitează în siguranță, sau se distrug în prezența părților.

Demobilizarea „reprezintă desființarea oficială a formațiunilor militare, iar la nivel individ reprezintă procesul scoaterii combatanților din starea de mobilizare”⁴. Activitatea de demobilizare se desfășoară gradual, pe zone și unități/formațiuni și presupune eliberarea documentelor individuale de demobilizare, primirea de către foștii combatanți a unor sume de bani pentru nevoile imediate, precum și transportul acestora în localitățile de origine. Reintegrarea „se referă la procesul care permite foștilor combatanți și familiilor acestora să se adapteze economic și social la o viață civilă productivă. Presupune în general asigurarea unor sume de bani sau pachete de compensare și instruire pentru viața civilă a foștilor combatanți, precum și proiecte prin care se generează locuri de muncă/venituri pentru aceștia”⁵.

Reintegrarea reprezintă etapa cea mai lungă și mai dificilă a procesului de DDR și se compune în fapt din două faze, denumite reinserție inițială, respectiv integrare de lungă durată. Reinserția inițială se referă la o perioadă scurtă pe timpul căreia foștii combatanți se întorc în comunitățile de origine și reiau legăturile în cadrul acestora, în timp ce integrarea presupune pregătirea acestora și includerea permanentă în viața economico-socială civilă.

Reintegrarea cu succes a foștilor combatanți reprezintă elementul care dă soliditate procesului de pace și creează premisele unei dezvoltări ulterioare a zonelor afectate. În cadrul acestei etape a procesului, prin implicarea tuturor actorilor participanți în cadrul procesului de pace, se va asigura asistența necesară atât foștilor combatanți,

cât și instituțiilor guvernamentale, agenților economici și autorităților locale angrenate în activitatea de reintegrare.

Pe lângă acești trei termeni consacrați, am constatat că în unele situații a mai apărut câte un termen ca reabilitare sau repatriere, inserat de regulă, înainte de reintegrare. S-au întâlnit astfel cazuri când procesul s-a numit DDRR, adică Dezarmare – Demobilizare – Reabilitare – Reintegrare, sau Dezarmare – Demobilizare – Repatriere – Reintegrare. În primul caz, reabilitarea foștilor combatanți în relația cu populația civilă a fost considerată o fază distinctă și absolut necesară a procesului, în timp ce în cea de-a doua situație, repatrierea foștilor combatanți era necesară pentru reintegrarea ulterioară în țara de origine.

DDR constituie procese fragile, interconectate între ele și cu alte elemente din exterior, necesitând o multitudine de resurse umane și materiale pentru planificare, implementare și monitorizare. Procesul de DDR/DDRR este proiectat pe activități și programe, în timp și în spațiu, în urma rezultatelor negociate de către părți și prevăzute în acordul de pace. Având în vedere diversitatea actorilor implicați pe timpul etapelor specifice, precum și întrepătrunderea etapelor, devine imperios necesar să se asigure planificarea integrată, unitatea de comandă și coordonarea eficientă. Experiențele întâlnite în trecut au scos la iveală nevoia ca diverșii actori implicați în cadrul proceselor de DDR să se completeze reciproc, evitând o competiție nedorită pentru fonduri și vizibilitate.

În funcție de situație, procesele de DDR sunt derulate doar de către guvernele statelor afectate de conflict sau se pot desfășura și prin implicarea ONU și/sau a altor organizații internaționale, precum Uniunea Europeană. Abordarea integrată a planificării permite desfășurarea proceselor de DDR, în același timp cu implementarea programelor de asistență umanitară, prin crearea de mecanisme de consultare și de coordonare, sau chiar adoptarea de proceduri de operare standard, comune.

Studiile arată că, în ultimele două decenii, ONU, în calitate de intermediar, a jucat un rol esențial în proiectarea și în coordonarea proceselor de DDR a foștilor combatanți, în multe dintre regiunile lumii, în state ca: Afganistan, Angola, Bosnia, Burundi, Cambogia, Coasta de Fildeș, Columbia, R.D. Congo, El Salvador, Eritrea, Etiopia, Guatemala, Irak, Kosovo, Liberia, Mozambic, Sierra Leone, Sri Lanka, Sudan, Uganda etc. Menționez că prima

misiune a ONU, care a abordat și problema DDR, a fost Grupul de Observatori ai Națiunilor Unite în America Centrală, în anul 1989⁶.

În cadrul misiunilor în sprijinul păcii sub egida ONU, sprijinirea procesului de DDR poate constitui una dintre sarcinile principale trasate prin mandat. Contingentele de menținere a păcii, agențiile umanitare și organizațiile neguvernamentale se completează, în funcție de posibilități, pentru a acorda asistența maximă pe timpul procesului. De regulă, procesul de DDR este sprijinit din punct de vedere tehnic și material, de către statele donatoare. Pentru coordonarea eforturilor diverșilor actori sunt stabilite instituții de implementare, precum Banca Mondială (World Bank), care asigură o parte din finanțare și ajută la implementarea efectivă și evaluarea programelor DDR.

La proiectarea și implementarea programelor DDR pot participa, în special pentru etapa de reintegrare:

- alte agenții ale ONU, cum sunt: Programul ONU pentru Dezvoltare (UNDP); Fondul Internațional al ONU pentru Copii (UNICEF); Fondul ONU de Dezvoltare pentru Femei (UNIFEM); Oficiul Înaltului Comisar al ONU pentru Refugiați (UNHCR);

- alte organizații/instituții precum: Organizația Internațională pentru Migrație (IOM); Centrul de la Geneva pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate (DCAF)⁷; Centrul Internațional pentru Conversie de la Bonn (BICC)⁸. Implicarea unora dintre organizațiile amintite mai sus se poate face atât direct, prin personal și resurse proprii, cât și prin intermediul unor contractori sau organizații neguvernamentale, contractate în acest scop.

Un rol important îl joacă, de asemenea, diversele organizații internaționale neguvernamentale și asociații umanitare, prezente în zonă încă din timpul conflictului, pentru ajutorarea celor aflați în nevoie. Aceștia li se adaugă organizațiile neguvernamentale locale, care pot primi materiale/echipamente și fonduri necesare implementării programelor de reintegrare la nivel local.

Uniunea Europeană este una dintre organizațiile internaționale care se implică direct în procesele de DDR, implementate în mod direct, sau ca elemente componente ale reformei sectorului de securitate. Legătura cu susținerea proceselor de DDR apare sub formă directă sau implicită, în cadrul Tratatului Uniunii Europene, în capitolul dedicat politicii comune de securitate și apărare, unde se observă

cu claritate că paleta de misiuni permite implicarea UE în cadrul programelor de DDR atât în cadrul operațiilor de menținere a păcii, cât și în cadrul misiunilor de stabilizare postconflict⁹.

În 2006, Uniunea Europeană a adoptat chiar un document care exprimă conceptual modul în care organizația se poate implica în susținerea proceselor specifice. Documentul se numește Conceptul Uniunii Europene pentru Sprijinirea Dezarmării, Demobilizării și Reintegrării (DDR)¹⁰.

Uniunea adaugă valoare programelor de DDR, deoarece poate utiliza integrat o multitudine de instrumente pentru securitate, stabilitate, dezvoltare, guvernare democratică și de promovare a drepturilor omului. Mai mult, UE dispune de o paletă largă de capacități pentru a susține evaluarea, conceperea, planificarea, implementarea și finanțarea programelor de DDR, contribuind astfel eficient la eforturile multilaterale sau la asigurarea sprijinului bilateral în relațiile cu alte state¹¹.

NATO nu proiectează și nu manageriază procese de DDR, dar sprijină implementarea unor componente. Implicarea NATO în susținerea activităților de dezarmare este statuată în cadrul ultimului concept strategic adoptat în 2010. În cadrul uneia dintre cele trei sarcini esențiale, denumită Cooperarea pentru securitate se prevede că: „Alianța se va implica activ pentru a spori securitatea internațională, ... contribuind activ la controlul armelor, neproliferare și dezarmare”¹². În viziunea NATO este necesar să se țină sub control armamentele și să se continue procesele de dezarmare: „Vom continua să ne jucăm rolul în întărirea controlului armamentelor și în promovarea dezarmării atât în privința armamentului convențional, cât și a celui de distrugere în masă, precum și în susținerea eforturilor de neproliferare”¹³.

Un instrument utilizat de către NATO este Trust Fund Projects, inițiativă apărută în 2000 ca parte integrantă a Parteneriatului pentru Pace și a Dialogului Mediteranean al NATO. Deși inițial proiectele se adresau doar statelor partenere și urmăreau distrugerea minelor antipersonal, ulterior aria de cuprindere la nivel spațial și funcțional s-a extins, astfel încât în prezent pot beneficia de proiecte și statele participante la Dialogul Mediteranean, la Inițiativa de la Istanbul, precum și alte state de pe glob (Afganistan, spre exemplu). Aria funcțională cuprinde acum distrugerea armamentului ușor și a muniției convenționale, precum și asistență pentru reintegrarea în societate

a foștilor combatanți. Multe dintre proiecte sunt implementate în cooperare cu alte organizații internaționale și neguvernamentale¹⁴.

Acest demers științific amintește contribuția importantă a unor state dezvoltate care au structuri specializate, capacități tehnico-materiale și resurse financiare pentru susținerea programelor de DDR, și anume Marea Britanie prin Departamentul pentru Dezvoltare Internațională din cadrul guvernului – DFID și SUA prin Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională din cadrul guvernului federal – USAID.

Un alt exemplu de actor care participă activ la sprijinirea păcii și securității prin susținerea proceselor de DDR este Suedia, un donator important în cadrul comunității internaționale și un rezervor de expertiză prin instituții, precum Institutul Internațional de Cercetări pentru Pace de la Stockholm și Academia Folke Bernadotte.

Aceasta din urmă este o agenție guvernamentală suedeză dedicată sporirii calității și eficacității operațiilor pentru managementul crizelor, cu accent pe operațiile de menținere a păcii. În cadrul academiei se desfășoară anual cursuri de pregătire în mai multe domenii, printre care și DDR. Academia este pregătită să-și ofere sprijinul pentru inițiativele de soluționare a conflictelor. În cadrul mandatului, academia servește drept punct de contact național al Suediei, cu organizațiile internaționale, incluzând ONU, Uniunea Europeană, Uniunea Africană, OSCE și NATO¹⁵.

La propunerea Suediei a apărut Inițiativa pentru Dezarmare Demobilizare și Reintegrare de la Stockholm, prin care se dorește crearea unui cadru predictibil necesar planificării și implementării eficiente, a diverselor programe de DDR. În opinia specialiștilor, DDR nu reprezintă doar o unealtă de ajutor socio-economic ci și un element politic de importanță majoră, prin care se poate susține tranziția spre reconstrucție și dezvoltare pe termen lung¹⁶.

Concluzionez că programele de DDR constituie una dintre părțile unui continuum natural în cadrul procesului de pace și necesită o abordare coordonată cu privire la aspectele de planificare și implementare. Esența programelor o reprezintă scoaterea foștilor combatanți din starea de mobilizare și reintegrarea de durată a acestora în comunitățile de origine, în vederea asigurării stabilității și securității pe termen lung, a zonelor afectate de conflict.

Implicarea organizațiilor internaționale și a unor state dezvoltate este foarte importantă pentru succesul proceselor de DDR, deoarece acestea posedă expertiza, mijloacele și resursele fără de care programele nu pot avea finalitate. Fără programe de DDR de succes, implementate pe termen lung, pacea poate deveni o himeră.

NOTE:

1 Bonn International Center for Conversion, *Confronting Afghanistan's Security Dilemma: Security Sector Reform*, Brief no. 28, September 2003, p. 36.

2 Walt Kilroy, *Disarmament, Demobilization, and Reintegration: The co-evolution of concepts, practices, and understanding*, The Graduate Center, The City University of New York, 2009, p. 2.

3 Kofi Annan, *Report of the Secretary-General on the Role of the United Nations Peacekeeping in Disarmament, Demobilisation and Reintegration*. New York: UN, February 2000, p. 2.

4 Mats Berdal, *Disarmament and Demobilisation After Civil Wars. Adelphi Paper, 303*. London: The International Institute for Strategic Studies, 1996, p. 39.

5 Kofi Annan, *op.cit.*, p. 2.

6 Jeremy Weinstein & Humphreys Macartan, *Disentangling the Determinants of Successful Demobilization and Reintegration*, Center for Global Development, Washington DC, Feb. 2005, p. 2.

7 DCAF este o fundație internațională înființată în 2000 (la inițiativa Elveției), care contribuie la întărirea managementului sectorului de securitate, prin reforma sectorului de securitate (SSR). DCAF are centrul în Geneva și birouri permanente în Beirut, Brussels, Ljubljana, Ramallah și Tunis, unde lucrează peste 100 de specialiști, din peste 30 de țări, <http://www.dcaf.ch/>

8 BICC este o organizație independentă nonprofit, care urmărește să faciliteze pacea, securitatea și dezvoltarea prin cercetare, servicii de consiliere și dezvoltarea de capacități. BICC abordează de o manieră cuprinzătoare *conversia*, ca metodă de reducere și de transformare a stocurilor militare, a capacităților și a proceselor. BICC primește finanțare instituțională de la guvernul german, precum și de la alte instituții, <http://www.bicc.de/about/about-us/>

9 *Official Journal of the European Union*, Consolidated Version of *THE TREATY ON EUROPEAN UNION*, May 2008, art. 43, p. 39.

10 *EU Concept for Support to Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR)*, approved by the Council of the EU, 11 Dec 2006, and by the European Commission, 14 Dec 2006.

11 *Ibidem*, p. 5.

12 *Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization*, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon, 19-20 November 2010, p. 8.

13 *Ibidem*, p. 23.

14 *NATO Partnership Trust Funds*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50082.htm

15 <http://www.folkebernadotteacademy.se/en/About-FBA/>

16 Ministry for Foreign Affairs of Sweden, *The Stockholm Initiative on Disarmament Demobilisation Reintegration*, February 2006, p. 4.

BIBLIOGRAFIE

Anderlini Sanam Naraghi, Pampell Conaway Camille, *Disarmament, Demobilisation and Reintegration*, The Center for International Humanitarian Cooperation, Security Issues, New York, 2004.

Annan Kofi, *Report of the Secretary-General on the Role of the United Nations Peacekeeping in Disarmament, Demobilisation and Reintegration*. New York: UN, February 2000.

Berdal Mats, *Disarmament and Demobilisation After Civil Wars*. Adelphi Paper, 303. London: The International Institute for Strategic Studies, 1996.

Bonn International Center for Conversion, *Confronting Afghanistan's Security Dilemma: Security Sector Reform*, Brief no. 28, September 2003.

Colletta Nat J., Schjorlien Jens Samuelsson & Berts Hannes, *Interim Stabilization. Balancing Security and Development in Post-Conflict Peacebuilding* (Stockholm: SIDDR, 2008).

Gamba Virginia, *Post-Agreement Demobilization, Disarmament, and Reintegration: Toward a New Approach*. In *Violence and Reconstruction*, ed. John Darby, Notre Dame: University of Notre Dame Press, Indiana, US, 2006.

Kilroy Walt, *Disarmament, Demobilization, and Reintegration: The co-evolution of concepts, practices, and understanding*, The Graduate Center, The City University of New York, 2009.

Weinstein Jeremy & Macartan Humphreys, *Disentangling the Determinants of Successful Demobilization and Reintegration*, Center for Global Development, Washington DC, Feb. 2005.

Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept for the Defence and Security of the Members of the North Atlantic Treaty Organization, adopted at the NATO Summit in Lisbon, 19-20 November 2010.

BICC website, <http://www.bicc.de/about/about-us/>
DCAF website, <http://www.dcaf.ch/>

EU Concept for Support to Disarmament, *Demobilisation and Reintegration (DDR)*, approved by the Council of the EU, 11 Dec 2006, and by the European Commission, 14 Dec 2006.

Folke Bernadotte Academy website, <http://www.folkebernadotteacademy.se/en/About-FBA/>

Ministry for Foreign Affairs of Sweden,

The Stockholm Initiative on Disarmament Demobilisation Reintegration, February 2006.

Muggah Robert and Krause Keith, *Closing the Gap Between Peace Operations and Post-Conflict Insecurity: Towards a Violence Reduction Agenda*, International Peacekeeping, Volume 16, Number 1, 2009.

NATO Partnership Trust Funds, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50082.htm

Official Journal of the European Union, Consolidated Version of THE TREATY ON EUROPEAN UNION, May 2008.

SCURTE CONSIDERAȚII DESPRE SPRIJINUL DE GENIU LA NIVEL DE FORȚE TERESTRE

BRIEF CONSIDERATIONS ABOUT THE ENGINEERING SUPPORT AT THE GROUND FORCES LEVEL

Col.conf.univ.dr. Dumitru RADU*

Articolul prezintă unele considerații despre modul de organizare a forțelor de geniu în corelație cu responsabilitățile și sarcinile care trebuie îndeplinite de către acestea. Sunt prezentate principiile care stau la baza întrebuintării în operații a forțelor de geniu și relațiile care sunt necesare și care trebuie să se manifeste între diferite componente ale acestora pentru o bună planificare și organizare a sprijinului de geniu. Specificitatea sprijinului de geniu este prezentată prin două componente directe și una indirectă evidențiindu-se în acord cu această abordare componenta dominantă a funcțiunii sprijinului de geniu și componența acesteia.

This article presents some considerations regarding the structures of the engineering troops in correlation with the responsibilities and tasks that must be fulfilled by these. Here are presented the principles that constitute the basis for employment in operations of the engineering forces and the necessary interrelations that should occur between different components of these in order to have good planning and organization of the engineering support. The specificity of the engineering support is presented through two direct and one indirect component, with this approach thus highlighting the dominant component of the engineering support functions and components

Cuvinte cheie: sprijin de geniu; organizare modulară; forțe de sprijin; nivelul forțelor terestre; componentă dominantă.

Keywords: engineering support; modular organization; supported forces; land force level; dominant component.

Amplul proces de transformare structurală a forțelor de geniu datorat contextului geopolitic și geostrategic actual impune o redimensionare permanentă în scopul de a identifica noi centri de sprijin real, pentru operațiile de geniu, astfel ca acestea să contribuie ca un factor multiplicator pentru potențialul de luptă al forțelor luptătoare. Totodată, delimitarea sprijinului de geniu, sub cele două forme de manifestare ale sale prin sprijin de geniu de luptă și sprijin de geniu al forței trebuie să conducă la o întrebuintare mai eficientă a forțelor de geniu în toate tipurile de operații.

Nivelul, dimensiunea, structura și dotarea forțelor de geniu trebuie să fie corelate permanent cu misiunile pe care trebuie să le îndeplinească, avându-se în vedere o multitudine de variabile cum ar fi: specificul forțelor din care face parte structura și/sau pe care le sprijină; nivelul și tipul de amenințare căreia trebuie să-i facă față; condițiile de timp, anotimp, relief și climă; gradul de realizare a sprijinului de geniu; nivelul

sprijinului de suport logistic general și specific; gradul de interoperabilitate cu forțe partenere.

În cadrul acestui material voi încerca să prezint sintetic câteva considerații pe care le consider importante și necesare pentru fundamentarea sprijinului de geniu.

Aspecte structurale

Organizarea modulară presupune existența unui număr, compact, de subunități pentru fiecare specialitate, cu structură și înzestrare identică. Acest fapt prezintă avantaje deosebite și asigură posibilitatea operaționalizării în timp scurt a unui număr de structuri, corespunzător și apte să răspundă unui spectru larg de solicitări. Acest tip de organizare are la bază subunități bine definite funcțional, capabile să îndeplinească sarcini pe întreaga arie de manifestare a sprijinului de geniu, dar specializate la care se adaugă subunități destinate executării sarcinilor de geniu care presupun înaltă calificare și resurse tehnice și materiale considerabile (deminare, protecția genistică a forței, aprovizionare cu apă etc.).

*Academia Tehnică Militară
e-mail: viodumrad@yahoo.com

În opinia autorului, acest nivel nu trebuie coborât mai jos de pluton, ca forță specializată, aflat la nivel de mare unitate tactică de tip divizie.

Ca forță specializată, de nivel unitate este batalionul ca structură reprezentativă importantă pentru structurile de geniu, având în organică elemente necesare pentru susținerea ambelor componente ale sprijinului de geniu.

Indiferent de locul unde se poate găsi această forță de geniu, structura batalionului de geniu trebuie să fie compatibilă și cu nevoia de asigurare a generării forțelor pentru cele destinate apărării colective și a interschimbabilității subunităților.

Ca forță specializată, de nivel mare unitate tactică de geniu este brigada, structură responsabilă de integrarea sprijinului de geniu la nivelul forțelor terestre capabilă să aibă o viziune sistemică și asupra altor unități și subunități de geniu din forțele de generare-regenerare și trebuie să coordoneze, într-o concepție unitară și aptă să eficientizeze resursele la dispoziție, în vederea pregătirii personalului pentru forțele dislocabile, precum și pentru sprijinul de specialitate pe teritoriul național.

Pentru asigurarea sprijinului de geniu la nivelul forțelor terestre, structurile de geniu sunt constituite pe două tipuri de forțe dislocabile și nedislocabile, în concordanță cu angajamentele asumate de către țara noastră și sunt structurate, în principiu, astfel: o mare unitate tactică de nivel brigadă de geniu la nivelul forțelor terestre; forțe de nivel și tip batalion de geniu la fiecare divizie de infanterie; subunitate de nivel și tip companie de geniu luptă pentru fiecare brigadă de infanterie/brigada de vânători de munte etc.

Se constată că la nivelul forțelor luptătoare sau de sprijin de nivel batalion, subunitățile de geniu (geniu luptă) nu se regăsesc.

La acest moment considerând că detaliile structurale, factorii generali economici care influențează structurile de geniu vor impune noi și permanente abordări care să răspundă cerințelor contextului și nevoilor de securitate existente la un moment dat nu se impune a fi menționate, voi sublinia că cerințele de compatibilitate și interoperabilitate în corelație cu obligațiile asumate ca parteneri credibili ai NATO vor impune modernizarea și dotarea forțelor de geniu. Prin redimensionarea și modernizarea forțelor de geniu, și subliniez, pe criterii de performanță, s-a înțeles numai tăieri și desființări de structuri, nu s-a avut în vedere și înzestrarea cu echipamente, sisteme

și tehnică de geniu performante și compatibile cu ale aliaților pentru a asigura cadrul necesar pentru flexibilitatea și operativitatea specifică mediului operațional actual. Se poate concluziona cu privire la acest aspect că diferențele de potențial și în special a celui tehnic trebuiau compensate. Privind în ansamblul mediului de securitate, chiar dacă nu avem un potențial adversar probabil, consider că nu avem dreptul să minimizăm acest pericol în acest context.

Întrebuințarea forțelor de geniu

Pentru realizarea unei eficiențe optime, cu efect de multiplicare a efectelor, a întrebuințării forțelor de geniu în desfășurarea unei operații militare se impun a fi respectate principiile de folosire, procedurile de comandă control, planificarea și organizarea sprijinului de geniu.

În continuare, voi prezenta, sintetizat, unele principii esențiale. Acestea sunt:

- concordanța dintre cerințele câmpului de luptă cu dotarea, organizarea și posibilitățile forțelor de geniu în timp și în spațiu;

- concentrarea efortului de geniu la locul și în momentul potrivit printr-un potențial adecvat și capacitate mare de mobilitate;

- acțiunile integratoare dintre modul de manifestare a sprijinului de geniu și manevră;

- perspectiva asupra modului de desfășurare a sprijinului de geniu în timp și spațiu în corelație cu acțiunile forțelor beneficiare proprii, și în acțiunile inamicului;

- logistica specifică, dar și generală, să fie realizată în timpul prevăzut, în cantitățile solicitate și într-o planificare ritmică.

De asemenea se pot preciza și alte principii, dar am considerat că cele de mai sus sunt reprezentative.

Al doilea pilon, comanda și controlul, reprezintă liantul unui sprijin de geniu viabil, în timp real și la toate nivelurile. Coerența și continuitatea actului de comandă se manifestă și se transmite prin specialiștii militari ai armeei geniu care se află în funcție de nivelul ierarhic al structurii ca și consilier sau în componenta de geniu din statul major prin procesele de planificare, precum și la nivelul execuției.

În acest sens trebuie respectate următoarele principii:

- coordonarea și planificarea centralizată combinată cu execuția și controlul descentralizat;

- avertizarea din timp, cercetarea și desfășurarea/întrebuințarea oportună/eficientă a forțelor de geniu;
- utilizarea conceptului de comandă sprijinită/de sprijin pentru a întări unitățile de geniu acolo unde acestea sunt cel mai solicitate;

- centralizarea autorității tehnice în vederea respectării standardelor pentru lucrările de geniu în toată zona de operații.

Forțele terestre, luptătoare sau de sprijin, de la toate eșaloanele, au nevoie de sprijin de geniu. Deoarece îndeplinirea sarcinilor de geniu necesită utilizarea judicioasă și controlul personalului, a echipamentelor și a materialelor, se impune găsirea celei mai eficiente soluții de utilizare a resurselor de geniu.

Relațiile de comandă dintre structurile de geniu și forțele pe care aceștia le sprijină depind de natura misiunii și trebuie stabilite clar în vederea evitării unor posibile confuzii.

Cele mai eficiente rezultate sunt obținute prin coordonarea centralizată la cel mai înalt nivel de autoritate pe linie de geniu, iar detaliile de îndeplinire a sarcinilor trebuie să rămână în responsabilitatea structurilor de geniu de cel mai mic nivel.

Comandanții structurilor de geniu de la toate nivelurile sunt obligați să mențină o legătură permanentă cu comandanții forțelor sprijinite și cu statele majore pentru a se informa în legătură cu gradul de urgență a misiunilor specifice de geniu. Trebuie evitate pe cât posibil modificările dese, nejustificate, asupra priorităților, care implică continua redislocare a forțelor și a echipamentelor de geniu.

Planificarea și organizarea sprijinului de geniu

Sprijinul de geniu este planificat ca și componentă a întregului proces de planificare a operației cu scopul de stabilire a modului optim de îndeplinire a misiunii (obiectivului operației) și este coordonat de către comandant și de statul major.

În cadrul planificării sprijinului de geniu sunt folosite procedurile specifice de conducere a trupelor /TLC, de estimare a factorilor MIFT–TC: misiune, inamic, forțe proprii, teren, timp la dispoziție și civili, precum și pregătirea informativă a câmpului de luptă/IPB.

Aceste proceduri se întrepătrund și sunt realizate în funcție de timpul și de resursele avute la dispoziție.

Procedurile de planificare cuprind în conformitate cu regulamentul de specialitate al

sprijinului de geniu pentru forțele terestre¹ opt etape, care pot fi abordate pas cu pas sau concomitent, în concordanță cu timpul la dispoziție incluzând estimările de geniu în sprijinul procesului de luare a deciziei.

Pentru ca planificarea sprijinului de geniu să fie desfășurată în sprijinul real pentru scopul operației aceasta va pune accent pe informații, priorități și urgențe, resurse. Nepropunându-mi dezvoltarea acestui subiect voi prezenta succint prin enumerare etapele de planificare a sprijinului de geniu: primirea misiunii; emiterea ordinului preliminar/de avertizare; elaborarea proiectului planului sprijinului de geniu (cu cinci componente: executareapregătiriiinformativeacâmpuluideluptă/IPB și a estimărilor de geniu a câmpului de luptă/EBA, analiza misiunii forței sprijinite, elaborarea schemei operațiilor genistice corespunzătoare cursurilor de acțiune, jocul de război/revizuirea planului, compararea/recomandarea cursurilor de acțiune); inițierea deplasărilor; executarea recunoașterilor; completarea planului de operații; emiterea ordinului; supervizarea.

Organizarea și realizarea (misiunilor) sarcinilor sprijinului de geniu impune transmiterea lor către subordonații direcți sau nemijlociți și îndeplinirea măsurilor care să ducă la realizarea celor stabilite, ca obiective ale operației.

Din momentul deciderii cursului de acțiune, statul major organizează fazele operației și elaborează ordinul de operații la care asistă și ofițerul (consilierul) de geniu și care propune cele mai potrivite relații de comandă și sprijin pentru structurile de geniu aflate sub controlul direct al comandantului grupării de forțe.

În ordinul de operații la execuție, în subparagraful concepția se include, de regulă, și o scurtă concepție a operațiilor de geniu care stabilește prioritățile de sprijin de geniu pentru forțele luptătoare sau sarcinile majore pentru forțele de geniu.

De asemenea stabilește: concepția de realizare a barajelor de mine ca și idee a comandantului, în funcție de tipurile de sisteme existente; măsurile de gestionare (ce mine se plantează, pentru cât timp, sisteme de autoneutralizare ale acestora etc.) a manevrelor viitoare de forțe și mijloace; misiuni (sarcini) pentru forțele subordonate.

Când ordinul de operații nu stabilește de la început organizarea pentru luptă / misiune a forțelor de geniu, acest lucru este prevăzut în subparagraful pentru geniu².

În concordanță cu cele precizate și pentru detalierea modului de realizare a sprijinului de geniu se elaborează anexa pentru geniu sub formă de text sau grafic, document elaborat de către structura de geniu.

Structurile de geniu încep, de regulă, sprijinul de geniu sau participă la acesta în folosul forțelor înainte ca planul de operație să fie complet, pe baza ordinului preliminar/de avertizare emis de către comandantul structurii de geniu pentru ca subordonații să poată începe lucrul din timp.

Considerații despre capacitățile sprijinului de geniu

Sprijinul de geniu se manifestă, în opinia mea, prin două componente directe, și anume: sprijinul de geniu pentru luptă și sprijinul de luptă general și o componentă indirectă respectiv protecția genistică.

La o analiză succintă de clarificare a componentelor sprijinului de geniu se constată unele mici disfuncționalități de abordare și de nuanță a componentei de sprijin pe linie de geniu.

În concordanță cu documentul cadru al forțelor terestre: „Sprijinul de geniu constă în totalitatea misiunilor de geniu executate în sprijinul acțiunilor forțelor luptătoare desfășurate în lupta armată, în operațiile de stabilitate și de sprijin și în operațiile intermediare [...]. Sprijinul de geniu cuprinde: sprijinul genistic de luptă; sprijinul genistic special. Sprijinul genistic de luptă constă în totalitatea misiunilor de luptă executate de forțele de geniu, în sprijinul operațiilor de luptă și a celor intermediare. Sprijinul genistic de luptă are ca scop: asigurarea mobilității forțelor proprii; realizarea contramobilității inamicului; menținerea puterii de luptă a forțelor proprii. Sprijinul genistic special constă în totalitatea misiunilor executate de forțele de geniu, în sprijinul operațiilor de stabilitate și de sprijin și a celor intermediare. Misiunile sprijinului genistic special se stabilesc în funcție de tipul operației și sunt planificate, organizate și conduse conform regulilor de angajare stabilite prin mandatul organizațiilor politico-militare internaționale și prin legile României”³.

Tot în acest document se continuă cu: „Sprijinul EOD reprezintă totalitatea măsurilor ce se iau, precum și a misiunilor/acțiunilor ce se desfășoară de către forțele EOD pentru asigurarea operațiilor militare specifice luptei armate/de stabilitate și sprijin și protejarea forțelor proprii și a obiectivelor prin neutralizarea/distrugerea atât a

muniției neexplodate (Unexploded Ordonance – UXO), cât și a dispozitivelor explozive improvizate (Improvised Explosive Device – IED). Aceasta se realizează succesiv prin identificarea și evaluarea pericolelor UXO/IED, asigurarea protecției, punerea în stare sigură/recuperarea, neutralizarea/distrugerea acestora. În operațiile militare, sprijinul EOD contribuie la întărirea capacității operative a unităților, asigurând coordonarea prevenirii degenerării puterii de luptă a acestora din cauza efectului mijloacelor distructive explozive. Sprijinul EOD, ca formă de asigurare a operațiilor militare și de protecție a forțelor realizează următoarele: participă la asigurarea mobilității forțelor; participă la realizarea siguranței acțiunilor și a personalului; asigură supraviețuirea personalului; realizează protecția mijloacelor logistice și a rutelor de aprovizionare; asigură informațiile specifice; participă la sprijinul operațiilor speciale și la protecția forțelor pentru operații speciale”.

De asemenea, în concordanță cu documentul cadru⁴ art. 6, sprijinul de geniu prezintă o abordare puțin diferită ca și conținut. Nu dorim ca prin cele evidențiate în acest material să spunem că sprijinul de geniu este prezentat altfel decât este statuat în publicațiile comune naționale și ale partenerilor.

Prin abordarea din cadrul art. 27 din documentul cadru⁵ „sprijinul de geniu va intensifica mobilitatea, va întreprinde măsuri de contramobilitate a forțelor inamicului, va dezvolta și menține infrastructura pentru protecția forței, va proteja și susține forța întrunită și va pregăti JOA pentru [...]. Caracterul sprijinului de geniu diferă de la o structură la alta”, coroborat cu parte din paragraful 1 din art. 28 „capabilitățile genistice repartizate sau generate sunt esențiale pentru asigurarea comandantului forței întrunită că are la dispoziția sa resursele genistice necesare executării/îndeplinirii misiunii primite”.

Ca urmare a celor prezentate mai sus, se poate afirma că pentru realizarea sprijinului de geniu din cadrul forțelor terestre sunt incluse forțe de geniu care au capacități diferite de la un tip de forțe la altul, au misiuni și structuri organizatorice orientate către specificul acestora. De asemenea în cadrul acestei categorii importante de forțe se pot găsi forțe care aparțin și altor națiuni aliate care acționează pe baza acelorași principii, dar posibil cu un alt grad de capacități.

Așa cum forțele de geniu în unele armate partenere pot acționa în funcție de situația concretă

de pe teatrul de operații și constitui un grup de geniu se impune ca și pentru sprijinul de geniu de la nivelul forțelor terestre naționale să fie posibilă o abordare flexibilă astfel ca însușeze sinergia efectelor forțelor de geniu și a altor componente care au subunități de geniu, precum și rezultatele (măsurile, lucrări de geniu nespecializate sau de mai mică amploare) realizate de către alte forțe.

Scurte considerații despre sprijinul de geniu în operații

În cele ce urmează sunt prezentate unele considerații care sunt importante, în opinia autorului, pe timpul operațiilor militare și, în special, ofensive și de apărare.

Se dorește această delimitare, deoarece cele două operații implică cel mai mare consum de resurse, se manifestă cel mai violent, nu s-au desfășurat de o perioadă mai lungă de timp ca urmare a schimbării caracteristicilor de desfășurare a operațiilor militare în perioada actuală și de ce nu facem recurs la sintagma ce a fost va mai fi.

Este, de asemenea, important să precizez că prin procedeele de manifestare și prin modul de desfășurare, cu particularitățile care impun o anumită atitudine și conduită, cele două operații sunt esențiale.

În operația ofensivă, în concordanță cu scopurile acesteia, sprijinul de geniu se va manifesta prin mobilitate, aceasta fiind și componenta dominantă care se manifestă pentru: ritmul de ofensivă, crearea de grupări de forțe în momentul și locul stabilit, manevră eficientă pentru forțele proprii și prin culoare (prin câmpurilor de mine proprii și inamice), comunicații și treceri; dezafectarea obiectivelor, informații pe linie de geniu, protecția flancurilor și sprijinirea consolidării obiectivelor și aliniamentelor atinse. A doua componentă, contramobilitatea, se întrepătrunde cu o parte dintre misiunile mobilității și se manifestă prin protecția flancurilor, consolidarea unor obiective cucerite, lucrări de protecție cu diferite niveluri pe protecție pentru inducerea în eroare despre intențiile viitoare etc. A treia componentă, menținerea capacității de luptă (supraviețuirea), va pune accent pe realizarea lucrărilor de fortificație (adăpostire, odihnă, protecție, mascare), mascare și inducere în eroare, comunicații pentru manevrele specifice din adâncimea dispozitivului propriu.

În operația de apărare, sprijinul de geniu are ca dominantă contramobilitatea, ca și componentă care contribuie activ sau pasiv împreună cu celelalte

componente ale sistemului de foc la limitarea sau oprirea mobilității forțelor adversarului. Prin această componentă, comandantul forței asigură integrarea optimă a mijloacelor la dispoziție și dispune, în funcție de decizia sa, efectele pe care dorește să le obțină cu privire la inamic ca: de rupere a dispozitivului prin distanțele dintre anumite elemente ale acestuia, obligarea de a desfășura anumite operații cu frontul răsturnat față de o situație normală, de limitare a manevrelor acestuia sau chiar de blocare a acestuia. De remarcat că prin această componentă trebuie asigurat un echilibru între efectele asupra inamicului și mobilitatea forțelor proprii prin stabilirea urgențelor și a priorităților sprijinului de geniu la toate nivelurile și pentru toate forțele la dispoziție. A doua componentă a sprijinului de geniu în operația de apărare, menținerea capacității de luptă, vizează asistența sau consilierea acordată structurilor de forțe din compunerea forțelor terestre pentru: executarea fortificațiilor de campanie; protejarea stocurilor de luptă; ascunderea și inducerea în eroare; construcția câmpurilor și facilităților acolo unde este necesar. Cea de-a treia componentă, sprijinul de geniu pentru realizarea mobilității, are ca prioritate sarcinile de asigurare a viabilității drumurilor, amenajarea și deservirea trecerilor peste diferite obstacole și verificarea la minarea și deminarea terenului, dezafectarea unor obiective care au fost pregătite pentru distrugere și nu mai corespund nevoilor operației în scopul de a facilita executarea ripostelor ofensive.

Prin asigurarea viabilității drumurilor, sarcină principală a mobilității și implicit a structurilor de geniu care se execută pe timpul pregătirii operațiilor de apărare și se continuă pe timpul desfășurării operației sau execută alte drumuri (comunicații rutiere) în funcție de cerințele operației, forțele de geniu execută recunoașterea, întreținerea și amenajarea drumurilor ce vor fi folosite pentru ca acestea să corespundă parametrilor funcționali inițiali sau parametrilor operaționali ceruți de nevoile operației, pe timpul acesteia. Comunicațiile rutiere din fâșia de operație includ, de regulă, treceri peste obstacole, drumuri de pătrundere, de rocadă, de manevră, pentru evacuare, aprovizionare sau contraatac, de rezervă și false.

Concluzie

Despre sprijinul de geniu putem afirma că se manifestă prin două componente directe și o

componentă indirectă, că realizarea acestuia se face cu forțe specializate și prin participarea și a altor forțe.

Structurile de geniu au fost și sunt constituite în corelație cu misiunile pe care le îndeplinesc, că au la baza folosirii acestora reguli clare și simple de angajare.

Rezultatul participării la un tip de operație se modelează în funcție de dominanta funcțiunii sprijinului de geniu, iar planificarea și organizarea sprijinului de geniu este extrem de complexă și implică resurse umane și materiale importante.

NOTE:

1 SMG – 98 / 2007 F. T. - 9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile Forțelor Terestre*, București, 2007.

2 SMG – 98 / 2007 F. T. - 9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile Forțelor Terestre*, București, 2007, art. 87.

3 FT-1 *Doctrina operațiilor forțelor terestre*, SMG– 64 din 20.11.2006, București, pp. 122-123.

4 SMG – 98 / 2007 F. T. - 9, *Manualul sprijinului de geniu în operațiile Forțelor Terestre*, București, 2007.

5 SMG 95/2009 G-1 *Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite*, București, 2009.

BIBLIOGRAFIE

FT - 1, SMG - 64 din 20.11.2006, Doctrina operațiilor Forțelor Terestre, ediție 2006.

SMG - 98 / 2007 FT - 9, Manualul sprijinului de geniu în operațiile Forțelor Terestre, București, 2007.

FT - 3, Manualul de tactică generală a Forțelor Terestre, ediție 2006.

ATP - 52, Doctrina trupelor de geniu în NATO, STANAG – 22394.

SMG 95/2009 G-1 Doctrina sprijinului de geniu în operațiile întrunite, București, 2009.

STANAG 2394 ATP 52 (B), ediția a 3-a, *Doctrina de geniu din Forțele Terestre*.

EVOLUȚIA RAPORTURILOR MILITARE DIN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE ÎN PERIOADA POST RĂZBOI RECE

THE EVOLUTION OF MILITARY RELATIONS IN THE WIDER BLACK SEA IN POST COLD WAR PERIOD

Ing.drd. Marius ROȘU*

Două tendințe contradictorii caracterizează situația de securitate contemporană din regiunea Mării Negre, tendința generală spre consolidarea încrederii regionale și inițiativele comune de cooperare (ca urmare a impactului pozitiv al prăbușirii Uniunii Sovietice și procesului de integrare euroatlantică), în contrast cu potențialul crescut de conflict și instabilitate în regiune (ca urmare a „conflictelor înghețate”, războiul împotriva terorii, energie sau Noua Rusie). Dar, în urma războiului dintre Rusia și Georgia din august 2008, se pare că realitățile economice au prioritate față de ambițiile militare din regiune.

Ca zonă de tranzit a petrolului și a gazelor naturale din Asia Centrală și din Orientul Mijlociu către Europa, Regiunea Extinsă a Mării Negre a apărut cu o atenție deosebită asupra securității energetice. În plus față de problemele energetice, există numeroase probleme de securitate în zona pontică, care provin din „conflictele înghețate”, mișcările separatiste, instabilitatea politică și discrepanțele economice, care mențin deschise noi oportunități de conflict sau pentru ca această zonă să devină un nod al mișcărilor teroriste la nivel mondial.

Two contradictory trends characterize contemporary security situation in the Black Sea region, the general trend towards regional confidence-building initiatives for cooperation (due to the positive impact of the collapse of the Soviet Union and Euro-Atlantic integration process), in contrast to the increased potential of conflict and instability in the region (due to the “frozen conflicts” war on terror, energy or New Russia). But despite the war between Russia and Georgia in August 2008, it appears that economic realities have priority over military ambitions in the region.

As a transit area for oil and natural gas from Central Asia and the Middle East to Europe, the Wider Black Sea appeared with a special focus on energy security. In addition to energy issues, there are many security issues in the Black Sea, which come from the “frozen conflicts”, separatist movements, political instability and economic disparities that remain open to new opportunities for conflict or from the fact that this area may become a node of terrorist movements worldwide.

Cuvinte-cheie: conflicte înghețate; terorism; imigrație ilegală; NATO; Rusia; UE.

Keywords: frozen conflicts; terrorism; illegal immigration; NATO; Russia; EU.

În geopolitica actuală, Regiunea Extinsă a Mării Negre a început să fie percepută ca o axă geopolitică și geoeconomică în curs de dezvoltare: Marea Mediterană – Marea Neagră – Marea Caspică¹. Aceasta a oferit statelor din regiune mai multe oportunități de dezvoltare, cooperare și integrare în lumea civilizată, dar, în același timp, regiunea Mării Negre este gazdă a unei game largi de probleme de securitate actuale și potențiale, pornind de la situații foarte grave la mai puțin grave și situații în schimbare.

După prăbușirea Uniunii Sovietice, regiunea Mării Negre s-a schimbat în mod semnificativ.

***Garda de Coastă, Constanța**

e-mail: rosu.marius@outlook.com

Transformarea fostelor societăți comuniste, lupta pentru controlul tranzitului și al extracției resurselor energetice, împreună cu extinderea NATO și a UE și impactul globalizării au contribuit la apariția și afirmarea Regiunii Mării Negre. Pe de altă parte, natura schimbătoare a relațiilor ruso-turce, interesul SUA începând cu 11 septembrie 2001, repetatele crize ruso-ucrainene ale gazului, războiul din august 2008 dintre Rusia și Georgia, discuțiile cu privire la soarta flotei ruse la Marea Neagră în Sevastopol, impactul așa-numitelor conflicte „înghețate” (Nagorno-Karabah, Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud), actuala criză financiară mondială, au conferit dinamism, complexitate și unicitate Regiunii Extinse a Mării Negre.

Drept consecință, există două tendințe contradictorii care caracterizează situația de securitate contemporană din regiune, tendința generală spre consolidarea încrederii regionale și inițiativele comune de cooperare (ca urmare a impactului pozitiv al prăbușirii Uniunii Sovietice și a procesului de integrare euroatlantică), în contrast cu potențialul crescut de conflict și instabilitate în regiune (ca urmare a „conflictelor înghețate”, războiul împotriva terorii, energie sau Noua Rusie). Dar, în ciuda războiului dintre Rusia și Georgia, din august 2008, se pare că realitățile economice au prioritate față de ambițiile militare din regiune.

Ca zonă de tranzit a petrolului și a gazelor naturale din Asia Centrală și Orientul Mijlociu către Europa, Regiunea Extinsă a Mării Negre a apărut cu o atenție deosebită asupra securității energetice. În plus față de problemele energetice, există numeroase probleme de securitate în zona pontică, care provin din „conflictele înghețate”, mișcările separatiste, instabilitatea politică și discrepanțele economice, care mențin deschise noi oportunități de conflict sau pentru ca această zonă să devină un nod al mișcărilor teroriste la nivel mondial.

Prin urmare, în plus față de potențialele amenințări statale și conflictele din Regiunea Mării Negre, există, de asemenea, o gamă largă de „noi” amenințări de securitate, precum terorismul, imigrația ilegală, comerțul ilegal cu arme, traficul de droguri, corupția, care sporesc instabilitatea regiunii.

Cu toate acestea, în opinia mea, cea mai mare amenințare de securitate pentru stabilitatea Regiunii Mării Negre este dezvoltarea unei politici neoimperialiste a Rusiei și ambiția sa de a restabili, cel puțin, o parte din influența pierdută după destrămarea Uniunii Sovietice.

Acordurile semnate de către Rusia cu Abhazia și cu Oseția de Sud legate de stabilirea unor baze militare permanente pe teritoriul acestora și desfășurarea sistemului de apărare aeriană S-300 în Abhazia amenință grav echilibrul de forțe în regiune. În plus, în 2010, Rusia a extins până în 2040 termenii de dislocare a Flotei Mării Negre în Crimeea și a forțelor ruse din Armenia, cu posibilitatea de prelungire suplimentară.

După aproape un secol de funcționare ca zonă-tampon între blocul de Vest și cel sovietic, Regiunea Extinsă a Mării Negre s-a schimbat acum, fiind de nerecunoscut și se confruntă cu o nouă agendă de securitate multidimensională, incluzând preocupări de securitate „hard” și „soft”.

Această agendă complicată ridică o serie de întrebări de securitate, al căror răspuns este puternic dependent de stabilitatea din regiune. În acest context, trebuie să înțelegem natura schimbătoare a riscurilor și a amenințărilor de securitate, ce actori au o influență asupra securității regionale sau sunt afectați de amenințări specifice? Care sunt factorii care creează aceste amenințări și pentru ce motiv? Poate fi posibil să se creeze stabilitate și securitate în regiune? Este posibilă stabilirea unui regim de securitate permanentă, care să ia în considerare interesele tuturor actorilor din regiune?

Fără îndoială că războiul ruso-georgian din august 2008 a fost un punct de cotitură al transformării mediului de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre. Unele dintre procesele care au fost determinate de transformarea zonei pontice înainte de războiul ruso-georgian, precum extinderea NATO, au scăzut în importanță, în timp ce noi factori contribuie acum la această transformare. Schimbarea radicală în relațiile dintre Rusia și Ucraina, noua politică externă a turcilor, o fază mai activă în toate conflictele „înghețate”, un accent reînnoit pe echilibrul naval și securitatea maritimă și cursa pentru controlul asupra rutei de sud-est de alimentare cu gaze naturale a Europei² par să fie principalele motoare pentru schimbare în mediul de securitate la Marea Neagră. În prezent, un lider nou/vechi preia puterea în Moscova și fără îndoială că acest lucru va avea un impact enorm asupra evoluției geopolitice viitoare și vor face direcția transformării Regiunii Mării Negre și mai neclară.

În acest context, amenințările și riscurile din regiune pot fi grupate în trei categorii: conflicte deschise / „înghețate”, cu potențial de criză majoră, amenințările transnaționale și cele legate de concurența dintre marile puteri din regiune. Toate cele trei categorii sunt foarte importante, dar în acest studiu voi trata aspectele militare ale securității asupra mediului regional, având în vedere interesul marilor puteri în Regiunea Extinsă a Mării Negre.

În viziunea Rusiei, Regiunea Mării Negre este parte integrantă a „sferei sale de influență” tradiționale și acest lucru este reflectat prin strategia sa geopolitică regională și de mecanisme folosite pentru a o pune în practică. După M. Terterov, J. Van Pool și S. Nagornyy, strategia geopolitică a Regiunii Mării Negre a Moscovei este bazată pe următoarele mecanisme operaționale: 1) pătrunderea Rusiei în treburile interne ale vecinilor săi postsovietici;

2) acționarea simultan atât ca mediator al crizelor, dar și ca supraveghetor al tensiunilor regionale pentru a provoca crize suplimentare; 3) comportarea ca o mână-foarte a regiunii în numele apărării minorităților rusești; 4) consolidarea legăturilor energetice cu alte republici fostsovietice din regiune; 5) folosirea mecanismelor de „lovitură” în contractele comerciale bilaterale cu anumiți parteneri corporatiști sau guverne Vest Europene.

Există analize care descriu problematica securității energetice în Regiunea Mării Negre ca „o bătălie pentru stăpânire/dominație/dominare”, o bătălie între Rusia, pe de o parte, și Turcia, Azerbaidjan și SUA, pe de alta, asupra transportului de petrol din regiune, dar în care nu este vorba doar despre asigurarea veniturilor din tranzit, ci este vorba predominant despre securizarea influenței geopolitice în regiune. În timp ce această abordare atribuie puțină autonomie de acțiune statelor implicate, care caută să-și protejeze proaspăt dobândita independență, ea subliniază totuși suspiciunea cu care Moscova privește creșterea influenței vestice (în particular, a SUA) în Regiunea Extinsă a Mării Negre ce include Caucazul de Sud și Marea Caspică.

În acest context, principala preocupare de securitate a Rusiei în Regiunea Mării Negre este să-și păstreze și să-și consolideze puterea și să restricționeze prezența altor puteri. De aceea, Rusia caută să țină în afara regiunii ceilalți actori, în special SUA, NATO și alte organizații de securitate vestice, în timp ce continuă să-și consolideze relațiile cu principalii actori regionali, în special Ucraina și Turcia. Din momentul în care SUA a încercat să obțină o mai mare influență atât militară, cât și politică în Regiunea Mării Negre prin extinderea NATO, acorduri de apărare bilaterale și sprijin pentru guvernele prooccidentale, Rusia se simte ca fiind încercuită de către occidentali.

Această teamă a Rusiei de încercuire a fost exprimată foarte clar de invazia Georgiei în 2008. Războiul ruso-georgian a schimbat percepțiile de securitate în Regiunea Mării Negre și a făcut foarte clar faptul că securitatea regională este strâns legată de conflictele „înghețate” din regiune.

Mai mult decât atât, a consolidat rolul Rusiei în platforma securității regionale, în special în termeni militari. Rusia are acum baze militare în Caucaz și noul acord semnat, în 2010, cu Kiev-ul a asigurat o extindere pe termen lung a tratatului interstate dintre Rusia și Ucraina permițând flotei

rusești din Marea Neagră să rămână prezentă în portul strategic Sevastopol din peninsula Crimeea.

Acordul, care prevede ca puterea navală rusească să rămână prezentă în Sevastopol pentru încă 25 de ani după expirarea prezentului acord în 2017, a implicat o componentă energetică semnificativă: Moscova a acordat Kiev-ului o reducere de 30% la livrările de gaz viitoare în schimbul concesiunii navale a portului Sevastopol. O prezență continuă a puterii navale rusești în Marea Neagră este foarte puțin probabil să afecteze balanța de putere regională, deoarece flota a fost prezentă în regiune timp de mai mulți ani și trebuia să rămână până în 2017, dar în viziunea Rusiei, această prezență are scopul de a demonstra că Rusia rămâne o forță care trebuie recunoscută în Regiunea Mării Negre, dovedind capacitatea Moscovei de a angaja „artileria grea (forța brută)” așa cum s-a evidențiat prin decizia Kremlinului de a invada Georgia în august 2008.

În plus față de extinderea NATO, o altă chestiune care sperie Rusia din perspectiva securității militare în zona Mării Negre este noua configurație a sistemului de apărare antirachetă. În timp ce țările din regiune nu văd nicio amenințare în dispunerea sistemelor antirachetă în Europa de Est, Rusia și-a exprimat opoziția față de acest lucru considerând acest sistem o amenințare reală la propria-i securitate națională.

Rusia definește preocupările sale de securitate în Regiunea Mării Negre în concordanță cu obiectivele regionale și limitate ale domeniului de aplicare. Preocupările sunt legate de extinderea influenței occidentale în spațiul postsovietic și de barierele împotriva restaurării hegemoniei rusești aici.

Rusia dorește ca Occidentul să accepte „de facto”, dacă nu „de jure” că spațiul postsovietic și regiunea Mării Negre sunt parte integrantă a sferei de influență rusești. Dar conceptul de „sferă de influență” este respins categoric de către lumea occidentală, în special SUA, deoarece, de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, scopul era trasarea de noi linii politice, și nu ștergerea acestora.

Cu toate acestea, Occidentul, SUA, în particular, prin abordarea „reset”, pare să accepte până la o anumită limită interesele privilegiate ale Rusiei în spațiul postsovietic, în special în regiunea Mării Negre, fără a nega propriile interese și perspective în zonă.

Resetarea relațiilor celor mai importanți actori globali prezenți în zona extinsă pontică, SUA și Rusia,

a contribuit la un impact major asupra dezvoltării geopolitice a Regiunii Extinse a Mării Negre.

În ciuda faptului că în timpul Războiului Rece, Marea Neagră a fost văzută ca o „zonă tampon”, ea a fost de fapt o zonă pentru confruntarea strategică dintre cele două blocuri antagoniste. Schimbarea geopolitică a regiunii Mării Negre, după prăbușirea Uniunii Sovietice, a transformat regiunea în poarta energetică de sud-est a Europei, o sursă de instabilitate și un coridor de tranzit al energiei și riscurilor de securitate. Din păcate, realitățile geopolitice din noua Regiune Extinsă a Mării Negre nu au transformat-o într-o zonă a cooperării marilor puteri, în schimb regiunea a devenit un teren mai fertil pentru rivalitatea SUA-Rusia.

După cum a menționat R. Craig Nation în articolul său „Rezultatele *resetării* în relațiile SUA-Rusia”³, Moscova a susținut în mod constant un fel de „sferă de interes privilegiat”⁴ în spațiul post-sovietic, în timp ce Washingtonul a contracarat prin promovarea „pluralismului geopolitic”⁵, ceea ce implică sprijinul pentru suveranitatea și independența deplină a noilor state independente, precum și dreptul lor de a lucra spre asocierea cu instituțiile europene și euroatlantice. Fără îndoială că aspectul cel mai controversat al acestei dinamici a fost extinderea NATO.

Moscova s-a opus la toate valurile recente de extindere spre est a NATO fără explicații coerente și clare pentru că Rusia vede NATO ca o amenințare la interesele proprii. Rusia rămâne hotărâtă să împiedice NATO să joace un rol mai activ în regiunea Mării Negre și rămâne un adversar chiar de neclintit la aderarea Ucrainei și a Georgiei.

În contrast, SUA a fost un susținător puternic al aderării la NATO a Georgiei și a Ucrainei. La Summitul NATO de la București din aprilie 2008, președintele Bush a sprijinit puternic atât Georgia, cât și Ucraina oferindu-le statutul de MAP – Member Action Plan. Cu toate acestea, inițiativa a fost blocată de către mai mulți membri ai NATO, îngrijorați cu privire la impactul acesteia asupra relațiilor cu Rusia. În cele din urmă, în Declarația Summitului, Alianța Nord-Atlantică și-a exprimat angajamentul că Georgia și Ucraina vor deveni la un moment dat membri NATO, dar acest lucru a fost de fapt un angajament arbitrar care s-a dovedit, până la urmă, una dintre cele mai importante surse ale războiului ruso-georgian din august 2008.

Prin urmare, viitoarea strategie a SUA cu privire la extinderea NATO spre Regiunea Mării Negre ar

trebui să ia în considerare invazia rusă în Georgia și regimul politic actual în Ucraina ca elemente-cheie ale acestei strategii, chiar dacă se pare că aderarea la NATO a Georgiei sau a Ucrainei nu este inclusă în agenda de resetare a relațiilor SUA-Rusia.

Un alt domeniu de concurență geopolitică intensă, în care au participat SUA și Rusia este legată de potențialul de hidrocarburi din bazinul Caspic⁶. Supravegherea intereselor de afaceri ale SUA în regiune, asigurarea accesului la petrolul caspic și rezervele de gaze naturale pentru SUA și aliații săi, izolarea Iranului și a eforturilor opozante ale Rusiei de menținere a zonei într-un fel de domeniu rezervat exclusiv au fost motive puternice pentru implicarea SUA⁷.

La rândul său, Rusia s-a opus ferm angajării Statelor Unite, nu în primul rând din motive economice, ci din cauza incursiunilor într-o „sferă de influență” rusească. Politicile SUA și rusești în regiune sunt dezvoltate într-o competiție cu sumă nulă pentru influență și efect de pârg⁸, iar rezultatul a fost conceput în așa-numitul „război al conductelor”. Dar rezultatele acestui război al conductelor sunt modeste, iar Moscova a purtat un succes relativ în consolidarea poziției de monopol în regiune și dependența de Rusia va continua să rămână o stare de fapt pentru o bună perioadă.

Interesele contradictorii ale SUA și ale Rusiei au tras în direcții diferite opțiunile lor în ceea ce privește politica de securitate la Marea Neagră. Pentru Rusia, principala preocupare este de restaurare și de consolidare a puterii sale în „străinătatea apropiată”, în timp ce restricționează prezența altor actori în regiune. Activitatea sporită a NATO, acordurile bilaterale de apărare semnate de către țările din Regiunea Mării Negre cu SUA și sprijinul acordat de elitele prooccidentale, toate au servit la creșterea percepției de insecuritate a Rusiei. Teama sa de încercuire a fost perceptibilă în declarațiile făcute guvernului său înainte și în timpul războiului din august 2008.

Așadar, obiectivele Moscovei sunt limitate și regionale în aplicare. Restabilirea hegemoniei Rusiei în spațiul postsovietic și contracararea influenței occidentale sunt elemente-cheie ale strategiei Moscovei. Din nou, Rusia dorește ca Occidentul să accepte *de facto*, dacă nu *de jure*, că spațiul postsovietic și Regiunea Extinsă a Mării Negre fac parte din sfera de influență a Rusiei și că Rusia are „interesele privilegiate” în anumite regiuni, după cum a subliniat fostul președinte Medvedev, la scurt timp după invazie.

Cu toate acestea, „interesele privilegiate” ale Rusiei pot fi greu de acceptat la Washington, deoarece conceptul de împărțire a lumii în sfere de influență a fost în mod constant respins de către Statele Unite.

Când vine vorba despre securitate, cooperarea este complicată de probleme legate de „conflictele înghețate” existente, de suveranitate (de exemplu, orice încercare de a conveni asupra aspectelor de securitate maritimă vor trebuie cumva să eludeze dezacordurile cu privire la suveranitatea asupra apelor din largul Abhaziei), de recunoaștere a independenței (Abhaziei și Osetiei de Sud), de drept internațional (Convenția de la Montreux) și de echilibrul de putere regională (sistemul de apărare a teatrului împotriva rachetelor balistice, noi baze militare americane și rusești, flota rusă din Marea Neagră staționată la Sevastopol).

În ciuda unui potențial mare de rivalitate încă existent, politica de „resetare” a îmbunătățit considerabil atmosfera relațiilor dintre SUA și Rusia după războiul ruso-georgian. Relația a fost plasată pe un fundament mai stabil, profesionist și, mai important, mai puțin personalizat. Apărarea antirachetă, deși un punct de controversă, poate deveni, de asemenea, o zonă de coordonare pozitivă⁹. Cooperarea în abordarea amenințării reprezentate de talibani în Afganistan este în curs de dezvoltare. În pofida intereselor sale conflictuale în menținerea unor relații pozitive cu Teheranul, Moscova pare gata să se alinieze cu efortul coordonat de SUA de a impune sancțiuni consolidate și de a rupe ritmul de proliferare¹⁰.

Amenințarea reprezentată de procesul de extindere a NATO a devenit mai puțin acută și Alianța se străduiește să plaseze relația sa cu Rusia pe o bază mai stabilă și mai substanțială. Diplomația publică și inițiativele societății civile menite să spargă stereotipurile și să încurajeze înțelegerea sunt o nouă direcție promițătoare¹¹.

Zonele de controverse, inclusiv stereotiparea reciprocă și drepturile omului, sunt acum tratate într-o manieră serioasă și formală.

Revenirea lui Vladimir Putin la Kremlin nu va schimba prea mult obiectivul strategic al Rusiei în regiunea Mării Negre, deoarece retorica sa se concentrează în jurul ideii că prăbușirea fostei Uniuni Sovietice este catastrofa geopolitică cea mai importantă după încheierea Războiului Rece.

Rusia va rămâne un actor regional sigur pe sine și ferm, mai ales în domeniul economic / energetic

și în domeniul securității, iar acest lucru va menține în viață elementul de rivalitate cu Occidentul, mai ales cu SUA. Pe de altă parte, cu SUA pivotând dinspre Europa către Asia-Pacific, nu înseamnă că regiunea Mării Negre va rămâne într-un vid strategic pe care Rusia va fi gata să-l umple. Statele Unite vor rămâne conectate la regiune și cel mai probabil se vor concentra pe abordarea Rusiei în mai multe modalități diplomatice, concomitent cu crearea de fapte pe teren, care vor convinge Rusia cu privire la strategia sa de neagresiune.

În acest context, viitorul Regiunii Extinse a Mării Negre cu privire la poziția și politicile Rusiei și SUA ar trebui explorat prin următoarele două scenarii: primul – Rusia va obține acordul clar al SUA pentru interesele sale în regiune și al doilea – SUA își va spori influența în încercarea de a contracara politica externă a Rusiei ce încearcă să domine regiunea.

Primul scenariu se bazează pe posibilitatea ca SUA să își dea consimțământul clar pentru interesele legitime politice, economice și de securitate ale Rusiei în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Acest scenariu se bazează pe creșterea cooperării SUA-Rusia, care ar putea îmbunătăți condițiile în regiune. Rusia va deveni un actor regional încrezător în sine, mai ales în domeniul economic / energetic și de securitate, inclusiv securitatea maritimă.

Dat fiind faptul că terorismul și traficul de ființe umane, droguri și arme reprezintă de asemenea amenințări la adresa Rusiei, cooperarea dintre Rusia și SUA privind activitățile de combatere a terorismului și activitățile antitrafic probabil ar fi deosebit de eficientă. SUA nu vor lăsa Rusia în afara proiectelor regionale la Marea Neagră și jocul „de sumă nulă” poate fi înlocuit cu un regim de strânsă cooperare, care va conduce la o situație reciproc avantajoasă în regiunea Mării Negre.

Cadrul de cooperare regională (BSEC, BS Forum, BLACKSEAFOR, Black Sea Harmony) împreună cu un rol crescut al organizațiilor internaționale, în special al UE și NATO, vor fi elementele cheie ale acestui scenariu. Astfel, în promovarea acestui scenariu dorit, SUA trebuie să ia în considerare aceste aspecte și să le manevreze cu grijă.

Pe de altă parte, rolul Turciei și politica sa externă „de profunzime” vor fi un alt element, ce trebuie să fie manevrat cu grijă atât de către SUA, cât și de către Rusia. Triunghiul geopolitic SUA, Rusia, Turcia va genera cu siguranță viitoarele

processe geopolitice din Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Al doilea scenariu nu se bazează pe un eșec total al politicii de „resetare”, dar înlocuiește omisiunile din primul. Înlocuirea jocului „de sumă nulă” cu o situație „reciproc avantajoasă” în regiunea Mării Negre nu este o abordare ușoară.

Pentru Rusia, Marea Neagră este o poartă de acces la oceane și un scut natural împotriva amenințărilor externe. Cu toate acestea, un motiv pentru care SUA dorește să își sporească influența în regiune este pentru a controla transportul și prețurile resurselor de hidrocarburi, care sunt principalele elemente de export ale Rusiei.

Un alt motiv este de a sprijini procesul de democratizare în țările din regiune și de a le ajuta să se elibereze de hegemonia rusă. Din acest punct de vedere, există încă un joc cu sumă zero între comunitatea euroatlantică și Rusia, iar influența Statelor Unite în regiune pare să meargă împotriva intereselor rusești.

În această situație, politica de „resetare” nu va avea atât de mare succes cum s-a prezis și noua zonă de rivalitate va fi adăugată la relațiile SUA-Rusia. SUA va rămâne conectată la regiune mai mult prin NATO și partenerii săi strategici în zonă, Turcia, Bulgaria și România și va continua să sprijine aspirațiile Georgiei și Ucrainei la integrarea euroatlantică. Procesul de integrare euroatlantică va stagna, iar evoluția regiunii va fi foarte lentă și se va baza pe crearea de acțiuni la fața locului, iar cadrul regional de cooperare va trebui consolidat. În cazul în care relațiile SUA-Rusia nu sunt tratate cu grijă, atunci un nou antagonism ar putea apărea și situația ar escalada din nou.

Se poate argumenta că ar putea exista chiar și o combinație a celor două scenarii, ceea ce este adevărat, dar în acest caz, cadrul de cooperare regională trebuie să joace rolul principal și chiar și Rusia și SUA ar trebui să fie incluse în acest cadru. Mecanismele de cooperare regională existente sunt la locul potrivit, dar au nevoie să fie revitalizate și utilizate cu mai mult elan și încredere. Este un scenariu posibil, dar numai pe termen lung, din cauza unor interese conflictuale regionale încă existente și ambițiilor între țările din Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Rusia mizează pe divergențele dintre statele UE, dar și dintre UE și SUA față de problematica Regiunii Extinse a Mării Negre, căutând în același timp să le acutizeze. Americanii insistă pentru

o viziune comună euroatlantică, dar germanii și francezii menajează interesele Federației Ruse, datorită încheierii acordurilor energetice bilaterale.

Acțiunile de activare a parteneriatelor strategice SUA – România și SUA – Bulgaria; integrarea în structurile euroatlantice a celor două state riverane Mării Negre; reamplasarea bazelor militare americane în Europa din Germania, Cehia, Polonia în România, Bulgaria și Georgia reprezintă procese geopolitice ce au evoluat în perioada de după Războiul Rece și care demonstrează că granița NATO s-a mutat din centrul Europei în Regiunea Extinsă a Mării Negre, fapt ce scoate în evidență că acest areal a devenit centrul intereselor geopolitice occidentale.

Concepția administrației americane din perioada 2004-2009 privind amplasarea scutului antirachetă american în Europa s-a tradus în practică prin prevederea de a amplasa, în Polonia și în Cehia, instalația de lansare a rachetelor sol-aer și a unui radar puternic care să detecteze orice țintă din spațiul aerian european al blocului NATO. Practic, în Polonia urmau să fie instalați zece interceptori de rachete balistice cu rază lungă de acțiune. Printr-un astfel de sistem, SUA dorea să combată orice atac al statelor inamice spre Europa și spre teritoriul propriu.

Acest proiect, care a entuziasmat statele din fostul bloc comunist, a scos în evidență tensiunile mai mult sau mai puțin latente dintre Kremlin și Casa Albă. Rusia a apreciat că acest proiect aduce atingere securității sale naționale.

După ce a revăzut amenințarea iraniană, administrația prezidențială americană din perioada 2009-2012 a anunțat că SUA renunță la proiectul fostei administrații privind instalarea scutului antirachetă în Europa. Practic, se renunță la vechiul proiect și se implementează o nouă concepție a proiectului de apărare antirachetă american în Europa. Casa Albă a ajuns la această concluzie după ce a efectuat o reevaluare a amenințării balistice iraniene. Noua concepție prevedea trecerea de la un ansamblu fix (vechiul proiect) la un sistem mai suplă și polivalent (actualul proiect). Vechiul program se baza pe estimarea că Iranul era hotărât să dezvolte un program de rachete cu rază mare de acțiune, dar după ultimele informații, se pare că iranienii sunt mai concentrați pe dezvoltarea capacităților cu rază scurtă și medie de acțiune¹².

Având în vedere amplasarea vechiului proiect în zona central-estică a Europei, în Polonia și în Cehia,

cu orientare spre Rusia, și redefinirea priorităților militare și strategice ale SUA în Europa, noul sistem este destinat să combată rachetele cu rază scurtă și medie de acțiune care ar veni cel mai probabil din Iran. Proiectul actual propus de către SUA se referă atât la Polonia și la Cehia, cât și la România ca destinații de amplasare a scutului antirachetă.

Modificarea concepției inițiale privind scutul antirachetă american în Europa poate fi astfel motivată: 1) în negocierile asupra cursei nucleare iraniene, SUA nu pot să treacă de influența rusă. Americanii speră cu acest gest, deja explicit salutat de Moscova, să destindă relațiile dintre SUA și Rusia, relații tensionate în perioada 2004-2009; 2) prin implementarea noii concepții a fost ales un proiect mai puțin costisitor decât cel inițial; 3) în vechiul program sistemul era amplasat în Polonia – stat de pe teritoriul căruia aveau să fie lansate rachetele defensive – și Cehia – stat în care urma să fie amplasate radare de mare putere care să activeze detecția unei eventuale ținte inamice. În noua concepție, rolul Cehiei a rămas același, dar componente din sistemul programat pentru instalare în Polonia au fost redislocate în România, în urma reevaluării amenințării balistice iraniene.

Astfel, introducerea României pe harta apărării antirachetă euroatlantice aduce Regiunea Extinsă a Mării Negre în mijlocul intereselor strategice occidentale.

Organizația de Securitate și Cooperare în Europa este angajată în reglementarea conflictelor înghețate din Transnistria, Oseția de Sud, Abhazia, Nagorno-Karabakh arondate Regiunii Extinse a Mării Negre. Soluțiile prezentate de OSCE nu s-au materializat din multiple motive. În cadrul OSCE există neînțelegeri între Federația Rusă și alte state privitoare la responsabilitățile, misiunile, organizarea și funcționarea organizației. Moscova refuză să se achite de angajamentul de retragere în frontierele proprii a forțelor militare staționate în provinciile separatiste din Georgia și din Azerbaidjan. În același timp, Federația Rusă refuză să accepte introducerea conflictelor înghețate din Regiunea Extinsă a Mării Negre pe agenda Consiliului de Securitate a Organizației Națiunilor Unite.

Geopolitica raporturilor militare din Regiunea Extinsă a Mării Negre este foarte complexă datorită dilemei de securitate regionale dintre puterile majore implicate strategic, SUA și Federația Rusă, activării multianuale în zonă a exercițiilor militare de cooperare, dar și a balanței de putere din zona pontică.

Dilema de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre este creată de către Federația Rusă care încearcă să-și sporească securitatea prin acțiuni ce reprezintă amenințări la adresa securității și integrității teritoriale a statelor transcaucaziene, la adresa securității energetice a Uniunii Europene, dar și a unor actori statali din zona pontică ce au aparținut sferei de influență sovietice.

Acțiunile Federației Ruse de a-și spori propria securitate conduc la a o reduce, datorită contraponderii create de coalitia internațională, realizându-se balanța de putere regională. Oportunitățile în vederea cooperării dintre republicile caucaziene și Moscova dispar, ele fiind forțate de amenințările permanente energetice ale Kremlinului. Cu toate acestea, dacă beneficiile cooperării și costurile conflictului sunt ridicate, părțile beligerante, dacă vor acționa rațional pot reuși să depășească dilema de securitate, în special în cazul în care comunicarea va fi îmbunătățită astfel încât interpretările greșite să fie evitate.

Măsurile de sporire a încrederii și a securității pot să joace uneori un rol important. Existența controlului armamentului sugerează că depășirea dilemei de securitate din Regiunea Extinsă a Mării Negre este posibilă.

În zona extinsă pontică, balanța puterii există, deoarece niciun stat nu posedă suficientă putere pentru a-i domina și a-i forța pe ceilalți actori regionali să-i urmeze voința.

Echilibrul puterii acționează în Regiunea Extinsă a Mării Negre pe două niveluri: echilibrul general al puterii, ce descrie situația geopolitică a arealului pontic la nivel internațional, făcând parte dintr-un sistem unitar și echilibrul local al puterii, acționând la niveluri inferioare.

Binomul de putere sau echilibrul simplu al puterii în Regiunea Extinsă a Mării Negre se exprimă între Rusia și Turcia, iar instituirea echilibrului complex al puterii se realizează între Rusia – NATO – Turcia – UE.

Teoria realismului ce afirmă că statele fie în mod conștient, fie în mod inconștient, se vor comporta în așa fel încât vor crea un echilibru al puterii, o regăsim în actualitatea geopolitică a Regiunii Extinse a Mării Negre, identificând, pe de-o parte, Federația Rusă și celelalte entități statale drept contrapondere. Rusia este evident statul cu mai multă putere și datorită întinderii sale teritoriale, dar și datorită resurselor naturale și a aplicării șantajului economic statelor considerate neprietene.

În cadrul binomului de putere Rusia–Turcia, acțiunile Federației Ruse de a-și impune monopolul asupra pieței energetice europene sunt interpretate de către Turcia ca fiind o încercare de a-i submina poziția de centru regional de putere și de a o forța să accepte o poziție inferioară, prin care s-ar simți constrânsă, în cadrul negocierilor privind traseele energetice regionale.

În cursul anului 2010, Consiliul European pentru Relații Externe a publicat un raport – *The spectre of a multipolar Europe*¹³ – în care se propunea soluția unui dialog trilateral cu participarea UE, Rusiei și Turciei pentru realizarea și consolidarea unui climat de securitate european. Cele trei elemente ce ar trebui să constituie fundamentul unei astfel de construcții au fost identificate și exprimate astfel: dialogul trilateral – UE, Rusia, Turcia – privind securitatea europeană; un plan de acțiune privind securitatea Regiunii Extinse a Mării Negre, cât și cea europeană, având ca principală metodă de acțiune dezamorsarea conflictelor înghețate – sursă majoră de insecuritate; un tratat european de securitate, care ar transforma UE în principalul actor pentru asigurarea securității regionale.

Dar Regiunea Extinsă a Mării Negre va continua să rămână un spațiu de confruntare directă pentru interesele Rusiei și Turciei. O mai bună relaționare între Ankara și Moscova nu înseamnă că cele două centre regionale de putere au renunțat la punctele importante din agenda externă ale fiecăreia dintre ele și nici nu a condus la dispariția totală a subiectelor sensibile, generatoare de instabilitate regională.

Rusia urmărește refacerea sferei de influență, incluzând spațiul CSI, blocarea sau încetinirea procesului de extindere a NATO în Estul Europei și Caucaz, în paralel cu păstrarea controlului în ceea ce privește accesul statelor europene la resursele energetice din zona Caspică.

Turcia nu va renunța la ambițiile sale de a demonstra că este pregătită să joace rolul de centru regional de putere, dovedind capacitățile necesare de a se implica în confruntările diplomatice și economice pentru accesul la resursele naturale din zona caspică și pentru a deveni în viziunea UE o alternativă viabilă în asigurarea viitoarelor trasee energetice.

Remarcabil este faptul că Turcia a trecut de la atitudinea distantă față de Moscova, specifică perioadei Războiului Rece, la cea de partener, politicile și strategiile Ankarei fiind uneori similare sau apropiate de cele ale Moscovei. Un aspect

important îl reprezintă faptul că puterea forțelor militare navale ale Turciei este net superioară flotei ruse a Mării Negre din Crimeea.

Elaborarea Politicii Europene de Securitate și Apărare Comună ar putea fi un prim pas către crearea unui nou echilibru în Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Ideea înființării unei forțe maritime multinaționale care să acționeze la chemare, la care să participe toate statele riverane Mării Negre, a fost expusă pentru prima dată la Varna, în anul 1998, cu prilejul celei de-a doua întâlniri a șefilor statelor majore ale forțelor navale. Constituirea acesteia este inspirată din cooperarea militară regională la Marea Baltică (BALTRON).

La propunerea Turciei, membru NATO, s-a constituit Grupul Naval de Acțiune Comună în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), în componența căruia intră statele riverane Mării Negre. BLACKSEAFOR este prima formațiune de cooperare navală militară la Marea Neagră și reprezintă o forță „la chemare” ce va fi compusă din nave militare ale României, Bulgariei, Georgiei, Federației Ruse, Turciei și Ucrainei. Grupul își propune să contribuie la întărirea păcii și stabilității în regiune, precum și la promovarea cooperării regionale între statele riverane. BLACKSEAFOR reprezintă o inițiativă importantă pentru creșterea încrederii și securității în zona Mării Negre, spațiu de tranzit dinspre Caucaz spre Europa Centrală și de Vest, precum și un element de susținere a inițiativelor politico-militare existente în regiune.

La inițiativa Turciei, în anul 2000 s-a desfășurat prima întâlnire de lucru a comandanților Gărzilor de Coastă statelor riverane Mării Negre ca urmare a protocoalelor încheiate la Cooperarea Economică a Mării Negre în domeniul combaterii criminalității, în special a formelor ei organizate, semnat la Kerkyra, în 1998.

Crearea Black Sea Hawk reprezintă activarea unui grup naval aparținând Gărzilor de Coastă a tuturor statelor riverane pontice desfășurat în cadrul Forumului de Cooperare la Marea Neagră, cu următoarele atribuții: întărirea cooperării între autoritățile de frontieră în eforturile de integrare a luptei împotriva tuturor formelor de criminalitate transfrontalieră în regiunea Mării Negre; asigurarea schimbului de informații privind navele suspecte și evenimentele apărute pe mare; suprimarea terorismului, contrabandei pe mare cu droguri, armament, materiale radioactive și combustibil;

prevenirea migrației ilegale, braconajului piscicol și a altor activități ilegale.

Operația Black Sea Harmony (OBSh) a fost inițiată de către Turcia în martie 2004 ca operație afiliată NATO¹⁴ în Marea Neagră și în Marea Marmara cu strâmtorile adiacente, desfășurată simultan cu Operația Active Endeavour în Marea Mediterană. Operația se desfășoară în concordanță cu rezoluțiile Consiliului de Securitate ONU, urmărind să descurajeze actele de terorism și amenințările asimetrice la nivel planetar. Această operație are ca scop inclusiv asigurarea securității strâmtorilor Istanbul și Canakale¹⁵.

OBSh este singura inițiativă operațională în monitorizarea rutelor maritime și urmărirea / însoțirea navelor suspecte cu scopul eliminării riscurilor maritime din Marea Neagră, contribuind în acest fel la lărgirea ariei de stabilitate și de securitate în regiune.

În această operație sunt implicate fregate, nave de patrulare, submarine, aviație de patrulare maritimă, activitate asistată de către Garda de Coastă a Turciei¹⁶. Chiar dacă în această etapă inițiativa funcționează mai mult ca o operație națională, este de așteptat ca în viitorul apropiat să devină o operație internațională, cu o participare substanțială din partea statelor riverane Mării Negre. În prezent, Turcia desfășoară periodic operații de supraveghere și de recunoaștere în apele sale teritoriale, executând interogări ale navelor suspecte și inspecții la bordul celor a căror comandanți consimt acest lucru. Informațiile referitoare la navele suspecte sunt stocate și distribuite structurilor NATO și celorlalte state riverane.

Concluzii

Dinamica regională determinată de transformarea fostelor societăți comuniste, extinderea NATO și UE, impactul „conflictelor înghețate”, interesele SUA începând cu 11 septembrie 2001, natura schimbătoare a relațiilor ruso-turce; repetatele crize ruso-ucrainene referitoare la gazele naturale; războiul din august 2008 dintre Rusia și Georgia, decizia de redислоcare a bazelor militare americane din Europa în România și în Bulgaria, cât și reamplasarea componentelor sistemului SUA de apărare aeriană antirachetă în România, cele mai noi discuții cu privire la soarta flotei rusești din Marea Neagră în Sevastopol și impactul actual al crizei financiare mondiale au schimbat zona Mării Negre, în ultimele două decenii, dincolo de recunoaștere.

Neîncrederea și rivalitatea s-au dezvoltat între comunitatea euroatlantică și Rusia asupra viitorului Regiunii Mării Negre și al creării potențialului de escaladare. Pentru SUA și Rusia, a devenit clar că o strategie puternică de promovare / apărare a intereselor în regiunea Mării Negre este extrem de importantă. Au fost identificate zone limitate de cooperare, în timp ce conflictele politico-economice din regiunea Mării Negre s-au axat pe transportul resurselor de hidrocarburi din regiunea caspică spre piețele occidentale pe o rută fără control rusesc direct și echilibrul regional de putere.

Rusia va trebui să nu mai considere extinderea Alianței Nord Atlantice către est ca pe o amenințare pentru interesele sale de securitate, iar NATO trebuie să ia în considerare și preocupările de securitate ale Federației Ruse și mai ales să combată sindromul rusesc post Război Rece al recuperării imperiale, pe care elita politică rusească îl etalează în ultima vreme.

Războiul ruso-georgian din august 2008 a schimbat dramatic agenda de securitate la Marea Neagră, iar acum întrebarea fundamentală este dacă recenta „resetare” a relației SUA-Rusia a creat o oportunitate de echilibrare în viitorul apropiat a intereselor părților aflate în conflict. Diferite scenarii ar putea fi dezvoltate, dar este evident că este nevoie de timp pentru a concilia interesele conflictuale ale puterilor internaționale majore (SUA, NATO, UE) și ale puterilor regionale (Rusia, Turcia) în regiunea Mării Negre și că va fi vărsată pentru acest scop multă sudoare și cerneală, dar sperăm că nu și sânge.

Convenția de la Montreux securizează interesele Turciei. În urma hotărârilor Convenției este absolut evident beneficiul strategic și militar adus Rusiei. Convenția asigură Turciei și Rusiei statutul de puteri navale dominante în bazinul Mării Negre și posibilitatea neîngrădită a acestor state de a-și proiecta puterea maritimă în Mediterana și de aici în oceanele Atlantic și Indian.

Statutul Turciei în Regiunea Extinsă a Mării Negre este deosebit de important din punct de vedere militar, deoarece acest stat încearcă să devină catalizator al tuturor țărilor riverane prin inițiativele multiple pe care le propune în domeniile politic și militar, în scopul realizării stabilității și securității regionale. Trioul SUA – Turcia – Rusia reprezintă cheia viitoarelor procese și evoluții geopolitice din Regiunea Extinsă a Mării Negre.

Concepția SUA de reamplasare a bazelor sale militare din Europa și de dispunere a unor astfel

de baze în România și în Bulgaria, precum și pe teritoriul fostei Uniunii Sovietice, în Georgia, care să răspundă mai bine actualelor interese geostrategice, întregeste tabloul importanței Regiunii Extinse a Mării Negre.

În ultimii ani, factorul militar a avut un rol stabilizator și a contribuit în mod decisiv la asigurarea garanțiilor în ceea ce privește securitatea Regiunii Extinse a Mării Negre. În acest sens, forțele maritime ale statelor riverane Mării Negre prin activitățile desfășurate în cadrul operațiilor de cooperare Black Sea For, Black Sea Hawk și Black Sea Harmony au avut un rol special.

Evoluția geopoliticii raporturilor militare desfășurate în Regiunea Extinsă a Mării Negre consolidează statutul de areal geopolitic distinct pe scena relațiilor internaționale.

NOTE:

1 A. Pop, D. Manoleli, *Spre o strategie europeană în bazinul Mării Negre. Cooperarea Teritorială*, Institutul European din România, București, 2007, p. 10.

2 Arnaud Dubien, Jordi V. Fanes, *Security and Energy Security in the Black Sea Region*, studiu cerut de: European Parliament's Committee on Foreign Affairs, 2010, <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>

3 R. Craig, *Nation, Results of the "Reset"* în „US-Russia Relations”, *Russie.Nei.Vision* n°53, IFRI Russia/NIS Center, 2010, p. 13. Disponibil pe Internet la <http://www.scribd.com/doc/34575009/Results-of-the-Reset-in-US-Russian-Relations>

4 R. Craig, *op.cit.*, p. 13: Dimitri Medvedev a folosit sintagma *interese privilegiate* în interviu acordat Televiziunii Ruse pe 31 August 2008, pentru a expune unul dintre cele cinci principii din cadrul politicii sale internaționale.

5 R. Craig, *op.cit.*, p. 13: *The concept of geopolitical pluralism is developed*, în Z. Brzezinski, *The Grand Chessboard: American Primacy and its Geostrategic Imperatives*, New York, Basic Books, 1997.

6 S. Mahnovski, *Natural Resources and Potential Conflict in the Caspian Sea Region*, în O. Oliker and T.S. Szayna (eds.), *Fault lines of Conflict in Central Asia and South Caucasus: Implications for the US Army*, Santa Monica CA, RAND, 2003.

7 G. Hall, T. Grant, *Russia, China, and the Energy - Security Politics of the Caspian Sea Region after the Cold War*, *Mediterranean Quarterly*, Vol. 20, No. 2, Spring 2009, pp. 113-137.

8 B. Jackson, *The Soft War for Europe's East*, *Policy Review*, No. 137, June/July 2006.

9 O. Thränert, *NATO, Missile Defence and Extended Deterrence*, *Survival*, Vol. 51, No. 6, December 2009-January 2010, pp. 63-76.

10 C. Sweeney, *Russia-Very Alarmed' at Iranian Nuclear Stance*, Reuters, 19 February 2010.

11 R. Craig, *op.cit.*, A. Samarin, *Moscow and Washington: Breaking Stereotypes*, *Nezavisimaia Gazeta*, 29 January 2010.

12 Teodor Frunzeti, *Implicații ale modificării concepției de amplasare a scutului antirachetă american în Europa asupra securității europene și relației transatlantice*, în „Impact Strategic”, nr. 4, București, 2009.

13 http://ecfr.eu/content/entry/the_spectre_of_a_multipolar_europe_publication, accesat pe 01.07.2013

14 <http://www.romanianewswatch.com/2009/04/romania-mfa-greets-signing-of.html>, accesat pe 03.06.2013

15 http://Operation_Black_Sea_Harmony, accesat pe 03.06.2013

16 <http://turkishnavy.blogspot.com/2009/04/more-on-operation-black-sea-harmony.html>, accesat pe 22.05.2013

BIBLIOGRAFIE

Arnaud Dubien, Jordi V. Fanes, *Security and Energy Security in the Black Sea Region*, studiu cerut de: European Parliament's Committee on Foreign Affairs, 2010, <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>

Frunzeti Teodor, *Implicații ale modificării concepției de amplasare a scutului antirachetă american în Europa asupra securității europene și relației transatlantice*, în *Impact Strategic*, nr. 4, București, 2009.

Hall G., Grant T., *Russia, China, and the Energy -Security Politics of the Caspian Sea Region after the Cold War*, *Mediterranean Quarterly*, Vol. 20, No. 2, Spring 2009.

Jackson B., *The Soft War for Europe's East*, *Policy Review*, No. 137, June/July 2006.

Mahnovski S., *Natural Resources and Potential Conflict in the Caspian Sea Region*, în O. Oliker and T.S. Szayna (eds.), „Fault lines of Conflict in Central Asia and South Caucasus: Implications for the US Army”, Santa Monica CA, RAND, 2003.

Pop A., Manoleli D., *Spre o strategie europeană în bazinul Mării Negre. Cooperarea Teritorială*, Institutul European din România, București, 2007. Samarin A., *Moscow and Washington: Breaking Stereotypes*, *Nezavisimaia Gazeta*, 29 January 2010.

Sweeney C., *Russia-Very Alarmed' at Iranian Nuclear Stance*, Reuters, 19 February 2010.

Thränert O., *NATO, Missile Defence and Extended Deterrence*, *Survival*, Vol. 51, No. 6, December 2009-January 2010.

http://ecfr.eu/content/entry/the_spectre_of_a_multipolar_europe_publication, accesat pe 01.07.2013

<http://www.romanianewswatch.com/2009/04/>

romania-mfa-greets-signing-of.html, accesat pe 03.06.2013
http://Operation_Black_Sea_Harmony, accesat pe 03.06.2013

http://turkishnavy.blogspot.com/2009/04/more-on-operation-black-sea-harmony.html, accesat pe 22.05.2013

ORGANIZAȚII DE SECURITATE ÎN FOSTUL SPAȚIU SOVIETIC. ORGANIZAȚIA TRATATULUI DE SECURITATE COLECTIVĂ

SECURITY ORGANIZATIONS IN THE FORMER SOVIET UNION. THE COLLECTIVE SECURITY TREATY ORGANIZATION

Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA*
Col.dr. Cristian Leonard DORCA**

Acest articol se constituie într-o sinteză a ceea ce reprezintă Organizația Tratatului de Securitate Colectivă atât în contextul mai larg al organizațiilor internaționale de securitate, cât și într-un context mai strâns determinat de promovarea intereselor Federației Ruse într-o zonă pe care a influențat-o și a dominat-o perioade lungi de timp.

Organizația Tratatului de Securitate Colectivă reprezintă, în esență, un demers al Rusiei pentru edificarea unei construcții politice, economice și militare în fostul spațiu sovietic, inspirată de modelul economic european și de cel militar al NATO, pentru a contrabalansa extinderea influenței americane în regiune și pentru a contribui la propria revenire la statutul de mare putere, pierdut odată cu destrămarea URSS.

This article is a summary of what represents the Collective Security Treaty Organization both in the broader context of international security organizations and in a context more closely determined by promoting Russian interests in an area that has influenced it and dominated it for long periods of time.

The Collective Security Treaty Organization is essentially a Russian request to build a special political, economic, and military system in the former Soviet empire inspired by the European economic and NATO military model in order to counter the expanding American influence in the region and contribute to their return to the great power status, lost with the collapse of the USSR.

Cuvinte-cheie: organizații internaționale; OTSC; Rusia; URSS; interese; securitate; amenințări; pericole.

Keywords: international security organizations; CSTO; Russia; USSR; interests; security threats; dangers.

Preambul

Începutul de secol al XXI-lea a deschis o eră nouă în politica internațională, în care securitatea, alături de competiția pentru afirmare și consolidare a noilor centre de putere, ocupă locul central în determinarea evoluției lumii și stabilirea noii ordini mondiale¹. Din punct de vedere structural, echilibrul de putere la nivel global, cu alte cuvinte fundația pe care se susține rolul națiunilor în lume, se reconfigurează. Ne aflăm, de fapt, între momente structurale – undeva între unipolaritate și multipolaritate².

După etapa regionalismului de la sfârșitul secolului al XX-lea, noul mileniu a debutat prin acțiunile de globalizare ale actorilor internaționali,

cu efecte controversate, generând riscuri și amenințări asimetrice³.

Evoluția societății a condus la creșterea complexității sistemului de relații dintre diferitele entități sociale și la globalizarea riscurilor și amenințărilor la adresa stabilității regionale și a celei globale.

Complexitatea problematicii securității a condus la crearea unor structuri internaționale de securitate în cadrul cărora să se elaboreze norme de a căror respectare depinde pacea mondială.

Odată cu cristalizarea organizațiilor socio-umane au apărut și preocupările pentru securitatea acestora, în care scop au fost asigurate mijloacele și condițiile necesare prevenirii și respingerii agresiunii. La baza securității a stat practica și teoria forței prin care s-au emis principii, norme și modalități de organizare a forțelor

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: samisl3@yahoo.com

**Cercul Militar Național

e-mail: cdorcaro@yahoo.com

pentru descurajarea agresiunii și a rezistenței la acțiunile agresive.

Pentru asigurarea securității, statele naționale au recurs la crearea unor structuri internaționale de securitate, care, pe baza unor principii, norme și instrumente specifice, să poată realiza cooperarea și înțelegerea dintre actorii internaționali.

Pentru ca statele să-și poată promova și apăra interesele naționale, într-o lume în care riscurile și amenințările la adresa acestora nu mai au frontiere, sunt obligate să se integreze în structuri de securitate regionale sau globale, singurele în măsură să identifice pericolele la adresa securității internaționale și să caute răspunsuri adecvate la acestea.

În condițiile mediului actual de securitate, statele naționale sunt obligate să adopte norme și principii recunoscute pe plan internațional, transferând o parte dintre prerogativele care le aparțineau în exclusivitate. Organismele internaționale tind să preia elemente ale securității, fenomen care se va accentua în viitorul apropiat. Statele naționale nu mai pot singure să rezolve problematica complexă și imprezvizibilă a securității și, de aceea, integrarea în aceste structuri de securitate a devenit o necesitate.

Evoluția organizațiilor internaționale este greu de anticipat în condițiile când acestea suferă, la rândul lor, adaptări la situațiile create după destrămarea sistemului bipolar de securitate. Cu certitudine se întrevide creșterea rolului acestora în prevenirea crizelor și în lărgirea sferei de cuprindere prin aderarea majorității statelor. Multe dintre atribuțiile organismelor actuale de securitate se suprapun, ceea ce va conduce inevitabil la găsirea instrumentelor potrivite de colaborare și de eficientizare a acțiunilor.

Colaborarea în cadrul acestei adevărate rețele de organizații internaționale acoperă întregul domeniu al problemelor globale prioritare: schimburi economice, apărare, dezarmare și controlul armamentelor, dezvoltare economică, agricultură, sănătate, drepturile omului, artă și cultură, turism, piața muncii, educație, cultură, protecția mediului, activitatea financiară, telecomunicațiile, știința, imigrația, criminalitatea, ajutorul financiar, fenomenul globalizării etc.

Organizațiile internaționale⁴ reprezintă forme de realizare a colaborării multilaterale între state, în diferite domenii, într-un cadru juridic instituționalizat, pentru îndeplinirea unor obiective stabilite și pe baza unor reguli înscrise în statute

și alte documente ale acestora. Astfel, împreună cu statele, organizațiile internaționale sunt subiecți de drept⁵ ce creează și păstrează ordinea juridică internațională.

În literatura de specialitate s-a statuat că, după aria de acțiune, organizațiile internaționale pot fi cu vocație universală care sunt destinate să cuprindă toate statele lumii⁶ și organizații internaționale regionale⁷, limitate la o regiune geografică. În această ultimă categorie intră și organizațiile din domeniul politico-militar.

În acest context general, teoretic și acțional, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă (OTSC), care include, la momentul actual, un număr de șase state (Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia și Tadjikistan), a fost creată în anul 2002 și are ca obiectiv fundamental coordonarea eforturilor comune ale statelor membre în domeniul combaterii terorismului internațional, extremismului, migrației ilegale și traficului de substanțe narcotice.

Scurt istoric. Prezentare generală

La 15 mai 1992, în orașul Tașkent, capitala Uzbekistanului, președinții Armeniei, Kazahstanului, Kârgâzstanului, Rusiei, Tadjikistanului și Uzbekistanului au semnat Tratatul privind Securitatea Colectivă (TSC). De asemenea, acest Tratat a mai fost semnat de Azerbaidjan, la 24 septembrie 1993, de Georgia, la 09 septembrie 1993, și de Belarus, la 31 decembrie 1993⁸.

Tratatul a intrat în vigoare la 20 aprilie 1994, ca urmare a ratificării în statele semnatare, și a fost înregistrat, în noiembrie 1995, la Secretariatul Organizației Națiunilor Unite⁹. Totodată, este de subliniat faptul că Tratatul se prelungește, în mod automat, la fiecare cinci ani.

Din conținutul TSC consider relevant, pentru demersul întreprins în ceea ce privește analiza OTSC, să prezint articolele cheie ale acestuia¹⁰, astfel:

Art. 2. În cazul unei amenințări la adresa securității, integrității teritoriale și suveranității unuia sau mai multor state părți la Tratat, sau amenințarea păcii și securității internaționale, participanții vor declanșa un mecanism de consultări comune, măsuri și acțiuni coordonate pentru a elimina amenințarea.

Art. 4. Agresiunea întreprinsă împotriva uneia dintre părțile la Tratat de un stat sau un grup de state va fi considerată ca agresiune împotriva tuturor statelor părți, acestea obligându-se să

furnizeze asistență, inclusiv militară, exercitând, de asemenea, dreptul la apărare colectivă, în conformitate cu articolul 51 din Carta ONU.

Art. 6. Decizia de a folosi forțele armate pentru respingerea agresiunii, în conformitate cu articolul 4 din Tratat, se adoptă de către șefii statelor părți. Utilizarea forțelor armate în afara teritoriului statelor părți se poate face exclusiv în interesul securității internaționale și în strictă conformitate cu Carta Națiunilor Unite și a legislațiilor statelor părți la Tratat.

Din cele trei articole prezentate, lesne putem observa asemănarea cu Tratatul de constituire a Alianței Nord-Atlantice. De altfel, OTSC poate fi considerată răspunsul Federației Ruse la extinderea NATO.

Tratatul de la Tașkent, inspirat din modul de funcționare a sistemului de securitate al NATO, constituie o combinație între alianțele militare clasice și permite intervențiile militare în cazul agresiunii unuia dintre membri, în vederea soluționării conflictelor în statele foste sovietice. În cazul crizei din Kârgâzstan, din 2010, Rusia a întrunit OTSC, luând astfel inițiativa controlării situației, înaintea altor instituții internaționale, cum ar fi ONU, UE sau OSCE.

În 1995, Consiliul de Securitate Colectivă (CSC) a aprobat conceptul de securitate colectivă. Acest document oferă un set de principii cu privire la prevenirea și înlăturarea amenințărilor la adresa păcii, apărarea comună împotriva agresiunii, în vederea asigurării suveranității și integrității teritoriale.

La sesiunea CSC, organizată la Moscova, în data de 14 mai 2002, s-a decis ca mecanismele existente și structurile de cooperare ale statelor membre ale TSC să fie convertite într-o organizație de securitate regională, Organizația Tratatului de Securitate Colectivă.

La data de 18 septembrie 2003 a intrat în vigoare Carta OTSC și Acordul privind statutul juridic al Organizației.

În prezent, Organizația cooperează nu numai în domeniul militar, ci și în cel politic, și prevede creșterea nivelului de integrare a țărilor membre, dar și extinderea sferei de activitate. *OTSC este o structură universală capabilă să reacționeze practic la toate amenințările și provocările contemporane cu care se confruntă omenirea*¹¹, spune secretarul general al Organizației Tratatului pentru Securitate Colectivă, Nikolay Bordyuzha.

Prin înființarea OTSC, Rusia dorește modificarea sistemului zonal de securitate, prin

consolidarea influenței în fostul spațiu sovietic. De aceea, membre ale noii organizații sunt statele cele mai fidele Rusiei, rămase în continuare semnatare ale Tratatului de la Tașkent.

Începând cu 2005, Rusia și-a intensificat eforturile în vederea transferării cooperării militare de la nivelul CSI, la cel al OTSC. Tot din 2005, Rusia a început să promoveze OTSC la nivel internațional, conferindu-i statut de observator în cadrul Adunării Generale a ONU și recunoaștere din partea OSCE și a Organizației de Cooperare de la Shanghai. OTSC se dorește a fi un partener egal al NATO, existând o preocupare de direcționare a eforturilor în vederea cooperării cu Alianța Nord-Atlantică, în special în Afganistan. De altfel, așa cum vom observa la momentul analizei asupra structurii organizației, aceasta are în compunere și un grup de lucru pentru Afganistan.

Rusia și-a folosit poziția sa în forurile internaționale pentru a construi mecanisme și programe de cooperare pentru combaterea terorismului. De exemplu, Rusia a condus eforturile de a face din cooperarea pentru combaterea terorismului un element-cheie în cadrul Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS) și în cadrul Organizației Tratatului de Securitate Colectivă. Prin OTSC, Rusia a angajat resurse financiare și tehnice și, de asemenea, a sprijinit inițiativa OSCE de a dezvolta proiecte care vizează consolidarea securității de-a lungul frontierei Republicii Tadjikistan cu Afganistanul.

*OTSC joacă un rol important în Asia Centrală, apreciază Secretarul General al OSCE, Lamberto Zannier, subliniind, de asemenea, că OTSC și OSCE sprijină contacte dinamice pe o gamă largă de probleme de actualitate ale lumii moderne, cu accent pe stabilitate și securitate, pe prevenirea și rezolvarea conflictelor în întreaga regiune eurasiatică. Între cele două organizații s-a dezvoltat un dialog constructiv pe probleme militare și politice, cu impact asupra procesului de reconstrucție post-conflict din Afganistan, luptei împotriva terorismului și a traficului de droguri*¹².

Pentru a avea o imagine mai clară a situației țărilor din fostul spațiu sovietic, în tabelul nr. 1¹³ am prezentat evoluția fostelor republici ale URSS în ceea ce privește sistemele de alianțe la care au aderat, printre care se regăsește și OTSC.

Pierderea frontierelor geopolitice ale fostei URSS, combinată cu ineficiența Comunității Statelor Independente (CSI), a determinat Rusia

să se orienteze spre constituirea OTSC. Acest lucru s-a întâmplat într-un context mai larg, care are ca punct de plecare apariția Comunității Statelor Independente.

Comunitatea Statelor Independente a fost creată la 21 decembrie 1991 de 11 state semnatare: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Republica Moldova, Rusia, Tadjikistan,

Ucraina, Uzbekistan și Turkmenistan. Se observă că, din fostele state sovietice, 15 la număr, nu au aderat Țările Baltice și Georgia.

În anul 1993, s-a alăturat și Georgia. CSI a înregistrat în ultimii ani două „pierderi”, fapt ce indică stare prezentă: retragerea Turkmenistanului, în august 2005, din postura de membru în cea de membru asociat și retragerea Georgiei din Consiliul

Tabelul nr. 1

Țările din spațiul ex-sovietic și sistemele de alianțe

Nr. crt.	Țara	Starea actuală în cadrul OTSC	Data de semnare a TSC	Comunitatea Economică Eurasia	Membru CSI	Membru GUAM
1.	Rusia	Membru fondator	15.05.1992	Membru fondator - 2000	Da	-
2.	Kazahstan	Membru fondator	15.05.1992	Membru fondator - 2000	Da	-
3.	Armenia	Membru fondator	15.05.1992	Membru observator - 2003	Da	-
4.	Kârgâzstan	Membru fondator	15.05.1992	Membru fondator - 2000	Da	-
5.	Tadjikistan	Membru fondator	15.05.1992	Membru fondator - 2000	Da	-
6.	Belarus	Membru fondator	31.12.1993	Membru - 2000	Da	-
7.	Uzbekistan	-	15.05.1992 (1998-2006 a suspendat aplicarea prevederilor TSC; 2006-2013 a reluat activitatea în OTSC; din anul 2013 a părăsit organizația)	Membru (2006 - 2008); începând cu 2008 s-a autosuspendat	Da	1999 - 2005
8.	Azerbaidjan	-	24.09.1993 (anulat în 1999)	-	Da	Din 1999
9.	Georgia	-	09.12.1993 (anulat în 1999)	-	S-a retras în august 2008	Din 1999
10.	Ucraina	-	-	Membru observator - 2000	Da (Nu a ratificat Protocolul și Carta CSI)	Membru fondator (din 1997)
11.	Republica Moldova	w-	-	Membru observator - 2002	Da	Membru fondator (din 1997)
12.	Turkmenistan	-	-	-	Da	-
13.	Lituania	Țări membre NATO și UE				
14.	Letonia					
15.	Estonia					

Miniștrilor Apărării, în februarie 2006, și definitiv din organizație, începând cu 18 august 2009, după ce, în prealabil, parlamentul țării votase, în 14 august 2008, cu unanimitate de voturi, retragerea din aceasta.

Un caz special îl reprezintă Ucraina, care, în calitate de membru fondator, nu a ratificat Protocolul de aderare la CSI și nici nu a semnat Carta organizației, prin urmare, de jure, nu are calitatea de membru. Cu atât mai mult astăzi când evenimentele din Ucraina pot marca o nouă eră pentru această țară, aflată în pragul secesiunii, în condițiile în care populația din vestul mai puțin bogat este prooccidentală, iar cea din est, unde se află principalele centre economice, este prorusă. Pe de altă parte, problema Peninsulei Crimeea, aflată practic sub ocupație rusă, este una extrem de sensibilă, care marchează o nouă abordare a interesului național în relațiile internaționale. Și această nouă abordare vine din partea Federației Ruse, care încearcă să revină la forța și la impactul, în sistemul relațiilor internaționale, manifestate de URSS.

CSI împreună cu China și SUA dețin 80% din rezervele de cărbuni ale planetei. CSI se înscrie între cei mai mari producători de cărbuni din lume, deținând, totodată, între 1/3 și 2/3 din rezervele mondiale certe și probabile, din care 90% sunt localizate în partea asiatică. Producția a crescut de la 66 milioane de tone în 1940 la 260 de milioane de tone în 1950, pentru ca în anul 1991 să atingă 700 de milioane de tone (70% cărbune superior), urmând apoi o ușoară scădere (650 de milioane de tone în 1992, circa 500 de milioane de tone în 1996 și circa 443 de milioane de tone în 2000), dar menținându-se ca al treilea producător mondial¹⁴.

Din cauza faptului că CSI este, de cele mai multe ori, nefuncțională, țările membre au constituit o serie de organizații regionale cu mai multe obiective specifice:

- Organizația Tratatului de Securitate Colectivă;
- Comunitatea Economică Eurasia (CEE), care include: Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan și Uzbekistan, având ca domenii prioritare creșterea schimburilor comerciale între țările participante, integrare în sectorul financiar, unificarea vamală și a legislației fiscale;
- Organizația de Cooperare din Asia Centrală, care include Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan și Uzbekistan, înființată în 2004;
- Organizația pentru Cooperare de la Shanghai (OCS), care include: Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan, Uzbekistan și China. Organizația de

la Shanghai este, pentru Moscova, un atu prețios care, în competiția geopolitică ce afectează spațiul dominat cândva, îi oferă posibilitatea să-și schimbe rolul. În CSI, în pofida reținerii cu care s-a manifestat față de ostilitatea foștilor ei supuși (mai ales în timpul „revoluțiilor colorate”), Rusia continuă să fie percepută ca putere dominantă. În cadrul organizației de la Shanghai, unde nu își poate revendica zone de influență și nu poate invoca nici drepturi istorice, și-a distribuit un rol inedit, cel de partener egal într-o comunitate formată în 1996 și consolidată în 2001. Chiar dacă nu putem prevedea viitorul organizației de la Shanghai și nu știm dacă se va defini în timp ca un fel de corespondent al NATO în Asia, trebuie să constatăm că, în câțiva ani, aceasta s-a impus atât în regiune, cât și dincolo de ea și că a devenit o structură perfect acceptată de toți membrii săi, care câștigă importanță geopolitică. Această constatare diferă de cea privitoare la Tratatul de Securitate Colectivă, anunțat cu mare vâlvă ca un NATO de inspirație rusă, dar care bate pasul pe loc, poate din cauză că este prea mult bazat pe CSI, în timp ce organizația de la Shanghai, care vehiculează și ea ambițiile rusești în Asia, scutește Rusia, în calitate de țară eurasiatică, de prejudecățile și resentimentele cu care este privită în CSI. În grupul de la Shanghai, ca și în toată politica sa asiatică, Rusia se prezintă ca o țară nouă, debarasată de poverile imperiului și de orice ambiție imperială;

- Spațiului Economic Unic (Belarus, Kazahstan și Rusia), fără bariere vamale, iar taxele și tarifele se vor uniformiza;

- Uniunea Rusia - Belarus.

În toate aceste organizații, Rusia acționează ca o forță de conducere (numai în OCS acest rol îl împarte cu China).

OTSC a fost, în mare măsură, inactivă până când Uzbekistanul, care a absentat în perioada 1999-2006, a revenit în cadrul acestei organizații, pe care a părăsit-o iarăși în 2013. Rusia a încercat să construiască acest tratat ca pe o organizație de securitate regională, pentru consolidarea propriei influențe în fostul spațiu sovietic și limitarea prezenței americane în regiune. În pofida unui succes modest al acestei organizații privind cooperarea regională, Asia Centrală rămâne singurul loc din CSI unde Rusia poate conduce cu succes cooperarea în cadrul OTSC.

Georgia, Azerbaidjan și Ucraina nu fac parte din această alianță, fiecare din motive diferite, unindu-

le însă dorința de a fi pe deplin independente față de Rusia. Celor trei țări li s-au adăugat Uzbekistanul și Moldova, state ce vizau integrarea în structurile politice și militare occidentale. Ulterior, cele cinci s-au constituit în Grupul GUUAM, organizație sprijinită de către Departamentul de Stat al SUA. În anul 2006, Uzbekistanul a revenit în cadrul OTSC, părăsind GUUAM-ul, organizație care a devenit GUAM (Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică).

GUAM¹⁵, în formă inițială, a fost creată pentru a contracara într-o oarecare măsură influența Rusiei în regiune, constituind o alternativă viabilă la actuala Comunitate a Statelor Independente

aflată sub controlul și influența Rusiei. Deși, la un moment dat, organizația părea că stagnează, ultimii ani au fost marcați de unele semne de revitalizare.

Rolul real al GUAM în regiune și chiar în lume este însă mult mai important decât au declarat membrii săi. Organizația are importanță strategică atât pentru securitatea transportului de gaze și țiței dinspre regiunea Mării Caspice și a Asiei Centrale spre Occident, cât și pentru transformarea Mării Negre într-o zonă de stabilitate.

Totodată, remarcăm faptul că OTSC se întinde pe o suprafață de 20.398.836 km² (figura nr. 1, evidențiat cu culoarea verde), având ca populație aproximativ 186.385.616 de locuitori.

Fig. 1 Dispunerea geografică a țărilor OTSC

Date statistice referitoare la suprafața și populația țărilor care fac parte din OTSC sunt prezentate în tabelul nr. 2¹⁶.

Tabelul nr. 2

Țările OTSC - Date statistice

Nr. crt.	Țara	Capitala	Suprafața (km ²)	Populație (estimare 2013)
1	Rusia	Moscova	17.098.242 (1)	142.500.482 (10)
2	Kazahstan	Astana	2.724.900 (9)	17.736.896 (62)
3	Armenia	Erevan	29.743 (143)	3.064.267 (137)
4	Kârgâzstan	Bișkek	199.951 (87)	5.548.042 (113)
5	Tadjikistan	Dușambe	143.100 (96)	7.910.041 (97)
6	Belarus	Minsk	202.900 (86)	9.625.888 (92)
TOTAL			20.398.836	186.385.616

Pe lângă țările care fac parte din OTSC, menționate anterior, alte două țări și-au manifestat dorința de a deveni membre, sub o formă sau alta, ale organizației, acestea fiind Iranul și Serbia¹⁷ (sub formă de membru asociat sau membru observator).

Temeiul juridic al Organizației Tratatului de Securitate Colectivă este reprezentat de: Carta Națiunilor Unite, convențiile relevante ale ONU; Tratatul de Securitate Colectivă din 15 mai 1992; Carta Tratatului de Securitate Colectivă; Protocolul privind extinderea Tratatului; Memorandumul de creștere a eficienței TSC și adaptarea acestuia la situația geopolitică actuală; alte instrumente juridice adoptate pentru consolidarea și dezvoltarea TSC, precum și acordurile bilaterale și multilaterale între statele membre OTSC cu privire la cooperarea militară; legislația relevantă națională a statelor membre¹⁸.

Obiectivele OTSC: asigurarea securității colective a statelor membre; cooperarea militară între statele membre; apărarea suveranității, independenței și integrității teritoriale a statelor membre; menținerea păcii, securității și a stabilității în regiune; lupta împotriva terorismului; lupta împotriva proliferării armelor de distrugere în masă; lupta împotriva criminalității transnaționale (traficul de ființe umane, imigrația ilegală, traficul de arme și de droguri)¹⁹.

Structura OTSC

În cadrul Organizației Tratatului de Securitate Colectivă funcționează o serie întreagă de organisme, printre care cele mai importante sunt:

- Consiliul de Securitate Colectivă (CSC) – organul suprem al organizației. În cadrul acestuia sunt analizate problemele fundamentale ale organizației și se iau decizii în vederea realizării scopurilor și obiectivelor sale. Asigură coordonarea acțiunilor comune ale statelor membre pentru realizarea obiectivelor asumate. Consiliul include șefii statelor membre;

- Consiliul Permanent, format din reprezentanți desemnați de către statele membre. Între două sesiuni ale CSC, reprezentanții statelor membre sunt autorizați să coordoneze acțiunile organizației și să aplice deciziile luate la nivel înalt;

- Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe – coordonează cooperarea între statele membre în domeniul politicii externe;

- Consiliul Miniștrilor Apărării – coordonează cooperarea între statele membre în domeniul militar;

- Comitetul Secretarilor Consiliilor de Securitate (CSSC) – coordonează cooperarea între statele membre în domeniul securității naționale;

- Secretarul General al OTSC – oferă consultanță și conduce Secretariatul;

- Secretariatul OTSC – organism permanent de lucru. Asigură funcționarea Organizației din punct de vedere organizatoric, consultativ, informațional și al analizelor;

- Statul Major Întrunit – organ permanent de lucru, responsabil pentru pregătirea propunerilor și punerea în aplicare a deciziilor militare.

De asemenea, în structura organizației funcționează mai multe organe subsidiare, care au caracter permanent sau temporar, precum: Comisia interstatală de cooperare în domeniul economiei de apărare; Comitetul executiv pentru combaterea traficului de droguri; Comitetul executiv pentru combaterea migrației ilegale; Consiliul de coordonare pentru situații de urgență; Grupul de lucru privind combaterea terorismului internațional și a extremismului; Grupul de lucru privind politica de informații și securitate²⁰. În figura nr. 2 (vezi pagina 83) am prezentat structura Organizației Tratatului de Securitate Colectivă.

La momentul actual, organizația este implicată în formarea de noi mecanisme pentru a face față amenințărilor actuale și provocărilor potențiale. În anul 2011 au fost elaborate și aprobate în cadrul sesiunii anuale a CSC documente privind securitatea militară, securitatea informațiilor și cele referitoare la mecanismele de răspuns în cazul situațiilor de urgență și cele de cooperare pentru a combate amenințările provenite din Afganistan.

Afganistanul, considerat, în continuare, o sursă de propagare a fundamentalismului islamic, rămâne o provocare în privința securității în regiune, dar și principalul producător de narcotice, și, de aceea, eradicarea acestui fenomen a fost preluată de Rusia ca una dintre prioritățile aflate pe agenda OTSC.

La cea mai recentă sesiune ordinară a Consiliului de Securitate Colectivă (CSC) al organizației, desfășurată la data de 23 septembrie 2013, la Soci, în Federația Rusă, șefii de stat ai statelor membre au decis luarea de măsuri suplimentare în vederea creșterii gradului de securitate la granița tadjico-afgană, prin acordarea de asistență militară comună Serviciului de Grăniceri al Republicii Tadjikistan, și de a da un răspuns adecvat amenințărilor și provocărilor care provin din Afganistan.

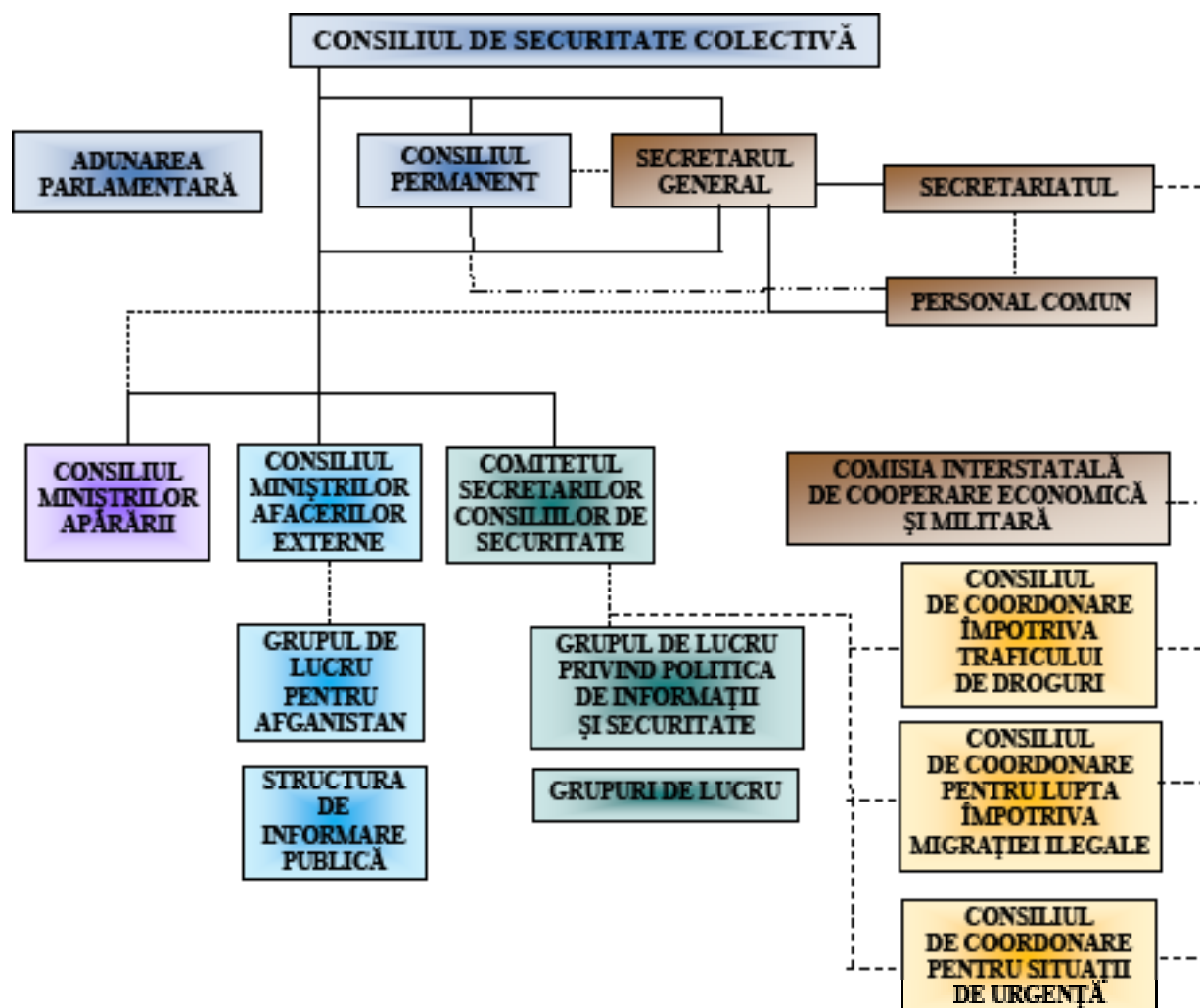

Fig. 2 Structura OTSC

De asemenea, la inițiativa părții ruse s-a adoptat o declarație comună a statelor membre OTSC cu privire la situația din Siria. În esență, se respinge orice inițiativă de a se folosi forța împotriva Siriei, o intervenție străină fiind considerată ca inacceptabilă și poate duce la destabilizarea situației atât în această țară, cât și în regiune. În plus, orice intervenție internațională în conflictul sirian, cu ocolirea Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite este considerată ca fiind o gravă încălcare a Cartei ONU.

Președintele rus, Vladimir Putin, care a preluat președinția colectivă a Consiliului de Securitate al OTSC, militează pentru transformarea în continuare a organizației într-o entitate internațională multifuncțională, capabilă de răspuns la provocările contemporane și la amenințările din zona sa de responsabilitate și din zonele adiacente.

Actuala conducere a organizației are în vedere următoarele priorități:

- consolidarea cooperării pentru a asigura securitatea la frontierele externe ale zonei de

responsabilitate, inclusiv elaborarea și adoptarea de măsuri preventive pentru a răspunde provocărilor și amenințărilor care provin din Afganistan, în contextul așteptat al reducerii, în 2014, a prezenței militare străine în țară. De asemenea, se are în vedere dezvoltarea cooperării dintre OTSC și structurile de coordonare a trupelor de grăniceri din țările CSI;

- îmbunătățirea pregătirii operaționale și de luptă în comun a structurilor de conducere, a forțelor și a mijloacelor OTSC prin desfășurarea de exerciții militare comune, operaționalizarea Forței de Reacție Rapidă și dotarea acestora cu arme moderne și echipamente militare speciale;

- pregătirea forțelor de menținere a păcii ale OTSC, în vederea participării la operații specifice;

- în domeniul combaterii amenințărilor și provocărilor la adresa securității statelor membre OTSC, în special a traficului de droguri și a terorismului provenite pe filiera Afganistan, se are în vedere destructurarea principalelor filiere și rute de trafic ale drogurilor, exerciții la nivel tactic,

desfășurate în comun de forțele speciale și agențiile antidrog din țările membre OTSC. De asemenea, se are în vedere combaterea proliferării terorismului și a extremismului religios, inclusiv prin intermediul Internetului;

- consolidarea coordonării statelor membre OTSC în ceea ce privește politicile comune de răspuns referitoare la problematicile cheie ale securității internaționale și regionale, coordonarea pozițiilor în cadrul ONU și în alte organizații internaționale și pregătirea în comun a declarațiilor și a inițiativelor la problemele care afectează interesele statelor membre ale organizației;

- dezvoltarea cooperării între OTSC și alte organizații internaționale și regionale, în scopul de a găsi soluții în comun și de a spori prestigiul organizației la nivel internațional.

Componenta militară

OTSC a fost dotată cu o componentă militară, ale cărei principale obiective sunt dezvoltarea unui sistem integrat defensiv aerian și ameliorarea forțelor de intervenție rapidă în Asia Centrală. Practic, OTSC a preluat sistemul defensiv comun al CSI, care este alcătuit din 20 de unități de comandă și control, 80 de unități de luptă, inclusiv regimentele de rachete, avioane de vânătoare și unități de luptă electronică.

După conflictul armat ruso-georgian din august 2008, Rusia și-a intensificat eforturile pentru realizarea unei mai strânse cooperări între membrii acestui bloc. Astfel, sistemul de rachete și apărare aeriană al OTSC a fost consolidat, iar Forța de Acțiune Rapidă a fost extinsă pentru a include Divizia 98 Aeropurtată rusă, Brigada 31 Gardă și batalioane suplimentare ale statelor membre, numărul militarilor ridicându-se la aproximativ 20.000²¹. Acest fapt nu exclude posibilitatea ca, atunci când este nevoie, această forță să poată fi utilizată pentru a sprijini regimuri proruse.

Forța de Reacție Rapidă poate fi utilizată pentru soluționarea conflictelor de intensitate diferită, pentru a respinge agresiunea militară, a desfășura operațiile antiteroriste, a lupta împotriva criminalității transnaționale și traficului de droguri, precum și pentru a neutraliza efectele dezastrelor naturale.

Nu în ultimul rând, rușii doresc să-și întărească prezența militară în statele aliate, două grupări militare funcționând sub auspiciile OTSC: Rusia-Belarus, cu aproximativ 200.000 de militari, și

gruparea caucaziană, practic ruso-armeană. Rusia percepe aceste două grupări ca pe un sprijin pentru liderii acestor țări și ca pe o modalitate de a-și păstra influența.

În 2014, conform secretarului general adjunct al OTSC, Valery Semerikov, țările membre ale organizației vor începe implementarea unui program de achiziție de armament și tehnică de luptă modernă pentru dotarea forțelor de reacție rapidă, de aproximativ un miliard de dolari²².

În esență, specificul OTSC este acela de a pune bazele unui puternic și activ potențial de putere, gata să răspundă la o gamă largă de provocări și amenințări tradiționale și contemporane din regiunea Eurasia.

Concluzii

Cele șase țări, care formează OTSC, acoperă aproximativ 70% din fostul teritoriu sovietic, motiv pentru care organizația prezintă un interes politico-militar și economic special pentru Rusia. OTSC își propune să creeze împreună cu Comunitatea Economică Eurasia un spațiu euroasiatic al liberei circulații a persoanelor și a bunurilor, un fel de spațiu Schengen euroasiatic, asemănător celui european.

Prin aceste eforturi, Rusia încearcă edificarea unei construcții politice, economice și militare în fostul spațiu sovietic, inspirată de modelul economic european și de cel militar al NATO pentru a contrabalansa extinderea influenței americane și pentru a contribui la revenirea proprie la statutul de mare putere, pierdut odată cu destrămarea URSS.

Principalul aliat al OTSC este Organizația pentru Cooperare de la Shanghai (OCS), creată la inițiativa Chinei. Prin această apropiere între OTSC și OCS se urmărește limitarea prezenței americane din regiune, acest parteneriat fiind privit ca o contrapondere la NATO. Pericolul perceput de Rusia față de desfășurarea sistemului american antirachetă din Europa de Est, este contrabalansat de sistemul rusesc de apărare antirachetă pus la punct de membrii CSI, care se vrea extins în întreaga regiune a Asiei Centrale și în zona Caucazul de Sud. În prezent, acest sistem este operațional în Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan, Uzbekistan și Ucraina.

În concluzie, putem spune că Rusia dorește să-și mențină o puternică prezență militară în fostul spațiu sovietic și în afara lui, în special în Caucazul de Sud și Asia Centrală. Astfel, Rusia

menține bazele militare existente și dezvoltă alte baze militare în Abhazia și Osetia de Sud²³ și baze suplimentare în Armenia, Kârgâzstan, Tadjikistan, Ucraina și Uzbekistan. În acest sens, s-au semnat deja acorduri militare și de securitate bilaterale cu statele din Asia Centrală. Acest lucru reprezintă o încercare a Rusiei de a-și spori influența în CSI și de a se opune oricărei revoluții colorate, de inspirație occidentală, care ar încerca să răstoarne regimurile autoritare din regiune, dar și pentru a lucra cu vecinii în stilul specific autoritar.

Totodată, prin programele de cooperare militară dintre OTSC și OCS, Rusia își reconstruiește influența militară în Asia Centrală și Caucazul de Sud²⁴.

În ceea ce privește problema Afganistanului, care va rezulta în urma retragerii forțelor străine din acesată țară, este de așteptat ca violențele să reînceapă cu și mai mare forță, în condițiile în care Armata Națională Afgană nu are forța necesară de a se lupta cu grupările de talibani și de a asigura securitatea în interiorul țării, fapt ce va duce la creșterea insecurității în arealul de interes al OTSC din Asia Centrală. Practic, OTSC se va confrunta cu creșterea criminalității transfrontaliere în zona tadjico-afgană și cu intensificarea acțiunilor teroriste și de crimă organizată provenite din Afganistan.

NOTE:

1 Vasile Pirnea, *Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005, *apud* Teodor Frunzeti, *Geostrategia*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 73.

2 Marian Vătavu, Valentin Mitocariu, *Redimensionarea spre o lume multipolară*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Editura Universității Naționale de Apărare, București, p. 227, *apud* Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 73.

3 Teodor Frunzeti, *op.cit.*, p. 57.

4 Comisia de Drept Internațional, în anul 1956, definea organizația internațională ca fiind o „asociație de state, creată prin tratat, cu o constituție și organe proprii, posedând o personalitate juridică distinctă de aceea a statelor membre” (în acest sens: Catherine Roche, *L'essentiel du droit international public et du droit des relations internationales*, Ed. Gualino Editeur, EJA – Paris, 2003, p. 65); Michael Virally, profesor de drept internațional public la Academia din Haga, definește organizația internațională ca fiind „o asociație de state stabilită prin acordul de voință al membrilor săi, în cadrul căreia funcționează un aparat permanent de organe responsabil să urmărească realizarea intereselor comune prin cooperarea dintre statele membre” (a se vedea: Dragoș Chilea, *Drept internațional public*, Editura Hamangiu, 2007, p. 89).

5 Organizațiile sunt subiecți de drept internațional, deoarece actele lor constitutive reglementează relațiile

dintre organizații și statele lor membre, adică relații care, prin esența lor, sunt raporturi de drept internațional. Actele constitutive ale organizațiilor internaționale conțin stipulări exprese despre capacitatea juridică a acestora și „obligă statele membre să recunoască organizația ca persoană internațională distinctă, competentă de a realiza acțiuni care, conform dreptului internațional tradițional, pot fi efectuate numai de către state”. În acest sens: Schemers H.G., Blokker N.M., *International Institutional Law*, Haga, 1995, p. 978 și Seyersted F., *The legal nature of international organizations* – Nordisk Tidsskrift for International Ret., vol. 51, 1982. Cu privire la organizațiile internaționale, ca subiect al dreptului internațional, a se vedea, Ion Rusu *Organizații și relații internaționale*, p. 5 și urm., Editura Lumina Lex București, 2002. Vezi și Ion Diaconu *Tratat de drept internațional public*, vol. 1, p. 447 și urm., Editura Lumina Lex București, 2002.

6 Organizațiile cu o asemenea vocație sunt, în prezent, Organizația Națiunilor Unite, care cuprinde 193 de state, și instituțiile specializate ale acesteia.

7 Carta ONU nu definește organizațiile regionale, care în conținutul acesteia sunt numite aranjamente regionale, deși în practică are tendința de a le considera mai curând aranjamente de securitate colectivă decât alianțe de apărare.

8 „Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), <http://www.dkb.gov.ru/a/buklet.pdf>, accesat la 10.02.2014

9 *Ibidem*.

10 *Ibidem*, pp. 25-26.

11 „Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), p. 2.

12 RIA Novosti, http://www.mamf.ru/odkb_mamf/pr/uze.php, accesat la 10.02.2014.

13 Datele au fost sintetizate folosindu-se sursele furnizate de site-urile oficiale ale OTSC, CSI și GUAM.

14 Datele au fost preluate de pe site-ul Băncii Mondial, <http://data.worldbank.org/use-our-data>, accesat la 12.02.2014.

15 GUAM a fost creată, la 10 octombrie 1997, la Strasbourg, în timpul Summitului Consiliului Europei, unde a fost adoptat Comunicatul Comun al întrevederii celor patru Președinți ai Georgiei, Ucrainei, Azerbaidjanului și Republicii Moldova. În perioada aprilie 1999 - aprilie 2005, Gruparea a purtat denumirea de GUUAM, la activitățile acesteia participând și Uzbekistanul, care, la 29 aprilie 2005 a decis să se retragă definitiv din Grupare. Primul Summit al Șefilor de stat GUUAM a avut loc pe 7 iunie 2001, care a devenit cel mai important eveniment în crearea și instituționalizarea acestui grup regional în calitate de organizație regională. Carta GUUAM de la Ialta care a fost semnată de către Președinții celor 4 state fondatoare în timpul Summitului stabilește scopurile, principiile și sferele de colaborare a statelor membre.

16 Datele au fost preluate de pe site-ul CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos.html>, accesat la 10.02.2014.

17 La Serbie compte se rapprocher de l'OTSC (parlement) [archive], RIA Novosti, 12 noiembrie 2010,

<http://fr.rian.ru/world/20091112/185493039.html>, accesat la 10.02.2014.

18 „Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), p. 5.

19 *Geopolitica altaică. OTSC și ambițiile sale politice și militare*, <http://www.fenetreeurope.com/php/page.php> și *Interesele geopolitice ale Rusiei în regiunea Mării Caspice*, p. 210, <http://books.google.be>, accesate la 12.01.2012, „Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), pp. 4-5.

20 „Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), p. 6.

21 Alexei, Nikolsky, Marina, Tsvetkova, *Blok na osnove divizii*, Vedomosti, Moscova, 05 februarie 2009, în <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article.shtml?2009/02/05/180263>, accesat la 18.02.2014.

22 <http://www.globalsecurity.org/military/world/int/csto.htm>, accesat la 18.02.2014.

23 Ariel Cohen, *Swords and Shields: Russia's Abkhaz Base Plan*, United Press International, 03.02.2009, în http://www.upi.com/Security_Industry/2009/02/03/Swords_and_Shields_Russias_Abkhaz_base_plan/UPI-94331233703942, accesat la 05.02.2014.

24 Partnership for Peace Information Management System, *Rubezh 2008: The First Large-Scale CSTO Military Exercise*, în <http://www.pims.org/news/2008/08/06/rubezh-2008-the-first-large-scale-csto-military-exercise>, accesat la 18.02.2014.

BIBLIOGRAFIE

Военная доктрина Российской Федерации (Doctrina militară a Federației Ruse), Moscova 2010.
Стратегии национальной безопасности

Российской Федерации до 2020 года (Strategia Națională de Securitate a Federației Ruse până în anul 2020), Moscova, 2009.

„Договору о коллективной безопасности 20 лет 1992-2012” (TSC, 20 de ani, 1992 – 2012), „Организации Договора о коллективной безопасности 10 лет” (OTSC, 10 ani), Moscova, 2012.

Frunzeti Teodor, Zodian Vladimir (coord.), *Lumea 2009. Enciclopedie politică și militară (Studii strategice și de securitate)*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Frunzeti Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.

Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006.

Pirnea Vasile, *Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2005.

Vătavu Marian, Mitocariu Valentin, *Redimensionarea spre o lume multipolară*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1/2009, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2009.

<http://www.dkb.gov.ru>

<http://www.mamf.ru>

<http://data.worldbank.org>

<https://www.cia.gov>

<http://fr.rian.ru>

<http://www.fenetreeurope.com>

<http://books.google.be>

<http://www.vedomosti.ru>

<http://www.upi.com>

<http://www.pims.org>

MANAGEMENTUL PROGRAMELOR EDUCATIONALE DESTINATE ADULȚILOR ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII DURABILE

ADULT CENTERED EDUCATIONAL PROGRAMS WITHIN THE FRAMEWORK OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Col.conf.univ.dr.ing. Cezar VASILESCU*
Lect.univ.dr. Aura CODREANU**

Dezvoltarea durabilă poate fi definită din punct de vedere strict nominal drept o viziune strategică ce îmbină armonios prezentul și viitorul. Astfel, a trăi și a înfăptui prezentul ca proiect autoasumat este garanție a faptului că viitorul nu este doar o proiecție utopică, ci o posibilitate realizabilă. În acest sens, conștientizarea importanței moștenirii lăsate generațiilor viitoare nu doar la nivel personal, ci la nivel social și economic devine un imperativ care devine realitate doar prin programe educaționale adecvate destinate adulților de azi și de mâine.

Sustainable development can be nominally defined as the strategic vision that harmoniously focuses on present and future, as well. Thus, living the present and in present in a self-conscious manner is the guarantee that the future is not a utopia, but a project that can be accomplished. In this respect, raising awareness of the inheritance, of material, social and economic level, to be passed on to future generations becomes a mandatory accountability to be achieved through educational programs targeting today's and tomorrow's adults

Cuvinte-cheie: dezvoltare durabilă; programe educaționale; educația adulților; management.

Keywords: sustainable development; educational programs; adult education, management.

În prezent, în întreaga lume au loc modificări sociale, tehnologice și de mediu la un nivel fără precedent. Procesul continuu de tranziție a pieței muncii creează necesitatea de dezvoltare și de perfecționare a proceselor de evaluare a programelor educaționale destinate adulților și, de asemenea, necesitatea de analiză a modalitățile de finanțare a structurilor instituționale din domeniul educației, în scopul unei adaptări mai rapide a acestora la cerințele domeniului.

În general, educația este unul dintre mijloacele cele mai eficace de care dispune o societate pentru a se pregăti și a răspunde provocărilor

viitoare. Gradul de eficiență a educației, privită din perspectiva dezvoltării durabile, se reflectă pe termen mediu și lung în modificările ce au loc în atitudinea și în comportamentul oamenilor la nivel individual și social.

În paragrafele următoare vom analiza educația prin prisma dezvoltării durabile, din două puncte de vedere: primul – care identifică influența conceptului de dezvoltare durabilă asupra programelor educaționale destinate adulților și cel de-al doilea care se referă la educația pentru dezvoltare durabilă destinată adulților ca domeniu de studiu aparte.

În contextul globalizării accentuate a lumii în care trăim, conceptul de dezvoltare durabilă s-a cristalizat pe parcursul ultimelor câteva decenii, la început, în cadrul unor dezbateri științifice internaționale, căpătând în timp și deosebite valențe politice. În practica curentă poate fi întâlnit și termenul de dezvoltare sustenabilă, cei doi fiind sinonimi, diferența fiind dată doar de filiera lingvistică prin care au fost adoptați în limba română. Pentru scopurile lucrării de față se

***Departamentul Regional de Studii pentru
Managementul Resurselor de Apărare
(DRESMARA)**

e-mail: caesarv@crmra.ro

****Departamentul Regional de Studii pentru
Managementul Resurselor de Apărare
(DRESMARA)**

e-mail: aura@crmra.ro

impune menționarea uneia dintre definițiile general acceptate a dezvoltării durabile, care „satisface nevoile generației actuale fără a compromite șansele viitoarelor generații de a-și satisface propriile nevoi”¹.

Nevoia de educație destinată adulților, ca bază a dezvoltării durabile

Transformările și evoluțiile calitative suferite de economia globală în ultimele decenii au condus la o unanimă recunoaștere a faptului că pe lângă capitalul tehnic, uman și financiar, cunoașterea a devenit cel mai valoros capital la nivel mondial, în general, și al Uniunii Europene, în special. Odată cu manifestarea unei concurențe din ce în ce mai acerbe la nivel mondial (manifestată în sectoarele tradiționale), statele europene parte a UE își propun să construiască o societate și o economie bazată pe cunoaștere, valorizându-și nivelul de instruire al cetățenilor și bagajul lor de cunoaștere.

Acest fapt a determinat o abordare care pune accentul pe nevoia sporită de educare și de formare continuă (privită ca „reeducare” sau actualizare a cunoștințelor) în toate etapele vieții individului/adultului. În acest sens putem menționa programul „Educația continuă”, care reunește toate inițiativele UE în acest domeniu sub o singură umbrelă și care urmărește reînnoirea constantă a calificărilor cetățenilor în orice etapă a vieții adulte, pentru a putea face față provocărilor și evoluțiilor tehnologice prezente și viitoare. În timp ce o educație tradițională de calitate (la nivel primar, gimnazial și terțiar) rămâne importantă, formarea profesională continuă și programele educaționale destinate adulților devin cruciale.

Între programele educaționale destinate adulților și formele de instruire destinate altor categorii de persoane există diferențe care nu sunt întotdeauna conștientizate de către formatori. Aceștia consideră în multe cazuri că adulții pot fi tratați din aceeași perspectivă educațională ca și copiii, fapt care constituie una dintre cauzele de insucces a programelor de educație destinate adulților.

Teoria și practica educației adulților arată că există, de asemenea, o insuficientă percepție a diferențelor esențiale între formarea inițială (desfășurată înainte de exercitarea unei profesii), care urmărește pregătirea persoanei pentru a o exercita și cea ulterioară (continuă – care se aplică unei persoane pe timpul exercitării profesiei).

Programelor educaționale destinate adulților dezvoltă nu doar cunoștințe, deprinderi și abilități,

ci mai ales competențe profesionale. În acest context putem enumera câteva dintre competențele de bază de care trebuie să dispună fiecare individ: abilitarea/capacitatea de a comunica, având spirit de echipă și de inițiativă; capacitatea de asumare a responsabilităților; abilități de utilizare a calculatorului; limbi străine; cultură tehnologică; spirit antreprenorial; competențe sociale.

Competențele profesionale de bază sunt particularizate de câteva caracteristici²:

- sunt definite funcțional – pe baza funcțiilor și a rolurilor profesionale care vor trebui ulterior îndeplinite;

- au o triplă origine (vocațională, formațională și experiențială) – anumite persoane pot deține anumite competențe din vocație, altele ca urmare a unui proces formativ, iar altele predominant din experiență;

- au o triplă componentă (rațională, afectivă și acțională) – pe lângă cunoaștere relevantă și moduri de gândire adecvate, o competență include și alte elemente interconectate (atitudini profesionale, sentimente, motive, seturi acționale etc.);

- se aplică și se actualizează diferit din punct de vedere situațional – de aici importanța acordată stăpânirii „managementului diferențelor”.

Fiecare individ trebuie să dețină aceste competențe de bază cel puțin la un nivel minimal, pentru a se putea descurca eficient în viața profesională, familială și socială, dar și pentru a putea urma cu succes programe de educație, de învățare, de-a lungul întregii vieți (*life-long learning*).

Educația permanentă reprezintă un concept integrator, ce înglobează dimensiunile actului educativ în plan temporal (pe toată durata vieții) și în plan spațial (influențe educaționale formale, nonformale și informale). Educația adresată adulților – ca formă a educației permanente, apare ca o completare, continuare, perfecționare și individualizare a formării personale inițiale și vizează aspecte generale necesar a fi acoperite. Educația continuă vizează continuarea pregătirii de-a lungul carierei profesionale (fie pentru actualizarea cunoștințelor și a competențelor, fie pentru perfecționare, fie pentru recalificare, fie pentru reorientare și reintegrare profesională).

Nevoia de educație permanentă destinată adulților este determinată de următorii factori³:

- datorită exploziei informaționale și scăderii „duratei de înjumătățire” a gradului de actualitate a

cunoștințelor, educația nu se mai poate limita la anii de școală în înțeles clasic, ci trebuie să se întindă pe tot parcursul vieții;

- schimbările care survin în majoritatea domeniilor impun adaptări rapide sociale, profesionale și culturale din partea tuturor persoanelor implicate în procesul educațional;

- educația trebuie privită ca o formare totală a individului, care asigură o modelare multiplă și complexă a personalității umane pe parcursul întregii sale existențe;

- creșterea numărului persoanelor în vârstă determină necesitatea ca aceștia să beneficieze de programe de educație permanentă pentru a rămâne activi, productivi și creatori, pentru a evita transformarea acestora într-o sursă de neînțelegeri și de regres social.

Dezvoltarea durabilă și educația destinată adulților

Specificul educației prin prisma dezvoltării durabile

Strategia Uniunii Europene pentru Dezvoltare Durabilă, la capitolul „Teme inter- și trans-sectoriale” subliniază necesitatea îmbunătățirii radicale a ofertei educaționale a întregului sistem de învățământ și formare profesională. Promovarea principiului educației permanente, prin învățarea pe tot parcursul vieții reprezintă pentru țara noastră o direcție de acțiune prioritară⁴. Această măsură este recunoscută și declarată ca obiectiv de importanță strategică și se constituie ca o condiție obligatorie pentru transpunerea în fapt a principiilor dezvoltării durabile pe termen mediu și lung.

La nivel declarativ, există o unanimă recunoaștere a faptului că educația reprezintă factorul strategic al dezvoltării societății, prin contribuția sa esențială la modelarea capitalului uman în viitor. Educația este prezentă în documentele oficiale ca o cale spre dezvoltarea durabilă, dată fiind rămânerea în urmă în ceea ce privește participarea cetățenilor la diferite forme de reciclare, calificare sau perfecționare profesională.

Trebuie totodată să avem în vedere faptul că orice reformă în domeniul educațional necesită eforturi susținute și alocarea de resurse corespunzătoare. Cu toate acestea, rezultatele tangibile devin evidente abia după un număr de ani, sistemul prezentând un grad înalt de inerțialitate.

Preocupările în domeniu de dezvoltare și de diversificare a modalităților de educație și de formare

profesională sunt esențiale pentru dezvoltarea personală sau socială și pentru creșterea relevanței competențelor și cunoștințelor dobândite în raport cu piața muncii.

Aspecte legislative

Pentru scopurile lucrării de față este important să observăm că Legea Educației Naționale din 2011 (Legea nr. 1) conține prevederi care evidențiază înțelegerea la nivel guvernamental a strânsei legături dintre educație și dezvoltarea durabilă.

Astfel, la articolul 4 se prevede faptul că „*educația și formarea profesională a copiilor, a tinerilor și a adulților au ca finalitate principală formarea competențelor [...] necesare pentru [...] ocuparea unui loc de muncă și participarea la funcționarea și dezvoltarea unei economii durabile*”.⁵ De asemenea, articolul 329 alin. 1 prevede că „*finalitățile principale ale învățării pe tot parcursul vieții vizează dezvoltarea plenară a persoanei și dezvoltarea durabilă a societății*”.⁶

Un alt document relevant în acest sens este *Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României – Orizonturi 2013-2020-2030*, al cărei element definitoriu este necesitatea racordării depline a României la o nouă filosofie de dezvoltare a Uniunii Europene, aceea a dezvoltării durabile.

În document se pornește de la premisa că în urma unei tranziții prelungite spre o democrație pluralistă și o economie de piață funcțională, România se află în situația de a avea de recuperat decalaje considerabile față de celelalte state membre ale Uniunii Europene, în ciuda progreselor realizate în ultimii ani, economia fiind în continuare bazată pe consumul intensiv de resurse.

Strategia stabilește obiective concrete pentru însușirea și transpunerea în practică a principiilor și a practicilor dezvoltării durabile în contextul globalizării, simultan cu trecerea într-un interval de timp rezonabil la un model de dezvoltare axat pe cunoaștere și inovare, generator de valoare adăugată ridicată, orientat spre îmbunătățirea continuă a calității vieții oamenilor în armonie cu mediul natural.

Sunt prevăzute măsuri de asigurare a unei dezvoltări durabile a sistemului de învățământ. Este preconizată o dezvoltare durabilă a sistemului de învățământ, realizată prin implementarea unor măsuri comune pentru întreg sectorul educațional, pornind de la interdependența dintre calitatea personalului didactic, calitatea învățământului, nivelul de dezvoltare al economiei și calitatea vieții.

Obiectivul general de asigurare a unei dezvoltări durabile a sistemului de învățământ are ca cerință prealabilă modernizarea învățământului la nivel sistemic. Acest obiectiv general este concretizat prin multiple obiective specifice, fiecare cuprinzând un set de direcții prioritare de acțiune și rezultate concrete aferente.

Educația pentru dezvoltare durabilă

În prezent, nu există un model universal de educație pentru dezvoltarea durabilă, însă mai mult decât probabil un astfel de model nici nu poate fi conceput, deoarece, în afara consensului existent privind conceptele generale, există abordări ale educației specifice fiecărei țări, variabile ca urmare a dezvoltării economice, culturale și sociale. La prima vedere este paradoxal că educația pentru dezvoltare durabilă este un subiect foarte important atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele emergente sau aflate în curs de dezvoltare.

Fiecare țară își stabilește prioritățile și acțiunile pe care trebuie să le întreprindă, pornind de la condițiile ecologice, sociale și economice existente. În acest sens, sistemul de educație și de formare profesională trebuie să cuprindă principiile și obiectivele dezvoltării durabile ca element integrator al ansamblului de cunoștințe, aptitudini și deprinderi necesare existenței și performanței personale în lumea modernă.

Educația pentru dezvoltare durabilă este un concept larg, care reunește aspecte interconectate referitoare la mediu și ecologie, dar și probleme economice și sociale. Educația pentru dezvoltare durabilă poate privi ca o disciplină de studiu distinctă sau ca fiind o componentă orizontală în sistemul educațional, integrată în toate programele de instruire, organizate în discipline sau în module.

Principiile dezvoltării durabile asociate unei game diversificate de teme necesită o abordare interdisciplinară, utilizarea unor formule educaționale integrate și complementare, cu respectarea specificului și condițiilor locale (naționale sau regionale) raportate la contextul global.

În ceea ce privește cadrul educațional al dezvoltării durabile, necesitatea de promovare a educației pentru dezvoltare durabilă devine din ce în ce mai clară. Conținutul programelor de educație și formare profesională destinate adulților (ca de altfel întregul sistem de educație și de formare profesională) trebuie să asimileze principiile și obiectivele dezvoltării durabile ca element

integrator al ansamblului de cunoștințe, aptitudini și deprinderi necesare existenței și performanței personale și socioculturale în contemporaneitate.

De asemenea, abordarea educațională a dezvoltării durabile traversează paradigma formală, informală și nonformală. Educația pentru dezvoltare durabilă necesită cooperare și parteneriat între mulți factori de decizie: autorități publice (centrale și locale), sectorul educațional și științific, companii publice și private, mass-media, organizații nonguvernamentale și comunități locale.

Promovarea educației pentru dezvoltare durabilă necesită stabilirea unor obiective strategice, a unor măsuri și efecte scontate măsurabile. Dintre posibilele obiective strategice pot fi enumerate⁷:

- asigurarea calității actului educațional în contextul accesului către o societate bazată pe cunoaștere;
 - creșterea numărului de personal didactic participant pe piața muncii;
 - stimularea creării și funcționării de parteneriate durabile între mediul universitar și cel economic – prin crearea unui cadru legal simplu, care să prevadă acordarea de stimulente fiscale unor asemenea parteneriate;
 - educarea absolvenților în sensul managementului propriilor cariere și planuri de dezvoltare profesională, atragerea acestora în programe de formare continuă, acreditarea de cursuri de formare continuă de înaltă calitate.
- Câteva dintre măsurile și efectele scontate sunt:
- reformarea sistemului de formare continuă a adulților din perspectiva învățării pe tot parcursul vieții; efecte – conținuturi educaționale îmbunătățite, calitate ridicată a formării și o mai bună capacitate instituțională;
 - dezvoltarea competențelor resursei umane angrenate în educația pentru dezvoltare durabilă;
 - sprijinirea elaborării, implementării și autorizării de programe de formare profesională continuă cu structură modulară; efect – furnizarea calificărilor relevante în raport cu cerințele pieței muncii;
 - implicarea reprezentanților mediului socio-economic în elaborarea programelor de studii destinate adulților.

Apreciem că obținerea unei educații durabile presupune asumarea unei responsabilități colective, alocarea de resurse (în volum corespunzător gradului de conștientizare a problemei) și încheierea unor parteneriate constructive cu scopul creării unei valori adăugate superioare.

Concluzii

Educația adulților în spiritul dezvoltării durabile trebuie să determine apariția unor noi comportamente sociale și adoptarea de măsuri pentru asigurarea unui viitor decent. Aceasta promovează abordări noi, bazate pe valori, gândire critică și analiză, încurajează participarea cetățenilor la luarea deciziilor și identificarea informațiilor relevante la nivel local și/sau global. Direcția de urmat urmărește schimbarea abordării față de educație, astfel încât aceasta să integreze principiile și practicile dezvoltării durabile.

În încheiere considerăm utilă formularea de propuneri privind managementul programelor educaționale destinate formării continue a adulților. Astfel, într-o anumită măsură, pe parcursul instruirii soluționarea aspectelor personale și sociale trebuie să devină mai importantă decât aspectul cunoașterii în sine. Consolidarea stimei de sine, dezvoltarea unor atitudini pozitive față de un anumit subiect, aspectele etice și construirea unor echipe puternice devin de multe ori mai importante decât însușirea unor metode (procedee) de lucru.

De asemenea, formarea și dezvoltarea profesională în educație sunt condiționate de existența și de dezvoltarea unui corp de formatori profesioniști, aspect confirmat în mare măsură de către beneficiarii programelor de formare, însă insuficient abordat la nivelul decidenților. Pentru o dezvoltare durabilă reală este critică existența unui sistem profesionalizat de formare și a unor programe educaționale destinate adulților de bună calitate.

Finanțarea poate fi asigurată utilizând fonduri structurale și de coeziune, în așa fel încât rezultatele proiectelor educaționale privind dezvoltarea durabilă realizate să conducă la o dezvoltare durabilă reală. Nu în ultimul rând, se impune îmbunătățirea cadrului educațional formal și nonformal, creșterea gradului de conștientizare publică în ceea ce privește dezvoltarea durabilă, precum și promovarea unui sistem structurat de formare inițială-continuă a personalului didactic și într-un cadru mai larg a adulților implicați în educația pentru dezvoltare durabilă.

NOTE:

1 Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, 1987.

2 Ș. Iosifescu, *Formarea formatorilor pentru educația adulților: specific metodologic*, Institutul de Științe ale Educației, Asociația Națională a Formatorilor în Management Educațional, București, 2012, p. 38.

3 A. Ilica et. Al, *O pedagogie pentru învățământul primar – conspecte psihopedagogice*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2005.

4 *Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României – Orizonturi 2013-2020-2030*, Centrul Național pentru Dezvoltare Durabilă, București, 2008, p. 81.

5 *Legea educației naționale – Legea nr. 1*, art. 4, 2011.

6 *Op.cit.*, art. 329, 2011.

7 Federația Alma Mater, *Simbioza învățământ superior – cercetare pentru dezvoltarea durabilă a României*, 2012, p. 38.

BIBLIOGRAFIE

Ciupagea C., Manoleli D. *Direcții strategice ale dezvoltării durabile în România*, Institutul European din România, București, 2006.

Dave R. H., *Fundamentele educației permanente*, EDP, București, 1991.

Ilica A., Herlo D., Binchiciu V., Uzum C., Curetean A., *O pedagogie pentru învățământul primar – conspecte psihopedagogice*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2005, disponibil la http://www.academia.edu/919002/O_pedagogie_pentru_invatamantul_primar

Iosifescu Ș., *Formarea formatorilor pentru educația adulților: specific metodologic*, Institutul de Științe ale Educației, Asociația Națională a Formatorilor în Management Educațional, București, 2012.

Nen M., *Eficiența programelor comunitare în contextul reformei educației din România – Culegere de lecții*, București, 2008.

Stăiculescu C., *Premise teoretice și practice ale descentralizării sistemului de învățământ* în Lefter V., Râpan F., Maloș G., Ciobanu O. (coord.), *Educație și instruire – calitate, etică, descentralizare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Stăiculescu C., *Managementul parteneriatului școală – comunitate*, în *Spațiul sud-est european în contextul globalizării*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Stăiculescu C., *Școala și comunitatea locală – parteneriat pentru educație*, Universitatea din București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, 2010.

Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, 1987.

Federația Alma Mater, *Simbioza învățământ superior – cercetare pentru dezvoltarea durabilă a României*, 2012, disponibil la http://www.almamater.ro/docs/2009congres/tema_seminar.pdf
Legea educației naționale – Legea nr. 1, 2011.

The Magazine, *O nouă generație de programe educaționale și culturale*, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, 2007.

Strategia integrată de dezvoltare a resurselor umane din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți 2009-2020, Proiect.

Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României – Orizonturi 2013-2020-2030, Centrul

Național pentru Dezvoltare Durabilă, București, 2008.

UTILIZAREA INTERNETULUI – FACTOR FAVORIZANT ȘI MIJLOC POSIBIL DE ATINGERE A UNOR OBIECTIVE DE NATURĂ TERRORISTĂ ÎN SPAȚIUL EUROATLANTIC

INTERNET USE – FAVOURING FACTOR AND POSSIBLE MEANS OF REACHING TERRORIST OBJECTIVES WITHIN THE EUROATLANTIC SPACE

Col.prof.univ.dr. Constantin IORDACHE*
Gl.bg.drd. Marcel VOICESCU**

Cyberterorismul este forma de terorism care s-a adaptat cel mai bine la evoluția actuală a societății. Teroriștii de astăzi au înțeles și nu au ezitat să valorifice din plin noile oportunități și avantajele concrete pe care le oferă utilizarea Internetului – ușurința accesului; carențele legislației în domeniu; anonimatul; fluxul rapid al informației; costurile mici ale utilizării; audiența mare în toate regiunile geografice.

Cyberterrorism is a form of terrorism which has adapted to today's society. Terrorists have understood and did not hesitate to exploit the new opportunities and tangible benefits offered by the internet – ease of access; deficiencies in legislation; anonymity; rapid flow of information; low costs; large audience in all geographic regions.

Cuvinte-cheie: Internet; terorism; cyber; cyberterorism; network.

Keywords: Internet; terrorism; cyber; cyberterorism; network.

Globalizarea a schimbat în mod ireversibil lumea în care trăim – o lume care devine din ce în ce mai interconectată. Astfel, oamenii, infrastructura critică, mediile de afaceri, instituțiile publice, toate devin tot mai conectate între ele prin rețele. Desigur, toate acestea aduc, în general, schimbări pozitive în viața de zi cu zi a oamenilor și în activitatea instituțiilor, însă nu poate fi neglijat faptul că, totodată, sporesc și vulnerabilitatea acestora.

Dezvoltarea tehnologică și, în special, în domeniul IT, a condus atât la oportunități de dezvoltarea a societății informaționale bazate pe cunoaștere, dar și la riscuri în ceea ce privește buna funcționare a acesteia, atât timp cât spațiul în care se desfășoară noile tehnologii – spațiul cibernetic – este caracterizat în general prin mult dinamism, o lipsă a frontierelor și protecția anonimatului.

***Universitatea Națională de Apărare „Carol I“**

e-mail: jordache_constantin@yahoo.com

****Departamentul pentru Relația cu Parlamentul și Informare Publică**

e-mail: marcel.voicescu2008@yahoo.com

Cyberterorismul

Spațiul cibernetic (*cyberspace*) sau spațiul virtual, asociat de foarte multă lume cu Internetul (cu toate că există și alte rețele și sisteme informatice și de comunicații în spațiul virtual), poate găzdui, deopotrivă, atât entități care acționează pozitiv, dar și persoane sau grupări care acționează către polul negativ. Din ultima categorie putem enumera: hackeri, criminali, grupări de crimă organizată, hoți, teroriști sau grupări teroriste.

Deseori se face confuzia între hackeri și teroriștii care folosesc Internetul, sau între infracțiunile comise de către hackeri și cele comise de „cyberteroriști”. Nu orice infracțiune din spațiul cibernetic face parte din categoria „cyberterorism”, cum nici orice infracțiune săvârșită de către hackeri se înscrie în această categorie.

Cyberterorismul a fost definit, pentru prima dată, în anul 1980, de către Barry Coolin, ca fiind convergența dintre *cyberspace* și terorism. Ulterior, Mark Pollit (agent special FBI) a definit cyberterorismul ca un atac premeditat, motivat politic, împotriva informației, sistemelor de calcul, programelor și datelor, constituind o violență

împotriva țințelor necombatante din partea unor agenți clandestini sau grupuri subnaționale¹.

Totuși, ca un atac să facă parte din categoria „cyberterrorism”, pe lângă amenințarea infrastructurilor fizice (sisteme energetice, de apă, canalizare, comunicații, trafic aerian etc.) și datelor și informațiilor sensibile (baze de date, rețele informatice bancare, militare etc.), atacul trebuie să se manifeste prin violență asupra persoanelor sau proprietății, ori să genereze frică sau panică în rândul populației.

Anumite abordări identifică cyberterrorismul cu săvârșirea de acțiuni de natură teroristă prin rețelele de calculatoare pentru:² potențarea actelor teroriste „convenționale”; perturbarea funcției infrastructurii IT prin acțiuni de tipul *denial of service* (scoatere din funcțiune); provocarea unor pagube care afectează indirect infrastructura de comunicații (aprovizionarea cu energie electrică, aprovizionarea cu apă, rețele de transport sau comunicații etc.); manipularea percepțiilor populației și a factorilor de decizie prin dezinformare, răspândirea panicii și a fricii, utilizând serviciile Internetului; întrebuițarea metodelor *hacking* în scopuri politice etc.

Atacurile cibernetice pot fi uneori utilizate în scopul susținerii acțiunilor propriu-zise. Astfel, executarea unor atacuri teroriste pentru fraudarea bazelor de date ale unor instituții bancare (transferuri bancare fictive, clonare de carduri, concomitent cu comiterea unor atacuri cibernetice, cu o eficiență maximă.

Prima organizație teroristă care a pășit din spațiul fizic în spațiul virtual a fost organizația extremist-teroristă Hamas, care în anul 2002 a înființat o academie militară on-line ce avea în compunere structuri care prezentau cursuri despre fabricarea explozibililor, munițiilor și centurilor explozive.

Conform oficialilor israelieni din structurile de informații, Hamas face apel la Internet pentru a transmite hărți, fotografii, ordine și coduri specifice diferitelor atacuri și, nu în ultimul rând, sugestii despre cum trebuie detonată o bombă.³

În concluzie, putem afirma că cyberterrorismul este forma de terorism care s-a adaptat cel mai bine la evoluția actuală a societății. Pe lângă efectele pozitive ale globalizării, totuși, aceasta a facilitat și accesul teroriștilor la cea mai înaltă tehnologie informatică, cu consecințe incontestabil mai grave decât cele asociate terorismului tradițional.

Utilizarea Internetului de către teroriști și grupări teroriste

Teroriștii de astăzi au înțeles și nu au ezitat să valorifice din plin noile oportunități și avantaje concrete pe care le oferă utilizarea Internetului.

Printre argumentele sau avantajele pe care le oferă alegerea Internetului ca mijloc de acțiune pentru teroriști se numără:⁴ ușurința accesului; carențele legislației care reglementează comportamentul în Internet; lipsa cenzurii sau a vreunui control guvernamental; anonimitatea comunicării; fluxul rapid al informației; costurile mici pentru dezvoltarea și menținerea unei prezențe WEB; o cale foarte eficientă pentru mesaje multimedia (text, grafică, fotografii, video); audiență mare în toate regiunile geografice.

În primul rând, folosirea Internetului este mult mai ieftină și mai ușor accesibilă decât metodele tradiționale folosite de către teroriști. Aceștia nu au nevoie decât de un computer și de o conexiune on line. În locul armelor sau a explozibililor foarte scumpi, teroriștii pot crea și transmite, prin intermediul Internetului, diverși viruși la mare distanță, sau pot transmite mesaje, instrucțiuni, pot face propagandă etc.

Un alt avantaj important pentru teroriști îl constituie faptul că terorismul cibernetic asigură mult mai mult anonimitatea comunicării decât vechile metode utilizate de aceștia. Astfel, teroriștii au posibilitatea folosirii unor identități false sau porecle, ceea ce îngreunează foarte mult încercarea autorităților de a identifica acele persoane.

Apoi, informația este transmisă cu mare rapiditate la orice distanță (practic nu mai există distanțe), fără nicio barieră, fără riscurile pe care le presupuneau vechile metode, în ceea ce privește mortalitatea, transportul cu diferite mijloace etc.

Nu în ultimul rând, printre argumentele folosirii Internetului de către teroriști pot fi menționate și varietatea mare de ținte pe care aceștia au posibilitatea să o aleagă, o mai mare acoperire media a faptelor lor, dar și lipsa unei legislații eficiente în domeniu.

Identificarea scopurilor reale pentru care este folosit Internetul de către teroriști s-a aflat în atenția mai multor analiști în domeniu. Potrivit profesorului Gabriel Weimann, aceste scopuri⁵ se prezintă sintetic astfel: război psihologic; propagandă; recrutare de noi adepți; obținere de informații; colectare de fonduri; instruire și pregătire; stabilire contacte

și constituire rețele, planificare și coordonare acte teroriste.

Terorismul, în general, a fost conceput ca o formă de război psihologic. Pentru atingerea acestui scop, teroriștii folosesc Internetul pentru dezinformare, pentru a difuza imagini terifiante ale unor acțiuni recente ale acestora, cu scopul de a răspândi teamă și panică.

Tot datorită Internetului, teroriștii dețin controlul asupra conținutului propriului lor mesaj, precum și asupra propriei imagini, dar și a țintei lor. Dacă până la apariția Internetului, succesul publicității cauzei lor depindea de modul în care reușeau să atragă atenția mass-media, acum teroriștii dețin propriile site-uri pe Internet și își pot face propagandă în sensul atingerii scopurilor propuse. În acest sens, teroriștii își prezintă (justifică) violența ca pe o necesitate și ca pe singura opțiune în fața statelor sau a regimurilor care „îi persecută”. Totodată, aceștia își legitimează lupta, teroriștii considerându-se ca „luptători pentru libertate”, împotriva celor care le încalcă drepturile și demnitatea. Un alt mijloc folosit în cadrul propagandei, este acela al folosirii în permanență a unui limbaj lipsit de violență, proclamând de fiecare dată că ei caută soluții pașnice și folosesc numai calea diplomatică în rezolvarea problemelor lor. Un alt scop important al folosirii Internetului de către teroriști îl constituie recrutarea de către simpatizanți care să sprijine acțiunile sau cauzele teroriștilor. Pentru aceasta organizațiile teroriste încearcă să identifice și apoi să contacteze pe cei care le accesează mai des site-urile și totodată organizează diferite forumuri de discuții on-line, urmărind același scop, identificarea persoanelor interesate și atragerea în special a tinerilor.

Internetul folosește, de asemenea, îndeplinirii unui alt scop al teroriștilor și anume „diseminarea informațiilor”. Majoritatea site-urilor teroriste furnizează informații cu privire la confecționarea și la punerea în funcțiune a unor mijloace explozive. Manuale întregi, care dau instrucțiuni detaliate cu privire la confecționarea unei bombe, sau procurarea unor otrăvuri, sau a altor materiale care produc moartea, sunt publicate pe Internet. Unele organizații teroriste, cum ar fi Al Qaeda, postează chiar manuale care dau instrucțiuni privind organizarea unei rețele și pregătirea și executarea unor atacuri. Prin difuzarea acestor instrucțiuni privind confecționarea și punerea în funcțiune a unor mijloace „nesofisticate”, organizațiile teroriste mizează în principal pe stimularea unor

inițiative personale, ceea ce s-a și întâmplat în numeroase rânduri.

La fel ca majoritatea organizațiilor politice, grupările teroriste folosesc Internetul pentru colectarea de fonduri⁶. Internetul a contribuit în mod esențial la înlesnirea și la perfecționarea acestui tip de activități. La adăpostul unor fundații create cu scopul declarat „de caritate”, a unor organizații nonguvernamentale, aceste organizații încurajează efectuarea unor donații, făcând publice chiar numerele de conturi în care pot fi efectuate acestea. Majoritatea instituțiilor bancare în care se specifică faptul că pot fi făcute donațiile sunt dispuse pe teritoriile unor state occidentale. Un alt mijloc de colectare de fonduri îl constituie crearea unor magazine on-line, prin intermediul cărora se vând diverse produse (cărți, casete audio sau video, steaguri, tricouri etc.).

Internetul a determinat și transformarea structurilor organizațiilor teroriste în sensul perfecționării (adaptării) organizării și conducerii rețelelor teroriste. Astfel, s-a renunțat la rețelele cu o ierarhie strictă și cu lideri cunoscuți și s-a trecut la o structură mult mai descentralizată, care să permită folosirea unor celule independente, dispersate, care să nu se mai afle doar sub o singură comandă ierarhică, să fie în măsură să comunice mult mai rapid, să poată fi coordonate mai eficient și cu costuri mai puține. Internetul înlesnește toate aceste transformări și permite o mai bună comunicare simultană între mai multe grupuri, chiar și între membrii unor rețele diferite. Tot prin intermediul Internetului sunt planificate și coordonate acțiunile acestor celule independente, Internetul oferind posibilitatea transmiterii unor ordine sau date, hărți, fotografii, uneori criptate, cu privire la ținte, trasee etc.

Un *web site*⁷ tipic terorist cuprinde, în general: informații despre grupul sau organizația teroristă; biografiile liderilor, fondatorilor, eroilor, comandanților; informații despre scopurile politice, religioase sau ideologice ale organizației; buletine de știri; activități notabile din trecut; planuri pentru prezent și viitor etc.

Măsurile de contracarare și de anihilare a acțiunilor teroriștilor prin intermediul Internetului

Prevenirea și investigarea actelor de terorism pe Internet solicită mari eforturi pentru promovarea unor măsuri adecvate în domeniul legislativ,

adoptarea unor soluții tehnice eficiente, dar și unele măsuri de natură organizatorică din partea statelor. Există un spectru larg de răspunsuri legale acestui fenomen. În momentul de față pot fi identificate trei modalități de abordare⁸: unele state aplică, teroriștilor care folosesc Internetul, legislația în domeniul infracțiunilor cibernetice; unele state aplică legislația în domeniul contraterorismului și actelor teroriste pe Internet; alte state au adoptat o legislație specifică terorismului prin Internet.

Este evident faptul că cea de-a treia cale – cea a aplicării unei legislații specifice terorismului pe Internet – ar fi soluția adecvată de răspuns, însă, prea puține state au adoptat o astfel de legislație, majoritatea aplicând în continuare legislația specifică infracțiunilor cibernetice sau cea specifică contraterorismului.

Având în vedere flexibilitatea tehnologiilor în domeniul Internetului, legislația în domeniu rămâne în permanență în urmă. Adaptările domeniului legislativ nu pot ține pasul cu schimbările rapide ce au loc în domeniul Internetului. De asemenea, procesul de adoptare a unor măsuri eficiente și rapide este îngreunat și de unele aspecte care trebuie avute în vedere și anume, probleme legate de protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, sau implementarea unor instrumente legale de investigare a actelor de terorism pe Internet. Practic, majoritatea măsurilor legale, dar și de natură tehnică, aduc într-un fel sau altul atingere sau îngreună unele drepturi utilizatorilor de „bună-credință” ai Internetului.

În orice caz, crearea unui cadru legislativ adecvat, care să permită structurilor responsabile să coopereze și să acționeze eficient, trebuie să fie în deplină concordanță cu măsurile de ordin tehnic ce se adoptă pentru contracararea sau anihilarea actelor de terorism pe Internet.

O primă măsură de ordin tehnic, care la prima vedere ar părea normală, o constituie reacția de a închide un site terorist imediat ce a fost identificat. Însă măsura închiderii imediate a acestuia are rezultate temporare. Această măsură nu duce la identificarea și la anihilarea adevăratului grup terorist, care, oricând, poate iniția cu ușurință un alt site. Dimpotrivă, site-urile pot fi monitorizate, iar în urma monitorizării putem conchide referitor la modul de a gândi și de a interpreta, la motivațiile, audiențele, planurile operaționale și potențialele ținte ale atacurilor.⁹ Astfel, o eficiență maximă s-ar putea obține prin monitorizarea site-urilor și

analizarea conținutului acestora de către echipe mixte de experți, care să cuprindă, pe lângă ofițerii de informații și psihologi și experți în comunicare, sau specialiști în grafică și desen care pot interpreta interfața grafică a site-urilor.

Îmbunătățirea tehnologiilor pentru protecția societății împotriva infracțiunilor de terorism cibernetic și răspunsul la aceste atacuri, constituie deja o prioritate pentru guvernele majorității statelor lumii. Un parteneriat eficient între instituțiile guvernamentale și companiile private care lucrează în domeniul IT, pot ajuta la crearea unor astfel de tehnologii¹⁰.

Pe lângă măsurile de natură tehnică și legislativă, sunt necesare și o serie de măsuri de natură organizatorică, pe care să le adopte guvernele statelor democratice. În primul rând, acestea trebuie să aloce fonduri și să investească masiv în măsuri de securitate, să stabilească responsabilități, pentru securizarea Internetului, serviciilor speciale și celorlalte structuri și agenții guvernamentale specializate, astfel încât să creeze un sistem centralizat de răspuns la incidente de securitate în domeniul terorismului pe Internet. În categoria măsurilor organizatorice se mai pot înscrie: dezvoltarea unor studii de cercetare pentru identificarea unor măsuri adecvate de ripostă și anihilare; dezvoltarea unui cadru educațional de securitate la nivelul populației și al angajaților atât din sectorul public, cât și din cel privat; efectuarea unor antrenamente periodice în cadrul unor scenarii specifice atacurilor cibernetice.

Toate măsurile întreprinse la nivel național trebuie coroborate și cu măsurile întreprinse la nivel internațional, cooperarea între state, în domeniul securității cibernetice, devenind o necesitate a zilelor noastre.

Concluzii

Internetul a devenit unul dintre instrumentele tehnice, dar în același timp și politice, cele mai puternice, prin intermediul căruia teroriștii își urmăresc îndeplinirea scopurilor propuse. Beneficiile pe care le oferă Internetul, i-au determinat pe teroriști să renunțe la multe dintre metodele tradiționale, să abandoneze tradiționala lor ierarhie și să se specializeze cu prioritate în domeniul IT. Internetul le asigură anonimatul, le facilitează accesul cu un consum financiar mult mai redus, le asigură transferul informațiilor, ordinelor și instrucțiunilor fără granițe, la distanțe mari și în

timp foarte scurt, iar lipsa unei legislații adecvate, care nu poate ține pasul cu schimbările rapide ale tehnologiei IT, le conferă o și mai multă siguranță de acțiune în spațiul virtual.

Societățile democratice au înțeles că terorismul pe Internet a devenit unul dintre amenințările primordiale și că trebuie să adopte urgent măsuri atât în plan legislativ, cât și de natură tehnică și organizatorică. Abordările la nivel național sau regional, pentru combaterea terorismului pe Internet, nu sunt suficiente. Statele Uniunii Europene au înțeles necesitatea cooperării în acest domeniu, aceasta cunoscând rezultate concrete încurajatoare începând cu anul 2009, când a început crearea unei rețele eficiente de echipe de intervenție în caz de urgență informatică (Computer Emergency Response Teams – CERT), coordonată la nivel european, cu structuri în toate statele membre. Inclusiv în țara noastră a luat ființă Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică (CERT-RO), în cadrul căruia a fost instituit „Sistemul de alertă timpurie și informare în timp real privind incidentele cibernetice.”

Pentru garantarea eficienței măsurilor de contracarare și de anihilare a terorismului pe Internet, statele trebuie să-și coordoneze acțiunile și să coopereze la nivel internațional. Necesitatea creării unui cadru legal și a unor arhitecturi mult mai flexibile la nivel internațional, la care să fie interconectați furnizorii de informații, analiștii și beneficiarii, trebuie să constituie o prioritate în abordările oficiale ale statelor și ale organizațiilor internaționale.

NOTE:

1 Maricel Antipa, *Triumviratul dezastrului global*, Monitorul Oficial R.A., București, 2010, pp. 102-103.

2 Ion-Aurel Stanciu, *Mic tratat de istorie a terorismului*, Editura Militară, București, 2012, p. 173.

3 Maricel Antipa, *Triumviratul dezastrului global*, Monitorul Oficial R.A., București, 2010, p. 104.

4 Cătălin Stoian, *Terorismul în spațiul cibernetic. Forme și posibilități de contracarare a acțiunilor teroriste cibernetice*, Revista Infosfera nr. 1/2009, pp. 55-56.

5 www.terror.net: *How Modern Terrorism Uses the Internet*, www.usp.org: United States Institute of Peace, Special Report, accesate la 03.12.2012.

6 Maricel Antipa, *Triumviratul dezastrului global*, Monitorul Oficial R.A., București, 2010, p. 105.

7 Gabriel Weimann, *Terror on the Internet*, U.S., Institute of Peace Press, Washington DC, 2006, p. 52.

8 www.un.org/terrorism/internet, *Countering the Use of the Internet for Terrorist Purposes – Legal and Technical Aspects*, United Nations, New York, May 2011, accesat la 27.01.2013.

9 Viacheslav Dziundziuk, *Stopping Cyberterrorism*, Revista per Concordiam, Volumul 2, Centrul European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall”, Garmisch, Germania, 2011, p. 21.

10 Irena Chiru, Ella Ciupercă, *Terorism prin internet. Studiu de caz Hamas*, Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională „Strategii XXI”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 12-13 aprilie, București, 2007.

BIBLIOGRAFIE

Antipa Maricel, *Securitatea și terorismul. Prevenirea și combaterea acțiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendințe și perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, București, 2004.

Antipa Maricel, *Triumviratul dezastrului global*, Editura Monitorul Oficial, București, 2010.

Chiru Irena, Ciupercă Ella, *Terorism prin Internet. Studiu de caz Hamas*, Sesiune de comunicări științifice cu participare internațională „Strategii XXI”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 12-13 aprilie, București, 2007.

Dziundziuk Viacheslav, *Stopping Cyberterrorism*, Revista per Concordiam, Volumul 2, Centrul European pentru Studii de Securitate „George C. Marshall”, Garmisch, Germania, 2011.

Stanciu Ion-Aurel, *Mic tratat de istorie a terorismului*, Editura Militară, București, 2012.

Stoian Cătălin, *Terorismul în spațiul cibernetic. Forme și posibilități de contracarare a acțiunilor teroriste cibernetice*, Revista Infosfera nr. 1/2009.

Weimann Gabriel, *Terror on the Internet*, U.S. Institute of Peace Press, Washington DC, 2006.

www.terror.net: *How Modern Terrorism Uses the Internet*, www.usp.org: United States Institute of Peace, Special Report, accesate la 03.12.2012.

www.un.org/terrorism/internet, *Countering the Use of the Internet for Terrorist Purposes – Legal and Technical Aspects*, United Nations, New York, May 2011, accesat la 27.01.2013.

ROLUL DECIZIEI POLITICE ÎN CADRUL REVOLUȚIEI ÎN AFACERILE MILITARE

THE ROLE OF POLITICAL DECISION IN THE REVOLUTION IN MILITARY AFFAIR

Gl.mr.dr. Gabriel GABOR*
Mr.dr. Laura UNGUREANU**

Modernizarea militară, devenirea militară însăși, este și un imperativ tehnologic, domeniul militar absorbind practic „pe nerăsuflăte”, niciodată atingând însă saturația, vârfurile împlinirilor tehnologice ale creației umane.

Din această perspectivă, relația din ecuația avans tehnologic – globalizarea – dezvoltare științifică a determinat unele tendințe semnificative pentru evoluția strategiei și a planificării.

Military modernization is a technological must as the military field „absorbs” the cutting-edge accomplishments of human creativity.

From this perspective, the relationship between technology – globalization – scientific development has determined significant trends for the evolution of strategy and planning.

Cuvinte cheie: revoluție în afaceri militare; rol; decizie politică; NATO.

Keywords: revolution in military affair; role; decision; politics; NATO.

Având în vedere impactul uriaș pe care îl are revoluția tehnologică asupra societății civile, trebuie să ne gândim că procesul de transformare a armatei române înseamnă și îndeplinirea angajamentelor luate de către România ca stat membru al Alianței Nord-Atlantice și stat membru al Uniunii Europene¹. România a adoptat principiile, normele și valorile euroatlantice, considerând că singurele în măsură să-i asigure promovarea și apărarea intereselor naționale sunt NATO și UE.

După crearea, la 1 ianuarie 1994, a Parteneriatului pentru Pace, România a fost primul stat care a aderat la parteneriat, însușindu-și valorile comune, precum și angajamentul de a îndeplini obiectivele stabile. Prin urmare, în scurt timp, țara noastră s-a transformat într-un punct de stabilitate în Europa de Sud-Est, a trecut la transformarea sistemului politic și militar, devenind nu numai un beneficiar de securitate, ci și un furnizor de securitate.

România s-a angajat să realizeze condițiile de interoperabilitate cu structurile NATO, să participe la misiunile internaționale comune pentru menținerea și impunerea păcii. În conformitate cu deciziile luate în cadrul forurilor internaționale, România și-a propus să sprijine și să participe în mod substanțial la procesul de adaptare a Alianței Nord-Atlantice, la noile riscuri la adresa securității, în măsura potențialului și a intereselor sale în context euroatlantic.

Ca membru activ participă la consolidarea politicii Alianței de protecție a stabilității în Balcani, în zona Mării Negre, în Caucaz și în spațiul Asiei Centrale prin poziția în cadrul inițiativelor regionale din Sud-Estul Europei, a conexiunilor cu regiunea caspică prin exploatarea potențialului din zonă în combaterea riscurilor neconvenționale. Poziția sa de stat la extremitatea estică a NATO și a UE o transformă într-o verigă de legătură cu Rusia și cu statele din Sud-Estul Europei. Prin urmare, Europa renăscută face ca state mici precum România să capete un rol important în managementul securității. Dacă intrarea în NATO înseamnă beneficii, în același timp, înseamnă și responsabilități. Procesele de cooperare din sud-

* **Statul Major General**

e-mail: gaborsmg@yahoo.com

** **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: ungureanulaura73@yahoo.com

estul Europei au avut succes tocmai pentru că statele din zonă au înțeles tendințele de evoluție din spațiul euroatlantic și au ales să adere la structurile de securitate zonale și euroatlantice.

Strategiile de securitate reflectă clar dimensiunea politică a securității, statele europene introducând „noi concepte: *proasta guvernare*, ca potențial risc sau *buna guvernare*, ca deziderat și modalitate de realizare a stării de securitate”². S-a constatat că dimensiunea economică și cea socială sunt și vor rămâne întotdeauna cele mai controversate și politizate. Pe de o parte, avem statul, ca furnizor al securității necesare desfășurării activităților economice, iar pe de altă parte este statul ca responsabil al activităților sociale și politice ce duc la un nivel crescut de trai al populației.

Operațional, dimensiunea economică a securității se reflectă în plan civil în inflație, șomaj, calitatea vieții, balanța de plăți, dependența de resurse naturale externe etc., iar în plan militar, în cadrul procesului de transformare a armatei, urmare a revoluției în afacerile militare, în: creșterea calității vieții personalului, redimensionarea sistemului de învățământ militar, în modernizarea sistemului medical al armatei, modernizarea și optimizarea sistemului financiar-contabil, optimizarea sistemului de management al proprietății imobiliare a armatei României, remodelarea structurilor de suport logistic etc.

Alte dimensiuni ale securității sunt: cea ecologică (impactul schimbării mediului asupra populației, distrugerea ecosistemelor etc.), culturală (dezvoltarea politicilor segregacioniste pe motive religioase, politice sau etnice) și mai ales cea militară (capacitățile militare și avantajele tehnologice). Un alt domeniu în care factorul decizional politic este esențial îl reprezintă complexitatea mediului de securitate datorită reevaluării relațiilor internaționale. Astfel, concepte ca *asimetria și gestionarea crizelor, tensiunilor, conflictelor* sau *capabilitatea militară* sunt practic decizii politice luate de factori militari, dar într-un cadru internațional.

Angajamentele luate de către România în UE și în NATO vizează toate aceste aspecte ale securității prin: continuarea operaționalizării forțelor destinate NATO și Uniunii Europene și implementarea Obiectivelor Forței, finalizarea

restructurării sistemului logistic de nivel strategic și operativ, continuarea achizițiilor de echipamente noi și a programelor majore de înzestrare, conform cerințelor Obiectivelor Forței și a Concepției de înzestrare a armatei României, extinderea implementării unor cerințe ale Obiectivelor Forței (instruire, competență lingvistică, comunicații și informatică) la nivelul forțelor de generare și regenerare, creșterea contribuției cu forțe la Forța de Răspuns a NATO și pentru Uniunea Europeană, evaluarea sistemică și structurală a domeniilor principale ale procesului de integrare operațională a armatei în cadrul NATO și Uniunii Europene și fundamentarea deciziilor de corecție și de îmbunătățire a politicilor, a proceselor și a programelor în derulare, participarea la activitățile Echipelor Integrate de Dezvoltare și Echipelor de Proiect organizate sub egida *Agenției Europene de Apărare (European Defence Agency – EDA)*, în funcție de interesele naționale și de planurile și programele elaborate la nivelul Ministerului Apărării³. În aceste condiții trebuie să reconsiderăm poziția statului ca unic deținător al puterii armate și să abordăm legătura existentă între *revoluția în afacerile militare – asimetrie – idiosincrasie* sub toate aspectele sale.

Factorul economic în revoluția în afacerile militare

Conform *Strategiei de transformare a Armatei Române*, în domeniul managementului resurselor umane, revoluția în afacerile militare își va avea aplicabilitatea în procesul de restructurare și operaționalizare ale structurilor armatei, în scopul asigurării interoperabilității în acest domeniu cu armatele statelor membre ale NATO și ale UE. Se are în vedere menținerea competitivității instituției militare pe piața forței de muncă, creșterea gradului de adecvare a calității personalului la misiunile specifice, amplificarea capacității de reacție sistemică la solicitările mediului de securitate și economico-social⁴.

Un aspect aparte îl reprezintă capacitatea de a moderniza tehnica existentă și de a achiziționa tehnologii de vârf. Pe de o parte, avem dorința de a achiziționa, în corelare cu resursele puse la dispoziție, sisteme de echipamente militare care înglobează tehnologii moderne adecvate, în scopul

satisfacerii, în conformitate cu cerințele fiecărei etape, cerințelor categoriilor de forțe ale armatei și asigurării interoperabilității cu forțele NATO, iar pe de altă parte este incapacitatea financiară de a efectua aceste achiziții.

Prin urmare, în armata română există un nivel managerial ridicat pentru transformarea resurselor materiale existente, ce constă în modernizarea tehnicii, achiziționarea tehnologiilor în domenii de maximă urgență și unde nu se poate menționa despre o bază existentă și remodelarea personalului din punct de vedere doctrinar, operațional și informațional, toate însă în limitele resurselor financiare alocate.

Un element esențial al revoluției în afacerile militare îl reprezintă războiul informațional, prin urmare accesul la tehnologia care ar putea asigura un avantaj militar necesită un efort financiar considerabil; astfel de tehnologii sunt în permanentă transformare, iar obținerea lor prin cumpărare sau cercetare implică nu numai timp, dar și costuri extreme de ridicate.

Factorul uman în aplicarea cerințelor noii revoluții în afacerile militare în procesul de transformare a armatei române

Obținerea unor performanțe operaționale de către structurile militare datorită înzestrării cu tehnologii de vârf au impact asupra domeniului tactic și operativ, producând schimbări atât în arta militară, cât și în strategia militară.

Tehnologiile de vârf induc o mobilitate extrem de ridicată a unităților, dar și o extindere a spațiului de luptă, rolul factorului uman fiind esențial în folosirea strategiilor asimetrice adică inclusiv a acțiunilor netradiționale de luptă: război informațional, terorism etc. În această situație, folosirea cu succes a tehnologiei informaționale constă în integrarea cu succes a acesteia în sistemul militar. Așa cum pot produce avantaje, tot așa există riscul „depășirii militarilor din diferitele structuri de a le aplica și integra corespunzător”⁵.

Soluția este una singură și constă în dezvoltarea capacității umane de a judeca rapid într-un mediu digitizat aflat în continuă schimbare. Se știe că superioritatea informațională este considerată elementul esențial al funcției de comandă și control, deci creșterea vitezei transmiterii datelor și

clasificarea rapidă a acestora datorită tehnologiilor de vârf constituie un avantaj în spațiul de luptă. Totuși trebuie luat în calcul faptul că sistemele informaționale pot influența negativ procesul luării deciziei, îl pot lungi sau chiar îl pot opri din cauza faptului că sistemele se pot defecta, se pot suprapune sau aglomera, caz în care aptitudinile de lider, precum și inovația personală devin elemente cheie pentru succesul acțiunii.

Unul dintre efectele revoluției în afacerile militare asupra transformării armatei îl reprezintă regândirea operațiilor militare. Dacă, de exemplu, efectul revoluției în afacerile militare din timpul celui de-al Doilea Război Mondial era dat de binomul tanc-avion al generalului Heinz Guderian (considerat părintele spiritual al blitzkriegului⁶). În prezent, operațiile întrunite reprezintă unul dintre efectele revoluției în afacerile militare.

Prin urmare, forțele umane trebuie să colaboreze în îmbinarea modurilor în care se aplică noile tehnologii, noile schimbări organizaționale și acționale pe fiecare structură, respectiv fiecare categorie de forțe. Forțele terestre reprezintă baza operațiilor întrunite, deoarece execută misiuni de toate tipurile, ofensive sau defensive, în orice zonă și pe orice direcție, independent sau cu alte categorii de forțe, sub comanda structurilor militare internaționale sau naționale.

În *Strategia de Transformare a Forțelor Terestre* se arată că: „Până la anul 2015, Forțele Terestre vor fi în măsură să pună, anual, la dispoziția Alianței un pachet de forțe, a cărui mărime să asigure atât îndeplinirea angajamentelor față de Alianță, cât și posibilitatea susținerii forțelor dislocate în teatrele de operații. În etapa integrării operaționale în NATO și în Uniunea Europeană (2008-2015), nivelul de ambiție constă în respectarea graficului anual de operaționalizare a structurilor dislocabile, astfel încât, către sfârșitul acestei perioade să fie realizate cerințele Alianței în ceea ce privește raportul între ponderea forțelor dislocabile, și a totalului de forțe terestre, precum și între ponderea forțelor terestre dislocate sau pregătite pentru a fi dislocate și totalul forțelor terestre. De asemenea, în această perioadă se va definitiva procesul de realizare a structurilor de generare și regenerare, astfel încât acestea să asigure atât completarea structurilor dislocabile, cât și îndeplinirea misiunilor ce le revin”⁷.

Prin urmare, scopul strategic general al apărării armate a țării se face prin operații întrunite de apărare, ofensive sau din gama acțiunilor asimetrice. Forțele terestre române sunt dislocate pe întreg teritoriul național și dețin majoritatea efectivelor și echipamentelor armatei Române, iar prin elementele sale definitorii (dimensiuni, potențial, misiuni) constituie forța principală a armatei.

Așadar, adaptarea la noile tehnologii a conceptelor și a doctrinelor organizatorice și operaționale constituie cel mai important factor din revoluția în afacerile militare. Acest lucru impune înțelegerea și abordarea dintr-o nouă perspectivă a statutului de competitor global, deoarece înțelegerea modului în care se face această competiție permite identificarea tipului de amenințare la adresa securității naționale și utilizarea de noi concepte operaționale și organizaționale în condițiile utilizării noilor tehnologii. „Revoluția în afacerile militare în curs de desfășurare și modul specific în care atât state membre ale NATO, cât și alte state aflate în vecinătatea României își adaptează sau construiesc doctrinele militare, cu toate componentele lor, constituie baza obiectivă de la care se poate porni procesul complex al formării noii doctrine strategice românești”⁸.

În concluzie, în majoritatea statelor, membre sau nemembre ale Alianței Nord-Atlantice sau ale UE, anul 2000 a reprezentat punctul de începere a procesului de transformare a armatelor conform cerințelor revoluției în afacerile militare. Modalitățile de utilizare a forțelor armate au suferit modificări odată cu introducerea conceptelor de *război bazat pe rețea* (*network centric warfare*) sau *operații bazate pe efecte* (*effects-based operations*).

Cu toate acestea, operațiile desfășurate de Alianță au evidențiat decalajul existent dintre capacitățile militare ale SUA și cele ale aliaților europeni, fapt ce a dus la intensificarea neînțelegerilor existente atât pe plan politic, cât și militar. Pe de altă parte, decalajul existent a dus la întărirea eforturilor europene de creare a unor structuri de securitate care să echivaleze, cel puțin din punct de vedere operațional, pe cele ale Alianței, lucru dificil de realizat dat fiind potențialul economic și financiar diferit.

Eficiența celor două forțe, dacă putem spune așa, se obține prin îmbinarea factorului tehnologic, superior în cazul SUA, cu factorul uman, superior

în cazul europenilor, pentru gestionarea situațiilor de criză existente pe plan internațional.

În consecință, componenta terestră va rămâne în continuare decisivă în acțiunile militare întrunite, mai ales în condițiile în care procesul de transformare pe care îl suferă va duce la posibilitatea executării de către acestea a întregii game de operații militare, cu caracter terestru sau aeromobil, indiferent de locație sau timp.

Tehnologia nouă va induce creșterea vitezei și a ritmului de acțiune, fără însă a minimaliza rolul caracteristicilor personale ale militarului combatant sau ale liderului militar. Accentul transformării se va pune mai ales pe factorul uman, precum și pe crearea unor structuri modulare de nivel subunitate-unitate capabile să execute o gamă largă de acțiuni conform conceptelor de „operații bazate pe efecte” și integrarea acestora în conceptul de „război bazat pe rețea”.

În momentul de față, cel mai complex concept de ducere a luptei este acesta al revoluției în afacerile militare, care presupune, după cum menționam, actualizarea și optimizarea doctrinei, armonizarea ei cu capacitatea tehnologică. Imediat după ce a apărut un nou tip de armă, trebuie să apară și modificări de doctrină, pentru că tehnologia tinde să devanseze doctrina. Nu se mai poate duce lupta, astăzi, în condițiile oferite de armamentul de mare precizie și putere de lovire, la fel ca la începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

NOTE:

1 *Strategia de Transformare a Armatei României*, 2007, www.mapn.ro.

2 Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian, *Lumea 200 – Enciclopedie politică și militară*, CTEA, București, 2007.

3 *Strategia de Transformare a Armatei României*, 2007, www.mapn.ro.

4 *Ibidem*.

5 Col. dr. Ion Bălăceanu, col. dr. Nicolae Buruiană, col. dr. Liviu Scricieiu, *Riposta antiaeriană în operațiile Forțelor Terestre sub impactul tehnologiilor moderne*, CTEA, București, 2005, p. 51.

6 Dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodiad, *Lumea 2007 – Enciclopedie politică și militară*, CTEA, București, 2007, p. 158.

7 *Strategia de Transformare a Armatei României*, 2007, www.mapn.ro.

8 Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodiad, *op.cit.*, p. 173.

BIBLIOGRAFIE

- Col.dr. Bălăceanu Ion, col.dr. Nicolae Buruiană, col. dr. Liviu Scrieciu, *Riposta antiaeriană în operațiile Forțelor Terestre sub impactul tehnologiilor moderne*, CTEA, București, 2005.
- Brown Chris, *Understanding International Relations*, ediția a 2-a, Palgrave, Londra, 1997.
- Dr. Frunzeti Teodor, dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2007 – Enciclopedie politică și militară*, CTEA, București, 2007.
- Mc Anulla Stuart, *Structure and Agency*, în David Marsh, Gerry Stoker (ed), *Theory and Methods in Political Science*, Palgrave, Houdsmill, New York.
- Strategia de Transformare a Armatei României*, 2007, www.mapn.ro
- www.summitbucharest.ro
- <http://eur-lex.europa.eu/>
- <http://ue.eu.int/ueDocs/newsWord/fr/gena/87043.doc.50>
- <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue2/romanian/interview.html>

O PERSPECTIVĂ POLITICĂ ȘI TEHNICĂ ASUPRA POSIBILITĂȚII ÎNFIINȚĂRII UNUI SISTEM EUROPEAN INDEPENDENT DE APĂRARE ANTIRACHETĂ

A POLITICAL AND TECHNICAL PERSPECTIVE ON AN INDEPENDENT EUROPEAN ANTIMISSILE SYSTEM

Conf.univ.dr. Marian ZIDARU*
Lect.univ.dr. Ștefan GEORGESCU**

Proiectul SUA de instalare a unor sisteme de apărare antirachetă a devenit principala temă a dezbaterii politice și a discuțiilor în contradictoriu. Țările europene sunt divizate cu privire la scutul antirachetă. Unii lideri europeni sunt îngrijorați cu privire la faptul că sistemele SUA nu vor putea proteja câțiva membrii UE sau NATO împotriva amenințărilor pentru că sunt prea apropiați de Iran. Unii lideri europeni sunt îngrijorați, de asemenea, că NATO și UE sunt ținute „pe tușă”. Dar poate Europa să-și dezvolte propriul scut de apărare antirachetă? Și dacă nu, de ce nu? Acestea sunt întrebările cărora încercăm să le răspundem în acest studiu.

United States project to install anti-ballistic missile defenses has become the topic of political debate and controversial discussion. European countries are divided over American anti-missile shield. Some European leaders are concerned that the U.S. system would not be able to protect some EU' and NATO' members against such a threat because they are too close to Iran. Some European leaders are also concerned about NATO and the European Union being sidelined. But could Europe develop its own missile defence shield? Can Europe develop its own missile shield? And if not, why not? These are the questions we try to answer in this study.

Cuvinte cheie: Uniunea Europeană; NATO; apărare antirachetă; Statele Unite; state – paria.

Keywords: European Union; NATO; anti-ballistic missile defence; United States; rogue states.

În ultimii cinci ani, NATO s-a ocupat de problema scutului de apărare antirachetă pentru membrii alianței. Un studiu de fezabilitate a fost întocmit pentru a analiza modul în care acest proiect se va transforma în program. Acest proiect NATO trebuie să fie diferit față de proiectul național al SUA de instalare de rachete în Polonia și în România, în vederea protejării instalațiilor strategice americane. Protecția Europei de către acest sistem de apărare nu este principalul obiectiv, ci doar unul subordonat care servește la legitimarea instalării vectorilor antirachetă. Dar nu planul NATO, ci mult mai avansatul sistem al Statelor Unite a devenit tema dezbaterilor politice și a discuțiilor în contradictoriu.

*Universitatea „Andrei Șaguna”, Brașov

e-mail: marian.zidaru@yahoo.com

**Universitatea „Andrei Șaguna”, Brașov

e-mail: stefan102001@yahoo.com

Asaltul propagandistic a fost îndreptat împotriva Iranului pentru a legitima programul rachetă antiamerican. Prin combinarea amenințărilor iraniene cu folosirea de rachete cu rază lungă de acțiune și bomba atomică iraniană s-a creat percepția unei amenințări atât de serioase încât nu numai scutul antirachetă american ar fi justificat, dar chiar și un atac american preventiv contra acestei țări¹.

Țările europene sunt divizate cu privire la scutul antirachetă. Unii lideri europeni sunt îngrijorați cu privire la faptul că sistemele SUA nu vor putea proteja câțiva membrii UE sau NATO împotriva amenințărilor pentru că sunt prea apropiați de Iran. Multe guverne europene nu doresc să accepte zone de securitate diferite. Unii lideri europeni sunt îngrijorați de asemenea, că UE este ținută pe tușă. O întrebare crucială este dacă rachetele antibalistice americane pot fi integrate în NATO, așa cum sugera fostul ministru german al apărării, Franz

Josef Jung. Ted Whiteside, șeful centrului NATO pentru armele de distrugere în masă, a declarat că o astfel de integrare a structurilor de comandă și control este posibilă și că NATO deja folosește un sistem de comandă integrată pentru sistemul de rachete defensive de teatru (TMD), aplicând reguli predefinite de angajament. Washingtonul este dispus să pună în temă cu privire la planurile sale atât pe aliați, cât și Rusia, dar refuză să dea NATO vreun detaliu despre intențiile sale de extindere în Europa a sistemelor sale antirachetă. SUA privesc aceste sisteme ca un program național și vor să stabilească baze în Polonia și în România pe baze bilaterale².

Viziunea franceză asupra apărării antirachetă

În decembrie 2000, Adunarea Națională a Franței a elaborat un raport important cu privire la proliferarea armelor de distrugere în masă, al cărui prim-autor a fost parlamentarul Pierre Lellouche, care este bine cunoscut ca expert în afaceri strategice. Acesta fusese precedat de un raport al Senatului Franței, elaborat 6 luni mai devreme, semnat de către Președintele Comisiei de Afaceri Externe, Apărare și Servicii Armate Commission, Xavier de Villepin, având ca subiect planul american de apărare antirachetă. Pe baza declarațiilor liderilor politici și acestor rapoarte, este posibil să identificăm zonele de acord și dezacord dintre Franța și Statele Unite în privința apărării antirachetă.

Contrar gândirii convenționale, Franța nu respinge întru totul ideea de apărare antirachetă. În multe probleme, punctele de vedere francez și american converg. Oficialii și experții francezi sunt de acord cu punctul de vedere american privind creșterea amenințării proliferării armelor de nimicire în masă, deși ele diferă ca nivel, calendar și natura amenințării. Franța împărtășește interesul SUA în dezvoltarea rachetelor de apărare a teatrelor de operații. Dar Franța este îngrijorată că SUA va adopta un sistem de apărare antirachetă național ca o alternativă la cooperarea diplomatică, ca mijloc de reducere a amenințării. Poziția Franței în problema apărării antirachetă este deseori greșit înțeleasă la Washington. Ea însă nu trebuie interpretată ca fiind antiamericană. În anumite puncte, ea este împărtășită de către partenerii german și britanic. De fapt, punctul de vedere francez poate fi rezumat la trei probleme.

Regimul de neproliferare rămâne esențial

Experții și oficialii francezi recunosc că acordurile bi și multilaterale destinate să descurajeze

proliferarea nu sunt un remediu universal. Acordurile de nonproliferare precum MTCR (Missile Technology Control Regime) sau BWC (Biological Weapons Convention) s-au dovedit dezamăgitoare. Dar acordurile destinate să controleze proliferarea armelor nucleare și chimice — inclusiv Agenția pentru controlul energiei atomice, creată în 1956, Tratatul de Non-Proliferare din 1968, Convenția cu privire la Armele Chimice din 1993, Tratatul pentru limitarea cuprinzătoare a testelor nucleare din 1996 — au fost oarecum un succes.

Amenințarea este reală, dar distantă

Experții și oficialii francezi acceptă că riscurile sunt în creștere, așa cum se întâmplă cu programul nuclear și de rachete balistice al Coreii de Nord. Există de asemenea posibilitatea ca Phenianul să vândă rachete unor țări din apropierea Europei. Mai mult decât atât, așa cum arată raportul Lellouche, Europa este deja în raza de acțiune a unor rachete dezvoltate de către state din Orientul Mijlociu. Totuși, analiștii francezi consideră că amenințările reale sunt mai puțin serioase și mai depărtate în timp decât susțin analiștii americani, din trei motive.

În primul rând, estimările SUA se bazează pe o evaluare imprecisă a capacităților științifice și industriale ale așa-numitelor state paria. Ei cred că avansul tehnologic al acestora va fi mai rapid decât consideră experții francezi.

Spre exemplu, Coreea de Nord stăpânește astăzi tehnologia rachetei Scud oarecum îmbunătățită. Franța crede însă că nord-coreenii trebuie să facă față unor provocări enorme până să fie capabili să producă o rachetă balistică intercontinentală fiabilă, în asta incluzând conversia combustibilului solid, propulsia în mai multe trepte și îmbunătățirea ghidajului.

În al doilea rând este necesar a se distinge între uriașa amenințare reprezentată de armele nucleare, și amenințarea mai mică reprezentată de armele convenționale, chimice și biologice. Armele nucleare sunt cea mai viabilă amenințare care poate fi folosită ca șantaj sau descurajare, dar miniaturizarea focoarelor nucleare pentru a fi transportată cu ajutorul rachetelor este o sarcină extrem de dificilă.

În al treilea rând, Franța vede armele de distrugere în masă ca pe un risc și nu ca pe o amenințare. Ele devin amenințare doar într-un context politic sau militar în care o țară consideră că este profitabil să le folosească. Franța consideră

un astfel de context destul de improbabil având în vedere puterea de răspuns a coaliției occidentale.

Apărarea antirachetă își are rolul său

Deși sunt sceptici în privința amenințării reprezentate de rachetele intercontinentale, rapoartele Lellouche și Villepin avertizează asupra amenințării reprezentate de rachetele cu rază scurtă de acțiune, rachetele de croazieră, și pe termen mai lung, rachetele balistice cu rază medie de acțiune (MRBMs). În cazurile Japoniei și Israelului, pentru care aceste arme reprezintă o amenințare reală, apărarea antirachetă poate fi un instrument sensibil. Aceste sisteme pot fi folosite, de asemenea, să apere sud-estul Europei, precum și trupele europene – în particular, Forța Europeană de Reacție Rapidă – ce operează pe teatre de operații îndepărtate. De aceea, Ministerul francez al apărării a inclus un sistem de apărare antirachetă în planurile sale viitoare. Se consideră necesar a se proteja mai bine împotriva rachetelor trupele franceze care operează în străinătate³.

Astfel, firma franceză Aerospatiale-Matra și firma italiană Alenia colaborează la sistemul de apărare antirachetă Aster, capabil să intercepteze rachete de croazieră, SRBM și MRBM. Aster are următoarele variante:

- Aster 15 – apărarea navală și apărare locală;
- Aster 30 Block 0 – apărare locală a navelor și apărare terestră extinsă;
- Aster 30 Block 1 – rachete cu baza la sol capabile să acționeze împotriva rachetelor cu raza până la 600 km precum Scud B;
- Aster 30 Block INT – (tehnologie în dezvoltare)-apărare zonală capabilă să intercepteze rachete balistice cu rază de până la 1.000 km;
- Aster 30 Block 2 – apărare zonală extinsă capabilă să intercepteze rachete balistice cu rază de acțiune de până la 3.000 de km⁴;
- Aster 15 a terminat deja toate testele. De exemplu, ca parte a programului de teste, fregata Aquitaine, a distrus o țintă aeriană folosind o rachetă Aster 15 pe durata unui test la Ille de Levant în zona Toulon⁵.

Așa cum se arată în raportul Lellouche nu există contradicție între nonproliferație și contraproliferație. Adevărata dezbatere de idei se referă la găsirea combinației optimă între cele două concepte. În această privință ar fi iluzoriu și destabilizator pentru balanța strategică internațională să-ți închipui că vei atinge scopul doar prin apărare antirachetă așa

cum par a crede oficialii americani. Dar este de asemenea insuficient pentru Europa să se bazeze numai pe diplomație⁶.

Dar americanii îi acuză pe francezi de folosirea unui limbaj dublu. Astfel, la Summitul NATO din aprilie 2007 de la București, toate statele NATO – inclusiv Franța – au sprijinit planul SUA de constituire a unui scut antirachetă în Europa. Dar la 14 noiembrie 2008, președintele francez Nicolas Sarkozy îi sugera omologului său rus, Dimitri Medvedev, ca UE, Rusia și SUA să se întâlnească la mijlocul lui 2009 în cadrul OSCE pentru a pune bazele viitoarei arhitecturi europene de securitate. Până atunci să nu se mai vorbească despre desfășurarea unui sistem de apărare antirachetă. Fără îndoială că remarca sa a bucurat urechile rusești⁷.

Noul președinte, Francois Hollande s-a arătat ceva mai atent la interesele americane. El a spus că Rusia nu trebuie să se simtă amenințată de planurile de instalare a unui sistem antirachetă. Vorbind la Summitul NATO de la Chicago, Hollande a reiterat, de asemenea, patru condiții pentru sprijinul Franței pentru scutul antirachetă. Acestea includ suportarea costurilor în comun, regulile de angajare, sprijinul pentru contractorii industriali europeni și compatibilitatea cu descurajarea nucleară franceză⁸.

Punctul de vedere polonez

Polonia ar dori să colaboreze cu Franța și cu Germania în construirea unui sistem antirachetă propriu. Ministerul polonez al apărării a estimat costul acestui sistem de apărare antirachetă la sume cuprinse între 3 și 6 miliarde de dolari. Polonia a avansat cu planurile ei de a-și moderniza capacitățile defensiv-aeriene în 2013, începând cu elementul pentru rază de acțiune medie, parte a programului Shield of Poland⁹.

La început, programul de apărare antiaeriană antirachetă polonez se va baza pe sistemul numit Wisla. În iunie 2013, ministerul polonez al apărării a invitat companiile să participe la un dialog cu privire la cerințele strategice și tehnice pentru noul sistem. Paisprezece companii străine și autohtone și-au exprimat interesul de a participa la proiectul Wisla, incluzând Norhtrop Grumman, Raytheon și Boeing din SUA; Selex din Italia; Thales din Franța; SIBAT din Israel; Aselsan din Turcia; Indra și Sener din Spania; și un consorțiu condus de Polish Defense Holding.

MBDA a trimis două oferte, una bazată pe sistemul de rachete cu rază medie de acțiune Aster-30 și una dezvoltată în jurul proiectului MEADS, care este realizat în parteneriat de SUA, Italia și Germania. Odată cu retragerea US Army din proiect, Polonia poate deveni al treilea partener european care obține un contract de sisteme antirachetă cu MBDA. Potrivit scenariului în care Polonia, Italia și Germania vor dezvolta împreună programul, Lockheed va rămâne un participant activ, iar guvernul american va rămâne un semnatar al programului, a afirmat Coyne¹⁰. În privința programului american antirachetă, în timpul vizitei secretarului de stat american John Kerry între 4 și 6 noiembrie 2013, pe agenda discuțiilor s-a aflat desfășurarea interceptorilor americani SM-3 Block IIA la baza aeriană din Redzikowo. Kerry a spus că SUA nu intenționează să abandoneze planurile sale de apărare antirachetă în Europa și că în 2018 componentele cu baza în Polonia ale scutului vor fi operaționale.

Viziunea NATO

În aprilie 2007, aliații din NATO au cerut realizarea sistemului de apărare antirachetă care ar fi complementar sistemului național american pentru protejarea Europei și au cerut Consiliului Nord-Atlantic să țină consultări asupra acestei problemei la nivelul factorilor decizionali¹¹.

Pe 14 August 2008, SUA și Polonia au ajuns la un acord să instaleze zece interceptori Standard împreună cu rachete MIM-104 Patriot. La Summitul NATO de la Lisabona, liderii politici au admis că deplasarea rachetelor antibalistice americane în Europa ar putea ajuta la protecția multor țări membre și au fost de acord că aceste capacități trebuie să fie parte integrantă a oricărei arhitecturi NATO de apărare antirachetă¹².

În timpul Summitului NATO de la Chicago din 2012, liderii alianței au declarat că sistemul de apărare antirachetă a ajuns la o capacitate interimară¹³. În raportul dat publicității de către Casa Albă, în 2011, se vorbește despre patru faze de implementare a scutului antirachetă: faza I s-a implementat în 2011 prin amplasarea unor sisteme antirachetă deja dezvoltate pentru combaterea amenințărilor reprezentate de rachete cu rază scurtă și medie de acțiune (vectorii SM3 Block IA); faza a doua prevăzută a se încheia în 2015 prin deplasarea unor elemente mai avansate (vectorii SM3 Block IB) și prin extinderea acoperirii scutului asupra

României; faza a treia va extinde acoperirea la Polonia până în anul 2018 și va îmbunătăți apărarea împotriva rachetelor cu rază medie și intermediare prin deplasarea unei versiuni îmbunătățite a antirachetelor (vectorii SM3 Block IIA); faza a patra se va încheia cu îmbunătățirea apărării împotriva rachetelor cu rază medie și intermediare și posibil intercontinentale prin desfășurarea vectorilor SM3 Block IIB. Fiecare fază va cuprinde upgradarea sistemului de comandă și control¹⁴.

Poziția UE

La o conferință ținută la New York în legătură cu Tratatul de neproliferare, în anul 2000, reprezentantul UE a subliniat importanța Tratatului ABM semnat în 1972 ca pe o cheie a stabilității strategice¹⁵. Doi ani mai târziu, comisarul european pentru afaceri externe, Chris Patten, a reiterat această poziție adăugând că UE a exprimat în repetate rânduri guvernului american îngrijorarea sa că tratatul ar putea fi denunțat și că SUA s-ar putea retrage unilateral din el fără ca să intre în vigoare un alt instrument juridic care să-l înlocuiască¹⁶. De atunci însă poziția UE a fost mai degrabă una tăcută lăsând statele naționale să se exprime, adesea, în termeni contradictorii.

Poziția germană

Cancelarul Angela Merkel a spus într-un interviu dat canalului ZDF că: „Germania ar prefera o soluție în cadrul NATO și la un dialog cu Rusia”¹⁷. La rândul său, ministrul german al apărării Karl-Theodor zu Guttenberg a afirmat că, în opinia sa, sistemul de apărare antirachetă propus de către secretarul general NATO, Anders Fogh Rasmussen, este o idee bună. Deocamdată însă nu există o estimare clară a costurilor sistemului de apărare antirachetă, dar Germania dorește odată cu implementarea scutului antirachetă al NATO retragerea focoare nucleare americane de pe teritoriul său¹⁸.

Poziția britanică

Guvernul britanic consideră că amenințarea reprezentată de arsenalul unor state, ca Iranul, va deveni cea mai mare problemă de securitate a Europei. Sistemul de rachete SM3 care echipează distrugătoarele și crucișătoarele americane a generat o rată de succes de 90%. Cel mai puțin costisitor

mod pentru Marea Britanie de a obține capacități ABM ar fi să copieze acest sistem.

Britanicii posedă experiență în ceea ce privește tehnologia sistemelor antirachetă cu rază scurtă de acțiune. Marea Britanie dispune de un sistem avansat de radare numit UKADGE care constă într-un număr de radare de Clasa 1 mobile cu rază lungă de acțiune situate în locații semipermanente și o rețea puternică de computere care le leagă de cartierul general¹⁹. În vederea îmbunătățirii apărării antirachetă, MBDA a primit un contract de 400 de milioane de dolari pentru a instala pe vasele Royal Navy sistemul de apărare antirachetă local Sea Ceptor cu o rază de acțiune de circa 25 km. Acesta va echipa inițial fregatele din clasa Type 23 din anul 2016²⁰.

Poziția României

România este un stat important în planurile americane antirachetă. În octombrie 2013, la Deveselu, în județul Olt, a început construcția facilităților pentru rachetele SM-3 Block IB. Acestea vor oferi protecție pentru zona de sud-est a Europei. Proiectul costă 134 de milioane dolari și va fi operațional în 2015²¹.

Opoziția Rusiei

Problema amplasării scutului antirachetă american în Europa a generat un blocaj în relațiile ruso-americane. Moscova a cerut garanții că sistemul american nu va ținti capacitățile rusești de descurajare nucleară, dar SUA a refuzat argumentând necesitatea protejării Europei de rachetele coreene și iraniene²².

Ca răspuns la planurile americane, rușii au desfășurat baterii de rachete cu rază scurtă de acțiune SS-26 Iskander, la frontiera NATO, în regiunea Kaliningrad²³. NATO a propus stabilirea a două centre de apărare, unul în Rusia și unul la NATO, care să facă schimb de informații cu privire la rachetele lansate și exercițiile comune, dar rușii au respins propunerea ca nesubstanțială și continuă să solicite garanții legale americane²⁴.

Concluzii

Problema amenințării reprezentate de armele de distrugere în masă ale unor state precum Iranul sau Coreea de Nord a stat în atenția liderilor europeni și americani, din ultima decadă. Studiul de fezabilitate lansat de NATO după Summitul de la Praga din 2002 a stabilit că un astfel de scut este posibil din punct

de vedere tehnic. La rândul lor, SUA văd sistemul de apărare antirachetă ca pe un program național de apărare antirachetă dorind amplasarea de baze în România și în Polonia pe baze bilaterale. Scopul acestui sistem este de a contracara amenințarea reprezentată de rachetele unor state paria împotriva SUA și a aliaților săi europeni. Unii experți se îndoiesc de eficiența acestui sistem considerând că el va destabiliza echilibrul strategic internațional și balanța de putere nucleară, generând o nouă cursă a înarmărilor. Uniunea Europeană pare a-și orienta eforturile către găsirea unor soluții diplomatice. Va fi însă insuficient să se bazeze doar pe soluția diplomatică. De aceea credem că ar fi necesar să se combine cele două soluții cea diplomatică și cea legată de construcția unui sistem capabil să apere populația UE de astfel de amenințări. Există unele proiecte aparținând unor state membre atât UE, cât și NATO precum Franța, Italia, Germania, Polonia și Marea Britanie. Dar ele sunt mai degrabă proiecte naționale sau cel mult proiecte NATO. Din punct de vedere tehnic ele par a fi mai degrabă într-o fază incipientă, și nu atât de avansate în comparație cu cele americane (SM3) sau chiar rusești (S-400 Triumph). Până în prezent nu a apărut un proiect de integrare a sistemelor de apărare antirachetă sub egida politicii europene de apărare. Din aceste motive, concluzia noastră este că cel puțin pentru un deceniu apărarea antirachetă a țărilor din UE va depinde de SUA și/sau de NATO.

NOTE:

1 <http://www.currentconcerns.ch/index.php?id=356> accesat 28.01.2013

2 Meier, Oliver, *Europeans Split Over U.S. Missile Defense Plans*, http://www.armscontrol.org/act/2007_04/EuropeSplit accesat 28.01.2014

3 Justin Vaisse, *French Views on Missile Defense*, <http://www.brookings.edu/research/articles/2001/04/france-vaiss> accesat 28.01.2014

4 Pierre Tran, *MBDA Positioned to Score Big in 3 Deals*, <http://www.defensenews.com/article/20130512/DEFREG01/305120007/MBDA-Positioned-Score-Big-3-Deals> 28.01.2014

5 Henry Pierre Grolleau, *New ship, new opportunities, French Navy builds on Aquitaine's first deployment* in IHS Jane's Navy International, November 2013, vol. 118, Issue 9, p. 27.

6 Justin Vaisse, *French Views on Missile Defense*, situl citat

7 Renata Goldirova, *France 'overstepped mandate' on missile shield moratorium* <http://euobserver.com/defence/27115> accesat 29.01.2014

8 <http://www.cbsnews.com/news/nato-declares-european-missile-shield-up-and-running>

9 *Annual Defence Report 2013*, IHS Jane's Defence Weekly, vol. 50, issue 50, 11 december 2013, p. 22.

10 *Building the Shield European Nations Cooperate With US, NATO Allies On Missile Defense* <http://www.defensenews.com/article/20131126/DEFREG01/311250029/Building-Shield> accesat 29.01.2014

11 *Xinhua – English*, News.xinhuanet.com. 19 April 2007.

12 *Phased Adaptive Approach (PAA)*. Missile Defense Advocacy Alliance (MDAA).

13 *NATO declares first stage of missile shield operational*, Deutsche Welle, 21 May 2012.

14 *Fact Sheet: Implementing Missile Defense in Europe*, Office of the Press Secretary, The White House, 15 September 2012.

15 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2001-3078+0+DOC+XML+V0//EN> accesat 3.02.2014

16 <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:088E:0672:0674:EN:PDF> accesat 3.02.2014

17 Oliver Meier, *Europeans Split Over U.S. Missile Defense Plans*, http://www.armscontrol.org/act/2007_04/EuropeSplit

18 Author: Darren Mara, Andreas Reuter, David Levitz, *Germany backs NATO plan for missile-defense shield* <http://www.dw.de/germany-backs-nato-plan-for-missile-defense-shield/a-6111015> accesat 30.01.2014

19 *UK contracts for Sea Ceptor manufacture*, in IHS Jane's Navy International, November 2013, vol 118, Issue 9, p. 5

20 Oliver Barratt, Kendal Westmorland, *British Missile Defence Shield?* <http://uk.answers.yahoo.com/question/index?qid=20100314144926AAQQgl> 30.01.2014

21 *AEGIS ASHORE IN ROMANIA* <http://missilethreat.com/country/romania/http://missilethreat.com/country/romania/> 30.01.2014

22 *Missile defense killer: Russia finalizes testing on prototype* <http://rt.com/news/missile-defense-killer-prototype-411/> accesat 30.01.2014

23 *Moscow confirms deployment of Iskander missiles on NATO*, <http://rt.com/news/iskander-missile-deployment-russia-317/> accesat 30.01.2014

24 Brooks Tigner, *NATO, remain hopeful over missile defense dialog with Russia*, IHS Jane's Defense Weekly, vol. 50, p. 15.

Brooks Tigner, *NATO, remain hopeful over missile defense dialog with Russia*, IHS Jane's Defense Weekly, vol. 50. accesat 30.01.2014.

Grolleau Henry Pierre, *New ship, new opportunities*, French Navy builds on Aquitaine's first deployment in IHS Jane's Navy International, November 2013, vol 118, Issue 9.

UK contracts for Sea Ceptor manufacture, in IHS Jane's Navy International, November 2013, vol 118, Issue 9.

AEGIS ASHORE IN ROMANIA [HTTP://MISSILETHREAT.COM/COUNTRY/ROMANIA/](http://MISSILETHREAT.COM/COUNTRY/ROMANIA/) accesat 30.01.2014.

Barratt Oliver, Kendal Westmorland, *British Missile Defence Shield?* <http://uk.answers.yahoo.com/question/index?qid=20100314144926AAQQgl> accesat 30.01.2014.

Building the Shield European Nations Cooperate With US, NATO Allies On Missile Defense <http://www.defensenews.com/article/20131126/DEFREG01/311250029/Building-Shield> accesat 29.01.2014

Darren Mara, Andreas Reuter, David Levitz, *Germany backs NATO plan for missile-defense shield* <http://www.dw.de/germany-backs-nato-plan-for-missile-defense-shield/a-6111015> accesat 30.01.2014.

Fact Sheet: Implementing Missile Defense in Europe, Office of the Press Secretary. The White House. 15 September 2012. accesat 30.01.2014.

Goldirova, *RENATA*, France 'overstepped mandate' on missile shield moratorium, <http://euobserver.com/defence/27115>, accesat 30.01.2014.

Meier Oliver, *Europeans, Split Over U.S. Missile Defense Plans*, http://www.armscontrol.org/act/2007_04/EuropeSplit accesat 28.01.2014.

Moscow confirms deployment of Iskander missiles on NATO <http://rt.com/news/iskander-missile-deployment-russia-317/> accesat 30.01.2014.

NATO declares first stage of missile shield operational, Deutsche Welle. 21 May 2012. accesat 30.01.2014.

North Atlantic Treaty Organization *Lisbon Summit Declaration November 20*, 2010 accesat 30.01.2014.

Phased Adaptive Approach (PAA). Missile Defense Advocacy Alliance (MDAA).

Tran Pierre, *MBDA Positioned to Score Big in 3 Deals*, <http://www.defensenews.com/article/20130512/DEFREG01/305120007/MBDA-Positioned-Score-Big-3-Deals> accesat 28.01.2014.

Vaisse, Justin, *French Views on Missile Defense*, <http://www.brookings.edu/research/articles/2001/04/france-vaiss> accesat 28.01.2014.

BIBLIOGRAFIE

Annual Defence Report 2013, HS Jane's Defence Weekly, vol. 50, issue 50, 11 december 2013.

“Xinhua – English”. News.xinhuanet.com. 19 April 2007. accesat 30.01.2014. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:088E:0672:0674:EN:PDF> accesat 3.02.2014

<http://www.cbsnews.com/news/nato-declares-european-missile-shield-up-and-running> accesat 29.01.2014. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2001-3078+0+DOC+XML+V0//EN> accesat 3.02.2014.

<http://www.currentconcerns.ch/index.php?id=356> accesat 30.01.2014

FACTORII CARE INFLUENȚEAZĂ SPRIJINUL LOGISTIC ÎN OPERAȚIILE DE STABILITATE ȘI DE SPRIJIN

FACTORS THAT INFLUENCE LOGISTIC SUPPORT IN STABILITY AND SUPPORT OPERATIONS

Col.prof.univ.dr. Sorin PÎNZARIU*
Dr. Adrian ZISU**

Factorii care influențează sprijinul logistic în operațiile de stabilitate și de sprijin trebuie cunoscuți și analizați atent, astfel încât implicațiile pe care le produc în activitatea curentă și viitoare să poată ajuta la corectarea anumitor disfuncționalități care se produc la nivelul sistemului logistic.

The factors that influence stability and support operations should be carefully analyzed, so that the implications for current and future activities will lead to the correction of certain malfunctions that occur in logistic support.

Cuvinte-cheie: operații multinaționale; proceduri; sprijin logistic; planificare; organizare.

Keywords: multinational operations; proceeding; logistic support; planning; organization.

Pentru a asigura un sprijin logistic eficient și oportun este necesar a se interveni rapid în procesul de planificare a operației cu elemente care să asigure o capacitate operațională deplină, iar pentru aceasta, organele de logistică de la diferitele eșaloane trebuie să țină seamă de procesul și de factorii prin care ea este obținută. Pentru a putea identifica cât mai bine modalitățile de acțiune, astfel încât influența diferiților factori să fie cât mai mică, este necesară o analiză corectă, anticipată, încă din perioada etapei inițiale de estimare și de planificare, deoarece, după cum se cunoaște, cantitatea resurselor disponibile este limitată.

Încă de la început, dorim să scoatem în relief faptul că, indiferent de organizație, planificatorii sprijinului logistic au obligația de a aborda problematica organizării sprijinului logistic din perspectiva celor 4D (*Destination, Demand, Distance, Duration/Destinație, Cerere, Distanță, Durată*). Din acest punct de vedere dorim să evidențiem faptul că destinația determină natura solicitărilor, cererea impune volumul/dimensiunea materialelor și a serviciilor ce trebuie a fi asigurate, distanța stabilește forma sistemului logistic și lungimea liniilor de comunicații, iar durata

impune un anumit nivel de robustețe și necesarul de investiții (fonduri financiare alocate) pentru asigurarea cererilor sosite de la trupele combatante și personalul de stat major¹.

Dorim să scoatem în relief faptul că cei 4D sunt, de regulă, considerați factori de influență ai procesului de planificare a sprijinului logistic. Din punctul nostru de vedere ei influențează procesului amintit, dar mai ales influențează modul de desfășurare a operației de stabilitate și sprijin. Din această perspectivă, considerăm că cei 4D pot fi luați în calcul nu numai în procesul de planificare, cât și în analiza generală a situației logistice efectuată la nivelul teatrului de operații.

Având în vedere experiența acumulată în ultimele conflicte desfășurate la nivel global, Afganistan și Irak, dar și din operațiile desfășurate sub egida și comanda ONU în diverse regiuni ale globului considerăm că următorii factori influențează sprijinul logistic asigurat trupelor combatante, astfel:

- *Procedurile și modalitățile de acordare a sprijinului logistic.* Acest factor contribuie la sporirea dificultăților care se ivesc pe timpul desfășurării misiunii și este cu atât mai complex, cu cât în cadrul forțelor ce acționează există forțe luptătoare, observatori militari și elemente civile. Evident, sprijinul logistic va fi acordat în mod diferențiat ținând cont de misiunile pe care sunt

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I“

e-mail: sorinpinz@yahoo.com

**Prefectura Sibiu

e-mail: stps.sb@anrps.gov.ro

chemate să le îndeplinească. În ultima perioadă, având în vedere participarea armatei României la operațiile de stabilitate și de sprijin din spațiul fostei Iugoslavii, Afganistan sau Irak, au fost identificate noi modalități de acordare a sprijinului logistic pentru forțele proprii, unele dintre acestea fiind susținute de prevederile diverselor acorduri încheiate de țara noastră cu DoD al SUA, printre care enumerăm *ACSA, Lift and Sustain, Scrisorile de Asistență (Letters of Assistance/LOA)*, tehnică și materiale primite pe *Property* sau pe *non Property Book* etc.

Procedura *Lift and Sustain* este reglementată de secțiunea 127c a Codului DoD al SUA care permite Secretarului apărării să asigure sprijinul logistic și serviciile necesare pentru forțele de coaliție participante la operații în cooperare cu forțele armate ale SUA. Această autoritate este o parte importantă a strategiei DoD al SUA în vederea desfășurării și susținerii *războiului global împotriva terorismului*, asigurând Departamentului pentru apărare posibilitatea de a-și sprijini partenerii și să reducă nivelul de stres al forțelor SUA.

Autoritatea prezentată mai sus se limitează la 100 de milioane de dolari anual; prin acest program, SUA beneficiază de aportul partenerilor care doresc să disloce forțe în ariile de operații, dar nu sunt capabili din punct de vedere logistic să le susțină, în vederea participării la operațiile curente și viitoare, altele decât cele desfășurate în Irak și în Afganistan. Dorim să evidențiem faptul că bunurile și serviciile asigurate prin *Lift and Sustain* sunt asigurate gratuit.

- *Capabilitățile și modul de funcționare a logisticii naționale.* De modul cum se planifică și funcționează sprijinul logistic al contingentelor naționale depinde apariția problemelor pe linia interoperabilității și a compatibilității diferitelor echipamente și tehnică militară ce sunt introduse de către țările participante la misiune, în teatrul (zona de responsabilitate) de operații. În acest sens, apreciem ca fiind un document important în această direcție, dispozițiunea ONU prin care se cere țărilor participante cu forțe să-și suplimenteze organigrama normală a unității cu un eșalon doi de sprijin logistic, care „... să asigure independența unității pentru minim 60 zile”², precum și elaborarea de proceduri de operare standard pe linie logistică (SOP).

Spre deosebire de ONU, în cadrul NATO, acest tip de probleme sunt soluționate, prin luarea în evidență, pe timpul planificării operației a

următoarelor aspecte: amestecul de elemente naționale, în cadrul forțelor multinaționale de sprijin logistic, mergând de la structurile naționale, la cele multinaționale integrate, la agenții economici și, nu în ultimul rând, la Sprijinul Națiunii Gazdă, prin contractorii locali. Tot în perioada de planificare a operației de stabilitate și de sprijin sunt analizate și interpretate rezultatele recunoașterilor de logistică, în special în ceea ce privește infrastructura existentă în zona de desfășurare a acțiunilor militare, precum căile de comunicații, clădirile disponibile sau cele necesare pentru desfășurarea activității logistice, dar și sprijinul oferit de agențiile și organizațiile NATO, de organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale etc.; posibilele nevoi, de cooperare cu națiunile participante, de a planifica și de a coordona desfășurarea de forțe, inclusiv stabilirea de priorități, coordonarea mișcării și a transportului, utilizarea în cooperare a resurselor de transport militar, staționarea și mișcarea pe mai departe; echipamentul esențial pentru misiune, disponibilitatea și gradul de standardizare al acestuia.

- *Diversitatea lingvistică* reprezintă o limitare, îndeosebi, în operațiile conduse de către ONU, deoarece în cele conduse de către NATO, obligativitatea țărilor participante de a trimite în zona de acțiune, militari vorbitori de una sau cele două limbi oficiale ale NATO contribuie la scăderea importanței sale. În operațiile conduse de către ONU, acest factor poate fi, cel puțin în faza de implementare a forței multinaționale în teatrul de operații, un impediment în realizarea unui sistem logistic coerent care să includă toate structurile logistice ale contingentelor participante, dar și cele proprii ale ONU sau operatorii economici locali. În cazul NATO, acesta, prin structurile logistice de decizie de la comandamentul forței, pune la dispoziția contingentelor participante propriile proceduri standardizate privind terminologia folosită în operațiile multinaționale.

- *Dislocarea în zona de operații a unor contingente cu echipamente grele și stocuri masive de materiale* afectează deplasarea și transportul în zona de operații, implicând folosirea unui mare număr de mijloace de transport. În operațiile conduse de către NATO, acest factor este minimizat, datorită cooptării contractorilor locali (transportatorilor) în realizarea mișcării și deplasării pe căile de comunicații atât terestru, cât și pe cale aeriană.

- *Interoperabilitatea redusă* reprezintă unul dintre factorii care contribuie la scăderea ritmului

de executare a operațiilor în zona de responsabilitate a forței multinaționale, îndeosebi în ceea ce privește operațiile conduse de către ONU. Astfel, neparticiparea cu trupe a țărilor puternic dezvoltate, conduce la scăderea gradului de interoperabilitate între elementele naționale care contribuie la Forța Multinațională. În operațiile conduse de către NATO, în special în cele la care participă armata SUA, prin distribuirea de către aceasta, pe Property Book, a tehnicii și a echipamentelor proprii, către țările care au tehnică de proveniență națională cu grad scăzut de interoperabilitate, situația este cu mult îmbunătățită și se observă cum ritmul de desfășurare a acțiunilor de luptă crește proporțional cu cantitatea de tehnică și echipamente (de comunicații) distribuită.

- *Nivelele de acordare a sprijinului logistic și modul de distribuire a resurselor logistice* conduc la apariția, cu precădere, a implicațiilor în următoarele direcții: determinarea duratei probabile a operației; cunoașterea, respectiv, adoptarea sistemului NATO de constituire a necesarului în tehnică și materiale; stabilirea și exprimarea acordului național cu privire la cerințele pentru interoperabilitate și interschimbabilitate în domeniile procedurilor de operare standard, echipamentelor și materialelor; planificarea achizițiilor locale de materiale și servicii din teatrul de operații, prin forțe proprii sau prin acordurile existente în plan local; revizuirea și inițierea/implementarea aranjamentelor de sprijin logistic asigurat de către țara gazdă, acolo unde este cazul; disponibilitatea echipamentului propriu și a resurselor; organizarea și dimensionarea structurilor logistice naționale și multinaționale.

- *Modalitatea de finanțare a operațiilor multinaționale.* Fiecare națiune va trebui să fie în măsură să-și asigure singură resursele financiare. Țările mai slab dezvoltate, mai ales cele care nu fac parte din alianță, întâmpină serioase dificultăți în atingerea acestui deziderat. În anumite situații, ONU, NATO, UE, OSCE pot interveni prin acordarea de sprijin financiar unor țări cu care se află în parteneriat. În operațiile conduse de către NATO, unde armata SUA participă, prin programele DoD pentru sprijinul partenerilor de coaliție și dezvoltarea capabilităților militare ale acestora permit acestora să participe la ducerea acțiunilor militare chiar și în condițiile în care aceștia nu dispun de mijloacele financiare necesare. Participarea acestora reduce stresul forțelor SUA care acționează în teatrele de operații.

Existența unei surse sigure de finanțare, prin *Lift and Sustain*, asigură statele partenere atât rambursarea costurilor pentru solicitările de sprijin acordat SUA în cadrul operațiilor executate, cât și fondurile necesare pentru implementarea conceptului menționat fără implicări financiare majore pentru partenerii de coaliție în Irak și în Afganistan, în general. Trebuie menționat faptul că existența *Lift and Sustain* finanțează programele pentru pregătire și echipare care vor asigura capacitatea operativă pentru partenerii de coaliție în cadrul operațiilor de contraterorism, contrainformații, operațiilor de stabilitate și reconstrucție, printre altele. Fondurile *Lift and Sustain* au permis Poloniei să conducă operațiile Diviziei Multinaționale în Irak prin asigurarea transportului aerian și a sprijinului logistic necesar pentru parteneri săi pe timpul dislocării în teatrul de operații.

- *Deteriorarea infrastructurii economice a țării gazdă.* Ca urmare a conflictelor dintre facțiunile rivale, acest factor are consecințe grave în plan organizatoric, al planificării și al posibilităților de realizare a sprijinului logistic. Pe baza experienței acumulate în Irak, dar mai ales în Afganistan, o economie distrusă nu poate asigura contractarea de către organele logistice a materialelor și a serviciilor pe plan local, acestea trebuind a fi aduse (transportate) de la mari distanțe, cu implicații financiare majore pentru țările participante. Din alt punct de vedere, absența sau inconsistența sprijinului națiunii gazdă contribuie la majorarea efortului logistic al NATO și al națiunilor participante la misiune, ceea ce sporește rolul cooperării multinaționale în domeniul abordat.

- *Factorul spațio-temporal (misiune, inamic, teren și starea vremii, timp la dispoziție, trupe proprii și considerații CIMIC/METT-TC)* exercită o influență considerabilă asupra activităților desfășurate de organele de logistică de la toate nivelele, deoarece influențează în mod nemijlocit sprijinul logistic acordat trupelor, îndeosebi prin acțiunile executate de către inamic, deoarece le condiționează (limitează/ restricționează) într-un grad ridicat, dar și prin limitarea libertății de mișcare în ceea ce privește activitatea de constituire a stocurilor de materiale (nivelul lor), mentenanța autovehiculelor etc. Aceste limitări acționează în special, în ceea ce privește starea de sănătate și moralul personalului; condițiile de depozitare a tuturor materialelor; modul de funcționare a

tehnicii și echipamentelor militare; modalităților de preparare a hranei (cuantumul caloric al acesteia, respectiv apariția posibilității de consumarea a unor anumite tipuri de produse în cantități mai mari în detrimentul altora sau al rațiilor de luptă pe perioade îndelungate etc.).

- *Timpul scurt de luare a deciziei de implicare* reprezintă un factor care influențează, de regulă, stabilirea organizației care va conduce operația, numărul de participanți la operația de stabilitate și de sprijin, nivelul de dezvoltare economică și militară al acestora, modul de constituire al structurii de forțe, gradul de interoperabilitate și momentul începerii operației. La rândul său, acest factor este influențat de aspecte, precum: presiunea evenimentelor politice și militare de la nivel global asupra măsurilor organizatorice care se iau în vederea participării la misiune; rapiditatea în luarea măsurilor de dislocare sau uneori de redislocare a contingentelor naționale, astfel încât să fie eliminat pericolul întârzierii misiunilor sau chiar al ratării lor; situația economică a țărilor participante la operațiune, care pot fi sau nu membre ale NATO; necesitatea constituirii uneori de stocuri suplimentare de materiale sau alimente, care să asigure eventualele întreruperi în aprovizionare/reaprovizionare etc.

- *Dualitatea sistemului ONU de constituire a patrimoniului operației.* Patrimoniul într-o astfel de operație se constituie atât din tehnica, materialele, echipamentele etc. ce aparțin nemijlocit ONU, cât și din cele care aparțin națiunilor contribuitoare cu trupe. Acest fapt impune o contabilitate riguroasă și stabilirea unor instrucțiuni precise de aprovizionare, reaprovizionare, reparare și întreținere.

Influența factorilor enumerați nu se poate atenua în totalitate, dar cunoașterea lor cât mai bine,

analiza atentă a implicațiilor pe care le produc în activitatea curentă și în viitor pot ajuta la corectarea anumitor disfuncționalități care se produc la nivelul sistemului logistic.

NOTE:

1 *Logistics for Joint Operations*, Joint Warfare Publication 4-00 (JWP 4-00), april, 2003, pp. 2-4.

2 C. Rizea, *Logistica operațiilor multinaționale*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, cota AM 973, p. 7.

BIBLIOGRAFIE

SMG/L-1, Doctrina logisticii operațiilor întrunite, București, 2008.

SMG/PF-3.15, Manualul pregătirii și executării misiunilor militare în afara teritoriului statului român de către contingentele naționale, Buzău, 2007.

Metodologia planificării și organizării sprijinului logistic internațional al forțelor proprii, Statul Major General, București, 2008.

ALP-9 (C), Doctrina logistică a forțelor terestre NATO, STANAG 2406.

NATO Logistics Handbook, SNLC Secretar at International Staff, Defence fondul Bibliotecii Universității Naționale de Apărare „Carol I”, cota D. 1199, București, 2006.

Zisu C., Scriciu L., Mocanu B.P., Dogaru M., *Coordonate ale sprijinului logistic în operațiile internaționale*, Editura Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2008.

<http://nsa.nato.int/nsa/zPublic/ap/aap6/AAP-6.pdf>.

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27444.htm.

CLUSTERELE – MOTOR AL DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI CONTRIBUTOR LA MENȚINEREA SECURITĂȚII REGIONALE

THE CLUSTERS – AN ENGINE FOR REGIONAL DEVELOPMENT AND A CONTRIBUTOR TO MAINTAINING REGIONAL SECURITY

Col. conf.univ.dr. Filofteia REPEZ*

În dezvoltarea regională și în menținerea securității regionale, inovarea deține un rol însemnat prin impactul pe care îl are asupra bunăstării oamenilor. În procesul inovării, un loc prioritar îl ocupă clusterelor prin obiectivul lor principal – obținerea performanței economice, care este evaluată pe baza a trei factori: competitivitatea clusterului, creșterea clusterului și gradul de atingere a obiectivelor stabilite. Cu toate că clusterelor apar ca o reacție la cerințele pieței și ca o valorificare a interconexiunilor dintre firme, evoluția lor depinde de politicile stabilite și promovate de guverne în funcție de condițiile politice, economice și sociale. În lume există o diversitate de cluster, unele organizate în jurul unor întreprinderi mari, în jurul unor universități sau pot fi rețele ale IMM-urilor.

Clusterelor au devenit un concept popular pentru dezvoltarea locală și regională și pentru menținerea stabilității și a securității regionale.

Având ca reper aceste considerații, în acest articol sunt prezentate câteva aspecte generale despre cluster, despre situația acestora în Uniunea Europeană și în România și despre importanța lor în dezvoltarea regională și menținerea securității regionale.

Innovation plays a significant role in regional development and in maintaining regional security, by means of the impact it has on people's wealth. In the process of innovation, clusters have a priority position through their main goal – that of obtaining economic performance, which is assessed based on three factors: the competitiveness of the cluster, its growth and the grade of achievement of its established goals. Although clusters emerge as reactions to the demands of the market and to festening the interconnections between companies, their evolution depends on the policies established and promoted by governments, according to the political, economic and social conditions. There is a diversity of clusters around the world, some of them established around big companies, universities or as networks of the SMEs.

Clusters have become a popular concept for local and regional development and for maintaining regional security.

Having these thoughts as reference, the present article aims to present some of the general aspects regarding clusters, their situation within the EU and Romania and their importance when it comes to regional development and maintaining regional security.

Cuvinte-cheie: cluster; inovare; regiuni; dezvoltare regională; securitate regională; politici de cluster.

Keywords: clusters; innovation; regions; regional development; regional security; cluster policies.

Aspecte generale privind clusterelor. Scurt istoric, definiții, caracteristici, clasificare, politici

Începând cu anii '90, Michael Porter, considerat a fi „Spiritus Rector” al politicii economice bazate pe dezvoltarea clusterelor, readuce în atenția specialiștilor și a opiniei publice un concept pus în circulație în secolul al XIX-lea de către economistul

Alfred Marshal (1842-1924) în lucrarea „Principles of Economics”, și anume cel de *cluster*.

Descriind clusterelor din perspectiva lanțului de furnizori, Alfred Marshal a analizat aglomerările industriale din Anglia și a constatat două aspecte importante.

Primul, cunoscut și sub denumirea de „treimea lui Marshal”, se referă la motivele pentru care companiile localizate în aceeași arie geografică sunt mai eficiente decât dacă ar funcționa la mare

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: filofteiarepez@yahoo.com

distanță: bazin de forță de muncă, specializarea furnizorilor și transferul de cunoștințe.

Cel de-al doilea aspect subliniază faptul că aceste concentrări geografice de întreprinderi dintr-un anumit sector generează efecte economice pozitive involuntare, pe care le-a numit externalități, și anume:

- efecte asupra forței de muncă: alimentarea unui număr mare de întreprinderi din același bazin de forță de muncă, creșterea salariilor, specializarea și creșterea nivelului de calificare al forței de muncă;

- efecte privind specializarea furnizorilor: pentru evitarea concurenței, întreprinderile dintr-o aglomerare industrială tind să se specializeze pe un anumit segment al lanțului de creare a valorii adăugate, reducerea costurilor și creșterea calității produselor;

- transferul tehnologic: informația și cunoștințele sunt mai ușor diseminate între întreprinderile respective.

În istoria sa, acest concept a cunoscut diferite denumiri: pol de competitivitate, aglomerare industrială, district industrial, rețele de competență etc. O definiție unică a clusterului nu există încă. În schimb este foarte populară definiția lansată de către profesorul Michael Porter, care definește clusterul ca fiind este „o concentrare geografică de companii și instituții aflate în interconexiune și care se manifestă într-un anumit sector/domeniu de activitate. Clusterelor cuprind un grup de industrii înrudite și alte entități importante din punct de vedere al concurenței. Acestea includ, de exemplu, furnizori de input-uri specializate, cum ar fi componente, mașini și servicii, sau furnizori de infrastructură specializată. De multe ori, clusterelor se extind în aval către diverse canale de distribuție și clienți și lateral către producători de produse complementare și către industrii înrudite prin calificări, tehnologii sau input-uri comune”¹.

Altă definiție, mai cunoscută, dată clusterelor este cea formulată de către U. Staber, în anul 2001: „Prin cluster înțelegem o rețea zonală de întreprinderi, furnizori, institute de cercetare, universități, centre de instruire profesională, dintr-un anumit domeniu specific, aflate pe poziții concurențiale cu orientare asupra inovațiilor, și în același timp legate între ele prin avantajele sinergice ale relațiilor de cooperare și a noilor modele de difuzare a cunoașterii”².

În anul 2009, R. Sternberg, în definirea clusterului, subliniază dualitatea concurență-

cooperare: „O concentrare geografică de întreprinderi interconectate între ele, de furnizori specializați, de întreprinderi din domenii înrudite sau organizații de tip-suport din anumite domenii, care se află în competiție între ele și în același timp cooperează”³.

Din definițiile prezentate se desprind câteva dintre cele mai importante caracteristici ale clusterelor, respectiv: interconexiunile dintre actori și externalitățile rezultate; proximitatea geografică a grupului de întreprinderi din cadrul clusterului; sunt o formă de activitate economică regională limitată din interiorul sectoarelor înrudite; domeniile clusterelor pot fi diverse, dar au un element comun, și anume că, într-o regiune tipul de industrie sau activitate economică devine dominantă sau înalt performantă; existența unor relații de încredere susținute și de un mediu cultural prielnic care determină reducerea costurilor tranzacțiilor și măresc avantajul competitiv etc.

Legat de clustere, în lucrarea „Avantajul comparativ al națiunilor”, apărută în anul 1990, Michael Portera arată că succesul economic depinde de interacțiunea următorilor factori, grupați în ceea ce a fost denumit „diamantul lui Porter”⁴:

- disponibilitatea resurselor;
- accesul la informație pe baza căreia companiile decid să acționeze într-o anumită direcție în funcție de resursele existente;
- strategiile fiecărei companii în parte;
- presiunea asupra companiilor de a inova și de a investi.

Se poate afirma că, la modul general, astăzi, conceptul de clustere se adresează grupărilor de companii (IMM, companii mari) care, împreună cu organizațiile de cercetare, acționează într-un anumit sector de activitate și regiune, pentru facilitarea stimulării capacității inovative, schimbului de cunoștințe și expertiză, creșterii numărului de interacțiuni și utilizării în comun a facilităților din regiune. Astfel, se contribuie la transferul de tehnologie, networking și diseminarea informațiilor între participanții la cluster.

În cadrul unui cluster sunt reuniți reprezentanți care provin din: *întreprinderi*, reprezentând latura economică a clusterului; *universități* și *institute de cercetare*, reprezentând furnizorii de soluții inovative ce sunt aplicabile nevoilor reale ale întreprinderilor din cluster; *autorități publice*; *autorități locale* etc.

Privind clasificarea clusterelor, în literatura de specialitate sunt prezentate șase tipologii structurate

în funcție de două dimensiuni principale: scopul și nivelul de analiză; relația dintre entitățile clusterului în termeni de inovație și de legătura de producție.

Cele șase tipuri de clustere identificate sunt de nivel⁵:

- micro, bazat pe eforturi de inovare: difuzia de tehnologie și cunoștințe între firme, instituții de cercetare etc.;

- micro, bazat pe legăturile de producție: furnizorii și cumpărătorii aflați într-un lanț de producție sau în unul cu valoare adăugată;

- intermediar, bazat pe eforturi de inovare: difuzia de tehnologie și cunoștințe între sectoare;

- intermediar, bazat pe legăturile de producție: legături „înainte și înapoi” între sectoare, analizate parțial;

- macro, bazat pe eforturi de inovare: împărțirea sistemului economic în sectoare care difuzează cunoaștere sau tehnologie;

- macro, bazat pe legăturile de producție: împărțirea sistemului economic în sectoare care generează valoare adăugată sau formează lanțuri de producție.

Realitățile internaționale demonstrează existența tuturor acestor tipologii de clustere, acestea fiind dispersate mai ales în regiunile dezvoltate ale globului, cercetarea de față punând accentul mai ales pe realitățile regionale (europene) și naționale (ale României).

Având drept criteriu obiectivele și motivațiile care au stat la baza adoptării, politicile privind clusterelor sunt de trei categorii⁶:

- *politici de facilitare*, care sunt direcționate spre crearea unui mediu microeconomic favorabil dezvoltării și inovării, acesta favorizând în mod indirect emergența și dinamica clusterelor;

- *politici cadru tradiționale*, sunt politici pentru IMM-uri și industrie, politici pentru cercetare și inovare, politici regionale, care includ referiri la clustere, ca instrumente de îmbunătățirea eficienței acestora;

- *politici de dezvoltare* – centrate pe crearea și mobilizarea unei categorii specifice de clustere, în scopul întăririi unui anumit sector economic; este categoria de politici care vizează în mod direct problematica clusterelor.

Clusterelor în Uniunea Europeană

Pornind de la avantajul competitiv al lui Michael Porter și conceptele de învățare individuală și instituțională, precum și de la faptul că în cadrul

Uniunii Europene se pune accentul pe clusterelor inovative – clusterelor de top level, în cercetarea efectuată de Centrul pentru Inovare și Tehnică al Landului Renania de Nord Westfalia din Germania, s-a ajuns la o serie de concluzii⁷:

- inovarea este fundamentată pe cunoștințe științifice aprofundate și susținute de o infrastructură modernă;

- o condiție pentru implementarea proceselor inovative o constituie coeziunea economică și socială;

- învățarea individuală și instituțională este fundamentul inovării și se construiește pe baza unui set comun de norme, reguli și viziuni;

- despre inovare se vorbește atunci când cunoștințele sunt aplicate într-un proces/produs/serviciu nou sau într-un instrument de management.

De asemenea, acest Centru a dezvoltat „noul diamant al inovării”, a cărei reprezentare schematică este redată în figura nr. 1 (vezi pagina 117).

Pentru sprijinirea și monitorizarea clusterelor, Comisia Europeană a înființat, în anul 2006, Observatorul European al Clusterelor, a cărui misiune este de a furniza date statistice, studii de caz, politici și analize comparative privind clusterelor din statele membre ale Uniunii Europene. De asemenea, Observatorul European al Clusterelor permite accesul la o bibliotecă a clusterelor și la cursurile de educație în domeniul clusterelor. Conform datelor furnizate de Observator, la nivelul anului 2008, existau în Uniunea Europeană aproximativ 2.000 de clusterelor semnificative, care implică 38% din forța de muncă.⁹

Prin Comunicarea Comisiei Europene nr. 652/2008 privind promovarea clusterelor în Uniunea Europeană, denumită „Către clusterelor de talie mondială în Uniunea Europeană – implementarea strategiei bazată pe inovare”, se prevede stabilirea unui Grup Politic al Clusterului European care să ofere orientări strategice posibile și asistență statelor membre pentru sprijinirea clusterelor de clasă mondială.

Comisia Europeană continuă inițiativele sale relevante pentru sprijinirea clusterelor, cum ar fi programele operaționale din cadrul politicii de coeziune, programul cadru pentru cercetare și dezvoltare tehnologică și programul de competitivitate și inovare cu privire la facilitarea apariției și accelerarea dezvoltării a cât mai multe clusterelor de clasă mondială în Europa.

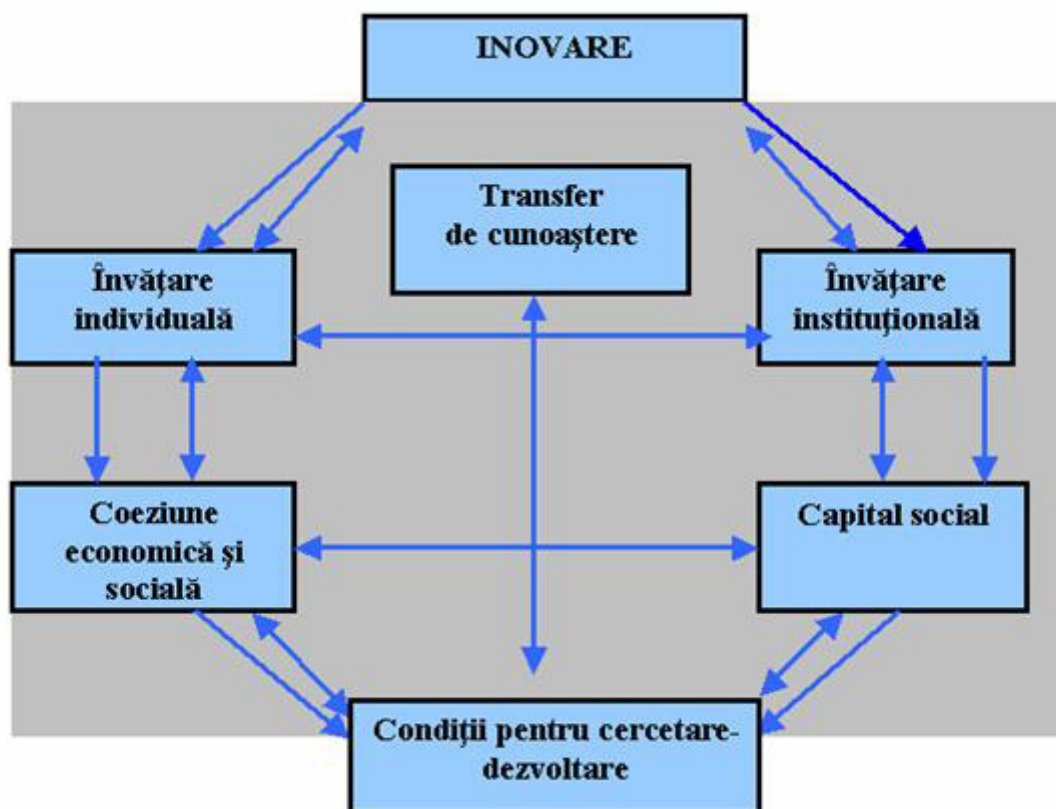

Fig. 1 Noul diamant al inovării realizat de Centrul pentru Inovare și Tehnică al landului Renania de Nord Westfalia⁸

Privind programele și politicile de coeziune ale Comisiei Europene, corelate cu scopul Strategiei Lisabona (revigorarea politicilor comunitare, pe fondul celor două provocări majore care afectează economia și societatea: globalizarea și dezvoltarea cu rezeziune a societății informaționale), pentru acțiunile de îmbunătățire a cunoașterii, a creșterii economice și a inovării, a fost alocată suma de 86 de miliarde euro pentru perioada 2007-2013, din care sume importante au fost destinate pentru sprijinirea inițiativelor și infrastructurilor de tip cluster¹⁰.

În Avizul Consiliului Regiunilor privind clusterelor și politica de cluster din 9 octombrie 2008 se prevede că pentru a-și spori competitivitatea, regiunile au sarcina să dezvolte sectoarele cu investiții mari de capital, cu un pronunțat caracter inovativ și care utilizează forță de muncă calificată. Tot prin acest Aviz, Comitetul Regiunilor propune crearea unui cadru comun pentru cluster care să permită crearea condițiilor necesare pentru încurajarea și dezvoltarea de cluster, să favorizeze punerea în aplicare a inițiativelor propuse de cluster și care să realizeze interconectarea clusterelor la nivel național și transfrontalier, permițând schimburile de experiență și cooperarea.¹¹

Politica de sprijinire a clusterelor este diferită

în Uniunea Europeană de la un stat membru la altul. De pildă, în Marea Britanie, politica de clusterizare a fost pornită de la universități și a fost gândită atât pe orizontală, cât și pe verticală, organizarea clusterelor fiind asigurată de rețeaua Cambridge Network și se distinge prin profesionalism în acțiunile pe care le întreprinde; în Macedonia, politica de cluster este axată pe următoarele domenii: textile, IT, vin, turism, lemn și mobilă, auto, carne de miel, brânză de oaie; în Croația, politica de cluster s-a orientat către Asia de unde se procură și materia primă; cluster de succes s-au organizat în următoarele domenii: textile, industria navală, pescuit, produse bio, lemn și mobilă, prelucrării uleiului de măsline; în Franța, politica de sprijinire a clusterelor a fost o sursă de inspirație pentru Belgia și Portugalia, la nivel național luând ființă Asociația Franceză a Clusterelor; în Germania, primele eforturi de sprijinire a clusterelor au început la mijlocul anului 1990, politica de sprijinire a clusterelor fiind axată pe sprijinirea rețelelor din domeniul tehnologiei și al dezvoltării regionale, fiind vizate o serie de domenii, precum: biotehnologii, transport și mobilitate, energie și mediu, producție și inginerie, aviație și spațiu, sănătate și medicină, materiale noi.

Clustere în România

Primul studiu efectuat în țara noastră referitor la clustere a fost realizat în anul 1998 de către Centrul Internațional de Studii Antreprenoriale – București, la cererea Institutului pentru Dezvoltare Economică al Băncii Mondiale, denumit „Avantajul Competitiv al regiunilor”. Cercetarea s-a bazat pe teoria diamantului competitivității a lui Porter, s-a concentrat pe competitivitatea sectorului antreprenorial din România și a identificat existența a trei clustere în formă incipientă în producția de software, în industria navală și în industria lemnului.

Ulterior, au mai fost realizate și alte studii privind situația clusterelor din România. De exemplu, în anul 1999, studiul realizat de către Marco Riccardo Ferrari de la Universitatea Bocconi din Milano pune accentul pe întreprinderile mici în ceea ce privește analiza datelor regionale și identifică posibilitatea înființării clusterelor în industria ceramicii, industria lemnului și industria textilă; studiul efectuat, în același an, de către Valentin Ionescu, care confirmă prezența a două proto-clustere în industriile ceramicii și de software.

La aceste studii se adaugă câteva proiectele, cum ar fi: Proiectul VICLI (Virtual Clustering Identification and Dissemination of Strategic Territorial Best Practices for) derulat în perioada 1999-2001, în al cărui raport final au fost prezentate patru clustere identificate în județul Harghita în prelucrarea lemnului, olărit, tipografie și aparataj; proiectul WEID (West-East Industrial Districts), cu o durată de trei ani (2001-2004), a evidențiat existența clusterelor potențiale în două zone, Banat-Crișana și Arad-Timișoara, în industria de echipament sportiv și în industria de încălțăminte.

Potrivit Ministerului Economiei, factorii favorizanți în dezvoltarea și în funcționarea clusterelor în țara noastră sunt: implicarea administrației centrale și locale; resurse umane calificate; industrii conexe (furnizori locali); infrastructura fizică, administrativă, științifică și tehnologică etc.¹².

În anul 2011, a fost înființată Asociația Clusterelor din România¹³, al cărui scop constă în promovarea, relansarea și dezvoltarea economică a României prin susținerea creării, dezvoltării și cooperării între clustere la nivel național, regional și internațional. În accepțiunea Asociației, clusterul trebuie să conțină în mod obligatoriu trei piloni:

□ *pilonul economic* (industrie și/sau servicii):

un număr semnificativ de întreprinderi din domeniul în care clusterul activează. Pe lângă acestea, clusterul poate include organizații reprezentând grupări de întreprinderi (asociații profesionale etc.);

□ *pilonul învățământ – cercetare – dezvoltare*: universități, institute de cercetare (sau orice alte instituții care desfășoară activități de cercetare-dezvoltare);

□ *pilonul autorități publice*, la nivel național (ministere etc.), regional (consilii județene etc.), local (consilii locale, primării etc.).

Până în prezent, în țara noastră s-au constituit clustere în domenii diferite, precum:

- domeniul textil: Clusterul Textil Astrico Nord Est, 2010; Romanian Textile Concept Cluster Bucharest, 2011; Transylvania” Textile & Fashion, 2012; Asociația „Tradiții Manufactura Viitor”, 2011;

- turism: Turinn Cluster, 2010; Tourism Regional Cluster -Asociația pentru Turism Bucovina, 2008; Turism Oltenia Cluster, 2012;

- domeniul maritim: Clusterul Maritim Românesc, 2011;

- domeniul agricol: AgroFood Sfântu Gheorghe, 2011; AgroFood Crișana Banat, 2011 etc.

Alt exemplu îl constituie clusterul „Cercetare - Dezvoltare - Inovare Automotive Sud-Vest Oltenia”, creat în anul 2012, la inițiativa ADR Oltenia, Ford România și Facultatea de Mecanică a Universității Craiova, care numără 36 de membri.

În România există o politică de cluster, componentă a politicii industriale a țării, aliniată la Strategia Europa 2020, dar nu există o strategie națională în domeniul clusterelor.

Pentru a sprijini oamenii de afaceri, în anul 2014, Agenția de Dezvoltare Regională Nord-Est va lansa o platformă on-line de învățare mutuală, denumită *Cluster PoliSEE*¹⁴, în scopul facilitării procesului de înființare a clusterelor în România.

Importanța clusterelor pentru dezvoltarea regională și menținerea securității regionale

Pentru a evidenția importanța pe care clusterelor o dețin în dezvoltarea regională și în menținerea securității regionale consider că este important să formulez un răspuns la o întrebare simplă: *De ce sunt necesare clusterelor?*

Literatura de specialitate vine în sprijinul acestei întrebări prin prezentarea avantajelor apariției și dezvoltării clusterelor:

- reducerea costurilor individuale ale fiecărei societăți din rețea;
- realizarea unor economii externe;
- creșterea cifrei de afaceri prin oferirea de produse în comun;
- pot fi mai bine apărate interesele reciproce bazate pe principii durabile și competitive;
- colectarea unor sume mai mari de bani la bugetul local și central, generând o evoluție pozitivă și competitivă a economiilor locale, regionale și naționale;
- dețin un rol decisiv în creșterea standardelor de viață ale cetățenilor și ale organismelor de administrație;
- conlucrarea între mediul academic, administrația publică și mediul economic, având la bază principiile colaborării interdisciplinare și interinstituționale și parteneriatul public-privat.

În statele în care au fost aplicate politicile privind clusterelor s-a dovedit faptul că clusterelor sunt un fundament al dialogului dintre reprezentanții statului, ai sectorului antreprenorial, ai mediului educațional și al celui de informare, ai ONG-urilor, un motor al dezvoltării regionale. De asemenea, clusterelor au condus la creșterea eficienței relațiilor reciproce din cadrul proceselor de inovație dintre sectorul privat, stat, asociații comerciale, instituții educaționale, instituții de cercetare.

Clusterelor și dezvoltarea regională bazată pe tehnologie au un rol însemnat pentru că ajută managerii să perfecționeze infrastructura inovațională la nivel

regional în scopul creșterii ritmului inovației și a îmbunătățirii eficienței acestora. În dezvoltarea unei regiuni, clusterelor reprezintă cadrul ideal de reunire a mai multor companii sub același brand, conform unei politici comune de marketing, și de a valorifica mai bine resursele și competențele comune. În plus, în cadrul clusterelor, companiile mai tinere au ocazia de a învăța de la companiile cu experiență, prin participarea în comun la activități de informare, instruire, marketing, achiziționare de mijloace fixe și mobile, producție sau vânzări comune, construire de infrastructură comună.

Pentru dezvoltarea regională, facilitarea incluziunii, dezvoltarea durabilă și un mediu protejat se pune accentul pe rolul strategic și efortul reunit al regiunilor. Importanța clusterelor pentru dezvoltarea regională și menținerea securității regionale este dată și de un nou tip de cultură organizațională adus, care depășește granițele unei întreprinderi și se bazează pe o serie de valori, dintre care cea mai importantă este inovarea. Datorită clusterelor, multe regiuni din Europa au obținut avantaj competitiv în domenii specializate, precum: servicii financiare (Londra), flori (Olanda), biopharma (regiunea de graniță Danemarca-Suedia).

În cadrul Uniunii Europene, clusterelor sunt considerate motorul dezvoltării economice și inovării, acestea reprezentând cadrul propice de dezvoltare a afacerilor, de colaborare între companii, universități, instituții de cercetare, furnizori, clienți și competitori situați în aceeași arie geografică.

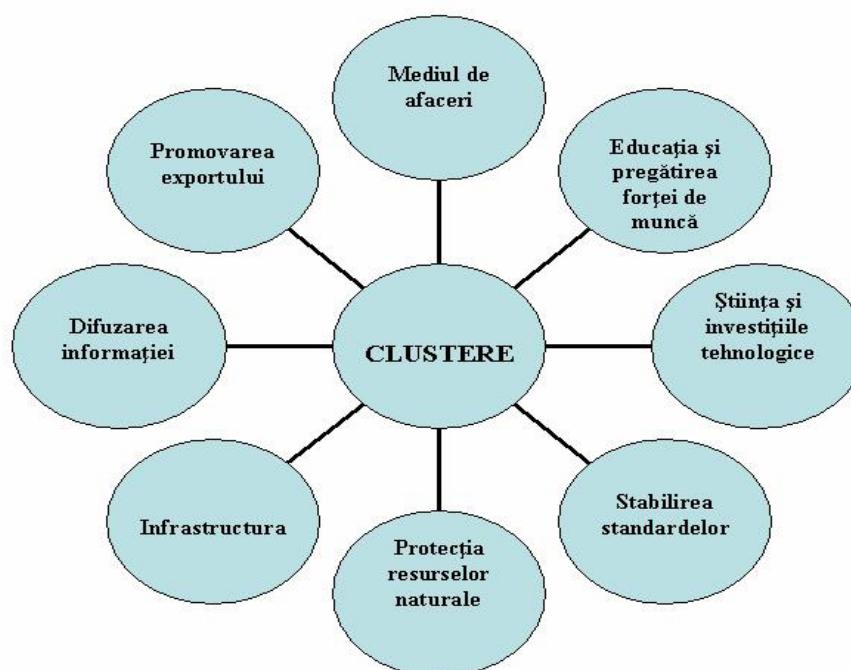

Fig. 2 Relațiile dintre clusterelor și politica economică¹⁵

Statele Unite ale Americii au apreciat importanța clusterelor în dezvoltarea regională, acestea au devenit o condiție *sine qua non*, pentru că fiecare regiune dorește să fie mai bună pe un anumit domeniu, ceea ce se traduce prin reputație și succes pe piață.

Succesul economic al regiunilor se bazează, în prezent, pe specializarea ofertei și concentrarea eforturilor de dezvoltare spre domenii cheie unde se obține avantaje competitive, resurse și competențe.

Schematic, relațiile dintre cluster și politică economică sunt reprezentate în figura nr. 2 (vezi pagina 119).

Ca o concluzie finală a acestui articol, apreciez faptul că clusterelor – cadru de dialog între entități ce provin din medii diverse (academic, privat, public, societate civilă) – constituie, pentru regiunile în care acestea funcționează, motorul dezvoltării regionale și, în același timp, un contributor important la menținerea securității regionale.

NOTE:

1 M. Porter, *Clusters and the new economics of competition*, Harvard Business Review, Boston, Nov./Dec. 1998, apud. Luț Dina Maria, *Rolul și importanța clusterelor în contextul economiei bazate pe cunoaștere*, <http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/D.-Lut.pdf>, accesat la data de 11 decembrie 2013, ora 10.40.

2 U. Staber, *The structure of networks in industrial districts*, International Journal of Urban and Regional Research, 2001, Volume 25, Issue 3, pp. 537-552, apud. Luț Dina Maria, *op.cit.*, <http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/D.-Lut.pdf>, accesat la data de 19 decembrie 2013, ora 14.15.

3 R. Sternberg, *Regional Dimensions of Entrepreneurship*, Foundations and Trends in Entrepreneurship, vol. 5, no. 4, Hanover, 2009, pp. 211-340, apud. Luț Dina Maria, *op.cit.*, <http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/D.-Lut.pdf>, accesat la data de 19 decembrie 2013, ora 14.30.

4 Ministerul Economiei – Direcția Generală Politică Industrială și Competitivitate, *Ghid pentru implementarea în România a conceptului de cluster inovativ*, București, 2009, p. 7.

5 Alex Hoen, *Three variations on identifying clusters*, p.1, The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) National Innovation Systems: Workshops and Meetings of the Focus Group on Clusters, 8-9 May 2000, <http://www.oecd.org/sti/inno/2099308.pdf>, accesat la data de 20.12.2013, ora 18:00.

6 *Cluster inovative. Politici europene în domeniu*, <http://www.adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=BNTInformatiiUtile&eID=522>, accesat la data de 9 ianuarie.2014, ora 19:30.

7 Ministerul Economiei – Direcția Generală Politică Industrială și Competitivitate, *Ghid pentru implementarea în România a conceptului de cluster inovativ*, București, 2009,

p. 8, <http://www.inma-ita.ro/clustere/Ghid.pdf>, accesat la data de 9 ianuarie 2014, ora 18.50.

8 *Ibidem*, p. 8.

9 Luț Dina Maria, *op.cit.*, <http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/D.-Lut.pdf>, accesat la data de 22 decembrie 2013, ora 21.50.

10 *Cluster inovative. Politici europene în domeniu*, <http://www.adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=BNTInformatiiUtile&eID=522>, accesat la data de 22 decembrie 2013, ora 20.15.

11 *Avizul Consiliului Regiunilor privind clusterelor și politica de cluster*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0076:0082:RO:PDF>, accesat la data de 22 decembrie 2013, ora 19.55.

12 Ministerul Economiei – Direcția Generală Politică Industrială și Competitivitate, *Ghid pentru implementarea în România a conceptului de cluster inovativ*, București, 2009, p. 51, <http://www.inma-ita.ro/clustere/Ghid.pdf>, accesat la data de 9 ianuarie 2014, ora 19.20.

13 Informații privind Asociația Clusterelor din România pe site-ul <http://www.clustero.eu/asociatia-clusterelor-din-romania>.

14 www.business24.ro/companii/stiri-companii/sprijin-pentru-cluster-in-2014-se-lanseaza-o-platforma-dedicata-oamenilor-de-afaceri-1534790, accesat pe data de 20 decembrie 2013, ora 18.30

15 Carmen Iordache, Iuliana Ciochină, Mihaela Asandei, *Clusterelor – suport al creșterii competitivității activității turistice*, http://store.ectap.ro/articole/470_ro.pdf, accesat la data de 22 decembrie 2013, ora 20.50.

BIBLIOGRAFIE

Hoen Alex, *Three variations on identifying clusters*, The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) National Innovation Systems: Workshops and Meetings of the Focus Group on Clusters, 8-9 May 2000, Utrecht.

Ionescu Claudia, Toderaș Nicolae, *Politica de dezvoltare regională*, Editura Tritonic, București, 2007.

Ministerul Economiei – Direcția Generală Politică Industrială și Competitivitate, *Ghid pentru implementarea în România a conceptului de cluster inovativ*, București, 2009.

Daniel Coșniță, Andreea Baban, *Analiza situației privind clusterelor existente și potențiale din România*, București, 2012.

<http://www.quaestus.ro/wp-content/uploads/2012/03/D.-Lut.pdf>;

<http://www.adrcentru.ro/Detaliu.aspx?t=BNTInformatiiUtile&eID=52>

<http://www.oecd.org/sti/inno/2099308.pdf>

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:257:0076:0082:RO:PDF;>
www.business24.ro/companii/stiri-companii/sprijin-pentru-clustere-in-2014-se-lanseaza-o-platforma-dedicata-oamenilor-de-afaceri-1534790;
http://store.ectap.ro/articole/470_ro.pdf;
<http://www.clustero.eu/despre-clustere;>
<http://www.clusterobservatory.eu/index.html>
<http://www.clustero.eu/asociatia-clusterelor-din-romania>

SITUAȚIA POLITICĂ A STATELOR DIN EUROPA DE EST LA SFÂRȘITUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

THE POLITICAL STATUS OF THE EASTERN EUROPEAN STATES AT THE END OF WORLD WAR II

Cpt.lect.univ. Andi Mihail BĂNCILĂ*

Instaurarea comunismului în statele Europei de Est a fost rezultatul direct al negocierilor dintre învingători la finalul celui de-al Doilea Război Mondial. Chiar dacă Occidentul consimțise, în mod tacit, la instalarea unor regimuri promoscovite într-o parte importantă a statelor est europene, sovieticii s-au considerat în drept de a prelua și teritoriile asupra cărora se convenise un regim de administrare duală, ocupate în timpul războiului de către Armata Roșie. Mai mult, chiar și în statele unde aveau control total au avut de înfruntat probleme pe care nu le putuseră anticipa inițial. Toate aceste elemente au constituit premisele necesare elaborării unui plan foarte bine pus la punct de preluare a întregului spațiu aflat în acel moment sub ocupație militară sovietică.

The establishment of communism in the Eastern European states was the immediate result of the negotiations between the winners at the end of World War II. Even if the West tacitly agreed to the establishment of some Pro-Moscow regimes in the main Eastern European States, the Soviets also considered themselves entitled to take possession of those territories under dual administration, occupied by the Red Army during the war. Furthermore, even in those states where they had total control, they had to face various issues they couldn't have anticipated in advance. All these necessary elements made up the premises that led to the working-out of a clear-cut plan of taking-over the whole area which at that time was under Soviet Military occupation.

Cuvinte-cheie: URSS; comunism; Armata Roșie; cel de-al Doilea Război Mondial; Europa de Est.

Keywords: USSR; communism; Red Army; World War II; Eastern Europe.

Ieșirea României din război, din postura de stat aliat Axei, a complicat planurile sovietice care vizau ocuparea militară a țării și nu atragerea ei într-o coaliție antifascistă. Cu toate că re poziționarea strategică a României a fost salutăată cu respect de presa occidentală, John Erickson, specialist în problemele Europei de sud-est, scria într-unul dintre materialele sale: „Actul de la 23 august 1944 a schimbat radical situația strategică în Europa de sud-est și s-a dovedit a fi una dintre zilele decisive ale întregului război”¹. URSS a tăragănat recunoașterea *de facto* a noii realități până în data de 27 august 1944. Solicitarea întreruperii ostilităților militare cu URSS și întoarcerea armelor contra foștilor aliați a permis armatei sovietice să ocupe o mare parte din teritoriul românesc fără să tragă un singur foc. În conformitate cu precizările venite de la Kremlin, armistițiul privind încetarea ostilităților a fost semnat abia pe 12 septembrie 1944, intervalul de

timp scurs efectiv de la stoparea ostilităților și până la recunoașterea *de facto* a noii situații a permis sovieticilor să ocupe militar aproape tot teritoriul românesc².

Înaintarea Armatei Roșii a permis membrilor PCR atât a celor din țară, cât și a celor veniți de la Moscova, sub protecția militarilor sovietici, să accedă la putere. Conform directivei NKVD-ului din 2 iunie 1947, se trasau sarcini clare privind sovietizarea zonelor ocupate de către armata URSS. Documentul oferea precizări clare în vederea aplicării unor măsuri pentru preluarea efectivă a puterii la nivelul întregii zone de ocupație sovietică din Europa. Instrucțiunea cuprindea 45 de puncte general valabile pentru toate statele ocupate, dintre care cele mai importante erau: promovarea în toate structurile statului a unor „indivizi de nădejde” cu care să se poată colabora ulterior, reducerea salariilor personalului din sectorul administrației de stat, mai puțin a celor din domeniul minier și al organelor de securitate și distrugerea economică a micilor proprietari de pământ pentru forțarea colectivizării agriculturii. Se mai intenționa scăderea puterii

*Academia Tehnică Militară
e-mail: bancila.andi@gmail.com

sindicatelor pentru a preveni posibilele mișcări de protest și discreditarea funcționarilor autohtoni care ocupau funcții de conducere pentru a se forța eliminarea lor. Instaurarea unui regim strict al armelor și al muniției, inclusiv și pentru armată care urma să justifice până la ultimul cartuș constituiau alte câteva elemente foarte importante ale strategiei de sovietizare a României. Persoanele considerate a fi periculoase, care făceau parte din administrația publică, partidele istorice, profesori cu renume, urmau a fi înlocuiți treptat cu indivizi din categorii sociale defavorizate, dornici de parvenire, dar cu ambiții reduse în ceea ce privește pregătirea profesională³.

Formarea „glacisului” sovietic în Europa de Est reprezenta o consecință directă a negocierilor purtate între sovietici și aliații anglo-americani pe parcursul desfășurării războiului. Părțile implicate în discuții au luat în calcul două variante: satelitizarea sau sovietizarea acestor state. Prima variantă ar fi presupus ca aceste țări să-și construiască propriul sistem politico-economic în baza voinței liber exprimate a propriilor cetățeni, însă, în plan extern, să nu întreprindă nicio acțiune care ar fi dăunat intereselor sovietice. Se pare că acest model a fost ulterior aplicat doar în Finlanda. Cea de-a doua variantă presupunea ample modificări în structura politică și economică, care, în final, ar fi determinat adoptarea modelului de guvernare al URSS.⁴

Pentru a cosmetiza momentul instaurării comunismului în estul Europei, sovieticii au abordat tactica utilizării în mod simbolic a unor divizii de soldați prizonieri din statele ocupate care reveneau „în mod voluntar” în țările lor pentru a susține regimurile comuniste instalate aici. Tactica introducerii de forțe militare instruite în URSS a fost utilizată în Polonia, Cehoslovacia și România, iar pentru Bulgaria și Ungaria au participat membrii din grupările paramilitare care luptaseră în spatele frontului împotriva forțelor fasciste. Imediat după momentul 23 august 1944, în România au fost trimise două divizii formate din prizonierii de război români din URSS. Prima divizie formată încă din februarie 1944 și pregătită pentru a lupta împotriva foștilor camarazi a fost denumită, generic, „Tudor Vladimirescu”. Conducerea ei a fost încredințată locotenent-colonelului Nicolaie Cambrea, avansat ulterior până la gradul de general de brigadă. Unitatea s-a reintegrat în structurile armatei române în august 1945, cu misiunea expresă de a sprijini mișcările comuniștilor români care încercau să preia puterea. Cea de-a doua divizie, denumită „Horia, Cloșca și Crișan”, sub comanda

generalului Mihail Lascăr, a luat ființă pe 12 aprilie 1945, primind aceleași misiuni de luptă ca și divizia „Tudor Vladimirescu”⁵. Armata noului stat polonez s-a format în jurul nucleului trupelor din Berlin și a armatei populare, formată din comuniștii polonezi. Ceva mai echilibrată a fost situația în cazul noii armate cehoslovace care s-a format din 7.000 de militari veniți din Marea Britanie și aproximativ 20.000 proveniți din URSS⁶. Singurele două state care nu avuseseră nevoie de sprijinul armatei sovietice pentru instaurarea partidelor comuniste la guvernare fuseseră Iugoslavia și Albania, care beneficiaseră de sprijin militar din partea propriilor grupări de partizani, creându-se astfel un nivel sporit de legitimitate, lucru care nu a fost deloc pe placul Moscovei⁷.

Instaurarea comunismului în Europa de Est nu a fost doar o consecință a negocierilor privind departajarea sferelor de influență, implicațiile sale fiind mult mai profunde. Fiind foarte atenți la situația din Orientul Mijlociu și din zona Mediteranei de Est, spațiu de care britanicii erau foarte strâns legați din perspectiva controlului canalului de Suez, o delegație sub conducerea lui Winston Churchill s-a deplasat în octombrie 1944, la Moscova. Chiar dacă, inițial, nu a beneficiat de sprijinul partenerului american, care era foarte reticent la orice formulă de negociere separată cu Moscova, Churchill a obținut, în 15 iulie 1944, acordul de principiu al președintelui Roosevelt care a aprobat semnarea unei convenții a cărei valabilitate să nu depășească 3 luni⁸. Premierul britanic i-a solicitat lui Stalin să reglementeze, de comun acord, chestiunile ce țineau de interesele celor doi actori în zona Balcanilor: „Haideți să reglementăm afacerile noastre în Balcani. Armatele dumneavoastră sunt în România și Ungaria. Noi avem acolo interese, misiuni și agenți. Să nu ne ciocnim pentru lucruri mărunte. În ceea ce privește Anglia și Rusia, ce ați spune de o predominare pentru dumneavoastră de nouăzeci la sută în România, iar noi să avem nouăzeci la sută în privința Greciei și fiecare câte cincizeci-cincizeci în Iugoslavia⁹”. În fapt, aliații au fost obligați doar să ia la cunoștință despre noul statut al teritoriului, care, în acel moment, se afla sub controlul armatelor sovietice.

Conștientizând faptul că Stalin nu era dispus să facă niciun fel de concesii în această privință, Churchill a încercat să instituie un cadru legal care să permită organizarea de alegeri libere. La propunerea sa, puterile învingătoare, printre care și Uniunea Sovietică, au semnat documentul intitulat „Declarație asupra Europei eliberate”, prin care se

dădeau garanții cu privire la recunoașterea voinței populare în ceea ce privește organizarea politică a propriilor state¹⁰. În viziunea sovieticilor, modelul de organizare a statelor aflate sub ocupația lor presupunea păstrarea formală a identității juridice, însă, prin intermediul consilierilor trimiși aici, s-a exercitat un control strict în toate domeniile vieții sociale. În anul 1945, în cadrul unei discuții purtate cu Harry Lloyd Hopkins, consilier al președintelui Roosevelt, Stalin își afirmase interesul pentru Polonia doar la stadiul de a avea acolo un guvern prieten, fără a fi neapărat unul comunist¹¹. Cu toate acestea, el a declanșat operația de preluare totală a puterii și în Polonia, fără a ține cont de înțelegerile avute anterior cu aliații. Fără a ține cont de faptul că, în toamna anului 1940, guvernul URSS recunoscuse legitimitatea membrilor guvernului polonez aflat în exil la Londra, pe 22 iunie 1944, ei vor instala la Varșovia un guvern credincios lor. Puterea în teritoriul proaspăt eliberat de către Armata Roșie fusese predată Comitetului Polonez pentru Renaștere Națională, format pe teritoriul URSS¹². Prin semnarea Tratatului de pace de la Paris din februarie 1947, URSS impunea același cadru de funcționare internă atât statelor considerate învinse, printre care se regăsea și România, precum și celor care fuseseră victime ale ocupației naziste, realizând în acest fel o uniformizare de conduită în plan extern.

URSS a considerat, încă din momentul declanșării negocierilor ce aveau să stabilească situația postbelică a Europei, că le este impetuos necesară crearea unui cordon sanitar față de Europa Occidentală. Faptul era, de altfel, recunoscut și de către aliații britanici, care se declarau de acord ca URSS să beneficieze de un „glacis strategic un brâu de securitate alcătuit din state mai mult sau mai puțin clientelare, cu o politică aflată în acord cu interesele Uniunii Sovietice.”¹³ Sovieticii aveau mai multe motive să își dorească realizarea glacisului, ei simțindu-se în mod direct amenințați de un posibil atac armat din câmpiile Poloniei și Cehoslovaciei, așa cum procedase și Hitler. Churchill se declarase de acord cu principiul și consimțise la formarea coridorului dorit de sovietici. Un al doilea motiv avut în vedere de către Stalin, în momentul desfășurării negocierilor cu aliații, era ca, prin prezența forțelor militare sovietice în Europa Centrală și de Est, să prevină declanșarea unor conflicte între statele acestui spațiu, în care cu atâta ușurință se declanșaseră ambele războaie mondiale. URSS își justifica prezența militară și pe teritoriul Cehoslovaciei, și pe cel al Poloniei, state

care, în cadrul negocierilor, avuseseră un statut privilegiat, ca urmare a faptului că cei doi vecini avuseseră o politică agresivă la adresa statului sovietic și puteau prezenta un grad ridicat de risc.¹⁴ Un al treilea motiv prin care se justifica prezența militară îl constituia faptul că statele slave din partea centrală a Europei – Cehoslovacia și Polonia –, au exercitat, de-a lungul timpului, o influență foarte puternică asupra intelectualității rusești, lucrul acesta fiind privit ca o amenințare directă la adresa statului sovietic.

Stalin a luat în calcul și posibilitatea ca socialismul dezvoltat în cadrul cordonului sanitar să poată diminua efectul pe care ideile occidentale l-ar fi putut avea asupra sistemului socialist sovietic, dacă s-ar fi putut găsi în contact direct. Această zonă a Europei de Est în mod sigur se putea constitui ca un filtru al ideilor prea liberale emenate de către filozofii occidentali care ar fi putut ajunge în contact direct cu populația sovietică. Contactul direct al cetățenilor sovietici cu Occidentul putea crea un laborator în care să fie aplicate, într-o primă fază, anumite teorii, care, ulterior, în cazul în care se dovedeau viabile, puteau fi exportate și în URSS¹⁵. Poate cea mai importantă dintre cauzele avute în vedere de Stalin în momentul creării Europei de Est a fost necesitatea justificării în plan internațional a regimului sovietic. Prin cooptarea statelor amplasate geografic aici, multe dintre ele „semifeudale și doar parțial dezvoltate economic” se urmărea a se justifica, în fața statelor lumii a treia, posibilitatea trecerii direct la socialism, fără a se mai încadra în perioada „capitalismului burghez”.

Instaurarea regimurilor comuniste în statele aflate sub ocupația Armatei Roșii poate fi urmărită din perspectiva modificărilor survenite în alcătuirea guvernelor acestor țări. Hugh Seton-Watson clasifică acest proces în trei etape distincte: formarea unor coaliții democratice, în care comuniștii sunt dispuși să coopereze cu partidele tradiționale, organizarea unor formațiuni fictive formate din partide marionetă, conduse din umbră de partidele comuniste, și instaurarea *de facto* a regimurilor comuniste, fără a se mai ține cont de poziția democrațiilor occidentale¹⁶.

Cu toate că, prin semnarea Tratatului de pace, URSS recunoscuse suveranitatea teritorială a noilor democrații populare, în epocă au fost vehiculate idei care propuneau transformarea lor în republici sovietice. Cel care s-a opus unei astfel de inițiative a fost tocmai Stalin, care a conștientizat că, prin încorporarea acestor teritorii, ar fi creat o serie întreagă de probleme. Exceptând pierderea

avantajului conferit de crearea unei zone-tampon, el a conștientizat că anumite state aveau un nivel de trai superior celui din Uniunea Sovietică și dispuneau de o administrație publică mult mai bine pusă la punct, lucruri care ar fi generat nemulțumiri în propria țară.¹⁷ În paralel cu ideea anexării de către sovietici a statelor din Europa de Est au circulat și o serie de idei care presupuneau organizarea federală a acestora. Unul dintre proiecte relua o idee mai veche de a se realiza o federație a slavilor sudici, prin unificarea teritoriilor Bulgariei cu ale Iugoslaviei, iar un al doilea proiect viza crearea unei uniuni între România și Ungaria. Propunerea creării uniunii slavilor sudici este avansată în aprilie 1944 când conducătorul Partidului Muncitoresc Bulgar, Gheorghe Dimitrov, într-o scrisoare adresată lui Stalin îi menționa că acest lucru ar contribui la menținerea unui echilibru în Peninsula Balcanică. Stalin refuză pentru moment inițiativa liderului bulgar pentru a nu stârni suspiciuni în ochii aliaților occidentali¹⁸. Conducătorul iugoslav Iosif Broz Tito avea propria versiune de organizare postbelică a Peninsulei Balcanice care ar fi permis transformarea Balcanilor într-o zonă a „popoarelor libere“. Ideea sa era susținută și de Bulgaria, care propunea României, în iulie 1947, participarea alături de celelalte state comuniste est-europene, la care putea adera și Grecia, la formarea unei uniuni vamale. Inițiativa a fost stopată la ordinul Moscovei, care vedea România ca pe un posibil intrus într-o astfel de uniune, aceeași soartă fiind rezervată și Albaniei, căreia i s-ar fi permis o aderare ulterioară la spațiul comun ce urma a fi realizat. Planul este abandonat definitiv ca urmare a morții subite a inițiatorului său, liderul comunist bulgar Dimitrov, și a producerii rupturii politico-ideologice dintre Moscova și Belgrad.¹⁹

Într-un document de arhivă american, redactat pe 14 septembrie 1949, expansiunea sovietică în statele Europei Centrale și de Est era catalogată a nu se încadra ca tipologie în modelul promovat de internaționala socialistă. Cu excepția Cehoslovaciei, care avea o lungă tradiție industrială și o clasă muncitoare formată, niciunul dintre celelalte state ocupate de armata sovietică nu era pregătit, din punct de vedere social, pentru o asemenea transformare.²⁰ SUA împărtășea aceeași idee cu partea sovietică, referitoare la locul pe care statul național urma să îl ocupe în noul sistem internațional, acesta urmând să devină o simplă componentă a celor două blocuri politico-ideologice, pierzându-și astfel poziția dominantă în cadrul sistemului.²¹

Asemenea predecesorului său, Iosif Vissarionovici Stalin, a fost de acord cu crearea unui adevărat cult pentru propria persoană care, cumulat cu o barbară represiune, a generat o acceptare tacită din partea cercetătorilor din diferite domenii ale societății. Perpetuarea acestei cutume, a încrederii oarbe în personalitatea liderului suprem, avea la bază dorința menținerii liniștii și stabilității în interiorul lumii comuniste, teamă justificată din cauza deselor schimbări din politica URSS²². Într-o proporție de aproape 100%, cercetători aparținând tuturor domeniilor vieții sociale au ales să își prezinte rodul activității lor din perspectiva operelor marelui conducător. Domeniul economic nu a făcut nici el excepție, iar autori precum M. Horoviț²³ își argumentau o parte dintre idei citând din opera lui Stalin. Una dintre ele trebuia să evidențieze rolul pozitiv pe care statele dezvoltate din blocul socialist – și, în special, Uniunea Sovietică – l-au avut în crearea premiselor necesare creșterii economice în statele de democrație populară mai puțin dezvoltate: „Fără acest ajutor nu se poate organiza conviețuirea pașnică și colaborarea frățească dintre oamenii muncii din diferite națiuni și naționalități într-o economie mondială unică care sunt atât de necesare pentru triumful definitiv al socialismului“²⁴.

Singurul motiv pentru care URSS consimțea să facă această mișcare era, în concepția autorilor articolului, care îl citau pe Stalin: „Obținerea unui avânt economic general“. Drept urmare, statul sovietic a consimțit să renunțe la o parte a datoriei de război pe care România trebuia să o achite pentru a diminua din pagubele produse în timpul războiului de „invazia armatelor antonesciene“. Astfel, conform celor consemnate în anul 1945, URSS renunțase la jumătate din sumă pentru ca, în momentul în care țara noastră „alesese drumul socialismului“, să mai renunțe la încă jumătate din ceea ce mai rămăsese.²⁵

SUA face și o analiză a principalilor factori, prin intermediul cărora URSS dorea să câștige popularitate în statele ocupate. Ei reluasera o serie de concepte mai vechi din perioada țaristă, precum ideea panslavismului, fobia comună împotriva militarismului german și, chiar dacă este greu de crezut, conceptul de unitate creștin-ortodoxă a statelor din Balcani. Exceptând acești factori, sovieticii mai beneficiau și de o serie de elemente de strictă actualitate, cu ajutorul cărora puteau exercita o influență covârșitoare în vederea instaurării regimurilor comuniste. Prezența armatelor sovietice constituia factorul decisiv în tranșarea problemei. Prin intermediul forței, aceștia preluseră controlul

întregii mass-media, precum și a economiei statelor satelit pe care o aserviseră cu ajutorul conceptului de întreprinderi mixte²⁶.

Analizând mai atent factorii pe care își construiseră puterea sovieticii, americanii ajunseseră la concluzia că este doar o chestiune de timp până la dezintegrarea întregului sistem. Ei nu creditaseră cu niciun fel de șanse de reușită inițiativa strategică, analiza lor raportându-se la fiecare dintre factorii menționați. Panslavismul părea o absurditate, în condițiile în care ideea avea relevanță doar pentru Bulgaria, Iugoslavia – celălalt mare stat slav din Balcani – neregăsindu-se, în mod direct, sub control sovietic, iar celelalte state slave din Europa Centrală aparținând unui alt palier cultural. Prezența armatelor sovietice, care aveau drept scop „descurajarea renașterii militarismului german“, pentru state ca România și Polonia, nu puteau decât să răscolească antagonismele deja existente, ca urmare a nenumăratelor ocupații militare ale teritoriului acestora. Promovarea ideologiei comuniste și mitului fericirii în patria internațională a muncitorimii erau două concepte mult prea slab reprezentate în mentalul colectiv pentru a putea fi constituite sub formă de atu, ele provocând, mai degrabă, reacții de tip anticolonial²⁷.

Existența în cadrul blocului comunist a două state care nu împărțeau în proporție de 100% punctul de vedere dictat de la Kremlin, constituia, în viziunea lui Stalin, un potențial pericol în vederea destabilizării partidelor comuniste, inclusiv a partidelor comuniste republicane din interiorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (PCUS), care ar fi putut să-și dorească un grad mai mare de autonomie. Ca urmare a acestui fapt, Stalin a inițiat o acțiune de încorsetare a tuturor liderilor comuniști, înlocuind o mare parte dintre liderii autohtoni cu persoane „de încredere“, pregătite în URSS, care erau mult mai mult dependenți de armata sovietică decât liderii comuniști autohtoni.²⁸

Noul sistem politico-economic ce se intenționa a fi implementat constituia un element rezultat în urma aplicării teoriei marxiste a imperialismului. Aceasta, la rândul ei, era o consecință a aplicării învățămintelor leniniste asupra metodelor de studiu ale dezvoltării politice și economice. Contribuția lui Lenin era urmarea verificării teoriilor marxiste în rezultatele înregistrate în urma desfășurării Primului Război Mondial, luând în calcul toate consecințele sale. În lucrarea sa, „Imperialismul, cel mai înalt stadiu al capitalismului“²⁹, Lenin anticipează producerea rupturii ideologice și segregarea lumii secolului XX în imperii care își vor constitui sfere de influență economică³⁰.

Ideea primordială de la care s-a plecat în construirea socialismului a fost că, printr-un control total al a întregii societăți, a mijloacelor de producție, se va putea realiza o redistribuire echitabilă a bunăstării astfel obținute. Pentru a se putea materializa conceptul, era nevoie de un singur lucru: puterea statului trebuia să crească în așa fel încât să poată exercita un control absolut asupra întregii societăți, statul urmând să devină unicul actor, omniprezent, deținător al tuturor competențelor organizaționale și, totodată, unicul legiuitor, cu interferențe adânci inclusiv în viața privată a propriilor cetățeni³¹. Avantajele pe care primii teoreticieni le-au gândit pentru o astfel de societate constau, în principal, în faptul că, din postura de actor impersonal, statul nu va încuraja obținerea unor avantaje personale pentru proprii cetățeni, iar cooperarea va înlocui treptat competiția, cetățenii nemaifiind interesați să acumuleze. Rezultatele muncii depuse, indiferent de valoarea produsă, se vor reflecta în bunăstarea generală, ea fiind împărțită în funcție de necesitățile indivizilor.

Implementarea idealurilor „mărețe“ s-a dovedit a fi mai grea decât se așteptase, iar, în final, totul a eșuat fără niciun drept de apel. Munca prestată de către individ, indiferent dacă era angrenat într-o întreprindere cu capital de stat sau privat, se desfășura în același mod, singura diferență constând în formarea echipei manageriale. Chiar și în fabricile și uzinele „proprietate a întregului popor“, statutul angajaților rămăsese același, nediferențind efectele schimbării. În ceea ce privește factorul decizional, teoreticienii comuniști își exprimaseră dezacordul cu privire la concentrarea puterii în mâinile unui număr restrâns de persoane care, în acest mod, puteau dispune de destinele celorlalți. Schimbările așteptate de cei angrenați în producție față de schimbarea de regim nu au fost în măsură să producă satisfacție, deoarece sistemul de management capitalist a fost doar înlocuit de un sistem birocratic foarte puțin funcțional.³²

Propagarea comunismului în Europa de Est, exceptând Cehoslovacia și Germania de Est, nu reprezenta o consecință directă a legilor marxiste privind dezvoltarea statelor, ci era o consecință directă a intervenției militare a armatei sovietice. În situația dată, URSS s-a constituit, până la declanșarea divergențelor cu China, în rolul de campion al statelor care suferiseră abuzurile exploatarei capitaliste și mai puțin în postura de lider al proletariatului mondial, fiind lipsit de o tradiție industrială, cea mai mare parte a proletariatului aflându-se în afara sferei de influență sovietică.

Stalin este considerat principalul vinovat pentru eșecul mișcării internaționaliste mondiale, datorită modului în care a coordonat exportul de ideologie marxist-leninistă, care nu a fost corect direcționată spre spațiul în care se putea dezvolta. El se face vinovat de crearea unei prăpăstii adânci între spațiul urban și lumea rurală, consecință directă a promovării noului tip de naționalism rus. O a doua eroare care se poate imputa lui Stalin o constituie faptul că transformarea socialistă a statelor neindustrializate s-a desfășurat în baza unor planuri centralizate neconforme cu realitatea din teren, care, în locul unei industrializări a acestor spații, a promovat o formă de burocrație tehnocratică militaristă, coordonată prin intermediul serviciilor secrete³³.

La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Statele Unite se regăseau într-o poziție de invidiat, deținând aproape jumătate din PIB-ul mondial,³⁴ marea majoritate a resurselor de hrană și aproape toate resursele financiare globale, dolarul american fiind singura valută care își păstrase intactă credibilitatea la nivel internațional. Mai mult decât atât, SUA dețineau peste 80% din rezervele mondiale de aur. Finalul războiului a regăsit armata americană distribuită în majoritatea colțurilor planetei, permițând astfel SUA să realizeze o rețea uriașă de baze militare.

După înfrângerea principalilor candidați reali la supremația mondială, Germania Nazistă și Japonia Imperialistă, singurul stat, care, cel puțin teoretic, putea să mai reprezinte o contrapondere a puterii militare americane, era URSS care controla militar țările Europei Centrale și de Est. Din punct de vedere economic, statul sovietic era foarte departe de nivelul la care se regăseau americanii, economia sovietică reprezentând doar 25% din cea americană, lăsând, astfel, foarte puține șanse reale de reușită.³⁵ Și din punct de vedere militar, americanii dețineau supremația în cel puțin cinci sectoare critice: supremație navală, aeriană, supremație datorată capacităților militare și economice ale aliaților, precum și secretul fabricării bombei cu fisiune nucleară și tehnologia termonucleară³⁶.

De partea cealaltă, URSS deținea o serie de avantaje, cel puțin în raport cu puterile Europei Occidentale. Odată cu dispariția Germaniei naziste nu mai exista pe continent nici o altă superputere militară capabilă să i se poată opune, având, din acest punct de vedere, acces direct spre inima Europei. Un al doilea avantaj major îl reprezenta starea precară a tuturor economiilor europene, lucru care făcea ușor accesibil transferul de ideologie comunistă privind refacerea economică într-un

sistem centralizat, unde statul putea influența direct direcția de dezvoltare³⁷.

Conform principiului raționalității, specialiștii în relații politice internaționale ai SUA analizaseră îndelung posibilitățile reale de a putea îndepărta influența imperiului sovietic în Europa de Est. Au fost luate în calcul mai multe variante, astfel: cele două variante luate în calcul presupuneau aplicarea unor măsuri diametral opuse. Prima variantă presupunea realizarea schimbării printr-o acțiune violentă, în timp ce a doua variantă luată în calcul avea, ca element principal, câștigarea bunăvoinței guvernelor din statele satelit ale Moscovei, chiar și în condițiile în care ele ar fi rămas formate din membrii partidului comunist. Probabilitatea ca a doua variantă să fie aplicată cu ușurință era redusă, în special ca urmare a diferențelor de ordin cultural. Excepțând Cehoslovacia, niciuna dintre țări nu avea, în mod real, experiența unei guvernări democratice de tip occidental. Pe 6 martie 1946, într-un discurs susținut la Fulton în SUA, Churchill declara, plin de îngrijorare: „De la Stettin, la Marea Baltică, până la Trieste, la Marea Adriatică, o cortină de fier a coborât de-a curmezișul continentului“. Prin intermediul acestei sintagme, premierul britanic atrăgea atenția că în statele Europei Centrale și de Est nu se mai poate vorbi despre regimuri democratice aflate la conducere. Singurul stat care în viziunea lui mai putea fi salvat era tocmai Cehoslovacia: „Adevărata democrație nu mai există în Europa Centrală, cu excepția Cehoslovaciei“³⁸. Mai mult decât atât, forțele politice antitotalitariste erau reduse, din punct de vedere numeric, și erau foarte fragmentate, niciuna dintre ele neavând tăria de a prelua puterea chiar și în cazul unei intervenții militare din afară. În cazul ipotetic în care o astfel de intervenție militară, cu susținere din afară, ar fi avut câștig de cauză într-unul dintre statele satelit, americanii luau în calcul costurile ulterioare, politice și militare, pe care ar fi trebuit să le suporte³⁹.

Raportându-se la toate aspectele, autoritățile americane au ajuns la concluzia că cea mai la îndemână soluție ar fi fost încurajarea unor mișcări în interiorul blocului comunist, capabile să provoace unele schimbări, chiar și de suprafață, pentru început. Se urmărea eliminarea tradițiilor totalitare din mentalul colectiv al popoarelor est-europene și mai ales al liderilor acestora. Sprijinul pe care SUA intenționau să-l acorde unor astfel de acțiuni ar fi fost unul indirect, ei nedorind să strice relațiile cu Moscova și nici să își asume responsabilitatea unor eventuale eșecuri, în așa fel încât acțiunile inițiate de guvernele statelor de democrație populară să

fie percepute de către sovietici drept tentative de reformă⁴⁰.

O a treia variantă luată în calcul era atacarea, în plan ideologic, a doctrinei marxist-leniniste de internaționalizare a societății comuniste, opunându-i mai vechea doctrină „naționalistă“. Pentru a putea contracara puternica influență a forțelor militare sovietice, americanii luaseră în calcul executarea unor atacuri indirecte coordonate prin structurile ONU, lucru pe care chiar l-au materializat ulterior în momentul intervenției sovietice din Ungaria⁴¹. Totuși, conform documentului citat, cea mai la îndemână variantă prin care putea fi atacată Uniunea Sovietică rămânea dezorganizarea CAER-ului. Un atac bine orchestrat în zona economicului făcea foarte vulnerabile celelalte sectoare importante de activitate, în speță politicul, domeniul militar și cel cultural⁴². Se pare că strategia lor și-a putut găsi materializarea în acțiunile de respingere antiintegrare economică pe care România le-a inițiat în anii '60.

NOTE:

1 Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane*, Editura Iconica, București, 1993, p. 13.

2 Ioan Scurtu, *Statutul internațional al României în perioada 23 august 1944-februarie 1946, în Istoria românilor de la Carol I la Nicolae Ceaușescu. Culegere de studii*, Editura Mica Valahie, București, 2011, p. 189; Gheorghe Buzatu, *Românii sub cizma sovietică*, Dosarele Istoriei, nr. 3/1996, p. 6.

3 Gheorghe Buzatu, *op.cit.*, p. 7.

4 Laurențiu Constantiniu, *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, Editura Corint, București, 2010, pp. 214-215.

5 George Manu, *În spatele Cortinei de Fier. România sub ocupație rusească*, Editura Mica Valahie, București, 2011, pp. 314-315.

6 Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 24.

7 Christopher D. Jones, *Soviet Influence in Eastern Europe. Political Autonomy and the Warsaw Pact*, Praeger Publisher, New York, 1981, p. 5.

8 Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *op.cit.*, p. 13.

9 *Ibidem*, pp. 8-9.

10 Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, Editura Alfa, București, 2000, p. 269.

11 Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura Bic ALL, București, 2003, p. 390.

12 Cosmin Popa, *Nașterea Imperiului. URSS și primele crize intercomuniste 1945-1953*, Editura Fundația Pro, București, 2002, pp. 56-57.

13 Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *op.cit.*, p. 10.

14 În perioada războiului civil din Rusia, primul președinte cehoslovac, Tomáš Masaryk, a acordat un puternic sprijin militar adversarilor bolșevicilor, menșevicii. Polonia era considerată ca prezentând un grad mare de risc ca urmare a faptului că la începutul anilor '20 armata poloneză a întreprins numeroase acțiuni ostile împotriva tânărului stat sovietic; vezi Karen Dawisha, *Eastern Europe, Gorbachev and Reform: The Great Challenge*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, p. 18.

15 Karen Dawisha, *op.cit.*, p. 20; Zvi Y. Gitelman, *The Diffusion of Political Innovation from Eastern Europe to the Soviet Union*, Sage Publications, Beverly Hills, 1972.

16 Laurențiu Constantiniu, *op.cit.*, pp. 212-213.

17 Peter Calvocoressi, *op.cit.*, p. 273.

18 Cosmin Popa, *op. cit.*, p. 91.

19 Peter Calvocoressi, *op.cit.*, p. 274.

20 Thomas H. Etzold, John Lewis Gaddis (ed.), *Containment: Documents on American Policy and Strategy, 1945-1950*, Columbia University Press, New York, 1978, p. 212; *United States Policy Toward the Soviet Satellite States in Eastern Europe*, 14 septembrie 1949, NSC 58, Records of the National Security Council on Deposit in the Modern Military Records Branch, National Archives, Washington DC.

21 *Ibidem*.

22 Cosmin Popa, *Nașterea Imperiului. URSS și primele crize intercomuniste 1945-1953*, Editura Fundația Pro, București, 2002, p. 30.

23 M. Horoviț, *Relațiile de colaborare și ajutor reciproc dintre URSS și celelalte țări din lagărul democrat*, Probleme economice, nr. 2/1954, p. 64.

24 I. V. Stalin, *Opere*, vol. 5, Editura Partidului Muncitoresc Român, 1950, p. 60.

25 *Ibidem*, p. 18.

26 Thomas H. Etzold, John Lewis Gaddis (ed.), *Containment: Documents on American Policy and Strategy, 1945-1950*, Columbia University Press, New York, 1978, p. 212; *United States Policy Toward the Soviet Satellite States in Eastern Europe*, 14 septembrie 1949, NSC 58, Records of the National Security Council on Deposit in the Modern Military Records Branch, National Archives, Washington DC., p. 215.

27 *Ibidem*, p. 216.

28 Christopher D. Jones, *Soviet Influence in Eastern Europe. Political Autonomy and the Warsaw Pact*, Praeger Publisher, New York, 1981, p. 6.

29 Lucrare editată în anul 1916 și supusă cenzurii guvernării țariste. Lenin va rescrie anumite părți ale acestui material în anul 1920, încercând să prezinte o imagine a sistemului capitalist mondial în relațiile internaționale la începutul secolului XX, în debutul „primului război imperialist de tip nou“.

BIBLIOGRAFIE

- 30 Roger Owen, Bob Sutcliffe, *Studies in the Theory of Imperialism*, 6th Edition, Longman Group, Ltd., Lancashire, 1980, p. 28.
- 31 Evan Luard, *Socialism without the State*, The Macmillan Press Ltd., London, 1979, p. 29.
- 32 *Ibidem*, p. 110.
- 33 Roger Owen, Bob Sutcliffe, *op.cit.*, p. 61.
- 34 În anul 1949 PIB-ul pe cap de locuitor la nivelul primelor trei puteri postbelice se prezenta astfel: SUA – 1453 dolari, Marea Britanie – 773 dolari, iar URSS – doar 308 dolari, pentru fiecare locuitor. Datele sunt menționate în articolul lui Donald White, *The Nature of World Power in American History: An Evaluation at the End of the World War II*, *Diplomatic History*, vol. 11, nr. 3, iulie 1987.
- 35 Michael Cox, *From the Truman Doctrine to the Second Superpower Detent: The Rise and the Fall of the Cold War*, *Journal of Peace Research*, vol. 27, nr. 1, februarie 1990, p. 27, www.jstore.org/stable/423773
- 36 Joseph M. Jones, *The Fifteen Weeks*, Harcourt, Brace and World, New York, 1955, pp. 156-157.
- 37 Michael Cox, *op. cit.*, p. 28.
- 38 Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Editura Polirom, Iași, 1998, pp. 29-30.
- 39 Thomas H. Etzold, John Lewis Gaddis (ed.), *op.cit.*, p. 219.
- 40 *Ibidem*, p. 220.
- 41 *Puterile occidentale ar vrea să folosească ONU pentru a se amesteca în treburile interne ale Ungariei; Discutarea la ONU a evoluției situației din Ungaria o încălcare grosolană a Cartei ONU; Discutarea așa-numitei „problem ungare” exprimă dorința reacțiunii internaționale de a sprijini elementele contrarevoluționare din Ungaria; D. T. Șepilov, ONU nu are dreptul să se amestece în treburile interne ale Ungariei; A. Cernea, O rezoluție potrivnică intereselor păcii și prestigiului ONU. Articole preluate din ziarul Scântea din anul 1956, din perioada desfășurării Revoluției maghiare. Presa românească urmărea fidel punctul de vedere al Moscovei și reda în întregime materiale dezbătute în cadrul ONU, acuzând SUA și aliații săi occidentali de amestec în treburile interne ale statelor de democrație populară. Conform documentului citat se pare că acuzațiile privind imixtiunile interne voite ale statelor occidentale erau cât se poate de reale iar Moscova, cel puțin, putea să aibă ideea despre existența unui astfel de plan pe care dorea, prin toate mijloacele avute la dispoziție, să-l înăbușe.*
- 42 Thomas H. Etzold, John Lewis Gaddis (ed.), *op. cit.*, p. 221.
- Buzatu Gheorghe, *Românii sub cizma sovietică*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 3/1996.
- Calvocoressi Peter, *Politica mondială după 1945*, Editura Alfa, București, 2000.
- Chiper Ioan, Constantiniu Florin, Pop Adrian, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane*, Editura Iconica, București, 1993.
- Constantiniu Laurențiu, *Uniunea Sovietică între obsesia securității și insecurității*, Editura Corint, București, 2010.
- Cocs Michael, *From the Truman Doctrine to the Second superpower detent: The Rise and the fall of the cold War*, *Journal of peace research*, vol. 27, nr. 1, februarie 1990.
- Dawisha Karen, *Eastern Europe, gorbachev and reform: The Great Challenge*, Cambridge University Press, Cambridge, 1988.
- Etzold Thomas H., Gaddis John Lewis (ed.), *Containment: Documents on American policy and strategy, 1945-1950*, Columbia University Press, New York, 1978, p. 212; *United states policy toward the Soviet satellite states in Eastern Europe*, 14 septembrie 1949, NSC 58, Records of the National Security Council on Deposit in the Modern Military Records Branch, National Archives, Washington DC.
- Jones Christopher D., *Soviet Influence in Eastern Europe. Political autonomy and the Warsaw Pact*, Praeger Publisher, New York, 1981.
- Jones Joseph M., *The fifteen weeks*, Harcourt, Brace and World, New York, 1955.
- Kissinger Henry, *Diplomația*, Editura Bic ALL, București, 2003.
- Luard Evan, *Socialism without the State*, The Macmillan Press, Ltd., London, 1979.
- Manu George, *În spatele Cortinei de Fier. România sub ocupație rusească*, Editura Mica Valahie, București.
- Owen Roger, *sutcliffebob, Studies in the theory of Imperialism*, 6th edition, Longman Group, Ltd., Lancashire, 1980.
- Popa Cosmin, *Nașterea Imperiului. URSS și primele crize intercomuniste 1945-1953*, Editura Fundația Pro, București, 2002.
- Soulet Jean Francois, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Editura Polirom, Iași, 1998.

LOGISTICA MISIUNILOR INTERNAȚIONALE SUB JURISDICȚIA NAȚIUNILOR UNITE

LOGISTICS OF INTERNATIONAL MISSIONS UNDER UN JURISDICTION

Mr.dr. Grigore JELER*
Mr.dr. Marius MIHARTA**

La sfârșitul Primului Război Mondial, în 1918, mulți oameni au fost determinați ca niciodată să nu mai existe un asemenea măcel și vărsare de sânge. O asociație internațională numită „Liga Națiunilor” a fost formată de către națiunile conducătoare implicate în război. Pacea și securitatea sunt principalele scopuri ale Națiunilor Unite, succesorul Ligii Națiunilor.

Din 1945, Națiunile Unite au ajutat la negocierea păcii și a furnizat forțele necesare menținerii acesteia. În plus față de realizarea păcii, Națiunile Unite au și alte ramuri, numite agenții, care se ocupă de probleme globale. Unele dintre aceste agenții ajută oamenii cu nevoi, cum ar fi refugiații. Altele se preocupă de probleme de sănătate și drepturile omului, însă niciuna dintre acestea nu ar putea exista fără suport logistic.

In 1918, at the end of World War I, many people were determined that such terrible slaughter and bloodshed should never happen again. An international association called the League of Nations was formed by the leading nation involved in the war. Peace and security are the most important aims of the United Nations, the successor of League of Nations.

Since 1945, the UN has helped to negotiate peace deals and has provided peacekeeping forces. In addition to working for peace, the UN has many other branches, called agencies, which deal with worldwide problems. Some of these agencies provide aid for people in need, such as refugees. Others are concerned with health matters, living and working conditions, and human rights. All of these couldn't be possible without the logistics support provided by agencies.

Cuvinte-cheie: logistică; Națiunile Unite; misiuni internaționale.

Keywords: logistic; UN; international mission.

Pentru viitorii menținători ai păcii care lucrează aceste facilități menționate în țara lui/ei trebuie în mediul natural, în propria țară, logistica rareori să fie stabilite în zona în care are loc misiunea și creează probleme. El/Ea își primește masa zilnică este o responsabilitate comună pentru Națiunile în săli de mese sau pe câmp, apa de la robinet Unite și pentru Țara Care Contribuie cu Trupe este potabilă, mentenanța și aprovizionarea cu (TCC). Operațiile Națiunilor Unite sunt relativ combustibil este o rutină, când o uniformă este uzată complexe în raport cu suportul logistic. Nu sunt el/ea primește o uniformă nouă, el/ea are patul lui/ două misiuni identice datorită faptului că suportul ei și o cazare adecvată, iar dacă se îmbolnăvește, acordat Națiunilor Unite de către țările gazdă, spitalul unității are un doctor și un dentist. Alte țările care contribuie cu trupe și contractanți diferă. provizii sunt adăpostite în depozite aproape de Acest modul va explica cum responsabilitatea este barăci și pot fi repede scoase spre utilizare. împărțită între Țara Care Contribuie cu Trupe și

Serviciul într-o misiune a Națiunilor Unite Națiunile Unite și la ce se poate aștepta fiecare nu este foarte diferit. Dar dacă menținătorii păcii menținător al păcii și ce poate cere de la sistemul sunt trimiși într-o misiune care este în curs de logistic al Națiunilor Unite. întemeiere, aceștia pot fi supuși unor greutăți. Toate

Pentru definirea termenului logistică pot fi găsite multe definiții. Fiecare organizație are posibilitatea de a avea propriile reguli. Pentru un menținător al păcii el/ea trebuie să știe că proviziile și serviciile necesare pe front pot fi asigurate în timp util și într-un anumit loc de un sistem complex

*Academia Tehnică Militară
e-mail: eduard_jeler@yahoo.com
**Serviciul Român de Informații
e-mail: vic@mta.ro

de suport. Nevoile primare ale omului sunt apa, mâncarea, îmbrăcămintea și adăpostul. Suportul logistic nu reprezintă doar aprovizionarea cu aceste provizii necesare omului pentru a supraviețui și a se deplasa, ci și personalul, procedurile și organizațiile, și serviciile necesare pentru asigurarea cererii, transportului și distribuției de provizii.

Biroul de Suport al Misiunilor al Departamentului pentru Operațiile de Menținere a Păcii din cadrul Națiunilor Unite este responsabil pentru suportul logistic și administrativ al Misiunilor de pe Front.

Pentru fiecare misiune de menținere a păcii o metodologie de suport logistic se va realiza de către țările care contribuie cu trupe și Națiunile Unite. În funcție de condițiile speciale din zona misiunii, de caracteristicile contribuțiilor, de alte elemente logistice, factori legali și financiari, se va semna un acord (Starea Acordului Forțelor sau Memorandum al Înțelegerii).

Starea Acordului Forțelor (SOFA) reprezintă un acord între Națiunile Unite și țara gazdă. Stabilește privilegiile, imunitatea, facilitățile sau concesiunile garantate operației Națiunilor Unite de menținere a păcii și de membrii operației de menținere a păcii și va fi aplicat doar în zona operației.

În Memorandumul Înțelegerii (MOU), Națiunile Unite menționează ce suport logistic și echipament este asigurat de Națiunile Unite (Echipament Deținut de Națiunile Unite) (UNOE) și care trebuie aduse din țară (Echipament deținut de Contingent) (COE) și plătit de către Națiunile Unite.

Sub noua metodologie COE, dacă o TCC asigură Echipament Major sau se autosusține prin MOU, acea țară este responsabilă pentru asigurarea tuturor echipamentelor minore și a consumabilelor și de a reproviziona consumabilele.

Una dintre principalele dificultăți ale operațiilor militare internaționale o reprezintă standardizarea echipamentului. Dacă este realizată, standardizarea permite un suport logistic simplificat; așadar, un singur tip de vehicul, o singură linie de aprovizionare și mentenanță. Națiunile Unite nu posedă resursele necesare pentru a asigura tuturor menținătorilor păcii echipamentul standardizat necesar. Ca politică, UNMO (Observatori Militari ai Națiunilor Unite) și CivPol (Poliția Civilă) sunt aprovizionați cu vehicule ale Națiunilor Unite și alte materiale, totuși unitățile care iau parte la operație participă cu materialele lor naționale.

Soluția problemei logistice de asigurare a proviziilor pentru toți s-a stabilit prin sistemul

„Chiria Umedă-Uscată”. Când o țară asigură orice sistem material Națiunilor Unite se semnează un acord prin care se stipulează în ce condiții logistice sunt date în chirie misiunii de menținere a păcii.

„Umed” înseamnă că Națiunile Unite vor plăti o sumă mai mare pentru fiecare articol, dar țara trebuie să-și asume întreaga responsabilitate privitoare la furnizarea suportului logistic pentru susținerea sistemului cu excepția combustibilului.

„Uscat” înseamnă că Națiunile Unite își asumă responsabilitatea pentru asigurarea întregului suport logistic, dar țara va avea parte de o tăiere semnificativă din suma plătită pentru material.

Totuși regulile interne ale fiecărei unități sunt regulile naționale ceea ce înseamnă că este obligatorie armonizarea regulilor naționale cu cele internaționale pentru a facilita o acțiune ușoară și eficientă. Așadar conceptele și principiile logistice sunt operaționale și în misiunile non Națiunile Unite. Ceea ce diferă între misiunile Națiunilor Unite și cele non Națiunile Unite este structura logisticii.

Națiunile Unite nu au o structură specializată de conducere și un suport logistic în zona operațiilor. Când este luată decizia de a începe o misiune, Națiunile Unite numesc Departamentul pentru Operațiile de Menținere a Păcii (DPKO) pentru realizarea conducerii și a suportului logistic pe front. DPKO prin Administrarea Frontului și Divizia Logistică (FALD) organizează suportul logistic și controlează proprietățile Națiunilor Unite și contractele semnate. În misiunile Națiunilor Unite, logistica are două componente: o componentă militară și o componentă civilă. Componenta civilă este alcătuită din Șeful Serviciului de Suport Integrat (CISS) și Ofițerul Superior Administrativ (CAO). Componenta militară este alcătuită din Ofițerul Superior Logistic (CLO) și subordonații săi.

CISS are controlul asupra suportului logistic al misiunii. CAO are competențe asupra componentei civile a logisticii, iar CLO asupra componentei militare. Ca o nouă competență în misiunile Națiunilor Unite, logistica are sub jurisdicția sa și personalul prin Ofițerul Superior Militar de Personal (CMPO).

Cine poate cheltui banii logisticii Națiunilor Unite? Trebuie menționat că doar unii oficiali ai Națiunilor Unite au autoritatea să utilizeze resursele financiare pentru orice scop. În funcție de chiria contractului semnat, cererile pot fi înaintate

către Ofițerul Superior Administrativ (CAO) prin CISS. Așadar în cadrul Națiunilor Unite, CAO poate fi considerat ca fiind șeful. Nici Comandantul Forțelor, nici cel mai important șef civil din cadrul Națiunilor Unite (Reprezentantul Special al Secretarului General) nu poate cheltui bani fără permisiunea CAO. Aceasta este bineînțeles o mare diferență, deoarece în multe țări care contribuie cu trupe banii sunt mai ușor accesibili.

Un alt lucru specific pentru misiunile Națiunilor Unite o reprezintă clasele de provizii. Există nouă clase de provizii în comparație cu cele cinci clase ale NATO. Acest lucru este util, deoarece poate fi specific, dar în același timp birocrăția este mai ridicată și este necesar a fi mai mult personal implicat în evidența și în depozitarea proviziilor. De asemenea, meniul este diferit în funcție de TCC. Așadar, Baza Aprovizionării (BOP) este: BOP A pentru Hindu TCC și BOP B pentru alte TCC.

Logistica Națiunilor Unite este alcătuită din două sisteme: „împinge” și „trage”, iar sistemul de aprovizionare va funcționa pe baza uneia dintre acestea sau pe baza unui sistem compus dintre acestea două. „Împinge” înseamnă că bunurile sunt trimise automat trupelor din zona de operație. Bunurile consumabile (POL (petrol, ulei și lubrifianți), necesarul din birouri etc.) sunt trimise către Sediile Centrale Regionale (RHQ) pe baza Ratei Medii de Consum (ACR) a regiunii.

Prin sistemul de tip „Trage” se înțelege faptul că suportul logistic este bazat în special pe cererile de la RHQ-ul contingentelor naționale. Acest sistem este utilizat pentru bunuri neconsumabile cum ar fi: mobile, unelte, farfurii etc.

Există două tipuri de cereri: cereri de rutină și cereri de urgență. Cererile de rutină sunt trimise prin poștă, fax și curier și sunt necesare trei sau patru zile pentru livrarea bunurilor solicitate. Cererile de urgență pot fi trimise oricând prin fax sau prin orice alte mijloace și trebuie trimise cu prima ocazie posibilă, cu primul transport care pleacă în zona de unde a venit cererea.

Pentru UNMO și pentru CivPol există Proceduri Standard de Operare (SOP) speciale. Acestea sunt bazate pe sistemul „împinge” deci bunurile vor fi stabilite de ACR, iar depozitele RHQ vor livra bunurile.

Referitor la conducerea logisticii, aceasta se bazează pe patru solicitări obligatorii: continuitate, determinare, flexibilitate și oportunitate. Cheia eficacității o constituie informația, SOP și structura forțelor logistice.

Pentru aceasta în Sediul Central al Forței (FHQ) și RHQ vor fi ofițeri logistici din diferite țări. Aceștia vor asigura interoperabilitatea, lucrul cel mai important în conducerea logisticii.

Planificarea logistică este o foarte importantă sarcină a misiunii. Aceasta este alcătuită din șase etape distincte. Prima etapă o constituie inițierea în care datele, misiunea și diferitele particularități sunt asimilate. A doua etapă este rezervată pentru o conferință cu personalul pentru orientare. A treia etapă constă în recunoașterea logistică de către personalul numit, care are sarcina de a întocmi un raport legat de zonă și de nevoile misiunii. A patra etapă constă dintr-o conferință cu tot personalul în care toate datele rezultate în urma recunoașterii sunt raportate. În a cincea etapă se realizează adevăratul plan logistic, iar în a șasea se efectuează verificările suplimentare și prezentarea spre ratificare către CISS.

Logistica este compusă din: secțiunea operațiilor logistice și secțiunea planificării logistice. Secțiunea operațiilor logistice realizează activități referitoare la: situația politică din acea zonă, legătura cu RHQ, actualizarea hărților, rapoarte zilnice, coordonare logistică, stocarea datelor privitoare la analiza inamicului și a prognozelor.

Secțiunea planificării logistice realizează activități referitoare la: actualizarea hărții regionale, legătura cu secțiunea planificării militare, reînlocuirea planurilor și a suportului logistic pentru contingente, planuri de evacuare, planurile conferințelor logistice, evidența personalului etc.

Documentele conducerii logistice sunt standardizate. Acestea sunt: plan logistic, dispoziții logistice și rapoarte logistice. Planul logistic este principalul document pentru conducerea unei misiuni internaționale. Este datorită CLO-ului și constă în: deplasarea RHQ, sistemul logistic, zonele logistice, punctele aeriene/navale/pe șine/pe drum de îmbarcare/debarcare, căile de comunicare, deplasarea Organizațiilor Nonguvernamentale (NGO) și deplasarea serviciilor și bunurile furnizorilor locali.

Dispozițiile logistice sunt emise de către eșalonul superior și împreună cu SOP reprezintă suportul legal al activităților logistice. Acestea sunt emise, de obicei, într-o ordine fragmentară (FRAGO), specifică pentru rezolvarea diferitelor probleme care au apărut în zona de operație.

Rapoartele logistice au rolul de a informa eșalonul superior despre situațiile speciale și despre cereri.

Controlul forțelor logistice este realizat de către comandat sau de către șef doar asupra activităților efectuate de către subordonații structurii potrivit lanțului ierarhic. Controlul logistic în misiunile Națiunilor Unite sunt diferite față de cele din misiunile NATO, deoarece controlul operațional nu înseamnă responsabilitate și control mai presus de forțele logistice. Această responsabilitate și competență este rezervată CLO-ului forțelor. În același timp, ordinele pentru ofițerii logistici ai contingentelor naționale pot proveni de la forțele CLO sau de la comisarul CLO. Mandatul comisarului pentru a da ordine se bazează pe dispoziția CLO.

Forțele române (militare) au realizat puține misiuni importante sub jurisdicția Națiunilor Unite: Misiunea UNIKOM, UNAVEM III și Operația ALBA. Din cauza lipsei de comunicare dintre Ministerul Apărării Naționale și Ministerul Administrației și Internelor, nu poate fi accentuat tot efortul românesc acordat misiunilor Națiunilor Unite.

Misiunea UNIKOM este legată de zona de observare și de demilitarizare din Kuwait (DMZ). România a participat cu 38 de ofițeri ca MOU. Din punctul de vedere al logisticii, aceasta a fost asigurată de RHQ, așa cum s-a prezentat anterior.

Prima și principală misiune sub jurisdicția Națiunilor Unite a fost UNAVEM III. România a participat cu un grup de ofițeri din sediile centrale, un spital militar și un batalion de infanterie (Al doilea Batalion de Infanterie), primul batalion care a participat într-o misiune a Națiunilor Unite. Această misiune a fost transformată în MONUA.

În aceste misiuni au participat 3.069 de ofițeri, subofițeri și soldați. Cu acest efectiv, România s-a clasat pe locul trei în topul țărilor contribuabile.

A treia misiune, Operația „ALBA” a fost cea mai periculoasă misiune. A fost prima misiune în care contingentul român nu a fost foarte bine pregătit și insurgenții au deschis focul foarte des. Deoarece misiunea a fost foarte scurtă, proviziile au fost luate din țară cu excepția POL care a fost furnizată de către armata italiană. Alte servicii precum poșta, ziare și alte surse media erau inexistente. Dar lucrul cel mai dificil a fost reprezentat de tehnica veche și nepregătită pentru misiune din cauza timpului scurt pentru pregătire și datorită faptului că tehnica mai bună a fost trimisă în Angola în cadrul misiunii MONUA^{1, 2, 3}.

Luând în considerare informațiile prezentate anterior putem concluziona că:

- după ce Națiunile Unite depun o cerere de sprijin, este obligatoriu a se cere o documentație logistică a regiunii în care va avea loc operația.
- trebuie realizată o informare asupra situației cu toți ofițerii logistici ai contingentului;
- este necesar a dispune de ofițeri care au promovat cursuri logistice în străinătate pentru o mai bună interoperabilitate;
- este necesar a avea traducători în structurile logistice pentru a ușura rezolvarea problemelor logistice;
- stocurile logistice trebuie să fie corespunzătoare și suficiente pentru profilul misiunii;
- piesele de schimb și bateriile sunt obligatorii a fi în cantități suficiente pentru toate categoriile de tehnică;
- tehnica care trebuie trimisă este necesar a fi interoperabilă cu tehnica din alte țări;
- serviciile poștal, e-mail și media sunt foarte importante pentru moralul trupelor, deci este necesară aranjarea unei aprovizionări constante din țară.

NOTE:

1 Marius Miharta, *Logistica misiunilor internaționale sub egida ONU*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2008, pp. 15-25.

2 Augustin Dănuț Suciu, *Logistica operațiilor multinaționale sub egida ONU*, Lucrare de dizertație, UNAP, 2001, pp. 7-12.

3 Iulian Constantin Vizitiu, *Război electronic. Aspecte moderne*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2008, pp. 213-217.

BIBLIOGRAFIE

Miharta Marius, *Logistica misiunilor internaționale sub egida ONU*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2008.

Suciu Augustin Dănuț, *Logistica operațiilor multinaționale sub egida ONU*, Lucrare de dizertație, UNAP, 2001.

Vizitiu Iulian Constantin, *Război electronic. Aspecte moderne*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2008.

ARHITECTURA DE SECURITATE GLOBALĂ ȘI MEDIUL DE SECURITATE CONTEMPORAN. CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND PUTEREA, SURSELE ȘI INSTRUMENTELE DE PUTERE ALE STATELOR, CA VECTORI DE AFIRMARE A INTERESELOR ACESTORA

GLOBAL SECURITY ARCHITECTURE AND CONTEMPORARY SECURITY ENVIRONMENT. THEORETICAL CONSIDERATIONS ON THE POWER STATES, AND THEIR SOURCES AND POWER TOOLS, AS VECTORS OF ASSERTING THEIR INTERESTS

Col.lect.univ.dr. Alexandru STOICA*

Acest articol se constituie într-o sinteză a ceea ce reprezintă mediul de securitate actual. Din punctul meu de vedere, „miezul fierbinte” al mediului de securitate contemporan îl constituie resursele de energie, de apă, de hrană și cele financiare. În jurul acestora, pe fondul creșterii interdependențelor datorate fenomenului globalizării, se constituie actori diverși, cu o anumită putere sau un anumit potențial de putere, cu interese, misiuni și obiective și care funcționează și au un anumit tip de comportament, generând un mediu plin de riscuri, pericole și vulnerabilități, în care conflictele și crizele reprezintă adevărate constante. Felul în care acești actori relaționează și încearcă să-și impună / viabilizeze interesele determină un anumit mediu de securitate, stabil sau instabil.

În ceea ce privește actorii statali, aceștia, în cadrul mecanismelor și relațiilor interstatuale, își stabilesc un anumit tip de comportament, generat de interesele de securitate asumate și susținut de potențialul real de putere pe care îl dețin.

This article is a summary of the current security environment. From my point of view, the “hot core” of the current security environment refers to the energy, water, food and financial sources. Around these, due to the globalization phenomenon, different actors arise; they have a certain power potential, interests, missions and objectives; they operate and have a certain type of behavior generating a full of risks, threats and vulnerabilities environment where conflicts and crisis are real constants. The way these actors relate and try to impose their interests causes a certain type of security environment, either stable or unstable.

As for the state actors, within the inter-state mechanisms and relations, they establish a certain type of behavior generated by the assumed security interests and supported by the real power potential they hold.

Cuvinte-cheie: securitate; arhitectură de securitate; mediu de securitate; puterea statelor; surse de putere; instrumente de putere; interese.

Keywords: security; security architecture; security environment; power states; power supplies; power tools; interests.

În lumea de azi există un real sentiment de insecuritate. Milioane de oameni din regiuni precum Orientul Mijlociu sau Africa Centrală, cea de Nord și cea de Est sau Asia Centrală și mai nou

din Europa de Est, unde au loc „noile războaie”, trăiesc cu teama zilnică față de violență. Mai mult, „noile războaie” sunt tot mai mult interconectate cu alte riscuri globale care afectează viețile a sute de milioane de oameni – încercările de redesenare a granițelor, crizele economice și financiare, răspândirea bolilor, vulnerabilitatea față de

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: samisl3@yahoo.com

dezastrele naturale, sărăcia, lipsa adăposturilor, diminuarea resurselor de energie, materii prime și hrană.

În anul 2011, Forumul Economic Mondial avertiza că *cel mai mare pericol care amenință lumea este cel al datoriilor suverane*. În raportul anual al organizației¹ mai sunt menționate alte 36 de riscuri în fața cărora lumea ar trebui să ia măsuri (poluarea aerului, scăderea prețurilor activelor, afectarea biodiversității, bolile cronice, schimbările climatice, corupția, explozia demografică, cutremurele și erupțiile vulcanice, disparițiile economice, volatilitatea prețurilor la materiile prime, volatilitatea prețurilor de consum, volatilitatea prețului la energie, criza financiară, inundațiile, securitatea alimentară, statele eșuate sau cu o administrație centrală fragilă, conflictele geopolitice, eșecul guvernării globale, dezechilibrele globale și volatilitatea monedei, comerțul ilicit, bolile infecțioase, fragilitatea infrastructurii, lichiditatea / criza creditelor, migrația, cicloanele și furtunile, imposibilitatea gestionării datelor on-line – insecuritatea informațiilor, crima organizată, armele de distrugere în masă, terorismul, amenințările generate de noile tehnologii, scăderea economiei globale, încetinirea ritmului de creștere a economiei chineze, diminuarea spațiului de securitate, eșecul reglementărilor la nivel internațional, criza apei în unele regiuni – securitatea apei).

Șase sunt riscurile cele mai pronunțate: riscul datoriilor suverane, al dezechilibrelor economice, al prețuri extrem de instabile la energie, al schimbărilor climatice, al conflictelor geopolitice și al crizei fiscale. Dintre acestea, cele mai mari două riscuri, prin interconectarea lor, sunt riscul datoriilor suverane și al dezechilibrelor economice.

Politicile fiscale nu sunt sustenabile în cele mai industrializate economii. În absența unor corecții structurale cu bătaie lungă, riscul datoriilor suverane va rămâne unul ridicat. Conectat cu acest risc este riscul dat de dezechilibrul între economii. S-a observat o creștere fulminantă a piețelor emergente, în timp ce în lumea dezvoltată condițiile nu sunt deloc cele mai atrăgătoare. Astfel de dezechilibre cresc riscul protecționismului și al „războiului valutar”.

O altă serie de pericole interconectate sunt riscurile de reducere a resurselor de hrană, apă și energie. Prețurile alimentelor la nivel global trădează riscurile unei inflații. Schimbările climatice și alte dezastre naturale au dus la creșterea

prețurilor alimentelor și a cererii generale, ridicând, de asemenea, și riscul speculațiilor.

Din punctul nostru de vedere, „miezul fierbinte” al mediului de securitate contemporan îl constituie resursele de energie, de apă, de hrană și cele financiare. În jurul acestora, pe fondul creșterii interdependențelor datorate fenomenului globalizării, se constituie actori diverși, cu o anumită putere sau un anumit potențial de putere, cu interese, misiuni și obiective și care funcționează și au un anumit tip de comportament, generând un mediu plin de riscuri, pericole și vulnerabilități, în care conflictele și crizele reprezintă adevărate constante. Felul în care acești actori relaționează și încearcă să-și impună / viabilizeze interesele determină un anumit mediu de securitate, stabil sau instabil.

Pe acest fundal de lipsuri, crize și conflicte, la nivel global, funcționează un sistem de securitate a cărui structură și relaționare internă formează o adevărată arhitectură de securitate, arhitectură care „copiază” complexitatea și dinamica lumii actuale.

Actorii statali și nonstatali reprezintă pilonii de bază ai arhitecturii de securitate contemporane.

În ceea ce privește actorii statali, aceștia, în cadrul mecanismelor și relațiilor interstatale, își stabilesc un anumit tip de comportament generat de interesele de securitate asumate și susținut de potențialul real de putere pe care îl dețin.

În cadrul actorilor nestatali, organizațiile de securitate interguvernamentale sau organizațiile neguvernamentale se constituie în scopul reglării comportamentului statelor în sistemul internațional, având la bază repere stabilite și asumate de acestea din urmă. Corporațiile multinaționale își urmăresc interesele economice, iar profitul și acumularea de cât mai multă bogăție pentru acționari reprezintă principalul scop, chiar și în condițiile în care determină riscuri și generează amenințări în mediul de securitate.

Pe fondul creșterii interdependențelor, a accentuării fenomenului globalizării, a radicalizării unor părți ale lumii, a disparităților economice și a multor alți factori care au generat o multitudine de dezechilibre, organizațiile teroriste au explodat ca forță și impact global, generând războiul secolului al XXI-lea, războiul împotriva terorismului. Grupările teroriste luptă împotriva democrației, utilizând valorile acesteia și sunt, în același timp, principalii opozanți ai arhitecturii de securitate. Dacă pilonii principali ai arhitecturii de securitate

„luptă” pentru menținerea unei anumite stabilități a mediului de securitate, organizațiile teroriste, prin acțiunile lor, destabiliza mediul de securitate.

Arhitectura de securitate, construită între pilonii acesteia (actorii statali și nonstatali), este parte intrinsecă a mediului de securitate, mediu care reprezintă „suportul (locul)” de fundamentare, iar din analiza securității, ca stare, desprindem baza teoretică pentru fundamentarea arhitecturii.

Securitatea și mediul de securitate sunt indisolubil legate, iar liantul dintre acestea îl reprezintă tocmai arhitectura de securitate. În opinia mea aceasta poate fi definită ca *un ansamblu de actori statali și nonstatali caracterizați prin interese, putere, surse de putere, relații și mecanisme formale și informale, potențate de globalizare, prin care se menține starea de stabilitate a mediului de securitate.*

În figura nr. 1, am reprezentat arhitectura de securitate, ca parte componentă a mediului de securitate, mediu caracterizat de „împuținarea” resurselor, în condițiile creșterii interdependențelor între actori și amplificării fenomenului de globalizare.

În figura nr. 2, *Mediul de securitate – suport de manifestare a arhitecturii de securitate*, am reprezentat, în viziune proprie, elementele de structură ale mediului internațional de securitate. De altfel, această reprezentare grafică se constituie, în opinia mea, într-un „miez” fierbinte asupra oricărei abordări problematicei securității la nivel global, regional sau național.

Construirea unei arhitecturi de securitate care să-și îndeplinească scopul, la baza căreia să se afle încrederea și cooperarea internațională, democrația și economia performantă, asigurarea și respectarea drepturilor omului, concomitent cu promovarea

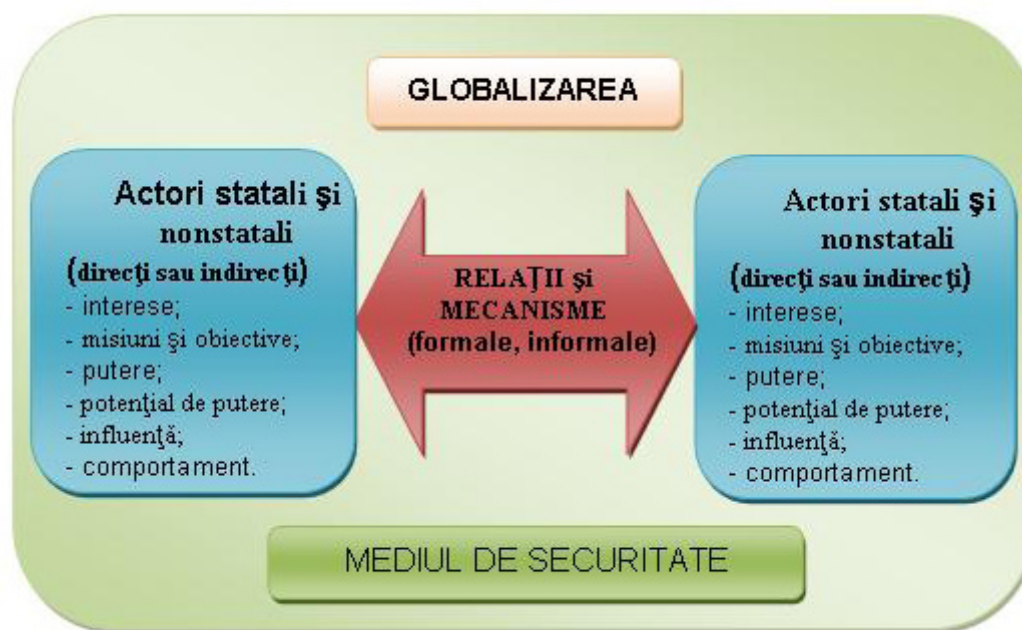

Fig. 1 Arhitectura de securitate

și afirmarea valorilor naționale ale statelor lumii, nu este un proces utopic, aflat în sfera virtualului, ci este unul perfect viabil și realizabil, dar care solicită aranjamente și demersuri politice specifice, angajarea unor importante resurse economice și financiare, într-o perioadă de timp lungă. Este nevoie de foarte mult timp și de voință la nivel planetar pentru a se pune în operă și consolida o arhitectură de securitate viabilă.

În această lume complexă, dinamică și turbulentă, confruntarea principală se poartă între valori fundamental diferite, între democrație și totalitarism.

Multiplicarea continuă a numărului de entități care acționează pe scena globală prin afirmarea actorilor nonstatali conduce la creșterea complexității procesului de luare a deciziilor în politica externă și de securitate a statelor. Acestor sfidări trebuie să li se răspundă prin forme noi de solidaritate, capabile să gestioneze un spectru larg de tensiuni și riscuri și o gamă variată de manifestare a acestora, cum sunt: conflictele teritoriale, încercările de redesenare a granițelor, tensiunile etnice, traficul de droguri, substanțe radioactive și ființe umane, criminalitatea organizată, instabilitatea politică a unor zone,

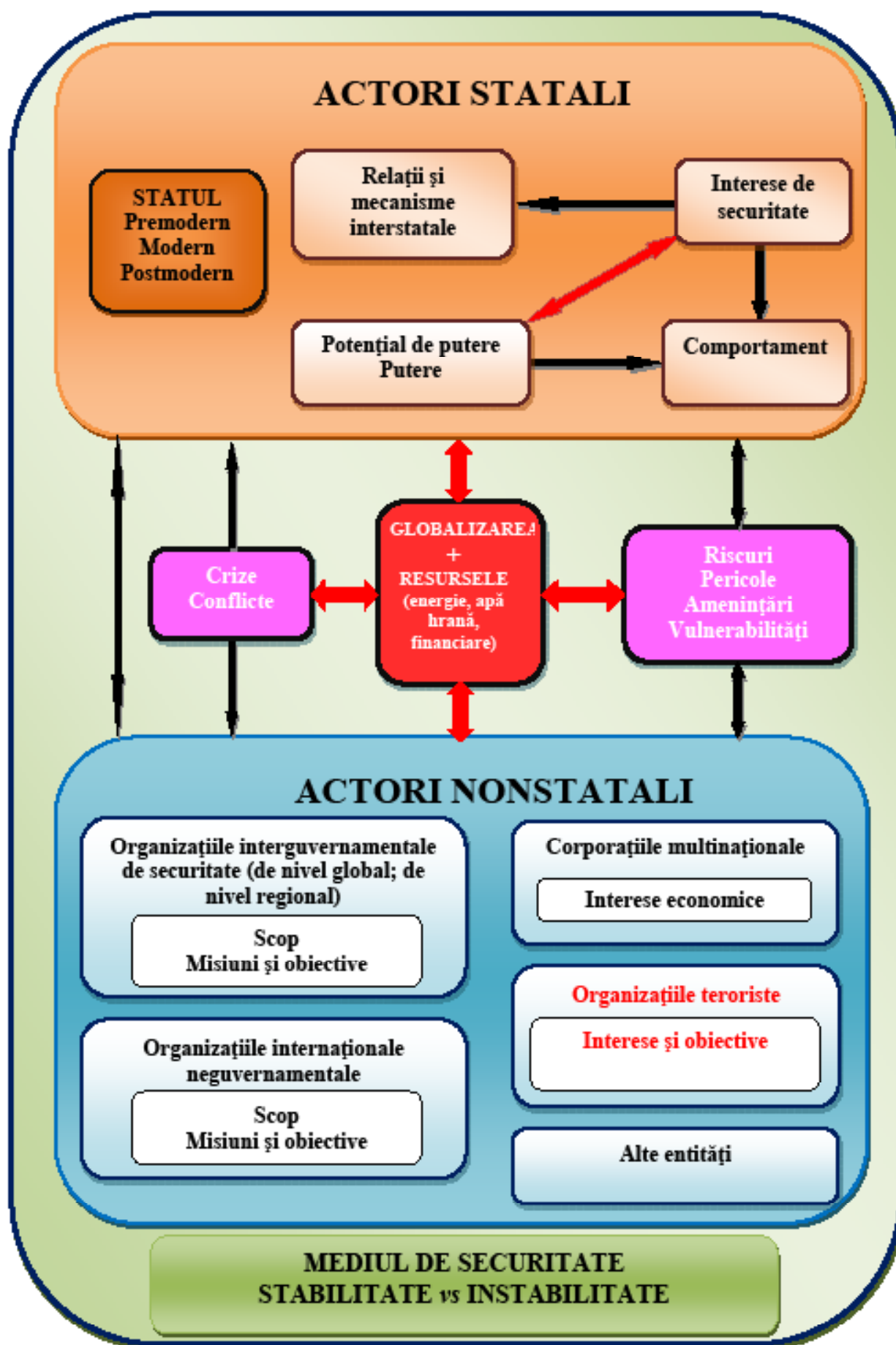

Fig. 2 Mediul de securitate – suport de manifestare a arhitecturii de securitate

reîmpărțirea unor zone de influență și altele. Marile discrepanțe în nivelul de dezvoltare economică (care se accentuează tot mai mult în condițiile unor progrese tehnologice fără precedent), accesul discriminatoriu la educație și apărarea sănătății, la resurse esențiale ale vieții, la informație și cunoaștere provoacă grave crize sociale, generează frustrări și stârnesc nemulțumiri.

În acest context de analiză teoretică și practică asupra problematicii rezultate din titlul prezentului articol, apreciez că, la început de secol al XXI-lea, situația geopolitică și geostrategică a suferit schimbări profunde și dramatice cu unele consecințe esențiale asupra securității colective și securității naționale a statelor și capacității lor de protejare a intereselor naționale. Lumea a devenit mai complexă și mai interdependentă, iar fenomenul globalizării este ireversibil. În acest context, pentru succesul inițiativelor de asigurare a securității se impune cu stringență o cooperare multidimensională a organizațiilor internaționale și regionale de securitate, folosindu-se dialogul într-un cadru organizat și o afirmare plenară și puternică a acțiunilor organizațiilor internaționale interguvernamentale.

Securitatea națională a statelor se poate asigura prin integrarea acestora în sisteme de securitate colectivă, prin legarea securității interne de cea externă și de aranjamentele regionale și internaționale de securitate. Ca tendință, proiecția

stabilității și securității pe plan regional și zonal va depinde din ce în ce mai mult de dinamica utilizării cadrului de securitate prin cooperare, ca treaptă superioară a securității colective, concretizate în aranjamentele regionale de securitate².

Sfârșitul primului deceniu al mileniului al III-lea a găsit majoritatea statelor lumii într-o puternică criză economico-financiară. Este de subliniat faptul că această criză financiară a lumii a fost produsă nu de state, ci de grupuri de oameni organizate în vederea satisfacerii propriilor interese. Amânarea găsirii unor soluții radicale pentru reformarea actualului sistem financiar mondial poate duce lumea într-un haos nemaiîntâlnit în istorie.

Această criză financiară apare pe fondul unei alte crize care este adâncită de lipsa de soluții sau de incapacitatea guvernelor lumii de a accepta noi soluții. În acest sens, mă refer la criza energetică, care-și poate consuma consecințele într-un viitor nu prea îndepărtat, mai ales acum, când evenimentele din Ucraina, cu secesiunea regiunii autonome Crimeea și dorința acestora de a se alipi Federației Ruse, pot duce la o gravă destabilizare economică și energetică la nivelul Uniunii Europene. Depinde foarte mult de modul în care statele implicate în acest grav conflict sunt dispuse și pregătite să folosească „arma resurselor”, prezentate sintetic și plastic în figura nr. 3.

Pentru rezolvarea acestor probleme, omenirea trebuie să caute soluții noi, deoarece vechile soluții

Fig. 3 Implicații ale resurselor în mediul de securitate

oferite pentru rezolvarea problemelor legate de ordinea internațională, balansarea sau hegemonia, nu mai sunt atractive. Dacă balanța înseamnă balansarea dintre un număr din ce în ce mai mare de state aflate în posesia unor arme nucleare, atunci ea este mai mult o problemă decât o soluție. În trecut, balanțele de putere se bazau pe războaie ocazionale destinate rebalansării sistemului ori descurajării agresorilor. Într-o eră nucleară acest lucru nu mai este acceptabil.

Alternativa reprezentată de hegemonie nu este nici ea mai bună. Una dintre modalitățile prin care poate fi asigurat faptul că armele nucleare nu proliferază ar fi stabilirea unei hegemonii benigne a Statelor Unite. Însă și acest lucru ar ridica o mulțime de probleme și ar rezolva doar câteva. O astfel de misiune ar fi mult prea mare pentru o singură țară și, în plus, oricât de benignă ar fi, hegemonia ar stârni oricum resentiment și teamă. Din aceste temeri ar apărea terorismul și, probabil, proliferarea și mai accentuată a armelor de distrugere în masă. Chiar o hegemonie mai cuprinzătoare, care să includă Europa, China, Rusia și Japonia, deși mai lejeră și mai ușor de suportat la marginile sale, nu ar apărea deloc mai benignă în ochii celor cărora le-ar fi destinată.

Dacă nici balansarea, nici hegemonia nu mai sunt capabile să furnizeze securitate, atunci trebuie găsită altă soluție. Aceasta poate fi reprezentată de constructul european dezvoltat în Europa postbelică: o comunitate de state postnaționale, postimperiale, care conviețuiesc într-o stabilitate și securitate fără precedent istoric. Ceva similar, dacă se va putea obține vreodată, ar fi potrivit la scară internațională. Ar fi începutul unei adevărate societăți internaționale, în care principalele surse ale conflictualității internaționale, resursele de energie, apă și hrană, s-ar distribui tuturor.

Începutul mileniului al treilea prefigurează schimbări de proporții în afirmarea și consacrarea noilor actori de putere pe scena mondială.

Orice stat, orice țară, reprezintă, în sine, o putere. Cu cât statele devin mai pline de bunăstare, cu alte cuvinte mai bogate, atunci ele vor căuta să devină și mai influente, aspect care, de obicei, se întâmplă cu regularitate în relațiile internaționale. Când un stat obține, în plan internațional, o importantă poziție politică, militară, economică, având o viziune globală asupra securității, dar și o mare influență asupra acesteia, el poate fi considerat că se bucură de statutul de superputere.

Cu cât un stat are o poziție mai importantă și puternică în arhitectura de securitate, cu atât liderii doresc un nivel mai crescut al aspirațiilor în afacerile internaționale. Cu alte cuvinte, acești lideri doresc să aibă o mare influență asupra lumii, vor să pună marile probleme ale lumii în ordine, vor să impună anumite modele și conduite.

Puterea, ca fenomen social fundamental, consistă în capacitatea de a lua decizii și a asigura îndeplinirea lor prin utilizarea diferitelor mijloace de persuasiune și constrângere; puterea se exprimă într-o relație asimetrică (conducere – supunere și/ sau dominare – subordonare) între factorii la nivelul cărora ea se manifestă³.

Puterea politică (formă a puterii sociale), include puterea suverană a statului, menținută nu numai prin forța dreptului, ci și prin dreptul forței⁴; se manifestă prin utilizarea celorlalte puteri (economică, militară, societală etc.) drept bază și instrumente ale sale, în conformitate cu țelurile către care tinde. Există o relație foarte strânsă între aceasta și puterea economică: fără a fi în mod direct generată de către puterea economică, puterea politică îi datorează, în bună măsură atât fundamentul, cât și instrumentele sale.

Puterea, apreciază brazilianul José Nivaldo Junior, este unica modalitate eficace cunoscută de societatea omenească aptă să-i asigure perpetuarea și supraviețuirea. În societatea concurențială din ultimele șase milenii, puterea reprezintă încununarea altor două mari aspirații ale ființei umane: bogăția și prestigiul. Bogăția, prestigiul și puterea străbat timpurile împreună. Unde se află una dintre ele, vor apărea inevitabil și celelalte două.⁵ Putere internațională, concept potrivit căruia exercitarea puterii de unul sau mai multe state tinde în esență să îndeplinească în viața internațională un rol analog celui al statului în viața internă a societății.⁶

Importantă, în context, este și relația dintre politică și putere. Politica în mai multe sale sensuri: suprastructură a sistemului social, incluzând conștiința politică, relațiile politice, instituțiile și organizațiile politice; tactica, strategia, metodele și mijloacele folosite de organele puterii în vederea realizării obiectivelor fixate; arta de a guverna un stat; formă de organizare și conducere a comunităților umane, prin care se instituie și menține ordinea internă și se garantează securitatea externă a comunităților respective. Un aspect important al politicii, prin prisma domeniului pe care îl abordăm în această

lucrare, este politica externă, respectiv totalitatea metodelor și mijloacelor pe care le folosește un stat în vederea atingerii anumitor obiective pe plan internațional. Dar, atât pe plan extern, cât și pe plan intern, obiectivele puterii sunt dirijate și atinse printr-o politică de putere sau pentru putere.

Actorii scenei internaționale aplică puterea în relațiile cu ceilalți în două feluri:

- în mod direct pentru a impune schimbarea comportamentului competitorului. Ceea ce înseamnă utilizarea forței militare, în principal, pentru a impune voința proprie asupra inamicului/competitorului;

- în mod indirect (a doua față a puterii), care utilizează atracția culturală și instituțională a unui actor asupra celorlalți, în scopul schimbării comportamentului acestora din urmă.⁷

Adepții curentului realist arată că motivul primordial al existenței statelor este exercitarea puterii. Ei afirmă că puterea dă statelor posibilitatea de a promova și proteja interesele naționale, de a obține succesul în situații de negociere și de a modela ori influența regulile ce guvernează sistemul internațional. Ei au tendința de a vedea puterea ca un fenomen politic ce se evidențiază o dată cu punerea în valoare a capacității unui actor de pe scena politică de a convinge pe altul să facă ceea ce, fără această intervenție, nu ar fi făcut. Politica este văzută deci ca exercitarea de influență în scopul controlului și dominării altora. Înțelegând puterea ca un instrument de control, este rezonabil să ne punem întrebarea cine este cel mai puternic și cine este cel mai slab și să aflăm ce parte își va realiza interesele și cine va fi forțat să facă concesii⁸.

Încă din vechi timpuri, sursa puterii a fost dată de inegalitatea dintre state.

Discuția despre drepturi nu are sens decât între egali. În condiții de inegalitate domnesc legile puterii, dreptul celui mai tare. Și tocmai astfel de legi guvernează și relațiile dintre state încă de la începuturile existenței lor, pentru că între popoare și state s-au creat, încă din perioada formării lor, inegalități din punctul de vedere al teritoriului, populației, resurselor naturale, dezvoltării materiale și spirituale⁹.

În ultimă instanță, putem afirma că puterea nu are expresie materială, neputând fi cuantificată, dar în același timp ea este sesizabilă și vizibilă oriunde și la orice moment în cadrul arhitecturii de securitate.

Pentru a determina și compara puterea statelor analiștii utilizează ierarhizarea lor după capacitatea

ori resursele considerate necesare pentru a exercita influența asupra celorlalte.

Prin raportarea la factori multipli (de exemplu, capacitățile economice, capacitatea militară etc.), putem să clasificăm statele în funcție de potențialul și de abilitatea lor de a-și folosi resursele în scopul exercitării de influență. O asemenea comparație va putea releva ierarhia de putere a sistemului internațional, diferențiindu-i pe cei puternici de cei slabi, pe cei ce joacă un rol activ în cadrul sistemului de cei ce sunt doar „figuranți” pasivi¹⁰.

Forța care generează o putere este compusă din numeroase elemente de ordin cantitativ, care pot fi măsurate prin metode statistico-matematice și elemente de ordin calitativ care pot fi doar apreciate. Aceste elemente de natură cantitativă și calitativă formează ceea ce am putea denumi potențialul de putere, adică acea puțință a statelor de a-și impune voința, de a-și viabiliza interesele în sistemul internațional.

Potențialul de putere se apreciază că derivă din mai multe surse ce trebuie analizate ca fiind un sistem unitar și echilibrat. Aceste surse sunt: *geografia, populația, economia, voința națională, conducerea*¹¹, prezentate succint în figura nr. 4 (vezi pagina 141).

Geografia. Localizarea, mărimea și forma teritoriului, climatul, natura și configurația reliefului, fertilitatea solului, vegetația, rețeaua hidrografică sunt elemente ce constituie surse de putere ori, dimpotrivă, generează o situație de lipsă a acesteia. Analiza modului în care caracteristicile geografice constituie surse de putere și contribuie la distribuția internațională a puterii constituie obiectul de Studiu al geopoliticii¹².

Populația sau factorul demografic constituie una dintre sursele de putere fizică. Această sursă de putere trebuie analizată sub dublul său aspect: cantitativ și calitativ¹³.

Aspectul cantitativ se referă la numărul populației, de aceasta fiind în mare măsură legat modul de viață, particularitățile culturii și civilizației unei națiuni, forța sa comparativ cu competitorii și eventual adversarii săi.

Densitatea populației influențează structura politică, organizarea administrativă, dezvoltarea economică și culturală.

Aspectul calitativ al populației se referă în primul rând la caracterul și identitatea națională, care sunt strâns legate, de altfel, de o altă sursă a puterii naționale, voința națională. Pe scurt,

Fig. 4 Puterea și sursele de putere ale statelor

identitatea națională se poate defini prin: limbă, tradiții și valori, religie și percepția comună a istoriei drept un factor de unitate națională.

În al doilea rând, aspectul calitativ al populației are în vedere structura pe vârste și sexe a populației. În societățile dezvoltate, cu un standard de viață ridicat, ponderea populației vârstnice tinde să devină din ce în ce mai mare, datorită creșterii speranței de viață, în timp ce în țările lumii a treia populația sub 20 de ani se menține în continuare ca segmentul cel mai numeros al populației.

Un alt element important îl constituie nivelul instruirii și educației generale a populației, care determină în ce măsură cetățenii respectivi pot contribui la dezvoltarea societății din care fac parte. Tot un element important al populației ca sursă de putere națională este coeziunea socială. În societățile democratice occidentale, care sunt și state avansate din punct de vedere economic, există un mare grad de integrare socială ce generează coeziune socială. Acest fenomen se bazează pe standardul de viață ridicat al majorității populației. În țările în curs de dezvoltare, ca și în cele aflate în tranziție, instabilitatea economică generează un fenomen de polarizare socială foarte asemănător celui ce se manifesta în țările dezvoltate în prima parte a secolului trecut.

Economia. Ca sursă a puterii naționale, economia se referă la resursele naturale, la ramurile

economiei naționale (agricultură, industrie, infrastructura necesară executării transporturilor, telecomunicații, sistemul financiar bancar), la gradul de organizare și funcționalitate a pieței, la dinamismul și performanțele economiei atât pe plan intern, cât și ale schimburilor economice internaționale. Întrunirea concomitentă a trei condiții (avuție națională, resurse materiale și forță de muncă calificată) dă posibilitatea națiunilor de a participa la activitatea sistemului internațional¹⁴.

Voința națională. Voința națională, deși nu este materială și este deci o entitate non-fizică, rămâne una dintre resursele puternice ale puterii naționale.

Voința națională este o funcție a culturii și civilizației specifice unei națiuni, a sistemului de guvernare și a organizării societății, dar și o rezultantă a apartenenței la o istorie comună și a conștientizării acestui fapt.

Cultura și istoria comună modelează și susțin rațiunea de a fi a însăși națiunii respective și valorile sale perene. Sistemul de guvernare în sine, dar și activitatea celor trei puteri ale statului (legislativă, executivă și judecătorească) pot, pe de o parte, să întărească, să accentueze sentimentele populației și să acționeze în consonanță cu acestea ori, pe de altă parte, să înăbușe și să manipuleze valorile, ideile și sentimentele populației. Structura societății, cuprinzând clasele sociale, grupurile etnice și religioase, alte minorități, comunitățile locale, cu

problemele lor specifice, afectează atât modul în care fiecare individ în parte percepe propriul rol, loc și valoare în societate și modul în care părerile, opiniile și credințele sale se regăsesc în cele ale conducătorilor și organelor politice de conducere, cât și modul în care fiecare individ poate influența deciziile politice.

Rolul voinței naționale ca factor de putere este potențat de factorul moral. Acesta nu poate fi înțeles pe deplin dacă nu se ia în considerare nivelul general de cunoaștere și educație, calificarea profesională și, nu în ultimul rând, identitatea națională și perceperea de către populație a armatei ca una dintre instituțiile fundamentale ale națiunii respective¹⁵.

Conducerea națională. Strâns legată de voința națională este conducerea națională. Dacă populația reprezintă centrul de gravitate al voinței naționale, atunci centrul de gravitate al conducerii naționale este guvernul țării respective. Liderii unei națiuni trebuie să construiască viziunea de ansamblu a modului în care se va îndeplini idealul național și se vor prezerva interesele naționale. Cu alte cuvinte, liderii ce dețin puterea politică trebuie să asigure unitatea de efort a națiunii. Conducerea națională unifică voința națională, organizațiile și structurile statului și oamenii – funcționari publici – cu atribuții în îndeplinirea politicilor și programelor stabilite, vizând îndeplinirea obiectivelor naționale. Toate aceste eforturi nu se fac disparat, ci în baza unei viziuni și concepții unice și integratoare, care este strategia securității naționale a statului respectiv. Conducerea națională asigură mijloacele și susținerea pentru transpunerea în viață a politicilor, deciziilor, angajamentelor și programelor stabilite.

Conducerea națională trebuie să se raporteze permanent și să țină seama de specificul culturii și identității naționale, deoarece în caz contrar eforturile pot fi chiar contraproductive, necorespunzând voinței naționale, iar statul respectiv nu-și va putea găsi drumul în oceanul constituit de cadrul sistemului internațional, exact ca o corabie navigând fără cârmă¹⁶.

Având la bază cele cinci domenii ale securității, propunem următoarea clasificare a elementelor de ordin calitativ și cantitativ ale potențialului de putere al statelor:

- *în domeniul politic*: stabilitatea organizațională a statului (stabilitatea instituțiilor sale); stabilitatea sistemelor politice; legitimitatea internă a unității politice (grupuri și ideologii politice identitare, grupuri și idei constitutive sau teme care definesc

statul); nivelul de maximizare a interesului național raportat la poziția strategică și întinderea geografică; o politică externă activă cu posibilități de influențare a mediului internațional; capacitatea de a influența și impune decizii în cadrul organizațiilor internaționale (ONU, Organizația Mondială a Comerțului etc.); legitimitatea externă (recunoașterea internațională); tipul de doctrină militară (caracter defensiv / ofensiv - are influențe asupra factorului militar, în ceea ce privește proiecția și construcția acestuia);

- *în domeniul economic*: resursele naturale (hrană, apă, materii prime, minereuri); resursele energetice (energia clasică - petrolul, gazele naturale, cărbunele, bazinul hidrografic); structura economiei (gradul de performanță al acesteia); producția industrială; resursele care țin de economia *high-tech*; accesul la resurse, materii prime, finanțe și piețe; accesul la materiale strategice (ex. metalele rare); rezervele de aur și valută; nivelul de stabilitate economico-financiară; nivelul produsului intern brut; raportul dintre proprietatea străină și cea autohtonă (în special asupra resurselor și tehnologiilor strategice); *proprietatea asupra pământului (este un drept inalienabil al populației unui stat. De aceea, pământul nu se vinde, ci se concesionează pe perioade de până la 100 de ani)*; nivelul de dezvoltare a infrastructurii teritoriale (în special rețelele de transport rutier, feroviar și naval); nivelul de dependență economică; nivelul economiei subterane și comerțului ilicit; gradul de acces la tehnologiile înalte; nivelul de informatizare; capacitatea de a menține unități independente de producție militară într-o piață globală;

- *în domeniul militar*: bugetul alocat apărării; numărul efectivelor militare; gradul de instruire și pregătire al militarilor; gradul de profesionalizare al forțelor armate; cantitatea și calitatea armamentului și tehnicii convenționale; capacitatea de dislocare a forțelor și de intervenție în afara granițelor statului; numărul de vectori și focoaase nucleare; tehnologizarea sistemelor militare (informatizarea și digitalizarea războiului); relația civili-militari;

- *în domeniul societal*: factorul demografic (mărimea populației, repartitia după vârstă și sex, gradul de sănătate, sporul natural etc.); coeziunea morală sau coeziunea identitară (adesea afirmată în termeni de naționalitate și naționalism); coeziunea religioasă; gradul de educație și de pregătire al populației; gradul de cultură și de civilizație; măsura în care sunt păstrate obiceiurile și tradițiile; capacitatea de susținere a elementelor tradiționale

de limbă, cultură, identitate culturală și religioasă;

- în domeniul ecologic (protecția mediului): nivelul de dereglare al ecosistemului; schimbarea climaterică, pierderea biodiversității, defrișarea pădurilor, deșertificarea și alte forme de eroziune a solului, pierderea stratului de ozon, poluarea de orice fel; efectele generate de criza energetică prin epuizarea resurselor naturale energetice (lemn, petrol); variate forme de poluare datorate producției și distribuției de energie (petrolieră, nucleară, chimică); declanșarea unei crize demografice cu implicații grave asupra mediului ambiant (creșterea populației peste capacitatea de suportare a sistemului natural), care poate genera: epidemii, boli, analfabetism, migrația de masă, suburbanizarea; gradul de protecție al economiilor poluante; nivelul de distrugere a mediului ambiant (consecință a acțiunilor de război și violențelor); declanșarea unei crize alimentare (vizibilă în sărăcia endemică, supraconsum, bolile asociate, distrugerile de terenuri agricole și a surselor de apă); existența și gradul de reacție și de eficiență, în cazul crizelor nonmilitare (a celor provocate de dezastrele naturale sau a dezastrelor cauzate de oameni), a sistemelor de management al situațiilor de urgență.

Toate aceste elemente ale potențialului de putere trebuie materializate în strategiile și doctrinele de securitate ale statelor, care se elaborează, de regulă, pe termen mediu, având la bază o analiză riguroasă a situației interne și internaționale.

Conducerea națională este catalizatorul tuturor surselor de putere ale unei națiuni. Fără o conducere națională responsabilă, activă și fermă nicicând puterea națională nu se va operaționaliza, trecând din starea latentă (de potențial) în cea activă, de acțiune, prin intermediul instrumentelor de putere: *diplomatic, informațional, militar și economic*¹⁷, reprezentate succint și stilizat în figura nr. 5.

Instrumentele de putere reprezintă surse palpabile ce pot fi modelate, modificate, în funcție de situația strategică a mediului intern și internațional, de interesele și obiectivele naționale ale statului la un anumit moment și de linia politică generală pe care conducerea națională o impune statului¹⁸.

Instrumentul diplomatic. În cadrul sistemului internațional națiunile comunică unele cu altele prin intermediul statelor. Relațiile dintre state se derulează prin intermediul unor structuri și organisme specializate, la nivelul ministerelor de externe (sau echivalentul acestora). În acest context, diplomația este arta comunicării și stabilirii de relații într-un mediu global, în vederea preservării și promovării intereselor naționale în raporturile cu alte state. În cadrul relațiilor ce se stabilesc între state, valorile, precum prestigiul de care se bucură o anumită națiune, ca și capacitatea guvernelor statelor de a-și exprima cu hotărâre punctele de vedere ori capacitatea de a se angaja în îndeplinirea unor anumite politici și programe, sporesc eficacitatea și eficiența instrumentului diplomatic de exercitare a puterii statelor¹⁹.

Fig. 5 Instrumentele de putere ale statelor

Instrumentul informațional. În toate țările instrumentul informațional al puterii statelor este exercitat prin intermediul mai multor instituții ori structuri specializate. Acestea au menirea de a furniza conducerii politice a statului, dar și structurilor aparținând celorlalte instrumente de putere, respectiv diplomatic, militar și economic, datele și informațiile necesare luării celor mai adecvate și oportune decizii, cât și pentru a atinge supremația ori cel puțin avantajul informațional necesar, pentru a se situa într-o poziție favorabilă față de adversari și competitori, care să poată fi exploatată ulterior, odată cu utilizarea formelor și procedeele de acțiune specifice.

Instrumentul informațional al puterii trebuie să fie activ, în egală măsură, atât în timp de pace, cât și în situațiile de criză ori de război²⁰.

Instrumentul militar. Instrumentul militar al puterii de stat are de îndeplinit un dublu rol: în primul rând un rol de descurajare a agresiunii din partea adversarilor și competitorilor și, în al doilea rând, de a desfășura acțiuni militare de luptă armată, în situații extreme, de implicare într-un conflict ori război, în vederea prezervării sau promovării intereselor naționale vitale ale statului respectiv. În momentul de față nu există un indicator global care să poată permite evaluarea puterii militare a statelor. De regulă, se folosesc date referitoare la cheltuielile militare în valoare absolută și ca procentaj din produsul intern brut, numărul total al militarilor din cadrul forțelor armate, populația totală, produsul intern brut și produsul intern brut pe locuitor. De asemenea, se au în vedere și elementele de ordin calitativ, constând în calitatea instruirii personalului, accesul la tehnologii și sisteme de armament modern, activitatea de cercetare științifică în general și cea din domeniul militar în mod special și, nu în ultimul rând, voința națională și competența și decizia conducerii naționale, într-un cuvânt, într-o măsură mai mică ori mai mare, toate sursele puterii naționale.

Instrumentul militar al puterii este, într-adevăr, cel mai scump dintre instrumentele de putere, mai ales că acesta nu este operaționalizat decât pentru perioade limitate de timp și rareori la valoarea potențialului maxim. El rămâne însă și cel mai eficace instrument în situații specifice de criză, când celelalte instrumente se dovedesc insuficiente sau ineficiente²¹.

Instrumentul economic. Puterea și vitalitatea unei economii arată măsura în care acea economie poate influența atât mediul internațional la nivel

strategic în general, cât și comportamentul specific, al națiunilor prietene, dar mai ales al competitorilor ori chiar adversarilor.

În zilele noastre sunt două categorii de națiuni ce pot utiliza instrumentul economic de putere în mod eficace:

- statele deținătoare de resurse naturale de importanță strategică, în primul rând de resurse energetice;

- statele posesoare și generatoare de progres tehnologic. Sunt motorul progresului economiei mondiale în măsură mult mai mare decât statele deținătoare de resurse energetice²².

Având în vedere toți factorii prezentați, putem afirma că puterea, privită nu imaterial, ci ca forță poate fi evaluată prin recurs la următoarea formulă: $P = (C+E+M) \times (S+W) \times A$; în care C = masa critică (populație + teritoriu); E = capacitate economică; M = capacitate militară; S = scopul strategic; W = voința de a conduce; A = gradul de acoperire. Puterea națională, afirmă V. Simileanu (în *Asimetria fenomenului terorist*) este influențată de surse tangibile sau hard (poziția geografică, populația, forța militară, capacitatea economică – PIB, resursele naturale, tehnologia) și surse intangibile sau soft (coeziunea națională, voința și stabilitatea economică, liderii politici, cultura, instituțiile, viziunea despre lume)²³. De fapt, este vorba de formula adaptată și îmbunătățită a lui Ray S. Cline: Puterea = [Masa critică (populație și teritoriu) + Puterea economică + Puterea militară] x [Planificare coerentă a strategiei naționale + Voință]; $P = (Mcr.+E+M) \times (S + V)$, ecuație care tinde să măsoare forța unui stat; guvernarea tinde să devină o geoguvernare, iar geopolitica nu mai poate fi doar „conștiința geografică a statului”, ci și conștiința „potențialului statelor” pe care o pune în valoare guvernarea²⁴.

Toți factorii prezentați sunt direct proporționali cu puterea. Din punctul meu de vedere, acestei cuantificări a puterii îi lipsesc factorii invers proporționali, care sunt greu de cuantificat. În acest sens, formula prezentată determină puterea statului la un moment dat, fiind doar o *putere instantanee*.

Concluzii

Pe plan intern și pe plan internațional se diversifică tipurile de manifestare a puterii statale. În timp ce se estompează acuitatea diferendelor teritoriale și etnice, crește numărul conflictelor legate de resurse, de performanța economică și

de prosperitate. De fapt, ideea centrală după care se ghidează conducătorii marilor actori statali, pe lângă păstrarea și creșterea, după caz, a influenței și puterii în arhitectura de securitate contemporană, o constituie tocmai prosperitatea popoarelor în fruntea cărora se găsesc.

Securitatea și insecuritatea sunt potențate de resursele financiare, energetice, de apă și de hrană.

Într-un viitor nu prea îndepărtat, preocupările statelor nu vor mai fi, cu precădere, acele care privesc deținerea de rezerve energetice, ci modalitățile prin care vor dispune de capacitățile științifice, tehnologice, financiare și industriale capabile să producă noi tipuri de energie sau energii alternative la cele dependente de cărbune și hidrocarburi.

Finanțele lumii sunt controlate din Europa, America de Nord și din Asia, iar o parte importantă a securității globale este „dirijată” din următoarele centre: Londra, New York, Hong Kong, Singapore, Tokyo, Shanghai, Chicago, Zurich, Geneva și Sydney.

Cererea de hrană este pe punctul de a depăși posibilitățile actuale ale planetei.

Limitele resurselor de apă și epuizarea unor acvifere reprezintă o problemă mai gravă decât epuizarea resurselor de petrol.

Problema asigurării necesarului de alimente și de apă pentru populația fiecărei țări a devenit, din păcate, o chestiune geopolitică.

În opinia noastră, modelul actual de dezvoltare și-a atins limitele și trebuie restructurat, pornind de la realitatea că majoritatea resurselor naturale sunt finite, lucru care implică o abordare calitativ nouă a problematicii dezvoltării societății umane.

Provocările noi rezultate din reșezarea raporturilor de putere la nivel global au determinat și vor continua să determine transformarea arhitecturii contemporane de securitate, în direcția unei mai mari stabilități și a unei capacități sporite de a răspunde la presiuni și la contestări.

Accentuarea polarizării sociale și economice devine, prin efectele ei directe și indirecte, principala sursă de instabilitate la nivel global. Aceasta se produce într-o perioadă în care economia mondială a cunoscut ritmuri de creștere fără precedent în întreaga istorie a umanității. În ultimii 50 de ani, producția globală de bunuri și servicii a crescut de peste șapte ori. În același timp, prăpastia dintre țările bogate și țările sărace a crescut dramatic. Mai

mult, inclusiv în țările cele mai bogate, a crescut diferența de venituri între cei bogați și cei săraci, amenințând în acest fel pacea socială. Iar fără pace socială sunt de neimaginat dezvoltarea și creșterea economică.

Astăzi, actuala arhitectură de securitate nu mai poate asigura rezolvarea problemelor fundamentale cu care se confruntă lumea contemporană. Sunt edificatoare, ca exemple, din actualitate, criza din Ucraina, aflată la apogeu, criza economico-financiară (încă nerezolvată) cu efecte incalculabile asupra mediului de securitate și nevoia tot mai mare de energie, care poate determina insecuritatea energetică și o gravă destabilizare a mediului de securitate actual.

Putem spune că actorii importanți ai arhitecturii de securitate (marile state ale lumii) trebuie să facă saltul de la *influența puterii*, bazată, în mare măsură, pe mijloace de forță, la *puterea influenței*, bazată, în cea mai mare măsură, pe mijloace nonmilitare.

NOTE

1. <http://www.ft.com/reports/the-world-2011#>, accesat în 17.02.2014
2. Balaban, Constantin-Gheorghe, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, București, Editura C.H. Beck, 2006, p. 84.
3. *Mică enciclopedie de politologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 373.
4. *Ibidem*, p. 374.
5. Nivaldo Junior, José, *Puterea. Istorie și Marketing*, Editura Economică, București, 2001, p. 24.
6. *Mică enciclopedie de politologie, op. cit.*, p. 375.
7. Ionescu, Mihai, *După hegemonie*, Editura Scripta, București, 1993, p. 13.
8. Frunzeti, Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 42.
9. Bogdan, Corneliu, Preda, Eugen, *Sferele de influență*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, pp. 16-17.
10. Frunzeti, Teodor, *op.cit.*, p. 42.
11. *Ibidem*, p. 43.
12. *Ibidem*.
13. *Ibidem*, pp. 44-45.
14. *Ibidem*, p. 46.
15. *Ibidem*, pp. 48-49.
16. *Ibidem*, pp. 50-51.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*.
19. *Ibidem*.
20. *Ibidem*, p. 52.
21. *Ibidem*, p. 53.
22. *Ibidem*.

23. Simileanu, Vasile, *Asimetria fenomenului terorist*, București, Editura Top-Ford, 2003, p. 2.
24. Dobrescu, Paul, Bârgoanu, Alina, *Geopolitica*, București, Editura Comunicare.ro, 2001, p. 23.

BIBLIOGRAFIE

Mică enciclopedie de politologie, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
Balaban, Constantin-Gheorghe, *Securitatea și dreptul internațional. Provocări la început de secol XXI*, București, Editura C.H. Beck.
Bari, Ioan, *Globalizare și probleme globale*, Editura Economică, București, 2001.
Bauman, Zygmunt, *Globalizarea și efectele ei sociale*, Editura Antet, București, 2000.
Bauwens, Werner, Reyhler, Luc, *Arta prevenirii conflictelor*, Institutul Român de Studii Internaționale, Centrul de Informare asupra NATO, R.A. Monitorul Oficial, București, 1996.
Bădălan, Eugen; Bogdan, Vasile, *Organizații și structuri de securitate*, Editura Militară, București, 2009.
Bădescu, Ilie, *Tratat de geopolitică*, Editura Mica Valahie, București, 2004.
Bădescu, Ilie; Dungaci, Dan, *Sociologia și Geopolitica Frontierei*, vol. I, Editura Floarea Albastră, București, 1995.
Bogdan, Corneliu, Preda, Eugen, *Sferele de influență*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
Bran, Florina; Ildiko, Ioan, *Globalizarea și mediul*, Editura Universitară, București, 2008.
Brzezinski, Zbigniew, *Marele eșec. Nașterea și moartea comunismului în secolul XX*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
Brzezinski, Zbigniew, *Marea tablă de șah.*

Supremația americană și imperativele sale geostrategice, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
Brzezinski, Zbigniew, *Triada geostrategică. Conviețuirea cu China, Europa și Rusia*, Editura Historia, București, 2006.
Bugajski, Janusz, *Pacea rece: noul imperialism al Rusiei*, Editura Casa Radio, București, 2006.
Bull, Headley, *The Anarchical Society*, Macmillan, Londra, 1977.
Dobrescu, Paul, Bârgoanu, Alina, *Geopolitica*, București, Editura Comunicare.ro, 2001.
Frunzeti, Teodor, *Geostrategie*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
Frunzeti, Teodor, *Paradigme militare în schimbare*, Editura Militară, București, 2005.
Frunzeti, Teodor; Mureșan, Mircea; Văduva, Gheorghe, *Război și haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009.
Frunzeti, Teodor; Zodian, Vladimir (coord.), *Lumea 2011. Enciclopedie politică și militară (Studii strategice și de securitate)*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2011.
Fuerea, Augustin, *Instituțiile Uniunii Europene*, Editura Universul Juridic, București, 2002.
Fukuyama, Francis, *Sfârșitul istoriei și ultimul om*, Editura Vremea, București, 1994.
Fukuyama, Francis, *America la răscruce. Democrația, puterea și moștenirea neoconservatoare*, Editura Antet, București, 2006.
Matei, Horia C.; Neguț, Silviu; Nicolae, Ion, Radu, Caterina, *Enciclopedia Asiei*, Editura Meronia, București, 1999.
Matei, Horia C.; Neguț, Silviu; Nicolae, Ion, *Enciclopedia statelor lumii*, ediția a IX-a, Editura Meronia, București, 2003, Simileanu, Vasile, *Asimetria fenomenului terorist*, București, Editura Top-Form, 2003.

CADRUL LEGISLATIV ȘI FORMELE DE SALARIZARE DIN ROMÂNIA

LEGISLATIVE FRAMEWORK AND PAYMENT FORMS IN ROMANIA

Col.drd. Ion VASILE*

Tema salarizării personalului este una mereu actuală și foarte complexă. Cadrul legislativ în materia salarizării are peste 65% de destinatari din populația ocupată. Formele de salarizare sunt permanent în atenția economiștilor.

Pe baza teoriei și a practicii în domeniu susțin opinia experților, potrivit căreia managementul salarizării s-a dezvoltat odată cu evoluția cadrului legislativ; completarea cu idei noi a formelor de salarizare, prin reglementarea la nivel național, la nivel de ramură sau de domeniu de activitate de modalități de salarizare, grile de ierarhizare în raport cu studiile, vechimea și importanța funcțiilor, dar și în acord cu specificitatea condițiilor caracteristice domeniului respectiv, a condus la noi dimensiuni ale managementului salarizării.

Cadrul legislativ și formele de salarizare din România trebuie să respecte unele principii fundamentale, cum sunt: principiul nediscriminării, principiul stabilității raporturilor juridice, principiul neretroactivității legii noi, principiul previzibilității normelor juridice etc.

The topic of personnel payment is a constantly topical and very complex one. The legislative framework of personnel payment covers over 65% of the employed population. Payment forms are a permanent concern for economists.

Starting from the theory and practice in this field, I support the experts' opinion that payment management has developed in parallel with the evolution of the legislative framework. The addition of new ideas to the existing payment forms by regulating the payment forms at the national, branch and activity field levels, the hierarchy grids in keeping with the background, work experience and importance of positions, as well as with the specific conditions of a particular field have led to new dimensions in payment management.

The legislative framework and the payment forms in Romania must observe some basic principles such as: non-discrimination, stability of the juridical rapports, non-retroactivity of a new law, the predictability of juridical norms etc.

Cuvinte-cheie: salarizare; legislație; salariu; salariat; angajator; acord; regie; performanță.

Keywords: payment; legislation; salary; employee; employer; agreement; overhead expenses; performance.

Literatura de specialitate prezintă salarizarea¹ atât ca o categorie economică, cât și ca o categorie socială.

Conform experților, salarizarea este, în primul rând, un echivalent valoric al muncii prestate de către salariați². În același timp constituie operațiunea de plată a muncii. În virtutea noilor obligații declarative mai pot adăuga și declararea personalului asigurat.

Totodată, salarizarea reprezintă o instituție juridică, compusă din formele și normele legale și convenționale care reglementează salarizarea.

De asemenea, salarizarea constituie și o importantă categorie socială, având, în egală măsură, o însemnată încărcătură politică, precum și o funcție cultural-spirituală.

Salarizarea a dat mereu naștere la bătăi de cap oricărei entități organizaționale angajatoare, din sistemul privat sau din sectorul bugetar.

Componentele salarizării și conceptele din acest domeniu sunt în aparență simple, fără a prezenta dificultăți în înțelegerea și în aplicarea regulilor: este suficient să se aloc sumele de bani aferente cheltuielilor de personal și să efectuezi plata drepturilor bănești pentru ca, în schimbul salariilor, să te bazezi pe personal competent și performant. Pentru aceasta este necesar un ansamblu de norme prin care sunt stabilite principiile, obiectivele,

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: vasileion1962@yahoo.ro;
ivasile@mapn.ro

elementele și formele salarizării muncii, precum și mijloacele, metodele și instrumentele de înfăptuire ale acestora. Elaborarea, punerea în practică, gestionarea și monitorizarea unui astfel de sistem este un demers complex, pe de o parte, din cauza resurselor financiare limitate ale entităților organizaționale angajatoare, iar pe de altă parte, datorită dinamicii legislative, dezvoltării tehnologice, modificării mediului concurențial etc.

Salarizarea nu are un ansamblu de procedee unic; metodologia de stabilire a veniturilor salariale diferă de la o entitate organizațională la alta, de la un domeniu la altul, de la sistemul privat la sectorul bugetar. Experiența profesională și opiniile specialiștilor exprimate în studiile de salarizare mă determină să susțin că nu există o „rețetă” prestabilită, cu real succes, în domeniul salarizării.

Atât cadrul legislativ, cât și formele de salarizare au propriile coordonate, care condiționează calcularea și modificarea cuantumului salariilor personalului dintr-o entitate organizațională angajatoare și, în egală măsură, reprezintă adevărate jaloane în soluționarea eventualelor diferențe și conflicte. În același timp, cadrul legislativ și formele de salarizare trebuie să fie foarte competitive, să aducă un plus major la stimularea salariaților și la premiarea performanței lor, precum și să stabilizeze cheltuielile de personal la un nivel acceptabil.

Evidențiez și faptul că, pe lângă salariu³, salariatul poate beneficia și de „pachetul” de avantaje, denumit subsistemul avantajelor/facilităților în natură⁴ care este folosit pentru creșterea productivității, ridicarea calității produselor și construirea unui climat favorabil entității organizaționale angajatoare.

Cadrul legislativ al salarizării

Chiar dacă am fost tentat să analizez cadrul legislativ al salarizării în contextul aderării României, din anul 2007, la Uniunea Europeană, am constatat că această problematică nu intră în sfera de preocupări a acestei comunități.

Ca atare, din studiul actelor normative și a literaturii de specialitate, evidențiez că există doar la nivelul dreptului internațional al muncii o serie de convenții ale Organizației Internaționale a Muncii în materie de salarizare, ratificate de România; iată doar câteva exemple: Convenția nr. 95/1949 privind protecția salariului⁵, Convenția nr. 100/1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru

masculine și a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală⁶, Convenția nr. 131/1970 privind fixarea salariilor minime, în special în ce privește țările în curs de dezvoltare⁷.

În acest context, după părerea mea trebuie amintită și „Declarația universală a drepturilor omului”, adoptată și proclamată de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948. Totodată, este necesar să menționez Convenția nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă⁸ și următoarele convenții internaționale în materie de muncă și ocrotiri sociale, adoptate de către Conferința generală a Organizației Internaționale a Muncii⁹: Convenția nr. 95/1937 privind stabilirea vârstei minime pentru admiterea copiilor la muncile industriale, Convenția nr. 81/1947 privind inspecția muncii în industrie și comerț. Convenția nr. 88/1948 privind organizarea activității de folosire a forței de muncă, Convenția nr. 111/1958 privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei, Convenția nr. 117/1962 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale. De asemenea, semnez și Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptate la 16 decembrie 1966 de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, cunoscute sub denumirea de Pacte ale drepturilor omului¹⁰.

Referindu-mă la cadrul legislativ național, menționez următoarele principale acte normative: Constituția¹¹, republicată, Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată¹², cu modificările și completările ulterioare, Legea dialogului social nr. 62/2011, republicată¹³, cu modificările și completările ulterioare, Contractul Colectiv de Muncă Unic la Nivel Național și contractele colective de muncă la nivel de ramură ori sector de activitate sau de grup de unități, Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice¹⁴, cu modificările și completările ulterioare, Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010¹⁵, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal¹⁶, cu modificările și completările ulterioare, Hotărârea Guvernului nr. 44/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal¹⁷, cu modificările și completările ulterioare, statutele profesionale, Hotărârea Guvernului nr. 23/2013 pentru stabilirea salariului de bază minim brut garantat în plată¹⁸, Legea nr. 76/2002 privind

sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă¹⁹, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat²⁰, cu modificările și completările ulterioare, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor²¹, aprobată cu modificări prin Legea nr. 132/2011, cu modificările și completările ulterioare, precum și Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice²², cu modificările ulterioare.

Dintre cele prezentate mai sus, susțin că, pe plan legislativ, cadrul juridic al salarizării este configurat de cadrul legislativ național, astfel:

- a) Constituția – legea fundamentală a unui stat;
- b) actele normative care reglementează salarizarea;
- c) actele normative privind angajarea salariaților în funcție de competență;
- d) actele normative privind impozitul pe salarii și alte venituri asimilate salariilor;
- e) actele normative privind garantarea salariului minim;
- f) actele normative privind contractele colective de muncă;
- g) actele normative privind sistemele de stabilire a salariilor în sectorul bugetar și a indemnizațiilor pentru persoane care ocupă funcții de demnitate publică;
- h) codul muncii.

Totodată, din analiza literaturii de specialitate și a actelor normative specificate anterior, rezultă că, în orice stat democratic, Guvernul are următoarele atribuții referitoare la salarizarea personalului:

- a) stabilirea legislației adecvate etapei de dezvoltare a societății;
- b) asigurarea salarizării personalului din sectorul bugetar;
- c) asigurarea protecției sociale pentru unele categorii specifice de personal (cu titlu, de exemplu, menționăm: șomerii, studenții etc.).

De asemenea, din studiul prevederilor actelor normative anterior indicate, reies principiile care stau la baza salarizării atât în sectorul bugetar, cât și în sistemul privat, astfel:

- a) formarea salariului este supusă mecanismelor pieței muncii și implicării entităților organizaționale;
- b) negocierea salariului;

- c) existența sau fixarea salariilor minime;
- d) salarii egale la muncă egală;
- e) absența plafonării prin lege a salariilor la nivelul lor superior;
- f) salarizarea după cantitatea și calitatea muncii;
- g) salarizarea diferențiată în funcție de nivelul de calificare profesională;
- h) diferențierea salariilor în funcție de vechimea în muncă;
- i) salarizarea în raport cu condițiile de muncă;
- j) descentralizarea salarizării și liberalizarea salariului;
- k) caracterul confidențial al salariului;
- l) cointeresarea fiecărui salariat la sporirea eficienței economice a activității individuale, printr-o reală motivație a muncii;
- m) creșterea ponderii părții variabile în totalul veniturilor din salarii;
- n) asigurarea protecției sociale a salariaților;
- o) salarizarea în funcție de posibilitățile financiare ale angajatorului;
- p) salarizarea după importanța muncii și complexitatea lucrărilor efectuate;
- r) indexarea salariilor;
- s) transparența sistemului de salarizare și cunoașterea acestuia de către salariați.

În plus, ținând seama de îndatoririle suplimentare și riscurile deosebite, de interzicerea sau restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți stabilite de Constituția României, implicate de exercitarea profesiei de cadru militar sau de soldat/ gradat profesionist, consider că statutul profesional este esențial în determinarea salarizării. Ca atare, susțin că cele două elemente (cel statutar și cel salarial) pot fi cu greu „rupte” și așezate pe paliere diferite. În același timp, afirm salarizarea nu se poate desprinde de statutul profesional care a presupus accesul și cariera în cadrul unui corp profesional cu îndeplinirea anumitor condiții diferite de la o categorie profesională la alta (admitere ori acces în sistem, verificări suplimentare, îndeplinirea unor condiții ce țin de pregătirea fizică, profesională, înălțime, cunoașterea unor limbi străine, anumite abilități practice, examene de promovare, evaluări profesionale în alte condiții, vechimi minime, dar și multe alte elemente specifice).

În cele din urmă, relievez faptul că, în sectorul bugetar, art. 3 din Legea nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, arată că sistemul de salarizare pentru

personalul plătit din fonduri publice are la bază următoarele principii:

a) caracterul unitar, în sensul că reglementează salarizarea tuturor categoriilor de personal din sectorul bugetar, prin luarea în considerare a drepturilor de natură salarială stabilite prin acte normative speciale în sistemul de salarizare reglementat de prezenta lege;

b) supremația legii, în sensul că drepturile de natură salarială se stabilesc numai prin norme juridice de forță legii;

c) echitate și coerență, prin crearea de oportunități egale și remunerație egală pentru muncă de valoare egală, pe baza principiilor și normelor unitare privind stabilirea și acordarea salariului și a celorlalte drepturi de natură salarială ale personalului din sectorul bugetar;

d) sustenabilitate financiară, prin stabilirea de majorări salariale în baza legilor speciale anuale.

Formele de salarizare din România

Atât în sursele consultate, cât și în manualele de economie se consideră că formele de salarizare reprezintă modalități de evaluare și de determinare a muncii depuse de către salariați și a rezultatelor acestora, precum și a salariului ce li se cuvine.

Conform teoriilor salarizării, formele de salarizare trebuie să aibă în vedere următoarele principii generale:

a) formarea salariului este supusă mecanismelor pieței și implicării agenților economico-sociali (raportul între cererea și oferta de muncă);

b) principiul negocierii salariilor (prin contractul colectiv de muncă);

c) principiul existenței salariului minim sau al salarizării în condiție de protecție socială;

d) la munca egală - salariu egal („Declarația universală a drepturilor omului”);

e) principiul salarizării după cantitatea și calitatea muncii (acord, regie etc.);

f) principiul salarizării în raport cu pregătirea, calificarea și competența profesională (motivare);

g) principiul salarizării în funcție de condițiile de muncă (obligația entității organizaționale angajatoare de a compensa prin intermediul salarizării situația celor care lucrează în condiții de muncă nocive);

h) caracterul confidențial al salariului (se specifică în contractul individual de muncă).

Așadar, prin forme de salarizare avem în vedere modalități prin care obținerea rezultatelor muncii

dobândește caracter observabil și măsurabil, în vederea asigurării plății salariului.

Majoritatea autorilor români susțin că, în sectorul privat și în cadrul operatorilor economici²³, formele de salarizare se stabilesc prin contractul colectiv de muncă aplicabil sau prin contractul individual de muncă.

Actualmente, în România, se aplică următoarele forme de salarizare:

a) Salarizarea în acord, adică în funcție de rezultatele muncii, de cantitatea de produse realizate pe unitatea de timp.

Literatura de specialitate consideră că salarizarea în acord este acea formă de remunerare a individului sau a grupului în raport cu cantitatea de produse realizate, cu numărul operațiilor executate. Totodată se evidențiază că această formă de salarizare pune mai pregnant în evidență legătura dintre mărimea salariului și munca depusă de salariat; în acest caz, cheltuielile de supraveghere se pot reduce, iar intensitatea muncii crește.

Prin aplicarea salarizării în acord, pentru executarea unui produs se poate stabili o durată de timp necesară realizării, denumită normă de timp și un salariu sau tarif pe fiecare bucată, pornind de la salariul de încadrare pe oră; plata se asigură în funcție de numărul de produse executate. Salariatul este penalizat dacă nu și-a îndeplinit norma de produse sau de operații ori dacă nu a asigurat calitatea corespunzătoare.

Salarizarea în acord poate îmbrăca una dintre formele: în acord direct, în acord progresiv, în acord indirect, care la rândul lor se pot aplica individual sau progresiv.

Spre exemplu, salarizarea în acord direct presupune stabilirea salariului sub forma produsului dintre normele de timp pentru lucrările, operațiile, activitățile, produsele executate și tariful pe unitate. În situația acordului direct, salariul pe bază de tarife pe unitatea de produs sau pe lucrare este direct proporțional cu cantitatea de produse, lucrări sau alte unități fizice executate.

Acordul indirect este forma de salarizare care este aplicată personalului care servește nemijlocit mai mulți lucrători în acord direct. Angajații primesc salariul proporțional cu nivelul mediu de îndeplinire a normelor realizate de către lucrătorii salariați în acord direct.

Acordul poate fi individual, atunci când salariul depinde de munca individuală, sau colectiv, atunci când se ia în considerare munca unui grup pentru

a calcula o sumă de bani care va fi repartizată între membrii grupului.

Acordul global sau salarizarea pe colective de lucrători (echipe) este de obicei aplicat la volumul total al rezultatelor unei echipe. Se negociază cu echipa un fond de salarii global pe lucrare sau proiect, condițiile în care acesta poate fi mărit sau diminuat și regula de repartizare pe membrii echipei. Are avantajul că stimulează cooperarea în muncă, reduce conflictele și competiția între indivizi în folosul rezultatelor; elimină efectele negative ale absenteismului.

Analizii evidențiază că salarizarea în acord se practică în acele domenii de activitate unde se poate norma și comensura munca cheltuită prin cantitatea de produse sau numărul de operații. În același timp, prezintă următoarele avantaje: generează sentimentul de echitate (fiecare primește un salariu după cât a produs); conduce la creșterea productivității muncii; elimină nevoia de control, reducând cheltuielile administrative.

b) Salarizarea în regie, adică după timpul lucrat (când munca este complexă și dificil de normat).

Salarizarea după timpul lucrat este cea mai veche și cea mai simplă formă de salarizare și presupune stabilirea salariului în funcție de timpul efectiv lucrat (oră, zi, săptămână, lună), neputându-se stabili o legătură directă între munca prestată și rezultatele obținute.

Prin aplicarea salarizării în regie, fiecărui salariat i se stabilește ce are de realizat, răspunderile ce-i revin în acord cu calificarea pe care o posedă, cu domeniu, cu locul pe care îl ocupă în eșaloanele de conducere și cu organizarea activității. În cazul în care salariatul nu depune munca minimă în unitatea de timp prevăzută în contract, el va fi disponibilizat de către respectiva entitate organizațională angajatoare. Salariatul care depune muncă mai multă și de bună calitate în unitatea de timp prevăzută poate fi recompensat prin premii, gratificații, anumite facilități atribuite de către respectiva entitate organizațională angajatoare. Mărimea totală a salariului este produsul dintre timpul lucrat și salariul pe unitatea de timp.

Pentru executarea unui produs se poate stabili o durată de timp necesară realizării, denumită normă de timp și un salariu sau tarif pe fiecare bucată pornind de la salariul de încadrare pe oră, plata efectuându-se în funcție de timpul de lucru normat.

Volumul total de muncă al fiecărui compartiment este divizat pe posturi, fiecărui post revenindu-i o

parte posibil de realizat de către o persoană, având o pregătire de un anumit nivel și de un anumit profil. Atribuțiile repartizate fiecărui post se înscriu în fișa postului. Îndeplinirea integrală a acestor atribuții îl îndreptățește pe ocupant să primească salariul prevăzut pentru postul respectiv.

Orele lucrate peste timpul normal de lucru sau în zilele nelucrătoare, adică orele suplimentare, sunt plătite cu majorare care poate ajunge până la 100% față de salariul de bază. În același timp, drepturile salariale suplimentare reprezintă suma plătită salariatului pentru a-l atrage și menține la locul unei munci care se desfășoară în condiții nefavorabile sau pentru prestarea muncii în situații speciale.

Deși denumirea acestei forme de salarizare desemnează drept principal criteriu al acordării salariului numai timpul lucrat, în realitate se ține seama și de realizările cantitative și calitative rezultate din munca ce s-a prestat în toată această perioadă de timp.

Regia poate avea următoarele variante: regia simplă (presupune salarizarea muncii în raport cu timpul efectiv lucrat și salariul tarifar pe o unitate de timp corespunzătoare categoriei tarifar respective) și regia cu prime (în cadrul căreia partea de bază a salariului se calculează conform regiei simple, iar partea suplimentară-conform cotei primei, care poate fi diferențiată în funcție de criteriile alese).

În teorie se arată că salarizarea în regie este larg practică în industria confecțiilor, echipamentelor electronice, construcția de mașini, utilaje și agregate.

c) Salarizarea pe bază de tarife sau de cote procentuale din veniturile realizate.

În sursele consultate se arată că venitul fiecărui salariat se determină proporțional cu nivelul de îndeplinire a sarcinilor stabilite prin contract.

Autorii consideră că salarizarea prin remiză se aplică muncitorilor și personalului operativ din unitățile de aprovizionare tehnico-materială și din cele de recuperare și de valorificare a materialelor re folosibile; salarizarea în cote procentuale se aplică, de regulă, în comerț, în activitatea de prestări servicii.

Ca urmare a studierii literaturii de specialitate am putut observa următoarele asemănări între formele de salarizare prezentate anterior: acestea reprezintă modalități de evaluare și de determinare a muncii salariaților și a rezultatelor acestora, precum și a salariului ce li se cuvine; totodată,

aceste forme de salarizare constituie și obiect, dar și cauză a contractului individual de muncă; de asemenea, cele trei forme de salarizare menționate au propriile lor principii, care constituie adevărate repere în aplicarea și interpretarea legislației în domeniu.

Salarizarea în sectorul bugetar

Subliniez că inițiativa „unificării” legislației salarizării din sectorul bugetar, chiar și numai sub umbrela unor principii unice, este una destul de dificilă, deoarece cadrul legal în materie are aproximativ 1.200.000 de destinatari – personal și instituții, care sunt plătiți din fonduri publice.

La nivel general, evidențiez că Legea-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, stabilește următoarele coordonate principale în materia stabilirii soldelor și salariilor:

a) în categoria personalului din sectorul bugetar intră următoarele categorii de persoane:

- personalul încadrat pe baza contractului individual de muncă;
- personalul care ocupă funcții de demnitate publică;
- personalul care ocupă funcții asimilate funcțiilor de demnitate publică;
- personalul care beneficiază de statute speciale, inclusiv funcționarii publici, funcționarii publici cu statut special, precum și cadrele militare, soldații și gradații profesioniști în activitate;

b) diferențierea salariilor atât între domeniile de activitate, cât și în cadrul aceluiasi domeniu, are la bază evaluarea posturilor, prin raportarea la următoarele criterii: cunoștințe și experiență; complexitate, creativitate și diversitatea activităților; judecata și impactul deciziilor; influență, coordonare și supervizare; contacte și comunicare; condiții de muncă; incompatibilități și regimuri speciale;

c) clasele de salarizare și coeficienții de ierarhizare pe baza cărora se stabilesc salariile de bază, soldele/salariile de funcție și indemnizațiile lunare de încadrare, sporurile și alte drepturi specifice fiecărui domeniu de activitate corespunzător celor 7 familii ocupaționale de funcții bugetare, precum și pentru personalul din autoritățile și instituțiile publice finanțate integral din venituri proprii sunt prevăzuți în cele 8 anexe ale legii: domenii de activitate, categorii de personal (salariați, funcționari publici, personal militar, demnitari), nivele – central, local, teritorial, atribuții de conducere sau de execuție, ministere

și alte organe centrale și servicii deconcentrate, categorii de unități;

d) nivelul coeficienților de ierarhizare aferenți claselor de salarizare prevăzut de lege va fi revizuit periodic în funcție de evoluția nivelului de salarizare existent pe piața muncii din România, astfel încât salariile din sectorul public să poată fi stabilite la un nivel competitiv, în limita sustenabilității financiare;

e) stimularea personalului administrației publice în vederea participării și nominalizării în echipele de proiecte finanțate din fonduri comunitare nerambursabile postaderare, precum și din împrumuturi externe contractate sau garantate de stat rambursabile sau nerambursabile, prin aplicarea de la data intrării în vigoare a legii a unei majorări a salariului de bază.

Totodată, în linii mari, se poate observa că, la art. 3 lit. b) din Legea-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, se precizează că drepturile de natură salarială ale personalului din sectorul bugetar se stabilesc numai prin norme juridice de forță legii. Remarc că prin legea-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, în sectorul bugetar, numărul de angajați și fondul salariilor pentru fiecare autoritate și instituție publică se aprobă în mod distinct.

De asemenea, în plan general, din consultarea Legii-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, se distinge că ordonatorii principali de credite au obligația să stabilească salariile de bază, soldele funcțiilor de bază/salariile funcțiilor de bază, indemnizațiile lunare de încadrare, sporurile, alte drepturi salariale în bani și în natură, stabilite potrivit legii, să asigure promovarea personalului în funcții, grade profesionale și avansarea în gradații, în condițiile legii, astfel încât să se încadreze în sumele aprobate cu această destinație în bugetul propriu.

În ultimă instanță, scot în evidență faptul că Legea-cadru nr. 284/2010, cu modificările ulterioare, nu a adus o însă o salarizare unitară (chiar dacă acesta a fost scopul declarat) și nicio simplificare a salarizării, dimpotrivă a menținut discrepanțele mari între salariații bugetari, chiar și în cadrul acelorași categorii profesionale. Explicația acestui fapt este simplă legea-cadru privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nu s-a aplicat efectiv niciodată în ceea ce privește stabilirea salariilor, ci s-au aplicat doar dispozițiile tranzitorii din cadrul acesteia ori, după

caz, din legile anuale, astfel că, practic, în prezent sunt aplicabile tot vechile legi de salarizare. În egală măsură remarc că schimbarea concepției unui sistem de salarizare (prin modificarea coeficienților de ierarhizare și a valorilor de referință sau, după caz, prin stabilirea unor salarii nominale ori prin orice altă formă de salarizare), așa cum s-a dorit în anii 2009 și 2010 și cum se susține, în prezent, de către decidentul politic, implică întotdeauna ajustări în plus sau în minus față de salariile în plată.

Concluzii

În sens restrâns, prin forme de salarizare înțelegem acele mijloace și procedee prin care se comensurează munca prestată în cadrul contractului individual de muncă sau activitatea desfășurată potrivit raportului de serviciu, se exprimă cantitativ rezultatele acesteia și, în funcție de acestea, se stabilesc drepturile salariale cuvenite respectivelor persoane.

În literatura de specialitate, formele de salarizare sunt caracterizate drept modalități de evaluare și de determinare cât mai corespunzătoare a muncii salariaților fie a fiecăruia în parte, fie a unui colectiv de angajați. Așadar, analiștii arată că formele de salarizare permit să se stabilească salariul concret al fiecărei persoane în corespondență atât cu salariul său de bază, cât și în funcție de felul în care și-a realizat sarcinile sale cantitative și calitative în producție/activitate.

Într-o organizație²⁴ se impune o anumită armonizare între obiectivele individuale, de grup cu cele generale ale respectivei organizații, pentru care staful²⁵ managerial dispune de o serie de instrumente, dintre care salariul se distinge ca principalul stimulent motivațional de natură materială. Într-adevăr, pentru staful managerial este complicat să descifreze ce nevoi au salariații, ce priorități trebuie să acorde entitatea organizațională angajatoare pentru satisfacerea lor, cu ce mijloace. Prin urmare, forma de salarizare adoptată face parte din rândul instrumentelor de bază care permit managementului organizației să influențeze comportamentul angajaților, să asigure un echilibru între nivelul câștigului și performanța obținută.

Prin dubla sa natură, salariul intră în ecuațiile/modelele de eficiență ale entităților organizaționale angajatoare – ca element de cost al producției – și, implicit, în mecanismele de macroechilibrare a economiei. Prin definiție, salariul este un mecanism al pieței muncii, iar „jocul de piață” al acestuia este

„modelat de cadrul legislativ și formele de salarizare (un pachet de norme juridice și/sau convenționale, riguros stabilite și, pe cât posibil, respectate). Pe lângă salariul lunar, entitățile organizaționale angajatoare utilizează subsistemul flexibil de avantaje acordate salariaților (de exemplu: reduceri de prețuri la produsele cumpărate de salariați din respectiva entitate organizațională angajatoare; posibilitatea de a plăti în rate cumpărăturile de la respectiva entitate organizațională angajatoare; finanțarea parțială a unor cheltuieli de pregătire, altele decât stagiile organizate de respectiva entitate organizațională angajatoare; sprijin financiar în construcția de locuințe și achiziționarea unor bunuri de folosință îndelungată; atribuirea în folosință a unei locuințe de serviciu; posibilitatea de a folosi autoturismul respectivei entități organizaționale angajatoare; utilizarea caselor de odihnă, a bazei sportive și alte facilități social-culturale; concedii suplimentare plătite; loc de parcare rezervat; asigurarea unei mese gratuite pe zi.

Alegerea formei de salarizare are în vedere utilizarea eficientă a salariaților, stimularea acestora în ridicarea calificării și evaluarea cât mai justă a raportului între rezultatele economico-financiare ale entității organizaționale angajatoare și salarizarea propriilor salariați.

NOTE:

1 Termenul de „salarizare” definește acțiunea de a salariza, de a plăti un salariu; se mai utilizează termenii de „remunerare” – acțiunea de a remunera și rezultatul ei, de a plăti –, „retribuire” – acțiunea de a retribui și rezultatul ei, de a plăti cuiva o sumă de bani pentru o muncă prestată –, *DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, pp. 921, 914, 943; într-o bună parte din literatura de specialitate, de dată recentă, se exprimă opinia cu privire la „recompensarea angajaților”, care cuprinde ansamblul veniturilor financiare și non financiare (drepturi salariale, avantaje în natură, avantaje în bani și compensații sociale). În acest sens, o exemplificare edificatoare o constituie abordarea teoretică prezentată de către Alexandrina Deaconu în *Managementul resurselor umane*, colectiv de autori, coordonați de Viorel Lefter, Alexandrina Deaconu, Aurel Manolescu, Editura Pro Universitaria, București, 2012, pp. 175 -195.

2 În concordanță cu dispozițiile art. 10 din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 345 din 18 mai 2011, cu modificările și completările ulterioare, salariațul este persoana fizică ce se obligă, în temeiul contractului individual de muncă, să presteze munca pentru și sub autoritatea unui angajator, în schimbul unei remunerații denumite salariu.

3 În conformitate cu art. 159 alin. (1) din Legea nr. 53/2003 – Codul muncii, republicată, cu modificările și completările ulterioare, „salariul reprezintă contraprestația muncii depuse de salariat în baza contractului individual de muncă”.

4 Consider că, în prezent, componentele unui sistem de salarizare sunt următoarele:

a) subsistemul drepturilor salariale (de exemplu, solda funcției de bază și salariul de bază, precum și drepturi salariale suplimentare, așa cum sunt sporurile, compensațiile, primele, indemnizațiile, majorările etc.);

b) subsistemul avantajelor/facilităților în natură (spre exemplu, cazarea primită în legătură cu activitatea desfășurată potrivit statutului profesional);

c) subsistemul beneficiilor în bani (de exemplu, compensația lunară pentru chirie, ajutorul de deces etc.);

d) subsistemul compensațiilor sociale (spre exemplu, indemnizația de concediu de odihnă, compensarea în bani a concediului de odihnă neefectuat, indemnizații de asigurări sociale de sănătate etc.);

e) subsistemul obligațiilor bugetar-salariale (de exemplu, contribuțiile individuale obligatorii și impozitul pe venituri salariale);

f) subsistemul de declarare a personalului asigurat;

g) subsistemul de monitorizare și control a aplicării prevederilor actelor normative care reglementează salarizarea.

5 *Convenția nr. 95/1949 privind protecția salariului* a fost ratificată prin Decretul nr. 284/1973, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 81 din 6 iunie 1973.

6 *Convenția nr. 100/1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculine și a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală* a fost ratificată prin Decretul nr. 213/1954, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 4 din 18 ianuarie 1954.

7 *Convenția nr. 131/1970 privind fixarea salariilor minime, în special în ce privește țările în curs de dezvoltare* a fost ratificată prin Decretul nr. 83/1975, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 86 din 2 august 1975.

8 *Convenția nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă* a fost adoptată la 9 iulie 1964 de către Conferința generală a Organizației Internaționale a Muncii și este publicată în „Buletinul Oficial” nr. 81 din 6 iunie 1973.

9 Cele cinci convenții sunt ratificate prin Decretul nr. 284/1973, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 81 din 6 iunie 1973.

10 *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* au fost ratificate cu Decretul nr. 212/1974, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

11 *Constituția României*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

12 *Legea nr. 53/2003 – Codul muncii*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 345 din 18 mai 2011, cu modificările și completările ulterioare.

13 *Legea dialogului social nr. 62/2011*, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 625 din 31 august 2012, cu modificările și completările ulterioare.

14 *Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 597 din 13 august 2002, cu modificările și completările ulterioare.

15 *Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 252 din 20 aprilie 2010.

16 *Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003, cu modificările și completările ulterioare.

17 *Hotărârea Guvernului nr. 44/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 6 februarie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

18 *Hotărârea Guvernului nr. 23/2013 pentru stabilirea salariului de bază minim brut garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 52 din 23 ianuarie 2013.

19 *Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 103 din 6 februarie 2002, cu modificările și completările ulterioare.

20 *Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 401 din 20 iulie 2001, cu modificările și completările ulterioare.

21 *Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 830 din 10 decembrie 2010.

22 *Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 28 decembrie 2010, cu modificările ulterioare.

23 Operatorii economici sunt organizați și funcționează în baza Legii nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 98 din 8 august 1990, cu modificările și completările ulterioare, și a Legii societăților comerciale nr. 31/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.066 din 17 noiembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

24 Marian Preda în lucrarea *Comportament organizațional, teorii, exerciții și studii de caz*, Editura Polirom, București, 2006, p. 17, precizează că „organizația este o formă rațională, instituționalizată, de interacțiune a unui grup de persoane, justificată de interesul (sau pretextul) atingerii unui scop comun”.

25 Termenul de „staf” este definit ca grupul de persoane cu atribuții speciale, de conducere a unei întreprinderi, o unei organizații etc., sub direcția unui șef, *Dicționar universal ilustrat al limbii române*, Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, 2011, vol. 10, p. 249.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale, publicată în Monitorul Oficial al

României, Partea I, nr. 98 din 8 august 1990, cu modificările și completările ulterioare.

Legea societăților comerciale nr. 31/1990, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.066 din 17 noiembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 401 din 20 iulie 2001, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 103 din 6 februarie 2002, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 597 din 13 august 2002, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 53/2003 - Codul muncii, republicată, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 345 din 18 mai 2011, cu modificările și completările ulterioare.

Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 927 din 23 decembrie 2003, cu modificările și completările ulterioare.

Legea dialogului social nr. 62/2011, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 625 din 31 august 2012, cu modificările și completările ulterioare.

Legea responsabilității fiscal - bugetare nr. 69/2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 252 din 20 aprilie 2010.

Legea-cadru nr. 284/2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 877 din 28 decembrie 2010, cu modificările ulterioare.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 830 din 10 decembrie 2010.

Hotărârea Guvernului nr. 44/2004 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 112 din 6 februarie 2004, cu modificările și completările

ulterioare.

Hotărârea Guvernului nr. 23/2013 pentru stabilirea salariului de bază minim brut garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 52 din 23 ianuarie 2013.

Declarația universală a drepturilor omului, adoptată și proclamată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948.

Convenția nr. 95/1949 privind protecția salariului, ratificată prin Decretul nr. 284/1973, publicat în Buletinul Oficial nr. 81 din 6 iunie 1973.

Convenția nr. 100/1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculine și a mâinii de lucru feminine, pentru o muncă de valoare egală, ratificată prin Decretul nr. 213/1954, publicat în Buletinul Oficial nr. 4 din 18 ianuarie 1954.

Convenția nr. 131/1970 privind fixarea salariilor minime, în special în ce privește țările în curs de dezvoltare, ratificată prin Decretul nr. 83/1975, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 86 din 2 august 1975.

Convenția nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă a fost adoptată la 9 iulie 1964 de către Conferința generală a Organizației Internaționale a Muncii, publicată în „Buletinul Oficial” nr. 81 din 6 iunie 1973.

Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, ratificate cu Decretul nr. 212/1974, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 146 din 20 noiembrie 1974.

Decretul nr. 284/1973, publicat în „Buletinul Oficial” nr. 81 din 6 iunie 1973.

DEX, Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

Dicționar universal ilustrat al limbii române, Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, 2011, vol. 10, p. 249.

Colectiv de autori, coordonați de Viorel Lefter, Alexandrina Deaconu, Aurel Manolescu *Managementul resurselor umane*, Editura Pro Universitaria, București, 2012.

Marian Preda, *Comportament organizațional, teorii, exerciții și studii de caz*, Editura Polirom, București, 2006.

INTERFERENȚE SEMNIFICATIVE ÎNTRE FUNDAMENTAREA CONSTRUCȚIEI BUGETARE ÎN ROMÂNIA ȘI ACCESUL LA FINANȚĂRI DIN FONDURI EUROPENE PENTRU PERIOADA VIITOARE

SIGNIFICANT INTERFERENCES BETWEEN THE FUNDAMENTS OF ROMANIAN BUDGET BUILDING AND THE ACCESS TO EU FUNDS FOR THE NEXT PERIOD

Col.conf.univ.dr. Octavian MIREA*
Col.drd. Fănel MITEA **

În prima parte a articolului, am surprins, în mod sintetic, unele aspecte esențiale care au stat la baza construcției bugetare pentru România pe anul 2013 și pentru perioada 2014-2016 (obiective ale construcției bugetare; cadrul general internațional și intern al acestei operațiuni; strategia fiscal bugetară pentru perioada precizată; evoluția datoriei guvernamentale în unele țări din UE în 2012).

The article highlights, in a synthetic way, certain essential aspects that lay at the foundation of the budget building for Romania in 2013 and for 2014 - 2016 (objectives at budget building, internal and international general framework of this, budget and tax strategy for the mentioned period, evolution of government debt in EU states in 2012).

Cuvinte-cheie: obiectivele construcției bugetare; coordonate ale strategiei fiscal-bugetare pentru perioada 2014-2016; situația absorbției fondurilor europene de către România în perioada 2007-2013.

Keywords: objectives of budget building; coordinates of tax-budget strategy for 2014 – 2016; the situation of EU's funds absorption in Romania between 2007 – 2013.

Unele aspecte esențiale care au stat la baza construcției bugetare pentru România pe anul 2013 și pentru perioada 2014-2016

Pentru construcția bugetului României, aprobat deja pentru anul 2013 și pentru perioada 2014-2016, au stat la bază o serie de coordonate foarte importante necesare unei astfel de operațiuni extrem de complexe și cu implicații majore pentru bunul mers al economiei României în anul curent.

La baza acestei operațiuni complexe au stat următoarele *obiective*: 1) asigurarea resurselor pentru dezvoltarea economică sustenabilă prin creșterea cu 15,4 miliarde lei a cheltuielilor

bugetului general consolidate; 2) continuarea procesului de consolidare fiscală prin creșterea veniturilor într-un ritm mai rapid decât creșterea cheltuielilor, în urma introducerii unui pachet de măsuri fiscale orientate către lărgirea bazei de impozitare și aplicarea principiului solidarității; 3) întărirea disciplinei bugetare prin reducerea risipei în cheltuielile aparatului central și prin plata arieratelor în sănătate, în infrastructura de transport și în administrația locală; 4) reforma investițiilor publice prin creșterea substanțială a fondurilor alocate cofinanțării proiectelor europene și finanțarea cu prioritate, din resurse proprii, în 2013, doar a acelor investiții care au grad ridicat de execuție și care pot fi finalizate până în 2014; 5) îmbunătățirea planificării bugetare multianuale pentru perioada 2014-2016; 6) transparență în utilizarea banului public și bune practici de raportare bugetară; 7) managementul adecvat al datoriei publice¹.

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: octavian.mirea@gmail.mail
****Ministerul Finanțelor Publice**
e-mail: fanel.nitea@mfinante.ro

Cât privește obiectivul de construcție bugetară referitor la *îmbunătățirea planificării multianuale pentru perioada 2014-2016*, ministerul de resort a luat în calcul elaborarea unor cadre bugetare naționale bine concepute, prin consolidarea planificării multianuale și a cadrului de cheltuieli pe termen mediu deja instituit prin Legea responsabilității fiscal bugetare nr. 69/2010 (sunt astfel respectate cerințele Directivei 2011/85/UE a Consiliului din 8 noiembrie 2011 referitoare la cadrele bugetare ale statelor membre).

Pentru scopul cercetării noastre am gândit că este potrivit să relevăm și unele coordonate ale strategiei fiscal-bugetare pentru perioada 2014-2016.

Mai întâi vom surprinde câteva aspecte privind Cadrul general internațional și intern al Strategiei fiscal-bugetare pentru perioada menționată anterior², începând cu contextul internațional.

În acest context internațional³ se estimează îmbunătățirea în continuare a indicatorilor din sondaje, fapt ce sugerează revigorarea treptată a economiei mondiale, deși revirimentul va continua probabil într-un ritm lent. Dinamica PIB real mondial (exceptând zona euro) este proiectată să se accelereze treptat în cadrul orizontului de proiecție, înregistrând o ușoară creștere de la 3,7% în anul 2012 la 3,8% în anul 2013 și la 4,4% în anul 2014.

În ceea ce privește Zona Euro este de așteptat ca economia UE să își revină încet din recesiunea prelungită⁴. După recesiunea care a marcat anul 2012, economia UE s-a stabilizat în prima jumătate a anului 2013. Se prognozează că evoluția PIB-ului va deveni treptat pozitivă în a doua jumătate a anului, înainte de a căpăta puțin elan în 2014. Creșterea anuală a PIB-ului pentru anul acesta este prognozată a fi de -0,1 pentru întreaga UE și de -0,4 pentru zona euro. Pentru 2014, se prevede o creștere a activității economice de 1,4% în UE și respectiv de 1,2% în zona euro.

O altă estimare importantă ar fi aceea că piedicile din calea cererii interne slăbesc încet. În prezent, investițiile și consumul intern sunt încă frânate de ajustările de bilanțuri și de constrângerile legate de furnizarea de credite din unele țări, de așteptările reduse în privința profiturilor și veniturilor viitoare, precum și de o puternică incertitudine în privința perspectivelor economice. Se înregistrează progrese în ajustarea echilibrelor externe și interne și este de așteptat ca mai multe state membre vulnerabile să obțină surplusuri de cont curent anul

acesta, având în vedere profitabilitatea crescută a sectorului exporturilor. Cu toate acestea, deși gradul de îndatorare scade, acesta va continua să reprezinte o piedică în calea creșterii în perioada imediat următoare. În plus, situația proastă de pe piața muncii este de așteptat să țină la un nivel redus consumul privat. Global, cererea internă se prognozează că va crește în proporții modeste în perioada imediat previzibilă.

Nu este lipsită de importanță nici în perspectiva imediată previziunea potrivit căreia consolidarea fiscală structurală avansează mai încet.

Reducerea deficitelor publice generale este de așteptat să continue. Deficitele fiscale globale se prognozează că vor scădea la -3,4% în UE și la -2,9% în zona euro, în anul 2013. Ritmul consolidării în ceea ce privește bilanțurile bugetare structurale este de așteptat să fie mai lent decât în 2012. Având în vedere perspectivele slabe ale activității economice, ponderile datoriilor în PIB se prognozează că vor atinge 89,8% anul acesta în UE și 95,5% în zona euro⁵.

Previziunile bugetare pentru România s-au făcut în contextual unui nou cadru pentru politicile bugetare la nivelul UE. Criza datoriilor suverane la nivelul UE a scos în evidență nevoia urgentă de a aduce îmbunătățiri majore cadrului politicilor bugetare. Noua arhitectură emergentă a politicilor bugetare din Uniunea Europeană vizează consolidarea principiului director al finanțelor publice sănătoase, consacrat la articolul 119 alineatul (3) din TFUE. Pachetul de măsuri privind guvernanta economică a intrat în vigoare la 13 decembrie 2011 și a reformulat și modificat normele Pactului de Stabilitate și Creștere. Consiliul European a acceptat și a aprobat la 30 ianuarie 2012 „Tratatul privind stabilitatea, coordonarea și guvernanta în cadrul Uniunii Economice și Monetare”, așa-numitul „Pact fiscal”, care prevede consacrarea regulii echilibrului bugetar („regula de aur”), declanșarea automată a mecanismului de corecție și a unor norme mai stricte pentru țările care fac obiectul unei proceduri în caz de deficit excesiv. Pachetul de două regulamente privind guvernanta economică prevede calendare bugetare comune pentru toate statele membre din zona euro, precum și norme privind monitorizarea și evaluarea de către Comisie a planurilor bugetare ale statelor membre, norme mai stricte în materie de supraveghere economică și bugetară, inclusiv norme privind cerințele suplimentare de raportare

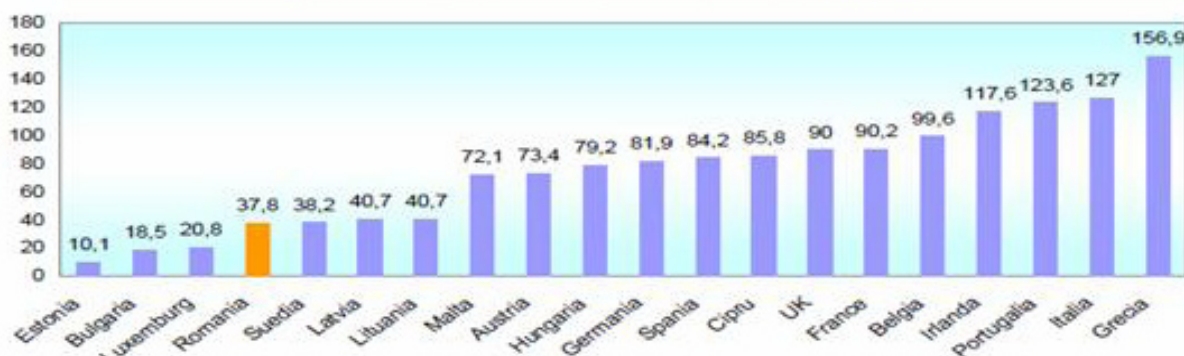
pentru statele membre care se confruntă cu crize financiare severe.

Un alt context internațional în care s-a realizat previziunea bugetară pentru perioada 2014-2016 este acela al creșterii datoriei guvernamentale din

unele țări din UE în anul 2012, situație care este redată în graficul de mai jos.

Se poate observa că din acest punct de vedere România se află pe locul 4 în 2012 în clasamentul statelor cu cea mai redusă datorie guvernamentală,

Evoluția datoriei guvernamentale în unele țări ale UE în anul 2012

Sursa: Notificarea fiscală – Eurostat Prima Notificare nr. 64/2013 – 22 aprilie 2013

Sursa: Guvernul României, *Strategia fiscal bugetară pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, p. 6, www.mfinante.ro

din cele 20 state prezentate în notificarea fiscală a UE din aprilie 2013.

În previziunile bugetare pentru țara noastră pentru perioada 2014-2016 a trebuit să se țină seama și de constrângeri externe și interne⁶.

La nivelul Uniunii Europene, deși riscurile pentru perspectivele economice s-au mai echilibrat în urma deciziilor politice importante luate începând din vara trecută, riscul de evoluție negativă nu a dispărut. Dintre aceste elemente fie bune, fie mai puțin bune, avem în vedere pe următoarele: 1) ratele foarte ridicate ale șomajului din unele state membre (care ar putea afecta coeziunea socială și ar putea deveni cronice, dacă nu se continuă cu reformele); 2) vestea bună este că o situație calmă pe piața financiară și un progres mai rapid decât se aștepta al ajustării și reformelor ar putea permite o revenire mai promptă a încrederii și ar favoriza redresarea; 3) riscurile legate de evoluția inflației continuă să fie în mare parte echilibrate; 4) o revizuire în jos a perspectivelor viitoare privind creșterea economică a UE ar implica înrăutățirea sentimentului investitorilor cu privire la plasamentele derulate în economiile emergente din zonă și ar constrânge inclusiv cererea de bunuri de export românești; 5) principalele riscuri legate de buget pe orizontul de referință⁷: a) corecții financiare suplimentare legate de absorbția fondurilor europene ori finanțarea din bugetul național al proiectelor prioritare; b)

posibila acumulare de arierate în a doua jumătate a anului 2013 care să continue și în anul 2014 la nivelul autorităților locale; c) progres limitat privind restructurarea companiilor de stat care ar putea reînnoi presiunea asupra bugetului; 6) pot exista riscuri de abatere în sus a ratei inflației de la traiectoria de bază, care provin din incertitudinile care planează în ceea ce privește consecvența implementării setului de politici macroeconomice și reforme structurale agreate cu instituțiile internaționale (CE, FMI și BM).

În continuare ne vom referi la unele aspecte definitorii privind absorbția de către țara noastră a fondurilor externe nerambursabile de la Uniunea Europeană în perioada 2007-2013 și perspective pentru perioada 2014-2020.

Unele elemente de referință privind finanțări de la Uniunea Europeană pentru România

Absorbția fondurilor externe nerambursabile reprezintă una dintre prioritățile de grad zero ale Guvernului României. Alocarea substanțială de fonduri din partea Uniunii Europene (cca. 34,8 miliarde Euro) trebuie valorificată optim, reprezentând o resursă-cheie pentru dezvoltarea pe termen scurt, mediu și lung a economiei și societății românești, precum și un element central al sustenabilității bugetare prin prisma strategiei investiționale și a caracterului nerambursabil al acestor fonduri.

Sumele totale alocate României de Uniunea Europeană în perioada 2007-2013

mil euro

Instrument	
Fonduri Structurale și de Coeziune	19.668
Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală	8.022
Fondul European pentru Pescuit	231
Fondul European de Garantare Agricolă	6.884
Total	34.805

Progresul, în 2012, în implementarea programelor operaționale din cadrul Obiectivului „Convergență” a fost semnificativ în privința unor indicatori, cum ar fi valoarea proiectelor depuse spre finanțare, care a depășit de două ori întreaga alocare pentru perioada 2007-2013, precum și valoarea contractelor de finanțare, care a crescut cu 20% în 2012, ajungând să reprezinte aproape 78% din alocarea pentru perioada 2007-2013.

Volumul plăților către beneficiari și rata de absorbție efectivă a fondurilor UE alocate s-au situat sub țintele asumate pentru 2012. Procentul de absorbție de 20% pentru instrumentele structurale nu a fost atins, rata de absorbție pe cele șapte programe operaționale ajungând la 31 decembrie 2012 la 11.47%.

Cu toate acestea, România a absorbit efectiv în 2012 suma de 1,138 miliarde euro, față de cele 700 de milioane euro absorbite în 2011.

Stadiul implementării celor șapte programe operaționale la 31 decembrie se prezenta astfel:

Au fost depuse, de către solicitanți publici și privați, 36.969 proiecte, în valoare de cca. 60 de miliarde euro. Pentru 9.222 dintre acestea s-au semnat contracte/decizii de finanțare cu beneficiarii. Valoarea totală eligibilă a contractelor/deciziilor de finanțare semnate este de cca. 19 miliarde euro, din care contribuția UE reprezintă cca. 14,5 miliarde euro (78% în raport cu alocarea UE 2007-2013). La aceeași dată, pentru proiectele aflate în implementare, plățile totale făcute către beneficiari, reprezentând prefinanțări și rambursări (cu excepția rambursării de TVA), s-au ridicat la suma de 4,66 miliarde euro. La nivelul lunii ianuarie 2013, România are aprobate de către Comisia Europeană un număr de 75 de proiecte majore: 60 de proiecte în domeniul mediului (infrastructură de alimentare cu apă, tratarea apelor uzate, managementul deșeurilor, sisteme urbane de încălzire și protecția împotriva inundațiilor), 14 proiecte în domeniul transporturilor (infrastructură rutieră, feroviară și navală) și 1 proiect în domeniul cercetării. Valoarea

eligibilă totală a celor 75 de proiecte este de aproximativ 8,22 miliarde euro.

În pofida măsurilor întreprinse de către autorități pentru accelerarea implementării programelor operaționale, așa cum au fost prevăzute în „Planul de Măsuri Prioritare pentru consolidarea capacității de absorbție a Fondurilor Structurale și de Coeziune” (PMP), aprobat de către Guvern în aprilie 2011 și revizuit în ianuarie 2012, blocajele intervenite pe parcursul anului 2012, ca urmare a nerambursării plăților de la Comisie, au afectat circuitul financiar și, pe cale

de consecință, ritmul de realizare a proiectelor, astfel încât rata de absorbție nu a ajuns la nivelul preconizat, de minimum 20%. Principalele măsuri întreprinse în 2012 au vizat îmbunătățirea sistemului de verificare a achizițiilor publice derulate în proiectele finanțate din instrumentele structurale. A fost creat cadrul legal, instituțional și procedural pentru funcționarea mecanismului de verificare a procedurilor de achiziții publice, astfel încât să se creeze condițiile pentru ridicarea presuspendării programelor operaționale și evitarea pe viitor a altor blocaje în implementarea programelor.

În luna decembrie 2012, ca urmare a acceptării de către autoritățile române a unor corecții financiare forfetare propuse de Comisia Europeană pentru acele programe la care s-au înregistrat deficiențe în verificarea procedurilor de achiziție publică, s-a evitat dezangajarea (pierderea definitivă) unor fonduri din alocarea 2007-2013 pentru România.

Eforturile autorităților române în 2013 s-a concentrat pe reluarea plăților de la Comisie pe toate programele operaționale și accelerarea ritmului de implementare ca urmare a unor planuri de acțiune eficiente pentru remedierea tuturor deficiențelor în funcționarea sistemelor de management și control. În aceste condiții, pragul de dezangajare automată de fonduri la sfârșitul anului 2013 (ca urmare a aplicării de către Comisia Europeană a regulii $n+3/n+2$), care este în prezent de 6,5 miliarde euro, poate fi depășit.

Aspecte de fond privind contribuția României la bugetul UE și poziția financiară netă

Potrivit angajamentelor asumate prin Tratatul de aderare a Republicii Bulgaria și a României la Uniunea Europeană, ratificat prin Legea nr. 157/2005 (negociate la Capitolul 29 – Prevederi financiare și bugetare), România, în calitate de stat membru, participă la finanțarea bugetului Uniunii Europene potrivit regulilor comunitare unitare care sunt direct aplicabile de la data aderării. Astfel, începând cu 1 ianuarie 2007, România asigură

plata contribuției sale pentru finanțarea bugetului Uniunii Europene în cadrul sistemului resurselor proprii ale bugetului comunitar.

Începând cu anul 2007, sistemul resurselor proprii comunitare este reglementat prin Decizia nr. 2007/436/CE, Euratom, aceasta fiind publicată,

atât în original (EN) cât și toate limbile oficiale ale statelor membre (inclusiv în limba română), în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 163, partea a II-a, din 23.06.2007 (pp. 17-21 pentru versiunea în limba română).

Contribuția României la bugetul Uniunii Europene pentru anul 2012 și estimarea pentru anii 2013-2016

mii lei

Cod	Denumirea	2012	2013	2014	2015	2016
55.03.01	Contribuții din taxe vamale	613.749,0	563.930,0	542.445,0	542.445,0	542.445,0
55.03.03	Contribuții din sectorul zaharului	10.212,0	4.522,0	4.350,0	4.350,0	4.350,0
	Total contribuții din resurse proprii tradiționale	623.961,0	568.452,0	546.795,0	546.795,0	546.795,0
55.03.04	Contribuții din resursa TVA	633.638,0	686.168,0	622.181,0	652.500,0	630.750,0
55.03.05	Contribuții pentru corecția/rabatul acordat Marii Britanii	319.050,0	332.278,0	269.700,0	278.400,0	265.350,0
55.03.06	Contribuții din resursa VNB	4.338.608,0	4.977.787,0	4.187.745,0	4.460.490,0	4.252.995,0
55.03.10	Contribuții pentru reducerile în favoarea Țărilor de Jos și Suediei	39.228,0	42.011,0	37.410,0	39.585,0	38.280,0
	Total contribuții din resurse proprii	5.955.031,0	6.114.732,0	5.663.831,0	5.977.770,0	5.734.170,0
55.03.07	Contribuții suplimentare și neprevăzute, din care:	362.484,0	76.488,0	47.369,0	92.208,0	96.558,0
	2) rezerve pentru acoperirea diferențelor calculate la soldurile TVA și VNB	362.484,0	76.488,0	47.369,0	92.208,0	96.558,0
55.03	Contribuția României la bugetul UE	6.316.969,0	6.683.184,0	5.711.200,0	6.069.978,0	5.830.728,0
	Produsul Intern Brut 3)	585.200.000,0	623.300.000,0	660.600.000,0	696.300.000,0	734.700.000,0
	Contribuția României privind resursele proprii la bugetul UE, ca pondere în PIB (%), inclusiv contribuții suplimentare și neprevăzute	1,08	1,07	1,04	1,05	1,05

1) Estimări UCRBUE pe baza nivelului general de cheltuieli prevăzut în DB 2013, a plafoanelor de cheltuieli din Cadrul Financiar multianual 2014-2020, coroborate cu setul de indicatori ai prognozei resurselor proprii ale UE pentru 2012-2013 conveniți la reuniunea ACOR Previziuni, desfășurată în 21 mai 2012;

2) Estimate de UCRBUE

3) Conform indicatorilor macroeconomici estimați de Comisia Națională de Prognoză

Aceste sume pot suferi modificări, întrucât, pe de o parte, potrivit procedurilor comunitare, se vor efectua ajustări tehnice automate ale indicatorilor stabiliți în cadrul reuniunii ACOR – Previziuni, la momentul apariției noilor indicatori macroeconomici estimați de Comisia Europeană iar, pe de altă parte, nivelul contribuției tuturor Statelor Membre, deci și a României, se va modifica în funcție de negocierile la nivel comunitar în ceea ce privește volumul total al bugetului Uniunii Europene.

În Articolul 26 din Partea a IV-a – Dispoziții temporare a Tratatului de Aderare a României și Bulgariei la Uniunea Europeană, ratificat prin Legea nr. 157/2005, se prevede că România plătește, în perioada 2009-2012, o contribuție către Fondul de Cercetare pentru Cărbune și Oțel prevăzut în Decizia

2002/234/CECO a reprezentanților guvernelor statelor membre, întruniți în cadrul Consiliului, din 27 februarie 2002 privind implicațiile financiare ale expirării Tratatului CECO și Fondul de Cercetare pentru Cărbune și Oțel.

În tabelul de mai jos este prezentată contribuția României la Fondul de Cercetare pentru Cărbune și Oțel în anul 2011 și pentru anul 2012. Anul 2012

	Realizat 2011	Realizat 2012
		<i>mii lei</i>
Contribuția României la Fondul de Cercetare pentru Cărbune și Oțel	38.409	45.175

este ultimul an pentru care se datorează această contribuție.

Prin Legea nr. 16/2008, România a aderat la Acordul, semnat la Luxemburg la 25 iunie 2005, de modificare a Acordului de parteneriat dintre membrii grupului statelor din Africa, Caraibe și Pacific, pe de o parte, și Comunitatea Europeană și

statele membre, pe de altă parte, semnat la Cotonou la 23 iunie 2000.

În acest context, din 2011, România contribuie la cel de-al 10-lea Fond European pentru Dezvoltare (FED 10).

**Contribuția României la Fondul European de Dezvoltare pentru anul 2012
și estimarea pentru anii 2013-2016**

mii lei

Cod	Denumirea	2012	2013	2014	2015	2016
55.02.05	Contribuția României la Fondul European de Dezvoltare	42.283,0	63.270,0	63.270,0	63.270,0	63.273,0
55.02	Transferuri curente în străinătate (către organizații internaționale)	42.283,0	63.270,0	63.270,0	63.270,0	63.273,0

În tabelul de mai jos este prezentată estimarea contribuției României la Fondul European de Dezvoltare pentru anul 2012, precum și proiecția acesteia pe anii 2013-2015:

Aceste sume pot suferi modificări în funcție de deciziile luate la nivel comunitar, cu privire la necesarul de fonduri pentru plățile către statele ACP.

Pentru a determina poziția netă națională în relația cu bugetul comunitar, fiecare stat membru folosește instrumentul denumit balanța financiară netă. În funcție de aspectele urmărite, pentru estimarea balanței financiare nete se utilizează mai multe metode. Indiferent de metoda folosită, balanța financiară netă reprezintă numai un exercițiu contabil al costurilor și beneficiilor financiare directe realizate de fiecare stat membru. Pentru a întregi imaginea, rezultatele astfel obținute ar trebui completate cu informații privind multiplele avantaje suplimentare câștigate datorită politicilor Uniunii Europene – legate de piața unică, integrarea economică sau stabilitatea politică și securitatea.

Încă din primul an de la aderare, România a fost beneficiar net în relația financiară cu UE, înregistrând un sold pozitiv de 426,27 mil. euro în 2007, 1.346,56 mil. euro în 2008, 1.530,73 euro în 2009, 1.099,37 mil. euro în 2010, 1.287,33 mil. euro în 2011 și 1.258,11 mil. euro la 30.11.2012.

La nivelul Uniunii Europene, anul 2013 reprezintă ultimul an din actualul cadru financiar multianual (CFM), iar începând cu anul 2014 se va intra într-un alt CFM, care va acoperi și el o perioadă de 7 ani, respectiv până în 2020. Având în vedere că noul CFM va avea o altă componență a programelor și nu există informații privind sumele ce vor fi alocate pe state membre, la acest moment nu se pot încă face estimări asupra sumelor care vor fi accesate de România începând cu anul 2014. Nivelul alocărilor pe state membre va putea fi cunoscut doar după finalizarea întregului proces de negociere, odată cu semnarea acordului de

compromis. În ceea ce privește alocările care urmează să fie obținute în viitorul CFM, România este interesată ca o pondere importantă să fie deținută de principalele două politici europene de care beneficiem în prezent, respectiv Politica de Coeziune și de Politica Agricolă Comună.

Conform ultimei propuneri lansate în cadrul negocierilor, bugetul viitorului cadru financiar multianual 2014-2020 (973.234 mld. Euro, preturi 2011) va înregistra o scădere de circa 2%, comparativ cu bugetul actualului cadru financiar multianual 2007-2013 (993.600 mld. euro, prețuri 2011).

Alocarea unor sume importante pentru cheltuielile de investiții, cu rol multiplicator în economie, asigurarea sustenabilității finanțelor publice, continuarea programului de consolidare fiscală, accesarea fondurilor comunitare și accelerarea ritmului de absorbție al acestora, măsuri ferme de combatere a risipei în utilizarea banului public, asigurarea securității sociale reprezintă priorități ale construcției bugetare pe anul 2013 și pentru perspectiva perioadei 2014-2016.

Exigențe de ultimă oră elaborate de Comisia Europeană pentru perioada 2014-2020 de care trebuie să țină seama România în accesul la fonduri europene

În octombrie 2011, Comisia Europeană a adoptat propuneri legislative privind politica de coeziune pentru perioada 2014-2020.

Bazându-se pe experiențele realizărilor înregistrate cu ajutorul instrumentelor financiare din ciclurile actuale și anterioare ale politicii de coeziune și evidențiind importanța conferită acestora în Cadrul financiar multianual 2014-2020, Comisia Europeană propune o mai mare extindere și consolidare a utilizării instrumentelor financiare în cursul următoarei perioade de programare,

ca alternativă mai eficientă și durabilă care vine în completarea finanțării tradiționale bazate pe subvenții.

În comparație cu perioada de programare 2007-2013, normele propuse pentru instrumentele financiare aferente perioadei 2014-2020 sunt neprescriptive în raport cu sectoarele, beneficiarii, tipurile de proiecte și de activități care urmează să fie sprijinite. Statele membre și autoritățile de gestionare pot utiliza instrumente financiare în legătură cu toate obiectivele tematice care intră sub incidența programelor operaționale (PO) și pentru toate fondurile, în cazul în care acest lucru este eficient și eficace.

Noul cadru conține, de asemenea, norme clare care să permită o combinație mai adecvată a instrumentelor financiare cu alte forme de sprijin, în special cu subvențiile, întrucât aceasta stimulează mai intens elaborarea de sisteme de asistență bine adaptate, care respectă necesitățile specifice ale statelor membre sau regiunilor.

Instrumentele financiare reprezintă o categorie specială de cheltuieli, iar elaborarea și punerea lor în aplicare cu succes depinde de o evaluare corectă a deficiențelor și necesităților identificate pe piață. Prin urmare, în contextul unui Program Operațional, există o nouă dispoziție, potrivit căreia instrumentele financiare ar trebui să fie elaborate pe baza unei evaluări ex-ante, care să fi identificat deficiențele pieței sau situațiile de investiții sub nivelul optim, necesitățile respective de investiții, posibila participare a sectorului privat și valoarea adăugată rezultată a instrumentului financiar în cauză. O astfel de evaluare ex-ante va duce, de asemenea, la evitarea suprapunerilor și contradicțiilor dintre instrumentele de finanțare puse în aplicare de diferiți actori pe diverse niveluri.

La nivelul statelor membre și regiunilor, mediul operațional al instrumentelor financiare, precum și capacitatea administrativă și expertiza tehnică, necesare pentru punerea în aplicare a acestora, variază în mod semnificativ. Pe acest fond, propunerea Comisiei oferă diverse opțiuni de punere în aplicare, dintre care statele membre și autoritățile de gestionare pot alege cea mai potrivită soluție. Pot beneficia de sprijin în cadrul politicii de coeziune:

1) Instrumentele financiare instituite la nivelul UE și gestionate de către Comisie, în conformitate cu regulamentul financiar (gestiune directă). În cadrul acestei opțiuni, contribuțiile PO la instrumentele financiare vor fi rezervate pentru investiții în regiuni și în acțiuni care intră sub incidența PO din care au provenit resursele. În

materie de gestiune și control, se aplică aceleași norme precum în cazul instrumentelor financiare puse în aplicare prin gestiune directă. Avem în vedere Fondul european de dezvoltare regională (FEDR), Fondul social european (FSE), Fondul de coeziune, Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR) și Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (EMFF).

2) Instrumentele financiare instituite la nivel național/regional și gestionate în conformitate cu propunerea de regulament de stabilire a unor dispoziții comune și cu legislația derivată aferentă (gestiune partajată). Prin aceste instrumente, autoritățile de gestionare au posibilitatea de a alocă resurse din cadrul programului către:

a) instrumentele deja existente sau nou-create, adaptate în funcție de condițiile și de necesitățile specifice; și

b) instrumentele standardizate (disponibile pe stoc), în cazul cărora termenii și condițiile vor fi definite în prealabil și stabilite printr-un act al Comisiei de punere în aplicare. Aceste instrumente ar trebui să fie gata de utilizare pentru o lansare rapidă.

Instrumentele financiare constând numai în împrumuturi sau garanții pot fi puse în aplicare direct chiar de către autoritățile de gestionare. În astfel de cazuri, autoritățile de gestionare vor fi despăgubite în baza împrumuturilor reale oferite sau a sumelor garanțiilor blocate pentru noi împrumuturi și fără posibilitatea de a percepe costuri sau taxe de gestiune din partea fondurilor CSC.

Noile modalități de cofinanțare vor fi mai flexibile și vor aduce stimulente financiare suplimentare. Pentru contribuțiile la un instrument financiar de la nivelul UE, aflat în gestiunea Comisiei (opțiunea 1 de mai sus), trebuie să fie prevăzută o axă prioritară separată în cadrul Programului Operațional. Rata de cofinanțare pentru această axă prioritară poate fi de până la 100%.

Pentru contribuțiile la instrumentele financiare naționale sau regionale, aflate în gestiune partajată (opțiunile 2 a. și b. de mai sus), autoritățile de gestionare sunt obligate să aducă contribuții progresive, având în același timp posibilitatea de a include în declarația de plată contribuțiile naționale anticipate care urmează să fie mobilizate la nivelul instrumentului financiar pentru perioada aferentă de doi ani (de exemplu, sub formă de co-investiții efectuate la nivelul destinatarilor finali). În ceea ce privește calculul contribuției progresive,

cererile de plată ar trebui să ia în considerare atât cererile de capital ale instrumentului financiar în decursul unei perioade de maximum doi ani (în conformitate cu planul de afaceri al acestuia), cât și soldul sprijinului acordat anterior în cadrul PO, însă necheltuit, disponibil la nivelul instrumentului financiar, inclusiv contribuțiile naționale aferente.

În materie de stimulente financiare, cota de cofinanțare a UE va crește cu zece puncte procentuale în cazurile în care axa prioritară este pe deplin pusă în aplicare prin instrumente financiare.

Noile reglementări aduc și norme clare de gestiune financiară. Bazându-se pe orientările recente adresate statelor membre prin intermediul Comitetului de coordonare a fondurilor (COCOF), propunerea Comisiei pentru perioada 2014-2020 prevede continuitate și certitudine în ceea ce privește gestiunea financiară a contribuțiilor UE la instrumentele financiare. Noul cadru conține norme clare în materie de calificare a surselor financiare pe diferitele niveluri ale instrumentelor financiare și cerințe corespunzătoare în materie de eligibilitate și realizări. Sunt propuse următoarele dispoziții:

a) contribuțiile din partea UE plătite instrumentelor financiare se plasează în conturi purtătoare de dobândă, deschise în statele membre sau se investesc cu titlu temporar, în conformitate cu principiul bunei gestiuni financiare;

b) dobânzile și alte câștiguri generate la nivelul instrumentului financiar anterior investiției în beneficiul destinatarilor finali se utilizează în aceleași scopuri ca sumele plătite inițial de UE;

c) cota UE din resursele de capital restituite din investiții se reutilizează pentru noi investiții prin aceleași sau prin alte instrumente financiare, în conformitate cu obiectivele PO;

d) cota UE din câștigurile, veniturile sau profiturile generate de investiții se utilizează în următoarele scopuri: d1) costuri/onorarii de gestionare; d2) remunerarea preferențială a investitorilor care funcționează după principiul investitorului în economia de piață (MEIP) și care co-investesc la nivelul instrumentului financiar sau al destinatarilor finali; d3) alte investiții prin aceleași sau alte instrumente financiare, în conformitate cu Programul Operațional.

Resursele și câștigurile de capital, precum și alte câștiguri sau profituri care pot fi atribuite contribuțiilor din partea UE pentru instrumentele financiare sunt utilizate în conformitate cu obiectivele Programului Operațional, timp de cel

puțin 10 ani de la închiderea programului.

Având în vedere procedurile specifice și structurile de punere în aplicare aferente instrumentelor financiare, disponibilitatea și raportarea datelor obținute în urma monitorizării privind utilizarea resurselor bugetare provenite din fondurile CSC au o importanță crucială pentru toate părțile interesate din cadrul politicii de coeziune, întrucât permit concluzionarea cu privire la performanța reală a instrumentelor sprijinite și modificările care pot fi necesare pentru garantarea eficacității acestora. Prin urmare, noul cadru le impune autorităților de gestionare să trimită Comisiei un raport specific privind operațiunile, care să cuprindă instrumentele financiare într-o anexă la raportul anual privind punerea în aplicare.

Propunerea Comisiei prevede ca statele membre și autoritățile de gestionare să beneficieze de o mai mare flexibilitate în elaborarea programelor atât de a alege între realizarea de investiții cu ajutorul subvențiilor sau al instrumentelor financiare, cât și de a selecta cel mai potrivit instrument financiar. De asemenea, aceasta oferă mai multă claritate și certitudine cadrului juridic al instrumentelor financiare.

Dintr-o perspectivă bugetară, consolidarea instrumentelor financiare, ca fiind catalizatori de resurse publice și private, va ajuta statele membre și regiunile să atingă nivelurile de investiții strategice necesare punerii în aplicare a strategiei Europa 2020.

Mai mult, având în vedere că instrumentele financiare sunt aplicate la scară mai largă și adaptate corespunzător necesităților specifice ale regiunilor și destinatarilor țintă ale acestora, accesul la finanțare poate fi în mod semnificativ îmbunătățit în beneficiul unei palete largi de actori socio-economici din teritoriu. Acestea vor servi, de exemplu, întreprinderilor care investesc în inovație, gospodăriilor care doresc să îmbunătățească performanța locuinței lor în materie de eficiență energetică, indivizilor care urmăresc punerea în practică a ideilor lor de afaceri, precum și infrastructurii publice sau proiectelor de investiții productive care îndeplinesc obiectivele strategice ale politicii de coeziune și furnizează rezultatele așteptate ale programelor acestora⁸.

Pe linia simplificării accesării de fonduri europene se înscriu și propunerile recente adoptate de Comisia Europeană referitoare la posibilități specifice de simplificare pentru Fondul social european, luând în considerare natura acestuia (numeroase subvenții mici, cheltuieli principale constând în costuri de personal, tipuri relativ standard

de proiecte). Principala evoluție include posibilități suplimentare de simplificare a costurilor.

Cea mai mare parte din cheltuielile suportate în cadrul unui proiect FSE sunt legate de costurile de personal, care constituie esența FSE. Drept consecință, Comisia a propus posibilitatea ca FSE să calculeze totalul costurilor eligibile ale proiectului pe baza costurilor directe de personal, adăugând 40% la valoarea acestor costuri. Acest procent este stabilit de regulament și, prin urmare, autoritățile naționale nu trebuie să îl justifice utilizarea.

De asemenea, sunt introduse unele proceduri simplificate în cazul subvențiilor mici, pentru a facilita utilizarea unor opțiuni simplificate privind costurile, stabilite în mod transparent: pentru subvențiile în valoare de sub 100.000 de euro, se poate întocmi un proiect de buget pe baza opțiunilor simplificate privind costurile referitoare la proiect. Acest buget va fi arhivat de către autoritatea de gestionare, ca document justificativ, pentru a justifica opțiunea simplificată privind costurile. Cu toate acestea, plățile către proiect se vor baza numai pe opțiuni simplificate privind costurile, nu pe buget în sine⁹.

Drept sfaturi recomandate de comisie, sunt de reținut următoarele:

1) Concentrare puternică: o strategie clară și concentrarea asupra zonelor bine definite vor asigura posibilitatea elaborării la timp a unor scheme de sprijin. Un obiectiv mai clar poate să însemne, de asemenea, că sunt elaborate mai puține scheme de sprijin și că sunt implicate mai puține autorități, ceea ce poate permite reducerea costurilor;

2) Exploatarea sinergiilor: programe și proiecte integrate, un cadru legal comun la nivel național sau regional, comitete comune de monitorizare și sisteme comune de gestionare și control; toate aceste posibilități facilitează o abordare specifică în ceea ce privește sistemele;

3) Trecerea pe sistemul digital: punerea în aplicare a politicii de coeziune implică prelucrarea unor cantități mari de informații necesare atât pentru gestionare, cât și pentru raportare. În timp ce statele membre au înregistrat progrese în ceea ce privește schimbul electronic de informații în cadrul administrațiilor, comunicarea cu beneficiarii continuă să se facă în mare parte pe hârtie. Dincolo de faptul că reprezintă o sarcină la care sunt supuși beneficiarii, acest lucru implică transcrierea unor cantități mari de date de către administrație și, prin urmare, costuri suplimentare care ar putea fi evitate. Din acest motiv, propunerile Comisiei

stabilesc o obligație pentru statele membre, pe baza căreia acestea să permită schimbul electronic de date cu beneficiarii până la finalul anului 2014. Se pot obține câștiguri suplimentare în materie de eficiență prin depășirea cerințelor de reglementare, și anume dezvoltarea de servicii electronice comune pentru beneficiarii fondurilor CSC (și ai fondurilor naționale) și utilizarea eficientă a registrelor publice (registre comerciale, baze de date fiscale etc.).

4) Utilizarea instrumentelor financiare: odată implementate, instrumentele financiare permit o contribuție mai importantă, precum și mai multă eficacitate și eficiență în utilizarea fondurilor, în special cu implicarea corespunzătoare a sectorului privat. Complexitatea poate fi redusă și mai mult prin utilizarea instrumentelor financiare instituite la nivelul UE sau prin utilizarea condițiilor standard stabilite de Comisie.

5) Aplicarea costurilor simplificate: în unele zone, rambursarea în baza costurilor reale rămâne cea mai bună și mai simplă abordare disponibilă. Totuși, în multe alte cazuri, costurile simplificate oferă o alternativă mai eficientă. Ratele forfetare și costurile unitare stabilite la nivelul UE pot facilita utilizarea rentabilă a acestor opțiuni, întrucât nu sunt necesare metodologiile de dezvoltare la nivel național. Posibilitatea de a utiliza costuri simplificate aplicate politicilor UE și schemelor naționale de sprijin, precum și de a utiliza proiecte de buget (în cazul FSE), limitează, la rândul său, eforturile investite inițial, necesare din partea statelor membre.

În vederea eficientizării modalității în care fondurilor europene vor fi folosite, principala preocupare a Guvernului României o reprezintă îmbunătățirea viitoarelor documente de programare, în conformitate cu noile cerințe europene și având în vedere procesul de implementare aferent actualei perioade de programare.

Conform calendarului asumat de către autoritățile române, România a elaborat prima variantă a documentului consultativ privind Acordul de Parteneriat 2014 – 2020, document care a fost lansat în consultare publică din 6 iunie 2013 și transmis în consultare informală către CE.

Acesta este un document consultativ care va sta la baza acordului de parteneriat între România și Comisia Europeană, document de programare care asigură cadrul de implementare a Fondurilor Europene Structurale și de Investiții (FESI) 2014-2020;

Orientările care stau la baza programării 2014-2020 sunt: promovarea competitivității și convergența și concentrarea tematică a

intervențiilor, în vederea încurajării obținerii unei dezvoltări inteligente, bazată pe creștere economică și incluziune socială;

Este adevărat că, la nivel național este nevoie de investiții în foarte multe domenii și de aceea o prioritizare a acestor nevoi este esențială pentru a utiliza sustenabil resursele limitate ale alocărilor din FESI 2014-2020.

În perioada 2014-2020, intervențiile din FESI vor viza următoarele obiective strategice care coincid nevoilor României identificate prin documentul de poziție:

1) Îmbunătățirea capitalului uman prin creșterea ratei de ocupare a forței de muncă și politici mai bune privind incluziunea socială și educația;

2) Dezvoltarea unei infrastructuri moderne pentru creștere și locuri de muncă;

3) Promovarea competitivității economice și a dezvoltării locale;

4) Optimizarea utilizării și protejării resurselor și activelor naturale;

5) Modernizarea și consolidarea administrației naționale și a sistemului judiciar.

Rezultatele ce se doresc a fi obținute ca urmare a intervențiilor din FESI 2014-2020, vor reflecta schimbarea pe care autoritățile române speră să o genereze în următoarea perioadă de programare, ținând seama de lecțiile învățate în actuala perioadă și luând în considerare nevoile de dezvoltare și potențialul național existent.

În ceea ce privește implementarea FESI 2014-2020, aceasta se va realiza într-un sistem mult mai bine coordonat, fiind stabilite atribuții de autoritate de management numai la nivelul a trei ministere:

– Ministerul Fondurilor Europene pentru managementul a patru programe operaționale care vizează: infrastructura mare (transport, mediu și energie); competitivitatea (cercetare-dezvoltare, Agenda Digitală); dezvoltarea capitalului uman și asistența tehnică;

– Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice (managementul programelor de dezvoltare regională, a programelor dedicate cooperării teritoriale europene și a celui dedicat dezvoltării capacității administrative);

– Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (managementul programelor dedicate dezvoltării rurale și pescuitului și acvaculturii)¹⁰.

Unele concluzii și propuneri

Din cele prezentate în conținutul comunicării se pot desprinde următoarele concluzii:

1) La nivelul Uniunii Europene au fost instituite, prin intermediul Directivei 2011/85/UE a Consiliului Europei din 8 noiembrie 2011, cadrele bugetare ale statelor membre, pentru consolidarea planificării multianuale;

2) În premieră, în România s-au aplicat, în procesul de elaborare a bugetelor pe 2013 și a celor previzionate pe 2014-2016, cerințele directivei menționate; în acest scop, pe lângă cadrele bugetare instituite de UE, au fost stabilite obiectivele majore pentru anul curent și perioada viitoare menționată și s-a ținut cont de cadrul general internațional și intern al strategiei fiscal-bugetare a Guvernului României;

3) Pentru a ameliora atragerea foarte redusă a fondurilor europene de către țara noastră în perioada 2007-2013, Guvernul României a întreprins unele măsuri de îmbunătățire a sistemului de verificare a achizițiilor publice derulate în aceste proiecte, reluarea plăților de la Comisia Europeană pe toate programele operaționale și accelerarea ritmului de implementare a programelor;

4) Cu toate că în perioada 2014-2020 România nu va beneficia de fonduri prea generoase de la UE, ea este interesată ca ponderea importantă să fie deținută de principalele două politici europene: Politica de Coeziune și Politica Agricolă Comună;

5) Guvernul României a creionat deja prin Strategia fiscal-bugetară pentru perioada 2014-2016 măsurile ce se impun pentru îmbunătățirea absorbției fondurilor europene în perioada următoare (pentru început perioada menționată anterior), stabilind deja obiectivele strategice care coincid nevoilor României, identificate prin documentul de poziție și realizarea într-un sistem mult mai bine coordonat a managementului atragerii acestor fonduri (au fost stabilite atribuții de autoritate de management numai la nivelul a trei ministere: Ministerul Fondurilor Europene; Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice; Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale).

NOTE:

1 Ministerul Finanțelor Publice, *Raportul privind fundamentarea bugetului pe 2013*, p. 2, www.mfinante.ro

2 Guvernul României, *Strategia fiscal-bugetară pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, p. 4, www.mfinante.ro

3 BCE EDITORIAL 2013.

4 *Previziunile de primăvară ale Uniunii Europene* – Mai 2013.

5 Guvernul României, *Strategia fiscal-bugetară pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, p. 4, www.mfinante.ro

6 *Previziunile de primăvară ale Comisiei Europene* – Mai 2013.

1 Previziunile economice de primăvară 2013 Comisia Europeană, Partea II; Perspective privind economiile individuale, Secțiunea 22 România.

8 Comisia Europeană, *Instrumente financiare în cadrul politicii de coeziune*, Politica de Coeziune 2014-2020, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0042:FIN:RO:PDF>

9 Comisia Europeană, *Simplificarea Politicii de Coeziune pentru perioada 2014-2020*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0042:FIN:RO:PDF>

10 Guvernul României, *Strategia fiscal - bugetară pentru perioada 2014-2016*, p. 87, www.mfinante.ro

BIBLIOGRAFIE

BCE Editorial 2013

Comisia Europeană, *Simplificarea Politicii de Coeziune pentru perioada 2014-2020*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0042:FIN:RO:PDF>

Comisia Europeană, *Instrumente Financiare în cadrul politicii de coeziune*, *Politica de Coeziune 2014-2020*,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0042:FIN:RO:PDF>

Estimări UCRBUE pe baza nivelului general de cheltuieli prevăzut în DB 2013, a plafoanelor de cheltuieli din Cadrul Financiar multianual 2014-2020, coroborate cu setul de indicatori ai prognozei resurselor proprii ale UE pentru 2012-2013 conveniți la reuniunea ACOR Previziune desfășurată în 21 mai 2012.

Guvernul României, *Strategia fiscal-bugetară pentru perioada 2014-2016*, București, 2013, www.mfinante.ro

Ministerul Finanțelor Publice, Raportul privind fundamentarea bugetului pe 2013, www.mfinante.ro *Previziunile de primăvară ale Uniunii Europene* – Mai 2013.

Previziunile economice de primăvară 2013 Comisia Europeană, Partea II, Perspective privind economiile individuale, Secțiunea 22, România.

COORDONATE DEFINITORII ALE BUGETULUI UNIUNII EUROPENE PENTRU PERIOADA 2007-2013, PENTRU ANUL 2013 ȘI PERSPECTIVE PENTRU PERIOADA 2014-2020

DEFINING COORDINATES OF EU'S BUDGET FOR 2007 – 2013 AND PERSPECTIVES FOR 2014 - 2020

Col.drd. Fănel MITEA *
Col.conf.univ.dr. Octavian MIREA**

Bugetul UE reprezintă ansamblul resurselor financiare de care acesta dispune anual pentru îndeplinirea de către instituțiile comunitare a obiectivelor, a activităților și a intervențiilor comunitare stabilite în prezent prin Tratatul de la Amsterdam.

EU's budget is defined as all the financial resources it has annually, so that communitarian institutions will meet their objectives, activities and intervention established through the Amsterdam Treaty.

Cuvinte-cheie: buget; bugetul UE; principii bugetare în UE; venituri ale bugetului UE; resurse proprii tradiționale (RPT); resursa bazată pe taxa pe valoarea adăugată (TVA).

Keywords: budget; EU's budgetary principles; EU's budget income; traditional budgeting; resource based on VAT.

Noțiuni elementare, principii, reguli

și proceduri bugetare legate de Bugetul UE

Potrivit regulamentului european de profil „buget” înseamnă un instrument care, pentru fiecare exercițiu financiar, prevede și autorizează toate veniturile și cheltuielile considerate necesare pentru Uniunea Europeană¹.

În legislația românească de profil², bugetul reprezintă documentul prin care sunt prevăzute și aprobate în fiecare an veniturile și cheltuielile sau, după caz, numai cheltuielile, în funcție de sistemul de finanțare a instituțiilor publice.

Bugetul UE reprezintă ansamblul resurselor financiare de care acesta dispune anual pentru îndeplinirea de către instituțiile comunitare a obiectivelor, activităților și intervențiilor comunitare stabilite în prezent prin Tratatul de la Amsterdam. În funcție de acesta pot fi observate în fiecare an prioritățile și orientările politice comunitare³. Comunitatea europeană pentru a finanța programele,

proiectele care le derulează are nevoie de un buget. Bugetul comunității europene reflectă concepția și stadiul integrării europene. Actualitatea modernă a societății europene a impus edificarea oficială a unui buget prin constituirea bugetului Uniunii Europene.

Regulamentul financiar al acestor comunități precizează că bugetul lor este „actul care prevede și autorizează în prealabil, în fiecare an, cheltuielile și veniturile comunităților”. Pentru acoperirea (asigurarea) bugetului UE, astfel statele membre sunt dispuse să transfere o parte dintre atributele naționale în materie de percepere a impozitelor și taxelor, după cum ponderea unei categorii de cheltuieli sau alteia în totalul bugetului UE care poate fi considerată o dimensiune a intervenției UE asupra economiilor și a politicilor naționale.

În elaborarea și în executarea bugetului general al Uniunii Europene se pornește de la principiile și procedurile bugetare naționale: unitatea, universalitatea, anualitatea, echilibrul și specializarea bugetară.

Bugetul comunității europene respectă regulile generale care se aplică și în statele membre, având

***Ministerul Finanțelor Publice**

e-mail: fanel.mitea@mfinante.ro

****Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: octavian.mirea@gmail.com

ca scop asigurarea transparenței veniturilor și cheltuielilor în procesul luării deciziilor și a clarității în monitorizarea și controlul execuției bugetului pentru protejarea intereselor financiare ale UE. Aplicarea dreptului bugetar și procedura elaborării, aprobării, executării și încheierii bugetului comunitar sunt generate de anumite principii, în doctrina modernă a finanțelor publice. Sunt unanim admise următoarele principii: anualitatea bugetului; unitatea bugetului; universalitatea bugetară; echilibrul bugetului; specializarea bugetară; managementul financiar solid; transparența; unitatea și exactitatea bugetară; unitatea de cont.

În acord cu doctrina modernă, aceste principii sunt consacrate și în Regulamentul financiar al Comunității Europene. Bugetul aprobat de CE are prevăzut, de asemenea, și un capitol distinct privind publicitatea bugetului în Jurnalul Oficial al UE.

Principiul anualității bugetare

Presupune operațiunile bugetare care se vor derula, în timpul exercițiului bugetar, în comunitatea europeană acesta se întinde în intervalul 1 ianuarie - 31 decembrie. Veniturile care trebuie încasate în anul financiar curent și nu s-au încasat în acel an se face venit la bugetul anului următor. Orice impozit și taxă prevăzute a se plăti în anul financiar curent și neonorate se anulează la finele anului respectiv. Excepții pot exista. De exemplu, în cazul în care baza legală pentru o anumită cheltuială a fost adoptată spre sfârșitul anului, iar cheltuiala nu a mai putut fi angajată și plata efectuată până la finele anului financiar curent se poate aproba transferarea cheltuielii respective în bugetul aferent anului următor. De precizat că multe proiecte și acțiuni UE se desfășoară pe o perioadă mai mare de un an calendaristic, pentru asigurarea disciplinei financiare, respectiv a încadrării în limita resurselor de finanțare disponibile și a comunității. De altfel UE folosește pe termen mediu, instrumentul „perspectiva financiară”.

În scopul racordării proiectelor și acțiunilor multianuale la buget, care se referă la un anumit an financiar, în practica UE se folosesc două concepte de cheltuieli: „limita de angajare a cheltuielilor” și „limita de plăți”. Limita de angajare a cheltuielilor reprezintă mărimea tuturor obligațiilor decurgând dintr-un proiect cu o perioadă de executare mai mare de un an, care revine anului financiar pentru care se elaborează bugetul. Limita de plăți reprezintă suma înscrisă în buget pentru proiectul respectiv.

De exemplu, o cheltuială poate fi angajată în anul financiar pentru care se întocmește bugetul, dar plata către creditor poate fi efectuată doar parțial în anul respectiv, după cum o plată poate fi făcută în contul unei cheltuieli angajate în exercițiul financiar anterior.

Unitatea bugetară impune ca toate veniturile și cheltuielile bugetului UE să fie cuprinse într-un singur document

De la acest principiu sunt de menționat două excepții: au fost create aranjamente financiare speciale pentru anumite activități în domeniul politicii comune externe și de securitate și al Fondului european de dezvoltare. În aceste cazuri, anumite venituri (ajutoare, donații etc.) sunt folosite direct pentru activitățile respective fără a mai fi înscrise în bugetul UE. Agențiile europene (organisme descentralizate ale UE au propriile bugete care sunt alimentate cu transferuri din bugetul UE).

Asemeni principiului anualității, în literatura contemporană a finanțelor publice se apreciază că principiul unității bugetare se sprijină pe două genuri de motivații: unele financiare, altele politice.

Principiul universalității bugetului

În practica UE sunt respectate două reguli bugetare: 1) neafectarea veniturilor bugetare, adică o dată vărsate la bugetul UE, aceste venituri se depersonalizează, fiind folosite în totalitatea lor la finanțarea tuturor cheltuielilor; 2) prezentarea bugetului în formă brută, respectiv înscrierea veniturilor și cheltuielilor în sume totale, fără compensări și omisiuni. În aplicarea acestui principiu apar excepții. Anumite venituri sunt afectate direct finanțării unor programe de cercetare, iar unele țări fac donații în mod expres pentru finanțarea unor politici specifice, ca de exemplu ajutoarele umanitare.

Principiul echilibrului bugetar

În cazul UE este strict respectat, în sensul că veniturile sunt egale cu cheltuielile sau mai mari. UE nu este autorizată să se împrumute pentru finanțarea cheltuielilor prevăzute în bugetul UE. În consecință, situația normală pentru execuția bugetului este surplusul de venituri asupra cheltuielilor, care este preluat obligatoriu în bugetul pe anul următor. Ca atare, în bugetul UE nu se reflectă operațiunile de împrumut pe

care comunitatea europeană sau instituții ale UE sunt autorizate prin tratat să le facă (de exemplu, împrumuturi acordate unor state membre și țări candidate pentru susținerea balanței de plăți). Această particularitate în aplicarea principiului echilibrului bugetar în cazul UE reprezintă cea mai importantă deosebire față de bugetele din statele membre, unde existența deficitelor este uzuală. Cel mai reușit buget este cel care se apropie de deficit, degajând însă un excedent simbolic.

Principiul specializării bugetare impune înscrierea în bugetul UE a veniturilor bugetare pe categorii stabilite după proveniență, în raport cu specificul surselor și a cheltuielilor după destinație, potrivit clasificății bugetare. În acest sens sunt eliminate confuziile în procesul deciziei bugetare și a executării acesteia. Clasificația bugetară folosită de către UE cuprinde secțiuni, titluri, capitole și alineate.

Principiul managementului financiar solid

Cheltuielile bugetare trebuie utilizate în conformitate cu principiul unui management financiar solid și în special acelor ce privesc economia, eficiența și eficacitatea costurilor. Principiul economiei necesită ca resursele utilizate de către instituție, pentru desfășurarea activităților sale să fie disponibile în timp util, în cantitate și calitate corespunzătoare și la cel mai bun preț.

Principiul transparenței

Bugetul va fi elaborat și implementat, iar conturile vor fi prezentate în conformitate cu principiul transparenței. Bugetul trebuie să fie publicat pe parcursul a două luni de la data declarației privind adoptarea finală a bugetului. Declarațiile financiare consolidate vor fi publicate în Jurnalul Oficial al Comunității Europene. Raporturile privind managementul financiar întocmite de fiecare instituție vor fi, de asemenea, publicate în Jurnalul Oficial al Comunității Europene.

Principiul unității și exactității bugetare

Bugetul este instrumentul care, pentru fiecare exercițiu financiar, prognozează și autorizează toate veniturile și cheltuielile considerate necesare pentru Comunitatea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice. Bugetul înregistrează garanția pentru operațiunile de acordare, respectiv luare de împrumuturi efectuate de Comunitate și plățile către

Fondul de garantare pentru acțiuni externe. Potrivit acestui principiu nu se colectează venituri și nu se efectuează cheltuieli decât dacă sunt înregistrate într-o linie bugetară, nu se poate angaja sau autoriza nicio cheltuială peste creditele autorizate și niciun credit nu poate fi înregistrat în buget decât dacă se referă la un articol de cheltuieli considerat necesar⁴.

Principiul unității de cont

Bugetul este întocmit și implementat în moneda euro și conturile sunt prezentate în aceeași monedă. Politicile europene trebuie puse în aplicare într-un mod eficient și eficace, pentru a asigura valoarea adăugată necesară. Instituțiile și, în special, Comisia sunt responsabile de folosirea resurselor financiare. Acestea trebuie să fie în măsură să demonstreze că bugetul este gestionat în conformitate cu cele mai înalte standarde și că există mecanisme de execuție eficiente și eficace. Principalele aspecte care apar în acest context sunt următoarele:

- Echilibrul dintre acordarea de sprijin financiar diverselor activități și concentrarea fondurilor disponibile: concentrarea pe un număr mai mic de obiective politice poate favoriza economiile de scară și, în anumite cazuri, poate face economii în bugetele naționale. Cu toate acestea, o astfel de abordare ar priva celelalte domenii de un sprijin financiar.

- Echilibrul dintre gestionarea centralizată și descentralizată: în prezent, fondurile europene sunt puse în aplicare prin diverse metode de gestionare. Aproximativ 22% dintre acestea sunt gestionate la nivel central, de către Comisie; gestionarea a aproximativ 76% din fonduri este delegată de către Comisie statelor membre, în conformitate cu „gestiunea repartizată”; restul fondurilor sunt gestionate împreună cu organizații internaționale sau de către țări terțe. Având în vedere evoluția politicilor trebuie reanalizată situația pentru a se determina modul în care diversele tipuri de gestionare pot oferi o bună gestiune financiară și în ce măsură echilibrul existent reprezintă răspunsul adecvat.

- Simplificarea sporită și consolidarea instrumentelor de punere în aplicare: deschiderea unei noi perioade de finanțare la începutul acestui an a fost însoțită de o simplificare considerabilă a structurii bugetului UE și a instrumentelor executare a bugetului, cu programe care au fost reorganizate pentru a respecta principiul „un

program, un fond” și cu un nou echilibru între accesibilitatea programelor UE și buna gestiune financiară. Rentabilitatea punerii în aplicare și coerență între programe stau la baza realizării unei valori adăugate.

- Mobilizarea resurselor: alegerea metodei de gestionare ajută la determinarea măsurii în care bugetul UE poate mobiliza resurse suplimentare, prin utilizarea altor instrumente europene precum Banca Europeană de Investiții, prin intermediul cheltuielilor naționale, regionale și locale sau cu ajutorul contribuțiilor din sectorul privat.

- Utilizarea agențiilor executive: posibilitatea de a înființa agenții executive însărcinate cu anumite responsabilități de gestionare a fondurilor puse în aplicare direct de către Comisie a facilitat recursul la un personal specializat pentru anumite activități de gestionare, a sporit vizibilitatea gestionării programelor și a oferit economii de scară. Totuși, acest lucru pune în discuție echilibrul optim dintre responsabilitățile politice și de gestionare în cadrul instituțiilor.

- Cofinanțarea: cofinanțarea este un exemplu de parteneriat între acțiunile regionale, naționale și comunitare în scopul realizării politicilor UE. Aceasta sporește gradul de implicare și oferă un stimulent suplimentar pentru asigurarea complementarității dintre acțiunile comunitare și naționale. Cofinanțarea obligatorie la nivelul statelor membre este o caracteristică esențială a politicilor structurale și de dezvoltare rurală ale Uniunii Europene, politici reprezentând împreună 40% din cheltuieli în perioada financiară actuală.

- Asigurarea transparenței și vizibilității totale, precum și a răspunderii depline în ceea ce privește gestionarea bugetului, pentru a garanta legitimitatea și încrederea cetățenilor în Uniunea Europeană. Un aspect conex este reprezentat de flexibilitate. Buna gestiune financiară ar putea fi sporită printr-o flexibilitate mai mare, permițând resurselor să fie realocate în cadrul și între rubricile bugetare. Acest lucru ar putea contribui la redirectionarea sprijinului spre programele cele mai performante în termeni de rentabilitate și în funcție de criterii precum capacitatea de absorbție observată.

În continuare prezentăm câteva aspecte legate de elaborarea proiectului de buget. Deciziile referitoare la bugetul UE se iau de către Comisie, Consiliu și Parlament. Comisia elaborează proiectul unui plan de cheltuieli pe care îl înaintează spre

analiză Consiliului și Parlamentului. Aceste instituții pot aduce modificări și, în cazul în care nu sunt de acord cu propunerea de buget, pot încerca să ajungă la un compromis.

Fiecare buget anual se înscrie într-un plan de cheltuieli pe termen lung, cunoscut sub numele de „cadru financiar”. Cadrul actual, cu o durată de șapte ani, acoperă perioada 2007-2013 și îi permite Uniunii Europene să planifice, în mod eficient, programele de cheltuieli cu câțiva ani înainte.

Cu privire la gestionarea fondurilor dorim să subliniem faptul că instituția care răspunde în ultimă instanță de alocarea bugetului este Comisia Europeană. Cu toate acestea, 76% din fondurile UE sunt gestionate de către țările membre. Dacă se semnalează fraude sau cazuri de efectuare a unor plăți necuvenite, Comisia colaborează cu Oficiul European de Luptă Antifraudă și cu statele membre pentru a recupera banii. Din dorința de a asigura transparența, informațiile referitoare la beneficiarii fondurilor europene sunt accesibile publicului.

Cadrul general în care se prefigurează coordonatele bugetare ale UE pentru perioada următoare și care privește și România, cuprinde câteva elemente definitorii prezentate și în Strategia fiscal-bugetară a Guvernului României pentru perioada 2014-2016⁵, la care ne vom referi pe scurt în continuare.

În ultima perioadă (cea de-a doua parte a anului 2013) au existat semne încurajatoare că Europa este în curs de redresare economică. După o scădere care a durat până în primul trimestru al anului 2013, economia europeană a început să crească din nou în al doilea trimestru, iar PIB-ul real va continua să crească în mod constant de-a lungul acestui an.

Se estimează că în a doua jumătate a anului 2013, creșterea va fi de 0,5% comparativ cu aceeași perioadă a anului 2012 în UE.

În perspectivă, conform previziunilor, creșterea economică se va accelera treptat pe parcursul perioadei de prognoză, ajungând la 1,4% în UE și la 1,1% în zona euro în 2014 și atingând 1,9 %, respectiv 1,7 % în 2015.

Ajustarea internă și externă în Europa continuă, susținută în multe cazuri prin reforme structurale de amploare și prin consolidarea fiscală semnificativă puse în aplicare în ultimii ani.

Acest lucru a dus la ameliorarea condițiilor necesare pentru ca cererea internă să devină treptat principalul motor al creșterii economice în Europa.

Cu toate acestea, pe fondul unor perspective mai slabe pentru economiile de piață emergente, revenirea la o creștere solidă va fi un proces progresiv.

Dezechilibrele macroeconomice acumulate sunt în scădere și se așteaptă o accelerare moderată a ritmului creșterii. Deși situația piețelor financiare s-a îmbunătățit considerabil, iar ratele dobânzilor au scăzut în țările vulnerabile, aceste elemente nu s-au repercutat încă în economia reală, întrucât fragmentarea piețelor financiare persistă, existând diferențe substanțiale între statele membre și între firme de diferite dimensiuni.

Deoarece a scăzut nevoia de a se reduce povara datoriilor, se preconizează că cererea internă se va consolida lent, grație relansării creșterii consumului privat și redresării în ceea ce privește formarea brută de capital fix, datorită îmbunătățirii condițiilor globale de finanțare și a percepției generale asupra economiei.

În anii 2014 și 2015, se prognozează că cererea internă va fi principalul motor al creșterii, pe fondul unor perspective mai slabe pentru exporturile UE către restul lumii.

Este de așteptat ca redresarea activității economice să se traducă doar treptat prin crearea de locuri de muncă.

Există perspective modeste de diminuare a ratei șomajului către 10,7% în UE și către 11,8% în zona euro până în 2015, diferențele dintre țări rămânând însă foarte mari.

Se estimează că, în cursul perioadei de prognozare, inflația prețurilor de consum va rămâne scăzută atât în UE, cât și în zona euro, ratele fiind apropiate de 1,5%.

Ca urmare a câștigurilor continue în materie de competitivitate a prețurilor și a unei consolidări a sectoarelor lor de export, se prognozează că o serie de state membre vulnerabile vor înregistra în acest an excedente de cont curent.

Reducerea deficitelor publice generale va continua. În 2013, se estimează că deficitul fiscal global va scădea la 3,5% din PIB în UE și la 3 % în zona euro, în timp ce ponderea datoriei în raport cu PIB-ul va ajunge la aproape 90 % în UE și la 96 % în zona euro.

Se prevede că deficitul bugetar structural, adică deficitul public corectat pentru factorii ciclici, măsurile cu caracter excepțional și alte măsuri temporare, va scădea în mod semnificativ în 2013 cu peste 1/2% din PIB în ambele zone, ca urmare

a măsurilor de consolidare puse în aplicare în mai multe state membre.

Conform proiectelor de buget pentru 2014 disponibile înaintea datei limită a previziunilor, această ameliorare va continua în 2014, dar într-un ritm mai lent. Această situație se explică, parțial, prin faptul că unele state membre și-au atins deja obiectivele pe termen mediu în ceea ce privește soldurile bugetare structurale, ceea ce ar trebui să contribuie la reducerea progresivă a datoriei publice.

Criza datoriilor suverane la nivelul UE a scos în evidență nevoia urgentă de a aduce îmbunătățiri majore cadrului politicilor bugetare. Noua arhitectură emergentă a politicilor bugetare din Uniunea Europeană vizează consolidarea principiului director al finanțelor publice sănătoase, consacrat la articolul 119 alineatul (3) din TFUE.

Pachetul de măsuri privind guvernanța economică a intrat în vigoare la 13 decembrie 2011 și a reformulat și modificat normele Pactului de Stabilitate și Creștere.

Consiliul European a acceptat și a aprobat la 30 ianuarie 2012 „Tratatul privind stabilitatea, coordonarea și guvernanța în cadrul Uniunii economice și monetare”, așa-numitul „Pact fiscal”, care prevede consacrarea regulii echilibrului bugetar („regula de aur”), declanșarea automată a mecanismului de corecție și a unor norme mai stricte pentru țările care fac obiectul unei proceduri în caz de deficit excesiv.

Pachetul de două regulamente privind guvernanța economică (*Two pack*), intrat în vigoare în 2013, prevede calendare bugetare comune pentru toate statele membre din zona euro, precum și norme privind monitorizarea și evaluarea de către Comisie a planurilor bugetare ale statelor membre, norme mai stricte în materie de supraveghere economică și bugetară, inclusiv norme privind cerințele suplimentare de raportare pentru statele membre care se confruntă cu crize financiare severe.

Sursa veniturilor și destinația cheltuielilor în cadrul Bugetului UE

Venitul total al UE trebuie să fie egal cu totalul cheltuielilor și să se încadreze în limitele legale convenite, care sunt în prezent de 1,31% din venitul național brut (VNB) pentru creditele de angajament și de 1,24% din VNB al UE pentru creditele de plată. Spre deosebire de alte organizații internaționale ale căror resurse se bazează, în marea

lor majoritate, pe contribuțiile (cotizațiile) statelor membre, UE are un sistem propriu de venituri. La acest sistem s-a ajuns cu dificultate, întrucât deciziile cu privire la categoriile de venituri ale UE și la mărimea acestora sunt în primul rând politice, având un impact direct asupra plății din resursele naționale pe care statele membre acceptă fie să le transfere jurisdicția națională în cea a UE, fie să le cedeze UE. Astfel de decizii politice influențează relațiile dintre cetățeni și firmele contribuabile, pe de o parte și statele membre și UE, pe de a altă parte, și sunt adoptate de către Consiliul UE, pe baza votului unanim.

Principalele momente în construcția sistemului de venituri al UE sunt: anul 1951 instituirea taxei asupra producției de cărbune și oțel al statelor membre ale Comunității Economice a Cărbunelui și Oțelului; anul 1957 – stabilirea contribuțiilor directe pentru statele din Comunitatea Europeană; anul 1971- constituirea veniturilor proprii ale UE.

Banii UE se cheltuiesc pentru atingerea următoarelor ținte: 1) creștere durabilă; 2) conservarea mediului; 3) cetățenie, libertate; 4) afirmarea UE ca actor global; 5) administrație; 6) compensații.

UE dispune de mai multe surse de venit. Nu depinde numai de contribuțiile primite de la statele membre, ci are și resurse proprii (taxe vamale de import aplicate produselor provenind din afara UE și un procentaj din taxa pe valoare adăugată percepută de fiecare țară).

UE finanțează administrarea instituțiilor sale și activitățile derulate de acestea și cu ajutorul cărora își atinge obiectivele privind, printre altele, reducerea disparităților economice dintre regiuni și dezvoltarea zonelor rurale. Statele membre colectează acești bani în numele UE.

Cele trei surse principale de venit sunt: 1) 0,73% din venitul național brut al fiecărui stat membru, ceea ce reprezintă două treimi din bugetul UE; principiul care stă la baza calculării contribuției fiecărui stat membru este cel al solidarității și al capacității de plată; totuși, se pot face ajustări dacă se constată o împovărare excesivă a anumitor țări; 2) așa-numitele resurse proprii tradiționale, în special taxe vamale de import aplicate produselor provenind din afara UE; 3) un procent din taxa pe valoare adăugată (TVA) armonizată percepută de fiecare țară din UE.

UE încasează, de asemenea, impozitul pe venit plătit de personalul instituțiilor europene,

contribuțiile țărilor terțe la anumite programe europene și amenzile aplicate întreprinderilor care încalcă normele și legislația UE.

Din bugetul UE sunt finanțate diverse activități, de la dezvoltare rurală și protecția mediului, până la protejarea frontierelor externe și promovarea drepturilor omului. Comisia, Consiliul și Parlamentul sunt instituțiile care au un cuvânt de spus în stabilirea și alocarea bugetului. Însă Comisia și statele membre răspund de cheltuirea efectivă a fondurilor.

Uniunea Europeană are „resurse proprii” pentru a-și finanța cheltuielile. Din punct de vedere juridic, aceste resurse aparțin Uniunii. Statele membre le colectează în numele Uniunii Europene și le transferă în bugetul Uniunii Europene. Veniturile diferite de resursele proprii includ: a) impozite și alte deduceri fiscale din remunerațiile personalului Uniunii Europene; b) dobânzi bancare; c) contribuții ale statelor terțe la anumite programe ale Uniunii Europene (cum ar fi cercetarea); d) rambursarea asistenței financiare acordate de Uniunii Europene care nu a fost utilizată; e) penalități de întârziere și amenzi; f) excedentul financiar din exercițiul precedent.

Resursele proprii se împart în trei categorii: 1) Resurse proprii tradiționale (RPT); 2) Resursa bazată pe taxa pe valoarea adăugată (TVA); 3) Resursa bazată pe venitul național brut (VNB). *Resurse proprii tradiționale (RPT)* sunt formate în principal din taxe impuse asupra importurilor de produse provenite dintr-un stat din afara Uniunii Europene. Ele contribuie cu aproximativ 12% la veniturile totale.

Resursa bazată pe taxa pe valoarea adăugată (TVA) reprezintă o rată fixă aplicată veniturilor din TVA-ul armonizat ale fiecărui stat membru. Resursele bazate pe TVA reprezintă 11% din veniturile totale.

Resursa bazată pe venitul național brut (VNB) este o rată procentuală fixă aplicată VNB-ului fiecărui stat membru. Deși este o categorie neuniformă, aceasta a devenit cea mai mare sursă de venituri, contribuind în prezent cu 76% din veniturile totale. Bugetul primește și alte venituri, precum impozitele pe salarii plătite de către personalul Uniunii Europene, contribuțiile din partea țărilor din afara Uniunii Europene pentru anumite programe ale Uniunii Europene și amenzile plătite de către întreprinderile care încalcă normele de concurență sau alte legi. Aceste resurse diverse

constituie aproximativ 1% din buget. Statele membre contribuie la buget cu sume aproximativ proporționale cu prosperitatea lor economică. Germania, Țările de Jos, Austria, Suedia și Regatul Unit beneficiază totuși de unele ajustări („corecții”) la calcularea contribuțiilor, în vederea reducerii contribuțiilor nete la buget, considerate excesive, pe de altă parte, fondurile Uniunii Europene revin beneficiarilor din statele membre și țările terțe în conformitate cu prioritățile stabilite de Uniune. În

timp ce toate statele membre beneficiază de fonduri alocate din bugetul Uniunii Europene, statele membre mai puțin prospere primesc proporțional mai multe fonduri decât statele mai bogate, ca rezultat al solidarității care stă la baza programelor Uniunii Europene, inclusiv în contextul politicii de coeziune.

În prezent, cea mai mare parte a resurselor bugetare este orientată către stimularea creșterii economice, crearea de locuri de muncă și reducerea decalajelor dintre regiuni. Sume semnificative sunt

Veniturile bugetului Uniunii Europene, (milioane euro)				
Tipuri de venituri	Bugetul pe 2012		Bugetul pe 2013	
Tarife vamale și taxe pe zahăr	16.824,20	12,4%	18.755,20	14,1%
Venituri din TVA	14.546,30	10,7%	15.029,95	11,3%
Venituri din PNB	97.284,22	71,7%	97.502,87	73,4%
Alte venituri	7.103,52	5,2%	1.548,97	1,2%
Total	135.758,24	100,0%	132.836,99	100,0%

În principiu, bugetul UE pentru 2013 cuprinde șase capitole de cheltuieli (așa cum se vede și în graficul de mai jos).

alocate și agriculturii, dezvoltării rurale, pescuitului și protecției mediului. Printre celelalte domenii finanțate din bugetul UE se numără combaterea terorismului, a crimei organizate și a migrației ilegale.

Veniturile și cheltuielile bugetului Uniunea Europene fac obiectul următoarelor constrângeri:

1) tratatele: bugetul Uniunii nu poate intra în deficit, ceea ce înseamnă că veniturile trebuie să acopere toate cheltuielile;

2) o limită maximă a cheltuielilor convenită de către guvernele și parlamentele statelor membre.

Cunoscută ca „plafonul resurselor proprii”, această limită este în prezent stabilită la 1,24 % din venitul național brut (VNB) al Uniunii pentru plățile provenite din bugetul Uniunii Europene. Aceasta corespunde unei medii de aproximativ 293 EUR per cetățean al Uniunii Europene;

3) un cadru financiar multianual convenit de către Parlamentul European, Consiliu Uniunii Europene și Comisia Europeană, care controlează evoluția bugetului Uniunii Europene în funcție de categorii de cheltuieli pentru o perioadă de timp determinată;

4) un regulament financiar adoptat de Consiliul Uniunii Europene și Parlament European, care prevede norme privind întocmirea, execuția, gestiunea și auditul bugetului.

Bugetul anual al UE reprezintă aproximativ 1% din produsul național al Uniunii, echivalentul a 244 EUR per cetățean al UE. Acești bani sunt utilizați în scopul îmbunătățirii vieții de zi cu zi a locuitorilor. Pentru studenți, această îmbunătățire poate lua forma oportunităților de a studia în străinătate; pentru întreprinderile mici, ea poate presupune facilitarea accesului la piețe mai mari și un mediu de afaceri echitabil. Pentru cercetători, aceasta poate însemna mai multe șanse de a-și dezvolta ideile. Pentru viitorii angajați, ea poate reprezenta noi posibilități de instruire.

În mod direct sau indirect, toți avem de câștigat de pe urma activităților finanțate de la bugetul UE, fie sub forma plăjelor mai curate, a alimentelor mai sănătoase sau a drumurilor mai bune, fie a garantării respectării drepturilor noastre fundamentale. Acțiunile și proiectele finanțate de la bugetul UE reflectă prioritățile stabilite de către UE într-un anumit moment. Acestea sunt grupate în șase categorii principale de cheltuieli (numite „rubrici”) și 31 de domenii de politică diferite. Bugetul UE finanțează inițiativele și proiectele din domeniile în care toate țările UE au convenit să acționeze la nivelul Uniunii. Unirea forțelor în aceste domenii poate aduce rezultate mai bune, la costuri reduse. Există și alte domenii în care țările UE au decis totuși să nu acționeze la nivelul Uniunii. De exemplu, sistemele naționale de securitate socială, de pensii, de sănătate sau educaționale sunt finanțate de către guvernele naționale, regionale sau locale. „Principiul subsidiarității” garantează că Uniunea intervine numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii preconizate nu pot fi atinse în mod satisfăcător de către statele membre, nici la nivel central, nici la nivel regional și local, dar pot fi atinse mai bine, datorită dimensiunilor și efectelor acțiunii preconizate, la nivelul Uniunii⁶.

Unele corelații dintre Cadrul Financiar Multianual (CFM) și bugetul UE

Regulamentul privind Cadrul Financiar Multianual (CFM) stabilește sumele maxime anuale (plafoane) pe care UE le poate cheltui în legătură cu domeniile de politică (rubrici) într-o perioadă de cel puțin cinci ani. De asemenea, regulamentul stabilește un plafon anual pentru cheltuielile totale.

Regulamentul privind CFM definește în linii generale componenta de cheltuieli a bugetului anual al UE, care este mai detaliat. Într-o procedură bugetară anuală, Consiliul și Parlamentul European, pe baza unei propuneri din partea Comisiei Europene, convin asupra bugetului UE în limitele de cheltuieli prevăzute de CFM. Întrucât plafoanele CFM nu reprezintă obiective de cheltuieli, bugetul anual al UE este, de obicei, mai mic decât plafoanele de cheltuieli prevăzute de Regulamentul privind CFM. Singura excepție este politica de coeziune, unde plafonul CFM este în realitate considerat ca fiind un obiectiv de cheltuieli.

CFM nu este același lucru cu bugetul anual al UE

Bugetul anual al UE trebuie să fie întotdeauna mai mic decât plafoanele de cheltuieli stabilite de Regulamentul privind CFM.

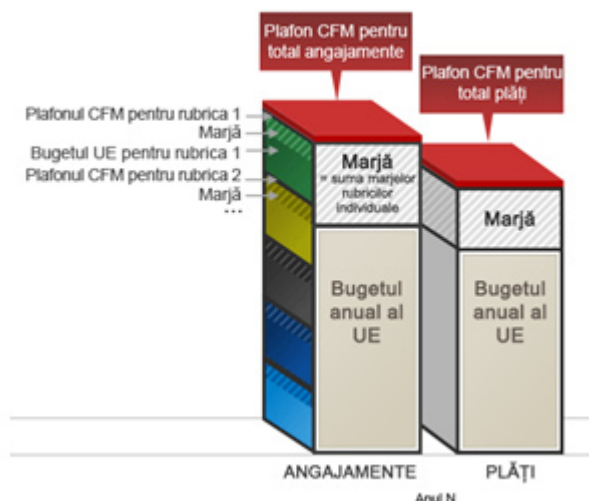
Acest regulament stabilește plafoane pentru două tipuri de cheltuieli anuale: 1) angajamente – angajamente legale de a cheltui bani care nu trebuie plătiți în cursul aceluiași exercițiu financiar, ci pe parcursul mai multor exerciții financiare; 2) plăți – sume efective care trebuie plătite în cursul unui exercițiu financiar dat.

Există două tipuri de plafoane de cheltuieli: 1) un plafon pentru fiecare rubrică din angajamente; 2) un plafon total pentru cheltuielile totale din angajamente și din plăți. Plafonul total din angajamente este echivalent cu suma plafoanelor pentru rubricile individuale.

Marja disponibilă în cadrul unei rubrici nu poate fi folosită pentru cheltuieli în cadrul altei rubrici, cu excepția cazului în care se revizuieste CFM.

Bugetul Uniunii Europene este actul care autorizează în fiecare an finanțarea ansamblului activităților și intervențiilor comunitare. În funcție de acesta pot fi observate, în fiecare an, prioritățile și orientările politice comunitare. Fiecare buget anual face parte dintr-un ciclu bugetar de șapte ani cunoscut sub numele de „perspectivă financiară”. Perspectivele financiare sunt stabilite de Comisia Europeană și necesită aprobarea în unanimitate din partea statelor membre și negocieri care să fie urmate de acordul Parlamentului European.

În continuare, prezentăm câteva aspecte definitorii legate de Cadrul financiar multianual 2007–2013. Perspectivele financiare pentru perioada 2007-2013 se împart în cinci capitole:

1) *Creșterea durabilă*: această rubrică include fondurile structurale, cercetarea și educația, cu un buget de 382 de miliarde de euro pentru șapte ani;

2) *Conservarea și gestionarea resurselor naturale*: este vorba despre finanțarea politicii agricole comune și a politicilor de mediu, cu un buget de 371 de miliarde de euro;

3) *Cetățenie, libertate, securitate și justiție*: 10,7 de miliarde de euro sunt destinate activităților legate de justiție și afaceri interne. Această sumă va acoperi și programele care încurajează cetățenia europeană, cum ar fi schimburile între tineri,

înfățișarea orașelor și dimensiunea europeană a presei și a culturii;

4) *Uniunea Europeană ca actor global*: 49,5 de miliarde de euro vor fi alocate acțiunilor în favoarea țărilor în curs de dezvoltare, promovării drepturilor omului, politicii externe și de securitate comune și sprijinului pentru dezvoltarea țărilor învecinate;

5) *Administrația* (inclusiv serviciile de traducere) va beneficia de 49,8 de miliarde de euro, adică 5,75% din bugetul total.

Pachetul aprobat oficial de Parlamentul European include un buget pentru 2013 în valoare de 132.8 miliarde de euro în plăți și 150.9 miliarde de euro în angajamente. Bugetul actual se ridică la 0,99% din venitul național brut (VNB) al UE în plăți și 1,13% din VNB al UE în angajamente. Acesta este mai redus decât bugetul pe 2012 (așa cum se poate vedea și în tabelul de mai jos).

Pentru că intrăm într-o nouă etapă bugetară, dorim să prezentăm câteva caracteristici de bază ale Cadrului Financiar Multianual pentru perioada 2014-2020.

Negocierile privind CFM se derulează în perioada 2011 – 2013 și implică trei instituții europene: Parlamentul European, Consiliul și Comisia Europeană. Începând cu jumătatea anului 2011, Comisia Europeană și-a prezentat propunerile

Cheltuielile estimate pentru politicile UE în credite de angajament	Buget 2013 (miliarde EUR)	Diferența față de 2012
Creștere durabilă	70,6	3,7 %
Competitivitate pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă, inclusiv:	16,1	4,8 %
Al șaptelea Program-cadru de cercetare	10,9	6,4 %
Învățarea pe tot parcursul vieții și Erasmus Mundus	1,3	2,0 %
Proiectele TEN	1,4	6,3 %
Programul-cadru pentru competitivitate și inovare	0,7	9,6 %
Agenda politicii sociale	0,2	1,6 %
Coeziune pentru creștere economică și ocuparea forței de muncă, inclusiv:	54,5	3,3 %
Fonduri structurale	42,1	2,9 %
Fondul de coeziune	12,4	4,8 %
Conservarea și gestionarea resurselor naturale	60,1	0,5 %
Cheltuieli de piață și plăți directe, inclusiv:	44,0	0,1 %
Piețe agricole	43,7	0,1 %
Piețele produselor piscicole	0,03	- 10,7 %
Sănătatea animalelor și a plantelor	0,3	1,6 %
Dezvoltare rurală	14,8	1,4 %
Pescuit	0,9	4,6 %
Mediu și schimbări climatice	0,4	3,3 %
Dezvoltare rurală, mediu și pescuit	16,1	1,6 %

Cetățenie, libertate, securitate și justiție(1)	2,1	2,0 %
Libertate, securitate și justiție	1,4	2,3 %
Cetățenie, inclusiv	0,7	1,4 %
Sănătate publică și protecția consumatorilor	0,1	1,8 %
UE ca actor mondial, inclusiv: (2)	9,6	1,9 %
Instrumentul de asistență pentru preaderare	1,9	- 0,1 %
Instrumentul european de vecinătate și de parteneriat	2,5	6,3 %
Instrumentul de cooperare pentru dezvoltare	2,6	2,2 %
Ajutor umanitar	0,9	1,9 %
Democrație și drepturile omului	0,2	0,5 %
Politica externă și de securitate comună	0,4	9,2 %
Instrumentul de stabilitate	0,3	5,2 %
Administrație, inclusiv:	8,4	1,8 %
Comisia Europeană	3,3	0,3 %
Alte instituții	3,5	1,8 %
Total	150,9	2,1 %

referitoare la noul cadru financiar multianual pentru ciclul bugetar 2014 – 2020. Propunerile alcătuiesc așa-numitul pachet cadru financiar multianual, întrucât acesta conține un număr mare de propuneri. Comisia Europeană solicitase un buget de 1.003 miliarde de euro, Uniunea Europeană va avea un buget de 960 de miliarde de euro pentru perioada 2014 - 2020.

Summitul european din 7-8 februarie 2013 s-a sfârșit cu un acord privind cadrul financiar multianual 2014-2020, următorul pas este Parlamentul European. În conformitate cu eforturile de consolidare din statele membre, liderii Uniunii Europene au convenit să reducă resursele financiare de care poate dispune Uniunii Europene, în comparație cu cadrul financiar multianual actual care acoperă perioada 2007-2013. Pentru ca noul CFM să intre în vigoare în ianuarie 2014, mai rămâne să se ajungă la un acord final cu Parlamentul European.

Acordul la care s-a ajuns în Consiliul European limitează cheltuielile maxime posibile pentru o Uniune Europeană cu 28 de state membre la 959,99 miliarde euro în angajamente de plată, sumă echivalentă cu 1,0 % din venitul național brut (VNB) al Uniunii Europene. Aceasta înseamnă că plafonul total de cheltuieli a fost redus cu 3,4 % în termeni reali, în comparație cu actualul CFM (2007-2013).

Această reducere este motivată de necesitatea de a se reflecta consolidarea finanțelor publice la nivel național. Este pentru prima dată că limita globală a cheltuielilor pentru un CFM a fost redusă

în comparație cu CFM anterior. Plafonul total de cheltuieli a fost stabilit la 908,40 miliarde euro, față de 942,78 miliarde euro în CFM 2007-2013. Statelor membre li se va permite să rețină doar 20 % (în loc de 25 % cum era înainte) din resursele proprii tradiționale pentru acoperirea costurilor legate de colectare⁷.

În finalul acestui articol dorim să formulăm câteva concluzii mai semnificative:

1) Bugetul, indiferent că vizează nivelul național sau european, reprezintă un instrument esențial financiar care prevede și autorizează toate veniturile și cheltuielile anuale ce vor fi utilizate la nivelul unei anumite entități de anvergura celor menționate în partea de început a conceptului la care ne referim;

2) Principiile bugetare utilizate în procesul de bugetare la nivelul UE contribuie la asigurarea transparenței veniturilor și cheltuielilor în procesul luării deciziilor și al clarității în monitorizarea și controlul execuției bugetului pentru protejarea intereselor financiare ale UE;

3) UE are trei surse majore de venit: a) surse proprii tradiționale; b) resursa bazată pe TVA; c) resursa bazată pe VNB) și 6 capitole de cheltuieli: a) coeziune și competitivitate pentru creșterea economică și ocuparea forței de muncă; b) ajutoare directe și cheltuieli de piață; c) dezvoltare rurală; d) afirmarea UE ca actor mondial; e) administrare; f) cetățenie, libertate, securitate și justiție), care conferă echilibru resurselor atrase și utilizate și permit atingerea obiectivelor financiare ale

acestei organizații și cu profunde caracteristici economice;

4) Perspectivă financiară pentru perioada 2007-2013 (care tocmai se încheie) potrivit Cadrului Financiar Multianual (CFM) al UE au pus accent, în ordine, pe următoarele capitole: 1) creștere durabilă; 2) conservarea și gestionarea resurselor naturale; 3) cetățenie, libertate, securitate și justiție; 4) afirmarea UE ca actor global; 5) administrație;

5) Pentru noua perioadă 2014 – 2020, cadrul financiar european prevede o reducere a resurselor financiare (cu 3,4 % în termeni reali), față de perioada 2007-2013, pentru a permite consolidarea finanțelor publice la nivel național.

NOTE:

1 *Regulamentul (UE, Euratom) Nr. 966/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2012 privind normele financiare aplicabile bugetului general al Uniunii și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) Nr. 1605/2002 al Consiliului, p. 17, www.mfinante.ro*

2 *Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice publicată cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597 din 13.08.2002.*

3 Finanțele Uniunii Europene, Partea I, *Bugetul Uniunii Europene*, Biblioteca virtual ASE, www.ase.ro

4 *Regulamentul (UE, Euratom) Nr. 966/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2012 privind normele financiare aplicabile bugetului general*

al Uniunii și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) Nr. 1605/2002 al Consiliului, p.18, www.mfinante.ro

5 *www.mfinante.ro*

6 *Bugetul Uniunii Europene pe scurt*, Comisia Europeană, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2010, p. 2.

7 *Bugetul UE*, *www.mfinante.ro*

BIBLIOGRAFIE

Bugetul UE, *www.mfinante.ro*

Bugetul Uniunii Europene pe scurt, Comisia Europeană, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, Luxemburg, 2010.

Finanțele Uniunii Europene, Partea I, *Bugetul Uniunii Europene*, Biblioteca virtual ASE, *www.ase.ro*

Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, publicată cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597 din 13.08.2002.

Regulamentul (UE, Euratom) Nr. 966/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2012 privind normele financiare aplicabile bugetului general al Uniunii și de abrogare a Regulamentului (CE, Euratom) Nr. 1.605/2002 al Consiliului, www.mfinante.ro

CONSIDERAȚII PRIVIND APĂRAREA ANTIBALISTICĂ A ISRAELULUI

CONSIDERATIONS REGARDING THE ANTIBALLISTIC DEFENCE OF ISRAEL

Col.drd. Leopold Cerassel LUNGU*

Manifestarea unei cursei pentru deținerea și fabricarea de arme de nimicire în masă, de către unele state arabe, precum și a vectorilor de transport a acestora, a determinat o instabilitate a echilibrului strategic din Orientul Mijlociu care s-a accentuat odată cu sfârșitul războiului din Golful Persic.

Întrebuințarea forțelor armate israeliene împotriva amenințărilor cu rachete balistice presupune atât o serie de măsuri preventive, cât și o serie de pași care ar putea fi urmați atât înainte de lansare, cât și pe timpul zborului final al rachetelor balistice.

The manifestation of arms race for possession and fabrication of weapons of mass destruction by the some arabic states, as well as their transportation vectors, induced an instability of the strategic balance from Middle East, that speeded-up together with the end of the Persic Gulf war.

The utilization of the Israelian armed forces against the threatenings with ballistic missiles involves both a series of preventive measures and steps that could be followed before launching and during the finally ballistic missiles flying

Cuvinte-cheie: apărarea antibalistică; Israel; Orientul Mijlociu; rachete balistice; centură de apărare.

Keywords: antiballistic defence; Israel; Middle East; ballistic missiles; threat; defense belt.

„Este irelevant să spunem că facem tot ceea ce putem, trebuie să reușim să facem ceea ce este necesar”.

Prim-ministrul britanic Winston CHURCHILL

Apărarea antibalistică a Israelului

Elementele sistemului de apărare antibalistic al forțelor armate israeliene

Mutațiile intervenite în situația politico-militară și în raportul de forțe din Orientul Apropiat după crearea, în anul 1948, a Israelului au impus construirea, pe baze moderne a noii structuri de forțe armate israeliene, care a rivalizat în deceniile următoare cu forțele armate ale țărilor arabe vecine: Egiptul, Siria, Liban, Iordania și Irak.

Conflictele armate pe care Israelul le-a avut cu statele arabe vecine, precum și importul de tehnologie modernă militară de care această țară a beneficiat, în special din partea Statelor Unite ale Americii, Marii Britanii și Franței, au determinat crearea unor capacități și capabilități de luptă israeliene puternice, ceea ce a favorizat victoriile

militare pe care forțele armate ale acestei țări le-a obținut în cele cinci războaie arabo-israeliene.

În prezent, Israelul are ca și posibili adversari următorii actori statali: Siria și Iran, state care au achiziționat cu succes din țările occidentale europene, din Federația Rusă, din China, cât și din Coreea de Nord, tehnologia militară destinată fabricării de vectori balistici purtători de arme de distrugere în masă.

În pofida războiului civil sângeros cu care se confruntă Siria, forțele armate guvernamentale din această țară dețin încă un important arsenal chimic și biologic, precum și vectorii balistici cu rază scurtă de acțiune (de exemplu, rachetele rusești de tip SS-26 ISKANDER), necesari pentru transportul acestor arme.

Până în prezent, cercetătorii militari iranieni și sirieni au realizat tehnologia militară necesară fabricării unor rachete balistice, capabile să lovească statele europene.

***Statul Major General**

e-mail: leopoldlungu@yahoo.com

Aceste rachete balistice pot lovi ținte aflate până la 2.000 km distanță față de Iran și Siria (rachetele balistice cu rază scurtă de acțiune rusești de tip SCUD-B și C, rachetele balistice cu rază medie de acțiune iraniene de tip SHAHAB-3 și SEIJL-2)¹.

În raza de acțiune a rachetelor balistice iraniene și siriene se pot afla state, precum: Israel aflat la 1.100 km distanță față de Iran și are frontieră comună cu Siria, Grecia aflată la 2.000 km distanță față de Iran și la 1.200 km distanță față de Siria, Turcia ce are frontieră cu Iranul și cu Siria, precum și România aflată la distanța de 2.400 km față de Iran și la distanța de 1.700 km față de Siria.

Este estimat faptul că în timpul fazei terminale, a zborului său pe traiectorie, o rachetă balistică cu rază mică de acțiune are viteza de intrare în atmosferă de 1,5 - 2 km/s, o rachetă balistică cu bătaie medie/intermediară are viteza de intrare în atmosferă de 2,5 - 4 km/s, iar racheta balistică intercontinentală are viteza de intrare în atmosferă de 6 - 7 km/s².

Faza terminală a zborului rachetei balistice durează aproximativ 30 de secunde, în cazul rachetelor balistice intercontinentale, și maxim 60 de secunde în cazul rachetelor balistice cu rază medie și intermediară de acțiune³.

Creșterea priorității de interceptare a rachetelor balistice adverse devine deosebit de importantă atunci când acești vectori balistici transportă armament de distrugere în masă.

Probabil că strategia de apărare a spațiului aerian național al Israelului este determinată de:

- dimensiunile reduse ale acestui stat, ceea ce a determinat crearea unor capacități și capabilități de ripostă antiaeriană și antibalistică cu un timp de reacție foarte scurt și cu o rază de acțiune mare, care pot să depășească frontierele aeriene naționale;
- prezența în vecinătatea frontierelor naționale a unor posibili factori de amenințare cu un potențial balistic ridicat: actori statali (state arabe vecine ostile regimului politic de la Tel-Aviv), precum și actori nonstatali (organizațiile teroriste: Hezbollah, Jihadul Islamic, Hamas și Al-Qaeda);
- experiențele militare însușite în timpul războiului egipteano-sirian-israelian, din 1973 (declanșat în data de 06.10.1973 odată cu începerea celei mai importante sărbători religioase mozaice „Ziua Ispășirii” – Yom KIPPUR) și în timpul primului război din Golful Persic din 1991, în care au fost folosite de către forțele armate

adverse și atacuri cu rachete balistice cu rază scurtă de acțiune.

Efortul principal al apărării antibalistice a Israelului se focalizează pe interceptarea rachetelor balistice în faza terminală a zborului lor.

Pentru apărarea antibalistică a obiectivelor proprii, forțele armate israeliene sunt permanent pregătite să execute trageri antibalistice, pentru combaterea și nimicirea rachetelor balistice adverse cât mai departe de spațiul aerian național, respectiv în spațiile aeriene ale statelor vecine.

În acest scop, Israelul a creat și a dezvoltat sistemul de rachete antiaeriene și antibalistice de tip ARROW, care este de așteptat să fi devenit operațional din anul 2000.

Cel mai probabil, în situații de criză și de război, forțele armate israeliene desfășoară o apărare antiaeriană și antibalistică prin următoarelor tipuri de operații/acțiuni de luptă integrate:

- operații/acțiuni aeriene ofensive desfășurate preponderent cu aviația de luptă (vânătoare-bombardament și vânătoare-interceptare). Aceste acțiuni au rolul de a neutraliza, combate și nimici rachetele balistice înainte, pe timpul și imediat după lansarea acestora;
- operații/acțiuni de apărare antiaeriană și antibalistică desfășurate cu rachetele antiaeriene și antibalistice. Aceste acțiuni au rolul de a combate și nimici rachetele balistice pe timpul zborului terminal pe traiectorie al acestora;
- măsuri de protecție și mascare, precum și de asigurare a unui sistem eficient de comandă, control, comunicații, cooperare, informații și informatică. Aceste acțiuni au rolul de a proteja obiectivele/forțele proprii și de a micșora efectele acțiunii rachetelor balistice adverse.

Este de așteptat ca sistemul de comandă, control, comunicații, cooperare, informații și informatică militar israelian să aibă rolul de a asigura managementul operațiilor/acțiunilor de apărare antiaeriană și antibalistică prin cunoașterea situației în timp real, luarea deciziei și transmiterea acesteia la entitățile de luptă, precum și pentru coordonarea acțiunilor de luptă ale acestora.

Este posibil ca forțele terestre israeliene să fie dislocate pe regiuni militare, iar comandantul fiecărei regiuni militare să aibă ca responsabilitate, pe lângă apărarea spațiului terestru al regiunii militare, și desfășurarea de operații/acțiuni antiaeriene și antibalistice atât în spațiul aerian al Israelului, cât și în spațiile aeriene ale statelor învecinate.

Cel mai probabil dispozitivul operativ-strategic de apărare antiaeriană și antibalistică al Israelului este constituit din două centuri concentrice:

- prima centură de apărare antiaeriană și antibalistică este cea exterioară și este constituită prin dispunerea în dispozitiv de luptă a batalioanelor de rachete antiaeriene și antibalistice de tip ARROW;
- cea de-a doua centură de apărare antiaeriană și antibalistică este cea interioară și este constituită prin dispunerea în dispozitiv de luptă a batalioanelor de rachete antiaeriene și antibalistice de tip PATRIOT și HAWK.

Este de așteptat ca cele două centuri de apărare antiaeriană și antibalistică să aibă interferate zonele de combatere și de nimicire a rachetelor balistice, atât la nivel de sectoare de tragere, cât și pe înălțimi, putându-se coordona și executa manevrele de tragere de pe o țință aeriană pe alta, ceea ce sporește într-un mod considerabil puterea de foc a capacităților de luptă antiaeriene și antibalistice israeliene.

Organizarea și înzestrarea batalioanelor care asigură apărarea antiaeriană și antibalistică a obiectivelor

Batalionul de rachete antibalistice de tip ARROW⁴, din organica regimentului/brigăzii de rachete antiaeriene și antibalistice a forțelor terestre israeliene asigură apărarea antiaeriană și antibalistică a obiectivelor politice, economice, sociale și militare și are în compunere: stat major; baterie de stat major (structura tactică și administrativă); 4-6 baterii de rachete antiaeriene și antibalistice de tip ARROW; baterie tehnică. Bateria de rachete antiaeriene și antibalistice de tip ARROW are în organica sa: pluton de stat major; pluton de control al focului; pluton de lansare (cu 2-4 grupe x 2 instalații de lansare fiecare); pluton de întreținere tehnică. Bateria de rachete antiaeriene și antibalistice de tip de tip ARROW 2 poate combate și nimici simultan până la 14 ținte aeriene, la înălțimi de 10-50 km și la distanțe de 20-110 km;

Batalionul de rachete antibalistice de tip PATRIOT⁵, din organica regimentului/brigăzii de rachete antiaeriene și antibalistice de tip a forțelor terestre israeliene asigură apărarea antiaeriene și antibalistice de tip a obiectivelor politice, economice, sociale și militare la distanțe cuprinse între 15 și 80 km și este compus din: statul major; baterie de stat major; 3-6 baterii de rachete antiaeriene și antibalistice de tip PATRIOT. Statul

major de batalion asigură comanda, controlul operațional și sprijinul logistic și administrativ al batalionului. Bateria de rachete antibalistice de tip PATRIOT este organizată astfel: grupă de stat major; pluton de sprijin; pluton de control al focului; 2 plutoane de lansatoare având 1 grupă de comandă și 2 grupe de lansare a câte 2 lansatoare de rachete antibalistice fiecare; grupă de transport rachete;

Batalionul de rachete antiaeriene și antibalistice de tip HAWK⁶, din organica regimentului/brigăzii de rachete antiaeriene și antibalistice a forțelor terestre israeliene asigură apărarea antiaeriană și antibalistică a obiectivelor politice, economice, sociale și militare la înălțimi de 0,05-18 km, la distanțe de 1,5-35 km și este compus din: statul major; baterie de stat major; 3-5 baterii de rachete antiaeriene și antibalistice de tip HAWK. Statul major de batalion asigură comanda, controlul operațional și sprijinul logistic și administrativ al batalionului. Bateria de rachete antiaeriene și antibalistice de tip HAWK este organizată din: grupă de stat major; pluton de sprijin; pluton de conducere a focului; 2 plutoane de lansatoare cu 1 grupă de comandă și 3 grupe de lansatoare de rachete antibalistice fiecare; grupă de transport rachete.

Organizarea apărării antiaeriene și antibalistice

Este posibil ca, în prezent, apărarea antiaeriană și antibalistică a Israelului să fie organizată în felul următor:

- *Apărarea antiaeriană și antibalistică în zonă*

În cazul apărării antiaeriene și antibalistice în zonă este de așteptat ca sistemele de apărare aeriană cu baza la sol să fie dislocate într-o configurație liniară/sectorială, în scopul de a asigura combaterea mijloacelor aeriene și balistice adverse de la o distanță cât mai mare față de spațiul aerian național sau la limita superioară a acestuia.

Acest tip de apărare aeriană cu baza la sol este realizat, în special, cu entități de tragere formate din complexe de rachete antiaeriene și antibalistice cu bătaie mare, de tip ARROW, și este necesar pentru a asigura cea mai bună acoperire antiaeriană și antibalistică a obiectivelor prioritare ce sunt stabilite prin decizia comandantului forțelor armate întrunite din acea regiune militară.

- *Apărarea antiaeriană și antibalistică nemijlocită*

În cazul apărării antiaeriene și antibalistice nemijlocite a unor obiective este posibil ca să fie

folosite entitățile de tragere formate din complexele de rachete antibalistice cu bătaie mijlocie de tip PATRIOT și mică de tip HAWK.

Acestea sunt destinate pentru apărarea antiaeriană și antibalistică a elementelor vitale ale forțelor armate întrunite israeliene, precum și a celor mai importante obiective politice, economice, sociale și militare din regiunea militară aflată în responsabilitate. Este de așteptat ca acest tip de apărare aeriană cu baza la sol să fie realizată într-o configurație circulară/apropiată față de obiectivele de apărare antiaeriană și antibalistică și este efectuată în baza deciziei comandantului forțelor armate întrunite din acea regiune militară.

Întrebuințarea forțelor aeriene israeliene în operații/acțiuni cu caracter ofensiv împotriva amenințărilor cu rachete balistice

Insuccesul forțelor aeriene multinaționale din timpul primului conflict militar din Golful Persic, de a preveni lansările de rachete balistice cu rază scurtă de acțiune irakiene de tip SCUD sau de a distruge instalațiile de lansare ale acestora⁷ a provocat reacții ale opiniei israeliene.

În timpul primului conflict militar din Golful Persic, 80% dintre lansările de rachete SCUD s-au executat noaptea, iar dintre cele 42 de instalații de lansare a rachetelor balistice ce au fost observate de avioane, numai opt instalații de lansare a rachetelor balistice au fost localizate vizual și apoi atacate⁸.

Este probabil ca teoreticienii militari israelieni, adepți ai operațiilor/acțiunilor aeriene ofensive, să fi susținut mereu concepția operațională potrivit căreia că numai prin folosirea pe scară largă a unei resurse de aviație foarte mari în lupta împotriva capabilităților și capacităților de luptă irakiene, ar fi determinat ca acțiunile de lansare a rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune de tip SCUD să nu se mai desfășoare⁹.

Totuși, în acea perioadă, rațiunile politice internaționale au determinat ca forțele aeriene israeliene să nu intervină în lupta împotriva instalațiilor de lansare a rachetelor balistice cu rază scurtă de acțiune irakiene, de tip SCUD. În felul acesta, Coaliția multinațională nu a pierdut sprijinul acordat de statele arabe, care erau coalizate împotriva Irakului.

Este posibil ca teoreticienii militari israelieni să fi formulat și pus în aplicare, încă din timpul războaielor israeliano-arabe, conceptul operativ-strategic de desfășurare a operațiilor/acțiunilor

aeriene ofensive care se referă la descoperirea, urmărirea, combaterea și nimicirea rachetelor după lansare, precum și lovirea elementelor de infrastructură ale rachetelor balistice și/sau a punctelor critice, identificate în cadrul procesului de pregătire informațională a câmpului de luptă.

În acest caz, forțele aeriene israeliene folosesc aviație de cercetare, aviație de vânătoare-bombardament, precum și aviație de vânătoare-interceptare.

Capacitatea de determinare cu o mare precizie a punctului de lansare a rachetelor balistice adverse și folosirea unei resurse de aviație adecvată pentru desfășurarea cu succes a unor astfel de operații/acțiuni aeriene, joacă un rol important în acțiunile aeriene ofensive israeliene.

În acest sens, forțele aeriene israeliene au achiziționat senzorii aeropurtați de tip „JSTARS” și au pus în aplicare o rețea integrată de angajare a luptei ce este formată din avioane, elicoptere, artilerie și rachete sol-sol.

Prin pregătirea informativă a câmpului de luptă, forțele aeriene israeliene pot identifica și punctele critice ale adversarului (instalațiile de lansare, vehiculele de aprovizionare, rețeaua de comunicații și elementele de infrastructură care asigură mobilitatea instalațiilor de lansare), transformate în ținte aeriene, care vor fi ulterior combătute și nimicite.

Această componentă a operațiilor/acțiunilor aeriene ofensive presupune folosirea munițiilor convenționale sau inteligente lansate din aer, precum și a senzorilor de cercetare terestri, de la suprafața apei sau din satelit.

Probabilitatea de a prevedea toate lansările de rachete balistice este foarte mică și de aceea operațiile/acțiunile aeriene ofensive israeliene vor fi integrate cu operațiile/acțiunile antiaeriene și antibalistice, precum și cu acțiunile care privesc protecția aeriană a obiectivelor, forțelor și mijloacelor proprii.

Scopul operațiilor/acțiunilor aeriene ofensive israeliene este atât de a distruge capabilitățile și capacitățile de lansare a rachetelor balistice, cât și de a preveni lansarea, de către adversar, a acestor vectori purtători de arme convenționale sau de arme de distrugere în masă.

De asemenea, este de așteptat ca operațiile/acțiunile aeriene ofensive israeliene să fie integrate și cu acțiunile forțelor pentru operații speciale, ceea ce determină integrarea relațiilor de comandă și a unor sisteme de tip C4I interoperabile.

În acest sens, este de așteptat ca teoreticienii militari israelieni să fi pus în aplicare conceptul american „Ring of Fire” care sintetizează modul în care poate fi creată o rețea care să abordeze ținte cu o mobilitate mare, așa cum sunt instalațiile de lansare a rachetelor balistice folosite de către un potențial adversar.

Acest concept presupune următoarele aspecte: un senzor dintr-o rețea descoperă și identifică instalațiile de lansare a rachetelor balistice ale adversarului. Informația va fi prelucrată într-o rețea de distribuție, controlată de un algoritm prin care fiecărei potențiale ținte îi este repartizată o entitate de luptă și misiunile sunt trimise la aceste entități de luptă. Dacă este nevoie de o altă confirmare din partea senzorilor sau dacă entitățile de luptă repartizate nu sunt disponibile, același algoritm poate direcționa un alt senzor/alte entități de luptă către aceleași ținte luate în calcul.

Acest algoritm de repartitie a țințelor trebuie să ia în considerare prioritatea țințelor, entitățile de luptă disponibile, gradul de identificare al țințelor, probabilitățile de reușită, factorii de risc și situația aeriană existentă.

Întrebuințarea forțelor terestre israeliene în operații/acțiuni cu caracter defensiv împotriva amenințărilor aeriene cu rachete balistice

Este de așteptat ca specialiștii militari israelieni să fi dezvoltat o concepție de apărare antiaeriană și antibalistică potrivit căreia o acoperire antiaeriană și antibalistică stratificată și eșalonată pe centuri de apărare antiaeriană și antibalistică asigură, într-un timp foarte scurt și cu un consum mare de rachete antibalistice, cea mai bună protecție a teritoriului Israelului.

Este probabil ca, în prezent, sistemele de rachete antiaeriene și antibalistice israeliene destinate interceptării rachetelor balistice adverse să permită interceptarea acestora pe traiectoria terminală de zbor a acestora. Totuși, cu cât viteza rachetelor balistice este mai mare, cu atât zona în care acestea pot fi combătute, precum și probabilitatea de nimicire a acestora sunt mai mici. Acest fapt a determinat probabil ca forțele terestre israeliene să redimensioneze dispozitivul de luptă operativ al entităților de luptă antiaeriene și antibalistice după primul conflict militar din Golful Persic, acesta având direcția de efort a apărării antiaeriene și antibalistice îndreptată către potențialii actori statali agresori.

Este de așteptat ca manevra de forțe și mijloace care va fi folosită de către capacitățile de luptă antibalistice israeliene să fie realizată în scopul în care, pe măsură ce crește importanța obiectivului/raionului de forțe și mijloace asupra căruia adversarul va executa lansările de rachete balistice, dispozitivele de luptă ale entităților de rachete antiaeriene și antibalistice se vor restructura către zona apărată antiaerian și antibalistic, ceea ce va determina micșorarea posibilității lovirii obiectivului/raionului de forțe și mijloace apărât antiaerian și antibalistic.

Informațiile referitoare la cercetarea, descoperirea, identificarea, urmărirea și indicarea rachetelor balistice adverse vor fi asigurate atât de către mijloacele de cercetare aeriană de la sol, de la suprafața apei, din aer, cât și de către sateliții militari de cercetare, avându-se în vedere că o rachetă balistică intercontinentală intră în atmosferă cu o viteză de aproximativ 6 km/s. În acest sens, modificarea formei dispozitivelor de luptă ale complexelor de rachete antiaeriene și antibalistice pe timpul pregătirii acțiunilor de luptă va realiza cea mai bună apărare antiaeriană și antibalistică a obiectivelor/raioanelor de forțe și mijloace proprii.

Concluzii

Este posibil ca apărarea antiaeriană și antibalistică a spațiului aerian național al Israelului să fie realizată potrivit concepției strategice de integrare a tuturor operațiilor/acțiunilor aeriene ofensive, operațiilor/acțiunilor aeriene defensive, acțiunilor forțelor pentru operații speciale, măsurilor de protecție și C4I, în scopul cercetării, descoperirii, recunoașterii, combaterii și nimicirii unui număr cât mai mare de rachete balistice lansate de către adversar.

Este de așteptat ca entitățile de apărare antiaeriană și antibalistică israeliene să formeze un dispozitiv operativ-strategic eșalonat și integrat pe direcții, sectoare de tragere și înălțimi având posibilități mari de efectuare, într-un timp scurt, a manevrei de foc, precum și a manevrei de forțe și mijloace.

Putem aprecia că pentru combaterea și nimicirea rachetelor balistice adverse, sistemele moderne de rachete antiaeriene și antibalistice de care dispune Israelul reprezintă o soluție viabilă în fața amenințărilor din ce în ce mai mari ai posibilităților actori statali și nonstatali pe care îi are acest stat în regiunea Orientului Mijlociu.

Din cauza spațiului redus al teritoriului acestui stat, cerințele de precizie și de oportunitate impuse tehnicii de rachete antiaeriene și antibalistice, precum și personalului care o deservește sunt foarte mari.

Este de așteptat ca, într-un viitor nu prea îndepărtat, Israelul să-și creeze propriul sistem de rachete antiaeriene și antibalistice combinat cu mijloacele de luptă pe bază de laseri pentru neutralizarea, combaterea și nimicirea din aer sau din Cosmos a rachetelor balistice adverse.

NOTE:

1 Ș. Cernat, M. Cernat, *Structuri de rachete*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2001.

2 Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, 2007.

3 *Ibidem*.

4 Ion Puricel, *Sistemul antirachetă „ARROW 2”*, Buletinul Universității Naționale de Apărare Carol I, nr. 1 din 2004, București, Editura UNAp, 2004.

5 Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, 2007.

6 *Ibidem*.

7 Ion Puricel, *Combaterea rachetelor balistice cu rachetele antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2007.

8 *Ibidem*.

9 I. Safta, G. Arăvădoai, I. Tănase, *Războiul din Golf*, Editura Militară, București, 1991.

BIBLIOGRAFIE

Safta I., Arăvădoai G., Tănase I., *Războiul din Golf*, Editura Militară, București, 1991.

Puricel Ion, *Combaterea rachetelor balistice cu rachete antiaeriene în operații multinaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, 2007.

Puricel Ion, *Sistemul antirachetă „ARROW 2”*, Buletinul Universității Naționale de Apărare, nr. 1 din 2004, București, Editura UNAp, 2004.

Kipphut M., *Crossbow and Gulf War Counter-Scud Efforts: Lessons from History*, Air University, Maxwell Air Base, Alabama.

Cernat Ș., Cernat M., *Structuri de rachete*, Editura Academiei Tehnice Militare, București, 2001.

ASPECTE DIN ISTORIA ȘI LUPTA PENTRU SUPRAVIEȚUIRE A POPORULUI AFGAN

HISTORICAL ASPECTS AND THE FIGHT FOR SURVIVAL OF THE AFGHAN PEOPLE

Drd. Rita PALAGHIA*

Punte de legătură între Europa, Asia și Africa, Afganistanul a fost de-a lungul istoriei „o rută de invazie” a fostelor mari imperii și „Pământ al nimănui” greu de străbătut, de cucerit și de păstrat, având o populație extrem de săracă, dar și resurse naturale extraordinare. A fost și este înconjurat de vecini puternici (India, Pakistan, Iran), bucurându-se de pace doar când aceștia au avut interese economice comune în a păstra o stare de normalitate și de calm pentru a și le realiza. Situația actuală și retragerea aliaților, prevăzută în acest an, vor avea implicații majore care se vor traduce prin insecuritate politico-socială, instabilitate economico-financiară, scăderea dramatică a ajutoarelor umanitare și investițiilor și, nu în ultimul rând, război civil.

Linking Europe, Asia and Africa, Afghanistan was along the History an „Invasion Route” of the Great Empires and the „No Man’s Land” hard to be crossed, conquered or kept, having an extremely poor population, but very rich in terms of natural resources. It was always surrounded by strong neighbors (such as Pakistan, India or Iran), enjoying the Peace only when those neighbors had common economic interests to keep its status-quo of normality and calm. The current situation combined with the scheduled withdrawal of the Allies this year will have a major impact translated on the ground into socio-political insecurity, economic and financial instability, a dramatic reduction of the humanitarian aid and investments and finally, most probably into Civil War.

Cuvinte cheie: Afgan; Afganistan; talibani; Programul de Solidaritate Național (NSP); USAID.

Keywords: *Afghan; Afghanistan; Talibans; National Solidarity Program (NSP); USAID.*

Istoria Afganistanului este una foarte încercată. Este o națiune distrusă de invazii, presiuni externe și mișcări interne, încă dinainte de venirea lui Alexandru cel Mare. Pentru majoritatea afganilor tot ceea ce a fost schimbat de-a lungul ultimului mileniu au fost doar armele folosite împotriva lor, în condițiile în care nu mulți erau cei care puteau localiza Afganistanul pe harta lumii înaintea invaziei sovietice. Sursă de recompense a marilor cuceritori în trecut și stat tampon între marii rivali ai lumii în era modernă, a fost apoi câmp de luptă în timpul Războiului Rece, iar mai recent, loc de refugiu pentru teroriști în peșterile din munți. Este locul aflat de milenii la încrucișarea drumurilor și a intereselor unor civilizații mărețe ale Lumii Vechi, care este asaltat acum de superputerile Lumii Noi, pentru poziția strategică pe care o deține, dar și pentru resursele sale¹.

Afganistanul nu a avut norocul să se situeze în afara conflictelor, ci, din contră, s-a aflat în mijlocul ambițiilor marilor puteri imperialiste, începând cu prima putere transcontinentală, Imperiul Persan și continuând cu toate celelalte mari puteri până în zilele noastre. Nici în plan intern statul afgan nu și-a găsit odihna, continuând lupta între propriile triburi, într-un teren care a facilitat întotdeauna diviziunea puterii și a dezvoltat o oarecare rezistență împotriva controlului centralizat.

Poporul afgan are și acum aceleași probleme pe care le avea acum 2.500 de ani. Luptele continue dintre culturi și religii diferite constituie o sursă permanentă de motive pentru declanșarea unor conflicte armate, rămânând nu doar locul de înclăștare a forțelor armate, ci și cel de ciocnire a civilizațiilor.

Harta geografică, mai mult decât cea politică, poate explica cel mai bine importanța acestui loc de-a lungul vremii. Situat în estul extrem al Platoului Iranian, este spațiul în care se realizează

*Comandamentul ISAF din Kabul, Afganistan
e-mail: rpalaghia@yahoo.com

conexiunea dintre marile imperii ale Asiei Centrale, Orientului Mijlociu și Indiei. Afganistanul a fost și este „o rută de invazie”. Trecătorile sale stau mărturie mută a trecerii armatelor Persiei, Greciei, Mauritaniei, hunne, mongole, britanice, sovietice, americane și a multor altora. Afganistanul a dat, de asemenea, naștere unor imperii demult uitate: Gaznavid, Ghorid, precum și a Dinastiei Durrani, care au răspândit faima luptătorilor afgani, de la Delhi până la Marea Caspică².

Secole de transmitere orală păstrează constant informația că originile afganilor se află într-unul dintre triburile rădăcitate ale Israelului. Ridicarea Imperiului Persan, în 550 î.H., a marcat începuturile istoriei scrise despre teritoriul actualului stat. Cuvântul „afgan” apare pentru prima dată în cele mai bune puncte de pornire în examinarea istoriei timpurii a acestei țări, scrierile persane cu sensul de „zgomotos, gălăgios, nesupus”, precum și în cele grecești.

Istoricul Arnold Toynbee afirma în lucrările sale că: „După nașterea civilizației în centrul Mesopotamiei, harta Lumii Vechi a început să se clarifice. Două zone au apărut distinct: Siria, ca legătură între Europa, Asia și Africa, pe de o parte, și Afganistan, ca punct nodal între civilizațiile Indiei, Asiei Estice și Centrale, Orientului Mijlociu și Europei. Poziționează-te în Irak și va deveni evident că jumătate din drumurile Lumii Vechi duc la Aleppo și cealaltă jumătate spre Bagdad”. Secolul XXI a însemnat debutul descinderilor în acest punct strategic nu doar al trupelor americane, ci și al celor britanice, germane și australiene.

În Afganistan, în special, în regiunile muntoase, se păstrează încă organizarea de tip tribal guvernată după structura feudală. Aceste triburi nu au fost niciodată subjugate de către nicio formă de guvernare, armatele invadatoare întâlnind în calea lor doar comunități sedentare despre care nu se poate afirma că sunt unele pacifiste.

În afara situațiilor când pur și simplu s-au bucurat de libertate, nederanjați de către guvern, de multe ori aceste triburi au coborât din munți, cu rezultate devastatoare, participând la acțiuni de apărare colectivă, războaie civile și acțiuni de jefuire. Atunci când au acționat pentru cauze comune, acestea au dat dovadă de unitate, dovedind că poporul afgan este capabil, atunci când este necesar, să răspundă la o amenințare externă³.

Granițele Afganistanului modern au fost delimitate doar acum 150 de ani, cu scopul de a

crea cel mai eficient tampon între India Britanică și Rusia, astfel orice referință la Afganistan și afgani înainte de această perioadă, cere flexibilitate în înțelegere. Astfel, granița urmează râul Oxus, în nord și râul Hari Rud, în vest, formând granița cu Iranul. În zona situată între cele două râuri, la acea vreme, rușii ocupau o zonă în care se afla o oază importantă încă înainte de semnarea înțelegerii de fixare a granițelor. În sud nu au fost obiecții din partea Pakistanului (Balocistan), deoarece întreaga regiune era și este un deșert care nu prezenta nici un interes. În est, britanicii conduși atunci de către Sir Mortimer Durant au delimitat cu minuțiozitate o linie de separare între state, chiar prin mijlocul grupului etnic Paştun, cu intenția de a limita resursele politice și cele oferite de teren, ale Afganistanului.

În 1947, când britanicii au părăsit India, Durant nu și-a imaginat că într-un moment al istoriei se va forma, la granițele cu Afganistanul, un alt stat, acesta fiind Pakistanul. Britanicii și rușii au trasat de comun acord granițele Afganistanului modern, o țară de aproximativ 250.000 km², dominate, în centru, de munții Hindukuș, cu diferite grupuri etnice de-o parte și de alta a acestora. Forma de deget a teritoriului afgan, care atinge teritoriul Chinei în partea de nord-est, a fost impusă de către britanici, pentru ca rușii să nu aibă acces în India prin niciun punct de graniță.

În interiorul Afganistanului a fost un continuu război civil. Uzbecii, Tadjicii și Turkmennii de la nord de Hindukuș au opus o rezistență constantă regulilor impuse de Paştunii din sud (aproximativ 40% din totalul populației, care au primit ajutor constant din Pakistan – rol care a rămas o dilemă inexplicabilă).

Odată cu trecerea timpului, răspunsul la întrebarea „Ce este un afgan?” a devenit din ce în ce mai complex, odată cu marile migrații și trasarea granițelor politice de azi. Astăzi știm că un afgan este o persoană care se trage din Afganistan, termenul incluzând etniile Paştună, Turcă, Hazară, Nuristană, Brahnă, Balucă, Aimakă, Tadjică, Uzbecă, Arabă, Kirghiză, Pașai și Persană. Dar afgan înseamnă și Bactrianș, și Gaznavid, etnii care își au originile în timpuri foarte îndepărtate ale istoriei, și Grecii și Partianșii, care își au originile în afara acestui teritoriu, dar care au lăsat urme adânci în istoria și în civilizația acestor locuri. Când, în termeni geopolitici, centrul atenției se afla în Est, Afganistanul a exercitat un rol crucial în soarta națiunilor, cu toate că importanța sa a început să

scadă la începutul perioadei medievale. Istoricul Rhea Talley Steward a afirmat că au existat doi oameni care au adus prejudicii ireparabile acestui stat. Primul a fost Gingis Han, iar cel de-al doilea Christofor Columb, care a descoperit rutele maritime mai eficiente reducând importanța celor terestre. Afganistanul a devenit astfel „Pământul nimănui”, teren de luptă al tuturor, important pentru marile puteri, dar greu de străbătut, de cucerit și de păstrat.

Invazia Arabă din secolul VII a adus cu sine Islamul. În 1747, Ahmad Șah (cunoscut ca Duranni) a preluat Afganistanul, reușind să unifice diferite triburi afgane și cucerind teritorii întinse din ceea ce azi reprezintă teritoriile Iranului estic, Pakistanului, părții de nord a Indiei și Uzbekistan. Sub conducerea sa acest teritoriu a devenit cel mai mare imperiu musulman din a doua jumătate a secolului XVIII, clanul său continuând să conducă acest teritoriu într-o formă sau alta pentru încă 200 de ani după moartea lui.

Începând cu anul 1800, situația internă a Afganistanului se agravează dramatic datorită creșterii intervenției celor două mari puteri imperialiste: Imperiul Britanic și Rusia Țaristă. În timpul Războiului Rece, Afganistanul a devenit un teritoriu foarte important pentru cele două mari imperii participante la „Marele Joc”, devenind un spațiu vital pentru acestea și perceput ca un tampon între sferele largi de influență⁴.

În două rânduri separate, cunoscute ca „Primul și al doilea război britanico-afgan”, Imperiul Britanic a impus „marionete” la guvernarea Afganistanului, cu scopul de a folosi acest stat ca tampon și ca instrument de luptă împotriva Imperiului Țarist, cu mari prejudicii aduse poporului afgan. Statul a rămas Protectorat Britanic până în 1919 când, în urma Revoluției Bolșevice și ajutat de revoltele populare de-a lungul întregii Asii, regele Amanullah declara Afganistanul stat independent, semnând un tratat de ajutor cu Lenin și declarând război Angliei. După o perioadă de lupte și dispute legate de granițe, Anglia recunoaște independența acestui stat, iar după abdicarea lui Amanullah, în 1929, puterea este preluată succesiv de către Muhammad Nadir Shah apoi de către Muhammad Zahir Shah, considerat părintele națiunii, care a condus țara în mod autocratic timp de 40 de ani și pe care a încercat să o modernizeze (a adoptat, în 1964, o nouă constituție, a creat un stat democratic cu alegeri libere, un parlament și drepturi civile

pentru femei, fiind perceput ca fiind cel care a adus libertatea⁵.

În 1973, regele este înlăturat de la putere de către un membru al familiei sale, Daoud, care se declară președinte și declară statul Republică. Puterea acestuia a crescut cu sprijinul Partidului Democrat al Poporului din Afganistan (PDPA – un partid comunist promoscovit), care a încercat impunerea unor reforme populare, contestate ulterior de opoziția triburilor ultrareligioase și implicit a populației.

În 1979, Uniunea Sovietică invadează țara și dă puterea unui membru nepopular din fracțiunea moderată a PDPA-ului, Karmal, concomitent cu aducerea în țară a noi efective militare. În acest context, fundamentalistii islamiști au început lupta de guerilă cu sprijinul USA, Arabiei Saudite, Chinei, Iranului și Pakistanului. În același timp, CIA au început să furnizeze Mujahedinilor și lui Osama Bin Laden armament și pregătire militară în valoare de miliarde de dolari, parte a participării la „Războiul sfânt” împotriva sovieticilor, care în final se vor retrage în 1989 și vor permite acestora să controleze diferite părți ale țării (1992).

Serviciul de Informații Pakistanez nu și-a pierdut interesul pentru această zonă și, cu scopul de a pune capăt războaielor între Mujahedini (un pericol pentru securitatea și stabilitatea granițelor proprii), creează o nouă mișcare fundamentalist islamică, Talibanii, în școlile Islamice din zonele în care se află afgani refugiați în Pakistan (student, în limba Arabă/Persană/ Paștu). În 1996, aceștia au capturat Kabulul și i-au forțat pe cei de la putere să se retragă în nordul țării, controlând patru ani mai târziu aproximativ 90% din teritoriul țării. Aceștia impun crearea unui stat teocratic bazat pe interpretarea Coranului. Se va interzice femeilor accesul lor la orice formă de educație și să lucreze orice altceva în afara casei, televiziunea este interzisă din dorința de a păstra țara în afara influențelor vestice, iar țara este complet izolată din punct de vedere politic și diplomatic.

Ulterior, evenimentele de la 11 septembrie 2001 au schimbat totul. Forțele de Coaliție s-au implicat în războiul antiterorist împotriva Al-Qaeda. SUA îl acuză pe Osama Bin Laden de crimă și solicită talibanilor să-l predea, fapt refuzat de aceștia. Țara este bombardată și începe războiul, talibanii se retrag în munți, în timp ce populația suferă și nu se întrezărește niciun sfârșit al acestei suferințe⁶. Guvernul de coaliție creat, format din

diferite fracțiuni cu interese opuse, nu pare să reprezinte interesele populației. În ianuarie 2004 este adoptată o nouă Constituție. Noul guvern încearcă promovarea egalității între sexe, dar mai este cale lungă până se va ajunge acolo⁷.

După mai mult de trei decenii de războaie și lupte interne, talibanii continuă efortul de a reveni la putere, iar reconstrucția fizică, economică și politică a infrastructurii este foarte înceată. Educația și sprijinul continuu, prin diferite programe, ale organizațiilor internaționale par că au deschis poarta speranței pentru poporul afgan, fiind doar o chestiune de timp pentru ca acest popor să realizeze beneficiile unei existențe fără războaie, dar oare interesele marilor puteri vor permite acest lucru?

În 2013, Secretarul General NATO, domnul Rasmussen a afirmat că Afganistanul a făcut pași accelerați pe drumul stabilității și progresului ca urmare a imensului efort și a sacrificiilor făcute în ultima decadă de către militarii și civilii din națiunile participante la ISAF. „Schimbările sunt remarcabile, iar investiția în vieți și resurse este fără precedent în istorie. Nimeni nu poate nega acest fapt, iar efortul trebuie respectat. Membrii Coaliției și forțele NATO lucrează în parteneriat cu forțele de securitate afgane pentru a combate insurgența talibană și elementele Al-Qaeda care continuă să influențeze negativ guvernul și să terorizeze populația”⁸.

Trecând de la importanța strategică în regiune a zonei la interesul generat de resursele subsolului afgan, avem o altă perspectivă a războiului modern din această parte a lumii. Afganistanul are resurse importante, care exploatare corect ar avea efecte pozitive asupra economiei locale generând, în același timp și unele efecte negative datorită competiției mondiale acerbe pentru resurse. În acest context politico-economic, complex, extracția resurselor naturale necesită abordări specifice, în funcție de tipul și mărimea resurselor și de diferitele părți ale țării⁹.

În acest context se cunoaște situația unor „mega resurse” cum ar fi minele de cupru de la Aycan și cele de fier de la Hajigak, unde guvernul afgan a desfășurat acțiuni susținute pentru a încheia contracte de exploatare în condiții favorabile pentru Stat cu companiile străine.

Din nefericire, aceste resurse se află deseori sub controlul forțelor locale sau al insurgenților, în condițiile în care țări puternice din regiune sunt foarte interesate în exploatarea acestora (China în

Aynak și India în Hajigak), dar și o serie de țări aflate în competiție cu ceilalți actori, cum ar fi Pakistan și Iran. Exploatarea lor va avea nevoie de investiții masive în infrastructura de transport, cu un impact major asupra mediului și a forței de muncă.

În altă ordine de idei, exploatarea relativ ușoară și cu investiții minime a unor resurse extrem de profitabile cum ar fi bazinele nordice de petrol, rezervele de aur, carbid, crom etc., au determinat formarea de alianțe între diferite firme locale sau internaționale și factori politici influenți facilitând astfel împărțirea deținerii controlului acestor resurse, ca factor de reducere a riscului producerii unor conflicte pe termen scurt, dar care determină creșterea accelerată a riscului de corupție. Resursele de crom au fost deja exploatare masiv, ilicit, de către bande criminale organizate aflate în conexiune cu membrii corupți ai guvernului și cu elemente insurgente¹⁰.

Exploatarea „neoficială”, concentrate local, ale resurselor de mare valoare, în general pietre prețioase, se realizează folosind instrumente artisanale rudimentare. Uneori acestea sunt exportate ilicit în țările învecinate (lapis lazuli, smaralde) fie pentru sprijinul cu fonduri a rezistenței contra ocupației sovietice sau, în cazul rubinelor de exemplu pentru procurarea de fonduri pentru grupările locale antiguvernamentale. În plus, personalitățile locale au tendința de a controla extracția acestor resurse, ceea ce generează conflicte la nivel local¹¹.

Din 2009, volumul schimburilor comerciale dintre China și Afganistan a crescut de la 20 de milioane USD la 214 milioane USD. China a investit, în special în sectorul minier, construcții și telecomunicații.

În 9 octombrie 2013, Turkish Petroleum International Company, Drago Oil și Ghazanfar Group of Afghanistan au semnat o înțelegere de investiție a 12 miliarde de dolari cu guvernul afgan pentru a extrage în următorii 12 ani petrol și gaze naturale. Aceasta va crea alte aproximativ 12.000 de locuri de muncă¹².

Iranul, Rusia, India, Pakistanul, Turkmenistanul sunt principalii contributori în Afganistan. Interesul lor pentru resursele de petrol și gaze din regiune este foarte mare. De asemenea, aceste state au interese comune în finanțarea conductei de gaz TAPI, având ca potențial lider compania multinațională americană Chevron¹³.

Prima fabrică de sare iodată s-a deschis în provincia Samangan, în 2013, iar prima fabrică de

producție a fibrelor sintetice s-a deschis în Kabul, în 13 octombrie 2013. Toate aceste demersuri înseamnă investiții și locuri de muncă. Este un început timid, care așteaptă doar stabilitate politică pentru a înflori, în condițiile în care Afganistanul dispune de bogății ale subsolului estimate la aproximativ două mii de miliarde de dolari. Doar exploatarea miniere pot genera cel puțin 500.000 de locuri de muncă.

Fiind una dintre cele zece țări cele mai sărace din lume, Afganistanul a beneficiat de ajutoare umanitare și investiții în valoare de aproximativ șase miliarde de dolari în ultimii zece ani. Aproximativ 6% dintre copiii afgani suferă de malnutriție, iar deficitul de hrană reprezintă cea mai mare problemă care generează insecuritate la nivel social.

Serviciile de asigurare a apei potabile sunt extrem de limitate. În zonele rurale, mai mult de 89% din totalul populației nu beneficiază de sisteme de colectare și evacuare a dejecțiilor. 75% din totalul populației consumă apă contaminată și aproximativ 10% dintre copii mor înaintea împlinirii vârstei de 5 ani din cauza unor boli care pot fi prevenite și/sau tratate ușor în țări civilizate¹⁴.

În urma analizelor, Banca Mondială preconizează o acută scădere a nivelului ratei de dezvoltare economică, de la 14,4% în 2012 la 3,1% în 2013, această rată a creșterii economice fiind atribuită perioadei de tranziție a securității și a pregătirilor pentru alegerile prezidențiale, condiții în care Guvernul actual a avut în 2013 o slabă performanță economică. Tot ea monitorizează impactul Programului de Solidaritate Național (NSP), care are un puternic impact asupra accesului la utilitățile de bază cum ar fi: apa potabilă, electricitate, educație, sănătate, serviciul de consiliere a femeilor etc. Acest program a facilitat, de asemenea, accesul fetelor la educație. Fiind cel mai mare program de dezvoltare în Afganistan, NSP a înființat 32.000 Consilii de Dezvoltare Comunitară (CDCs) la nivelul întregii țări și a finanțat aproximativ 65.000 de programe de dezvoltare¹⁵.

Președintele afgan Hamid Karzai continuă să încheie diferite alianțe cu vecinii. Recentele sale vizite în Tadjikistan, Iran și Pakistan au scos în evidență continua îngrijorare a acestor state cu privire la prezența trupelor americane în Afganistan.

Discuții la nivel înalt au loc de asemenea între SUA și Afganistan cu scopul încheierii unui Acord Bilateral de Securitate (BSA), însă liderii talibanilor

din Afganistan și ai celor din Pakistan răspândesc mesaje de avertizare a populației și opiniei publice internaționale cu privire la intențiile reale ale unor companii internaționale, în special americane de a „pune mâna” pe pământul afgan cu bogățiile subsolului său, cât și intenția acestora de a pune la conducerea țării un guvern marionetă¹⁶.

Prin decizie unanimă, Consiliul de Securitate a extins autorizația ISAF-ului de a menține un nivel acceptabil al prezenței unor forțe militare în Afganistan până la sfârșitul anului 2014. Transferul de responsabilitate între ISAF și autoritățile afgane a început în iulie 2011¹⁷. Retragerea forțelor din Afganistan înseamnă și preluarea de către Forțele Naționale de Securitate Afgane (Afgan National Security Forces – ANSF) a responsabilității de reparare a echipamentelor militare defecte. Acest lucru a fost agreat datorită lipsei de fonduri și a unui sistem dezvoltat de aprovizionare cu componente, pe fondul corupției de la nivelul Ministerului Apărării Afgan (MoD), în condițiile în care Armata Afgană nu dispune de mijloacele și facilitățile necesare reparării sau înlocuirii acestora, cu implicații majore în domeniul securității pe termen mediu și lung.

În timpul vizitei oficiale în Kabul a ministrului indian al apărării, în iulie 2013, acesta a reiterat intenția Indiei de a iniția, susține și dezvolta programele de pregătire ale Armatei Naționale Afgane (ANA) prin următoarele programe: programul de pregătire antiteroristă, cunoașterea și anihilarea dispozitivelor explozive în luptă (CIED), prim ajutor, cursuri de limba engleză, informații și contrainformații, pregătirea piloților militari și a tehnicienilor de elicoptere.

Guvernul Afgan a semnat contractul de achiziționare a treizeci de elicoptere Mi17 „Hip” de la agenția Rusă de Stat Rosoboronexport, contract în valoare de 572.2 milioane USD. Inspectorul special al SUA pentru Reconstrucția Afganistanului (SIGAR) atrage atenția, în raportul său, că Forțele Aeriene Afgane nu au personal și expertiză pentru operarea și menținerea acestor elicoptere. El recomandă amânarea acestei achiziții, care reprezintă consum de fonduri, până când Guvernul afgan va avea capacitatea de a face față mentenanței și criteriilor de operabilitate.

Un alt fenomen și-a făcut simțită prezența odată cu conștientizarea faptului că Forțele Aliate se vor retrage. Concomitent cu trecerea de partea insurgenților a comandanților militari afgani (de

exemplu Comandantul Forțelor Speciale Afgane, Monsif Khan), luând cu ei cantități masive de echipament militar performant, forțele Aliate se confruntă cu atacuri din interior („insider attacks”), din partea soldaților afgani (doar în 2013 au fost zece atacuri letale, declanșate de soldați afgani, contra trupelor aliate, în interiorul bazelor militare)¹⁸.

O altă problemă gravă cu care întreaga țară se confruntă este consumul de droguri. La mijlocul anului 2013 s-a deschis primul Centru de Reabilitare a Consumatorilor de Droguri din Afganistan.

Deși numărul consumatorilor se ridică la sute de mii, capacitatea acestui centru este de doar 20 de paturi.

În domeniul învățământului, rata educației afganilor refugiați în Iran este cea mai înaltă rată a educației refugiaților din lume. În 1981, când a început emigrarea masivă a afganilor în Iran, nivelul de alfabetizare era de 6% în timp ce, în 2013, este de 70%. În 2013, la Universitatea Politehnică din Kabul au absolvit primii studenți de studii masterale din Afganistan.

În același timp, s-a intensificat efortul de susținere a drepturilor femeilor, cu sprijinul susținut al Agenției Americane pentru Dezvoltare Internațională (USAID) care a cheltuit aproximativ 200 de milioane de dolari în cadrul programelor de susținere a femeilor din societatea afgană (cu vârsta cuprinsă între 18 și 30 de ani). Ele au fost ajutate cu microcredite și programe de pregătire să deschidă în jur de 3.500 de mici afaceri.

În plan economic, Afganistanul se bazează în prezent pe acordurile de realizare a unor schimburi comerciale, nu prea favorabile, încheiate cu Pakistanul. În 2013 au fost demarate negocierile cu Iranul pentru a obține accesul la unul dintre porturile acestuia¹⁹. Pe de altă parte, comercianții afgani s-au plâns autorităților guvernamentale de slaba securitate și atacurile repetate care au loc pe autostrada Kabul - Kandahar. În același timp, securitatea transportului s-a erodat mult de când Forța Publică de Protecție Afgană (APPF) a preluat responsabilitatea de a asigura securitatea deplasărilor logistice.

Spălarea de bani este un alt fenomen acut care amenință dezvoltarea economică a Afganistanului și subminează încrederea investitorilor în sistemul bancar afgan. Sume mari de bani sunt scoase din țară folosindu-se ca poartă de ieșire Aeroportul Internațional Kabul, Aeroportul din Heral și alte canale. Una dintre strategiile dezvoltate de Banca

Centrală Afgană a fost impunerea limitării sumelor scoase din țară la maximum 20.000 de dolari SUA²⁰.

Nu în ultimul rând, așa vrea să mă refer la statele contribuatoare la securitatea și la stabilitatea Afganistanului, care și-au anunțat intenția de retragere graduală anul acesta. După transferul total al controlului de securitate, care va avea loc până la sfârșitul anului 2014, în Afganistan vor rămâne până la 10-13.500 de militari și civili ai națiunilor contribuatoare având drept scop de a instrui și de a consilia/sprijini cei 350.000 de militari și polițiști afgani. În aceste condiții, atât populația afgană, cât și o parte a comunității internaționale și-au exprimat îngrijorarea cu privire la cursul istoriei după retragerea aliaților.

În 23 iulie 2013, Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CRC) a anunțat de asemenea reducerea dramatică a activității acestei organizații în Afganistan, considerând că înmulțirea grupărilor înarmate extremiste agravează și mai mult funcționarea, într-un mediu deja instabil.

În acest context, Chita D. Maass și Thomas Ruttig²¹, experți ai Institutului German pentru Securitate Internațională, văd patru posibile scenarii după retragerea trupelor aliate din Afganistan.

În primul scenariu, situația din Afganistan poate evolua într-un „fragil sistem oligarhic” în care se realizează o interdependență între președintele afgan și grupările locale puternice. În acest scenariu, talibanii nu vor avea acces la puterea centrală. Guvernul central va fi capabil să dețină puterea în marile centre urbane, în timp ce multe zone rurale se vor afla sub controlul indirect al acestora.

În cel de-al doilea scenariu, puterea oligarhică va fi extinsă și asupra talibanilor și altor grupări insurgente care vor fi integrate în guvern. În ambele scenarii, experții estimează că sistemul politic va continua să funcționeze ineficient, corupt, cu o fragilă balanță a puterii, cu o criminalitate în creștere și o constantă amenințare a războiului civil. În scenariul trei Talibanii exercită controlul asupra capitalei și a unei părți largi a teritoriului țării.

În ultimul scenariu, situația poate degenera în război civil de intensitate variabilă.

Punte de legătură între Europa, Asia și Africa, Afganistanul este înconjurat de vecini puternici (India, Pakistan, Iran). Statul s-a bucurat de pace doar când vecinii săi au avut interese comune în a păstra acest lucru. Este foarte probabil ca Pakistanul să continue susținerea insurgenților. În comparație cu acest stat, India și China doresc să mențină

pacea în Afganistan datorită intereselor economice pe care le au aici.

În concluzie, retragerea aliaților, la sfârșitul anului 2014, va însemna probabil, pe lângă insecuritate socială, instabilitate economică, politică, bancară, scăderea dramatică a ajutoarelor umanitare și a investițiilor în diferite programe și, nu în ultimul rând, război civil.

NOTE:

1 Staphen Tanner, *Afganistan – A military history of Afganistan from Alexander the Great to the war against the Taliban*.

2 *Ibidem*.

3 William Byrd, *Lessons from Afganistan's History for the Current Transition and Beyond*, United States Institute of Peace (USIP), September 2012. William Byrd, *Ten lessons the U.S. should learn from Afganistan's history*, Foreign Policy, October 2012

4 Olga Oliker, *Building Afganistan's Security Forces in Wartime: The Soviet Experience*, RAND, 2011. Richard Hogg, Claudia Nassif, Camilo Gomez Osorio, William Byrd and Andrew Beath, *Afganistan in Transition: Looking beyond 2014*, World Bank, February 2013.

5 Erica Gaston, Akbar Sarwari and Arne Strand, *Lessons Learned on Traditional Resolution in Afganistan*, United States institute of Peace, April 2013.

6 Brian Michael Jenkins, "Al Qaeda in Its Third Decade: Irreversible Decline or Imminent Victory?" RAND, 2012.

7 Anthony H. Cordesman, *The Challenges of Leadership and Governance: The Afgan War in 2013; Meeting the Challenges of Transition – Volume I*," CSIS, March 2013. Anthony H. Cordesman, *Afganistan in Transition: A Trip Report*, CSIS, March 2013. Anthony H. Cordesman, *Transition in the Afganistan-Pakistan War: How does this war end*, CSIS, January 2011. Antonio Giustozzi, *Negotiating with the Taliban: Issues and Prospects*, The Century Foundation, 2010.

8 Anthony H. Cordesman, *The Afgan War in 2013: Meeting the Challenges of Transition Volume II: Afgan Economics and Outside Aid*, CSIS, April 2013.

9 Lydia Poole, *Afganistan: Tracking Major Resource Flows: 2002 – 2010*, Global Humanitarian Assistance Briefing Paper, January 2011.

10 Afganistan: *Development progress and prospects after 2014*, House of Commons International Development Committee, October 2012. Afganistan: *Key Oversight Issues*, United States Government Accountability Office (GAO), February 2013. Afganistan: *The long, hard road to the 2014 transition*, International Crisis Group, October 2012. Anthony H. Cordesman, *Afganistan: Meeting the Real World Challenges of Transition*, CSIS, January 2013. Anthony H. Cordesman, *The Uncertain Role of the ANSF in Transition*, CSIS, February 2013.

11 Kenneth Katzman, *Afganistan: Post-Taliban Governance, Security, and U.S. Policy*, Congressional Research Service, March 2013. Kenneth Katzman, *Afganistan: Politics, Elections, and Government Performance*, CRS, March 2013. *Key Findings - Afganistan in 2012: A Survey of the Afgan People*, The Asian Foundation, November 2012.

12 *Afganistan Price Bulletin*, October 2013, FEWS Net, October 2013.

13 *Natural Resource Management and Peacebuilding in Afganistan*, United Nations, July 2013.

14 *Afganistan Humanitarian Bulletin Issue 19*, UNOCHA, September 2013.

Crop prospects and food situation, Food and Agriculture Organization, December 2012.

ECHO Factsheet, Humanitarian Air Services, European Commission, July 2013.

15 *Talking about Talks: Toward a Political Settlement in Afganistan*, International Crisis Group March 2012. Vanda Felbab-Brown, *Slip-Sliding on a Yellow Brick Road: Stabilization Efforts in Afganistan*, The Brookings Institution, October/November 2012. Sarah Chayes, *Afganistan's Roadmap to the Past*, Carnegie Endowment for International Peace, December 2012. *The Cost of War: Afgan Experiences of Conflict, 1978 – 2009*, OXFAM, November 2009. Thomas Ruttig, *The Battle for Afganistan: Negotiations with the Taliban*, New America Foundation, May 2011.

16 James Dobbins and James Shinn, *Afganistan: Guidelines for a Peace Process*, Survival, 53(4), 2011.

17 Tody Dodge and Nicholas Redman ed., *Afganistan to 2015 and Beyond*, IISS, New York: Routledge, 2011. *Transition in Afganistan Looking Beyond 2014*, World Bank, November 2011.

18 *Development Assistance in Afganistan after 2014: From the Military Exit Strategy to a Civilian Entry Strategy*, SIPRI, October 2013.

19 Seth G. Jones, *After the Withdrawal: A Way Forward in Afganistan and Pakistan*: Testimony presented before the House Foreign Affairs Committee, RAND, March 2013.

20 *Fourth Six Month Report*, Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, September 2013.

21 Citha D. Maas, Thomas Ruttig, *Is Afganistan on the Brink of a New Civil War? Stiftung Wissenschaft und Politik* (German Institute for International and Security Affairs), 2011. Catherine Dale, *Next Steps in the War in Afganistan? Issues for Congress*, CRS, December 2012.

BIBLIOGRAFIE

Katz Mark N., *Lessons of the Soviet Withdrawal from Afganistan*, Middle East Policy Council, March 2011. Mona K. Sheiks and Maja T. J. Greenwood ed., *Taliban Talks: Past, Present and Prospects for the US, Afganistan and Pakistan*, Danish Institute for International Studies, February 2013. Noah Coburn, Anna Larson, *Justifying the Means: Afgan Perceptions of Electoral Processes*, United States Institute of Peace, March 2013.

Shinn James, Dobbins James, *Afgan Peace Talks: A Primer*, RAND, 2011.

Fourth Six Month Report, Independent Joint Anti-Corruption Monitoring and Evaluation Committee, September 2013.

The situation in Afganistan and its implications for international peace and security, UN General Assembly / Security Council, June 2013.

- Afganistan Food Security Outlook Update*, Famine Early Warning System Network, November 2012.
- Dangerous liaisons? A historical review of UNHCR's engagement with non-state armed actors*, UNHCR, December 2012.
- Landmine Monitor 2012*, International Campaign to Ban Landmines, November 2012.
- Agricultural Commodity Price Bulletin*, Government of Afghanistan, November 2012.
- Country Brief: Afghanistan*, Food and Agriculture Organization, November 2012.
- Zabul Province, Qalat District Flash Floods Incident Report No.1*, OCHA, November 2012.
- Initial Market Price Bulletin for the month of September 2013*, WHO, October 2013.
- Afganistan - Complex Emergency Fact Sheet #7, Fiscal Year 2013*, USAID, September 2013.
- Afganistan: Emergency Response Fund Update, 06 October 2013*, UNOCHA, October 2013.
- Afganistan Food Security Outlook Update*, FEWS Net, September 2013.
- Afganistan: Humanitarian Dashboard (as of 31 August 2013)*, UNOCHA, September 2013.
- National AIDS Control Program HACCA Newsletter*, Government of Afghanistan, June 2013.
- Mine Action Programme of Afghanistan (MAPA) Newsletter: June 2013*, MACCA, June 2013.
- Humanitarian Needs Assessment and Engagement Strategy*, European Union/Danish Refugee Council, January 2013.
- Afganistan - Complex Emergency (Factsheet 5, Fiscal Year 2013)*, USAID, July 2013.
- Summary of DFID's Work in Afghanistan 2011-2015*, DFID, June 2013.
- Afganistan. Common Humanitarian Action Plan Mid-Year Review*, United Nations, July 2013.
- Afganistan Price Watch*, FEWS NET, May 2013.
- Natural Resource Management and Peacebuilding in Afghanistan*, United Nations, July 2013.
- National Priority Program: Health for All Afgans*, Ministry of Public Health, July 2012.

BRANDING-UL SERVICIILOR EDUCAȚIONALE

THE BRANDING OF EDUCATIONAL SERVICES

Lect.univ.dr. Luiza-Maria COSTEA*

Elaborarea unui brand permite instituției de învățământ superior să asigure un flux continuu de candidați ce nu necesită motivare suplimentară pentru a cumpăra serviciul educațional. Branding-ul deschide noi posibilități de finanțare, dezvoltă parteneriate cu universități din străinătate, înlesnește introducerea pe piață a noilor servicii. Competitivitatea instituției de învățământ superior este o calitate a instituției de învățământ ce asigură preferința acestora pe termen lung din partea clienților și atașamentul față de aceasta a unei anumite părți a pieței. În consecință, un învățământ de calitate nu reprezintă garanția succesului și popularității universității pe piață. Se impune angajarea instrumentelor de marketing pentru a asigura loialitatea de lungă durată a publicului țintă față de oferta instituției de învățământ.

Building a brand allows the higher education institution a constant influx of students who do not need any further motivation for acquiring an educational service. Branding may trigger new financing possibilities, develop partnerships with foreign universities and allow bringing new services in the educational market. Competitiveness of the higher education establishment is a quality of a given university which in the long run ensures the preference for it of its future students and the attachment to it of a certain segment of the market. Consequently, quality educational services do not inherently mean success and popularity of the university in the market. Employing marketing tools is to be taken into account in order to ensure the loyalty of the target audience towards the offer provided by the university.

Cuvinte-cheie: brand; instituție de învățământ superior; serviciu educațional; instrumente de marketing.

Keywords: brand; higher education institution; educational service; marketing tools.

Conform Legii Nr. 1 din 5 ianuarie 2011 (Legea educației naționale), educația este definită ca „ansamblul proceselor de punere în aplicare a programelor și activităților de învățare și formare de competențe academice sau profesionale. Educația include atât activitățile de învățare în context formal, cât și în context nonformal sau informal”.

Astfel, sfera serviciilor educaționale reprezintă un domeniu al activității profesionale ce îndeplinește diverse necesități ale beneficiarilor de educație profesională superioară, iar aceștia din urmă primesc un document corespunzător cunoștințelor acumulate.

Educația este considerată ca un bun social, prin urmare se așteaptă de la acest proces atât din partea statului, cât și din partea beneficiarilor de servicii educaționale, să îndeplinească anumite cerințe. Procesul educațional are ca scop formarea unor abilități sociale și profesionale importante și a unor trăsături de personalitate ce îi permit utilizatorului să obțină rezultate concrete. Astfel, totalitatea

condițiilor și capacitatea personalului instituției de învățământ de a satisface cerințele clientului, cât și capacitatea acestuia de a realiza controlul asupra rezultatelor activității serviciilor oferite stau la baza cerințelor calității serviciilor.

Accesul la serviciul educațional are un caracter trilateral. Clienții serviciilor educaționale de calitate sunt simultan statul, diverși angajatori ce oferă locuri de muncă absolvenților-specialiști și, în cele din urmă, beneficiarii direcți – persoane fizice ce se supun direct formei de învățământ. Așadar, necesitatea calității serviciilor este cerută din partea fiecărui actor implicat în activitatea educațională.

Procesul însuși de comandă a serviciului educațional include, în afară de pachetul programelor educaționale, și un anumit volum de propuneri planificate și neplanificate, a căror interacțiune poate avea o influență hotărâtoare nu numai asupra alegerii instituției de învățământ, ci și asupra rezultatului așteptat.

Tot atât de adevărat este și faptul că odată cu trecerea multor instituții de învățământ superior la sistemul autofinanțării, maximizarea veniturilor și a profitului devine unul dintre scopurile principale

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: costea.luiza@myunap.net

ale organizației, ceea ce înseamnă că astăzi universitățile se află în aceleași condiții de concurență ca și orice altă organizație economică. Pe de altă parte, concurența pe piața serviciilor educaționale crește proporțional cu scăderea natalității. Astfel, universitățile fac eforturi să-și atragă candidații nu doar prin programele educaționale de actualitate, cât și prin diverse instrumente de marketing.

Într-o anumită măsură, se poate afirma că competitivitatea instituției de învățământ superior este o calitate a instituției de învățământ ce asigură preferința acesteia pe termen lung din partea candidaților și atașamentul față de aceasta a unei anumite părți a pieței, dar și capacitatea instituției de învățământ de a se lupta cu redistribuirea pieței în folosul altor ofertanți de servicii educaționale. În consecință, un învățământ de calitate nu reprezintă garanția succesului și popularității universității pe piață. Se impune angajarea instrumentelor de marketing pentru a asigura loialitatea de lungă durată a publicului țintă față de oferta instituției de învățământ. Iar printre astfel de instrumente se numără recunoașterea logoului universității, intensificarea parteneriatelor naționale și internaționale, lărgirea ofertei de studii complementare și de business, lansarea pe piață a noilor specializări, întărirea PR-ului academic etc. Toate acestea influențează modificarea opiniilor și reprezentărilor clienților prin transmiterea către aceștia a informațiilor corespunzătoare, prin utilizarea unui complex de mijloace de comunicare de marketing.

După cum știm, serviciile diferă de produse prin nonmaterialitate, nonperenitate, irepetabilitate. Intangibilitatea și nonmaterialitatea serviciilor se manifestă prin faptul că acestea nu pot fi văzute, încercate sau demonstrate până la achiziționarea lor. Iar serviciile educaționale se numără printre cele mai intangibile dintre servicii și unui potențial client îi este dificil să aprecieze conținutul unui serviciu înainte de achiziționarea acestuia. În acest caz, studenții sunt nevoiți să se bazeze pe încredere și autoritate, pe imagine și brandul universității care vinde servicii educaționale.

Numeroase cercetări în domeniu au arătat că la admitere, candidații se orientează în alegerea unei universități mai degrabă după aprecieri externe și informații despre instituția însăși, decât după aprecieri referitoare la primirea cunoștințelor concrete. De exemplu, după datele sondajelor companiei Begin Group¹, factorii hotărâtori în

alegerea unei universități îi reprezintă perspectiva unui viitor loc de muncă și existența în oferta educațională a specializărilor de interes. Cu siguranță, candidații de astăzi tind către stabilitate și un loc de muncă de prestigiu în viitor. Cu toate acestea, caracteristicile produselor organizațiilor comerciale se regăsesc și pe piața educațională, și anume orice noutate ce atrage clienții va fi, pe viitor, preluată de concurenți. Cu late cuvinte, dacă o specializare devine de interes printre candidați, atunci aceasta se va regăsi în oferta educațională a majorității universităților, ceea ce va elimina criteriul alegerii instituției de învățământ după atractivitatea specializării.

În ceea ce privește posibilitățile de angajare, instabilitatea situației economice la nivel mondial nu oferă garanția faptului că universitatea își va îndeplini promisiunile într-un anumit sens. Astfel, lozincile publicitare ce vorbesc despre un loc de muncă de calitate asigurat absolvenților universității sunt greu de demonstrat, dar și de negat.

În consecință, date fiind condițiile actuale, conducerea instituțiilor de învățământ superior ar trebui să se ocupe de promovarea întregii universități și nu de promovarea unor anumite facultăți sau specializări, ceea ce ar permite un flux continuu de studenți, indiferent de modificările de conjunctură ale pieței sau ale indicatorilor macroeconomici. Astfel, în sfera învățământului superior, similar structurilor comerciale, numărul universităților crește, la fel și concurența, iar clienții devin din ce în ce mai pretențioși în preferințele lor. O campanie publicitară puternică și logouri agresive atrag din ce în ce mai puțini candidați. Studenții actuali au nevoie de încredere în viitor și orientarea către succes. Candidații caută garanții și nu numai promisiuni sclipitoare.

Date fiind cele menționate anterior, se poate trage concluzia că și în învățământul superior reclama nu mai este suficientă pentru a oferi un produs de calitate, chiar și în cazul unei mărci puternice, ci sunt necesare crearea și susținerea brandului universității în scopul realizării complete și eficiente a obiectivelor.

Brandul este o îmbinare a caracteristicilor funcționale și emoționale ale produsului sau serviciului ce se manifestă în mintea clientului și care definesc individualitatea produsului sau serviciului, iar aceasta, la rândul său, stimulează preferințele de achiziționare ale unei anumite categorii de cumpărători.

Elaborarea unui brand permite instituției de învățământ superior să asigure un flux continuu de candidați ce nu necesită motivare suplimentară pentru a cumpăra serviciul educațional. Brandingul deschide noi posibilități de finanțare, dezvoltă parteneriate cu universități din străinătate, înlesnește introducerea pe piață a noilor servicii.

Cu toate acestea, indiferent de atractivitatea evidentă a acestei direcții de dezvoltare strategică, mulți manageri de instituții de învățământ superior consideră un pas important cucerirea unei părți considerabile a pieței în scopul atragerii generațiilor viitoare. Cu alte cuvinte, în condițiile deficitului de candidați, managerii universităților încearcă să atragă orice client ce reușește să treacă cu succes de examenul de admitere. Un argument în acest sens este și sistemul de admitere în unele instituții de învățământ pe baza rezultatelor la examenul de bacalaureat și, din păcate, aceasta este o amenințare serioasă la adresa viitorului învățământului superior.

Pe parcursul acestui proces, îndreptat asupra creșterii segmentului de piață în sfera serviciilor educaționale, trebuie menționată calitatea procesului educațional ca având un caracter bilateral. Pe de o parte, calitatea serviciilor educaționale depinde de nivelul profesional al ofertantului de servicii, iar pe de altă parte, calitatea depinde de motivația și nivelul intelectual al clientului ce beneficiază de servicii educaționale. Niște posibili viitori studenți care nu pot recepta un serviciu educațional de calitate pot genera, în perspectivă, o scădere a nivelului de educație a absolvenților și, prin urmare, un declin rapid al imaginii universității, o micșorare a numărului de candidați, o scădere a interesului din partea structurilor finanțatoare, dar, cel mai important, o scădere a interesului din partea angajatorilor. Eficiența procesului educațional se poate reduce la minimum chiar și prin calitatea excelentă a profesorilor atunci când studentul nu este capabil să recepteze informația transmisă sau nu vine în întâmpinarea acesteia.

Așadar, o cucerire nesupravegheată a segmentului de piață, alături de creșterea numărului de clienți pot provoca urmări nedorite, care, în cele din urmă, își pot pune amprenta negativ asupra imaginii instituției de învățământ.

Necesitatea elaborării unui brand universitar este dictată nu numai de nevoia de supraviețuire în condițiile concurenței, ci și de necesitatea dezvoltării în cadrul noilor condiții organizaționale.

În Europa zilelor noastre există o multitudine

de instituții de învățământ superior cu poziții solide pe piață, cu un segment bine definit de clienți și cu o imagine bine consolidată pe valori unice. Multe dintre acestea reprezintă pe termen lung branduri renumite în sfera învățământului superior, iar a ocupa un loc bun în ratingurile de specialitate este destul de dificil pentru instituțiile de profil din România, chiar dacă învățământul românesc a fost întotdeauna renumit pentru calitatea sa și a absolvenților săi. Iar acesta este încă un argument în favoarea introducerii în sistemul educațional național nu numai a programelor educaționale inovatoare, ci și a tehnologiilor de marketing și, în special, a celor de construire a brandului.

Indiferent de legătura strânsă cu brandingul comercial, cel al instituțiilor de învățământ prezintă o serie de particularități:

1. Așa cum am mai menționat anterior, intangibilitatea rezultatului serviciului educațional face ca viitorii candidați să se bazeze în alegerea unei universități doar pe imagine și pe popularitatea instituției de învățământ. Prin urmare, brandul universitar trebuie să genereze asocieri pozitive și să fie renumit și ușor recognoscibil de către publicul țintă, dar și de către studenții altor universități. Educația săvârșită într-o instituție de învățământ superior „branduită” ar trebui să modifice pozitiv și brandul personal al studentului, nu numai în ochii viitorilor angajatori, ci și în ochii studenților celorlalte universități. Astfel, se creează un anumit sentiment de *elită*, către care ar trebui să tindă viitorii candidați.

2. Perenitatea și imposibilitatea aprecierii cantitative a serviciilor nu permit clientului să evalueze adevărata calitate a acestora decât prin mijloace intermediare. Cu alte cuvinte, la evaluarea unei universități, beneficiarii direcți sunt atenți la factori de bază, cum ar fi resursa materială, componența corpului profesoral, fondul de carte, dotarea tehnică și alți parametri fizici ai procesului de învățământ. Prin urmare, în promovarea brandului conducerea universității ar trebui să evidențieze atât factorii menționați anterior, cât și noile programe de studii și specialități de actualitate.

3. În sfera învățământului superior, conceptul de „calitatea serviciului” necesită o fundamentare suplimentară. Altfel spus, campaniile publicitare nefundamentate despre un învățământ de calitate pot influența negativ imaginea universității și loialitatea clienților. Este necesară atragerea atenției potențialilor beneficiari asupra unor indicatori,

cum ar fi: corp profesoral calificat, folosirea tehnologiilor moderne, cooperarea cu universități din străinătate etc.

4. În cazul deschiderii unei filiale, o atenție importantă ar trebui acordată formării unei imagini comune cu instituția de învățământ mamă, deoarece o asociere negativă a studenților față de filială se poate reflecta și asupra imaginii principalei instituții de învățământ.

5. Având în vedere particularitățile de conținut ale unui anumit serviciu educațional, publicul-țintă poate fi lărgit doar într-o anumită măsură, iar, în consecință, prin lărgirea și promovarea brandului, managementul universitar trebuie să se orienteze să creeze niște valori fundamentale pentru numărul limitat de clienți și anume pentru acei candidați care nu au nevoie de motivație suplimentară pentru a studia.

Includerea formării unui brand în calitate de etapă a dezvoltării strategice a instituției de învățământ superior presupune din partea conducerii universității anumite obligații în direcția elaborării de durată a imaginii viitoare a organizației. În acest sens, orice acțiune de ocupare a unui loc în mintea clienților se bazează pe înțelegerea scopurilor, dar și a procesului de branding. Prin urmare, este necesară identificarea elementelor pe care se construiește brandul universitar. Ca rezultat al analizei celor mai de succes companii, folosind metoda analogiei și cu ajutorul particularităților dezvoltării învățământului superior, putem enumera următoarele elemente ale brand-ului universitar:

1. Similar sferei comerciale, în sfera educațională construirea unui brand începe cu elaborarea unui produs unic, de calitate. Unicitatea poate fi dată nu numai de specializări la modă sau de disciplinele de studiu, ci și de existența unui complex de specializări tradiționale dacă valoarea educației într-o universitate este susținută de condiții unice de studiu, de corpul profesoral, de colaborarea activă cu companii străine sau cu instituții de învățământ din străinătate, de diverse intership-uri, stagii de practică etc. Toate acestea pot genera loialitate din partea studenților și un brand de succes. În concluzie, orice caracteristică ce evidențiază universitatea în rândul multor celorlalte trebuie să fie cu atenție subliniată și definită.

2. De obicei, caracteristicile unui produs sunt importante pentru mediul extern al unei organizații. Cu toate acestea, și mediul intern al acesteia poate juca un rol mai important în elaborarea unui

brand. Pentru ca o universitate să apară pe piață ca un tot unitar, și nu doar ca un grup de profesori ce țin prelegeri în fața unui grup de studenți pe diverse teme, ar trebui elaborat un volum de valori care reies din unicitatea produsului oferit și a însăși organizației. Valorile sunt niște principii de viață, bazele personalității și tocmai acestea dau încredere în brand. Și chiar dacă valorile nu sunt verbalizate, cuvintele cheie ale acestora au o mare importanță și trebuie selectate cu atenție. Chiar dacă valorile influențează comportamentul angajaților organizației, acestea sunt esențiale și pentru mediul extern al universității. Atașamentul clientului față de brand și încercarea autorităților, a companiilor și a altor instituții de învățământ superior să sprijine legăturile cu organizația sunt mai puternice față de acele universități ale căror valori corporatiste sunt mai apropiate și mai pe înțelesul publicului-țintă.

3. Personalul. În zilele noastre nu mai este suficient să vindem un produs sau un serviciu cu niște caracteristici unice atașate. Dacă angajații nu sunt implicați în procesul de branding, dacă aceștia nu împărtășesc și transmit valorile organizației din care fac parte, atunci procesul educațional are de pierdut. Implicarea angajaților în sistemul de valori ale brandului în sfera serviciilor educaționale joacă un rol mai important decât în companii. În organizațiile comerciale, loialitatea clienților față de se formează în primul rând prin interacțiunea cu produsul și cu personalul ce oferă anumite servicii. În instituțiile de învățământ, clientul interacționează cel mai mult cu angajații: cu profesorii și cu ceilalți angajați, care, fiind implicați în elaborarea și promovarea brandului și împărtășind valorile organizației, atrag încrederea clienților și întăresc imaginea universității.

„Explicarea angajaților companiei a sensului brandului și a ideilor acestuia – este una dintre cele mai bune investiții.”². Succesul de durată al universității și eficiența proceselor de construire a unui brand depind direct de modul în care angajații receptează cultura organizațională a universității, valorile, simbolurile, istoria acesteia. Recepționarea valorilor organizaționale depinde, în primul rând, de înțelegerea acestora și de pătrunderea în esența brandului. De aceea este necesară o coordonare permanentă a culturii organizaționale a universității, a comportamentului angajaților cu activitatea însăși de oferire a serviciilor educaționale.

4. Una dintre caracteristicile care deosebesc brandul de eticheta unui produs este capacitatea

acestui de a oferi clientului ceva mai mult decât mulțumirea utilizării unui produs sau a unui serviciu. Brandul permite clientului să se simtă ceea ce el *nu* este, de fapt, și anume să simtă că face parte dintr-un anumit grup social, căruia probabil nu aparține. Cu late cuvinte, brandul trebuie să aibă o puternică bază mentală. De exemplu, cumpărând un BMW sau un Rolex, clientul dorește să fie receptat ca un om serios, de succes și înstărit. La fel dorește să se simtă și studentul care învață la Oxford, Sorbonne sau MIT. Chiar dacă este mult mai dificil să se găsească o astfel de bază pentru crearea unei valori similare și utilizatorului de servicii educaționale, față de organizațiile comerciale, în cazul unei reușite, managementul universității va obține un atașament de durată al publicului-țintă față de oferta instituției de învățământ.

5. Stabilitatea. Pozițiile cucerite pe piață de către o universitate pot fi reduse la zero în lipsa continuității și a constanței în procesul decizional al conducerii instituției, în activitatea universității pe piața serviciilor educaționale, iar odată găsită direcția dezvoltării strategice a instituției de învățământ, managementul trebuie să o urmeze pe termen lung. Spre exemplu, poziționându-se ca o universitate de elită, cu modalități proprii de selecție a candidaților, de adaptare și de educare a studenților, instituția nu poate să facă rabat de la acestea nici măcar în perioade de criză. Altfel, imaginea universității va avea de suferit, iar restabilirea acesteia va necesita o perioadă foarte lungă de timp.

6. Loialitatea. Sentimentul apartenenței la un brand se exprimă prin faptul că, indiferent de factorii externi, candidații vor încerca să fie supuși procesului educațional într-o anumită universitate, iar după absolvire, aceștia vor deveni un instrument viu al promovării brandului universtar. De exemplu, absolvenții Universității din Oxford se mândresc toată viața că au urmat cursurile acelei universități, iar educația în acea universitate devine o tradiție de familie.

Trebuie să amintim faptul că loialitatea față de un brand se poate măsura cu două instrumente. Pe de o parte, există loialitatea clienților, iar pe de altă parte, există loialitatea tuturor angajaților universității față de valorile, calitatea și imaginea brandului. Eficiența brandului este strâns legată de încercarea de a-l menține a tuturor angajaților instituției de învățământ. Toate forțele și încercările personalului ar trebui să fie îndreptate asupra dezvoltării și întăririi brandului.

7. Încrederea. Toate elementele componente ale unui brand enumerate anterior permit formarea unui comportament unic al clienților, ocuparea nu numai a unui loc pe lista celor mai bune universități din țară, ci a unui loc important în mintea studenților. Cu toate acestea, așa cum am mai menționat, un brand creat trebuie în permanență îngrijit și susținut. Fără încredere atât din partea angajaților, cât și din partea studenților, este practic imposibilă o supraviețuire de lungă durată a brandului piață.

Încrederea în brand se formează, mai ales, în măsura îndeplinirii acelor promisiuni pe care universitatea le oferă clienților, dar și tuturor angajaților organizației. Dacă nu promite nimic, un brand nu mai atrage studenți, iar nefundamentarea anunțului publicitar duce la pierderea majorității publicului-țintă. În acest caz, încrederea cucerită se prăbușește sub reclama mincinoasă, exagerările fabricate sau comparațiile neobiective. La elaborarea unui brand, managerul trebuie să fie atent la faptul că încrederea se câștigă foarte greu și se pierde foarte repede. Și pe piața serviciilor educaționale, zvonurile negative la adresa unei universități se răspândesc repede printre candidați, ceea ce influențează negativ imaginea organizației și, în cele din urmă, poate duce la prăbușirea brandului.

8. Conducerea. Etapa cea mai complexă în elaborarea unui brand educațional în condițiile actuale o reprezintă formarea legăturii conducerii. Comportamentul cel mai răspândit al managerilor universitari de azi este neimplicarea lor în activitățile de marketing și însărcinarea diferitelor departamente în acest sens. Cu toate acestea, specialiștii în marketing susțin că formarea unui brand în orice organizație trebuie să înceapă cu managerii și numai prin entuziasmul lor se va transmite brandul mai departe. Martin Lindstrom, unul dintre cei mai originali teoreticieni ai brandingului, spunea: „Brandurile de succes se fac din dragoste și nu din datorie.”

În concluzie, brandingul educațional în condițiile de astăzi este o realitate obiectivă, iar aceste tehnici trebuie stăpânite de către managerii universitari pentru a supraviețui pe piața educației, pentru a fi competitivi și pentru a-și câștiga locul în spațiul mental al consumatorului.

NOTE:

1 Begin Group company: services in advancement and advertising for the educational organisations. [E-resource] an access Mode: URL: <http://www.begin-group.com/>

2 A. Willer, *Brand individuality. Manual on formation, promotion and support of strong brands*. Translated from English – M.: Alpina Business Books, 2004, p. 235.

BIBLIOGRAFIE

Gee Bobbie, *Image of a firm*, St. Peter, Piter, 2000.
 Heig Matt. *Outstanding brands*. – Rostov on Don: Fenics, p. 2006.
 Jinga E. Istrate (coord.), *Manual de pedagogie*, Editura All, București, 2006.
 Mardar Sorina, *Educația adulților. Realități și perspective în formarea profesională continuă*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2010.
 Nemkova O. V, Pasechnik A.M., *What is more important – an estimation of quality or quality standard?* // *Economic strategy*, 2006, Nr. 5.
 Parkinsons S., Rustomgy M., *The art of management*, M.: Fair-Press, 2001.
 Țoca Ioan, *Management educațional*, Editura Didactică și Pedagogică RA, 2007.
 Voiculescu Florea, *Analiza resurse-nevoi și managementul strategic în învățământ*, Editura Aramis, 2004.

Willer A., *Brand individuality. Manual on formation, promotion and support of strong brands*, Translated from English – M. Alpina Business Books, 2004.
 Yesper Kunde, *To be unique now ... or never. Brand is a moving force of a company in new economy of values*, Stockholm school of economics in St. Petersburg. 2005.
Legea Nr. 1 din 5 ianuarie 2011 – Legea educației naționale.
<http://vestnik.uapa.ru/ru-ru/issue/2010/03/03/>
 Begin Group company: services in advancement and advertising for the educational organisations. [E-resource] an access Mode: URL: <http://www.begin-group.com/>

A rating of high schools on level of disclosing of the information for entrants on a site 2008 [e-resource]. A mode of access URL: http://www.reitor.ru/ru/observatory/raitings/reit_uri/
 Webometrics Ranking of World Universities [e-resource]. A mode of access URL: <http://www.webometrics.info>

LEXICUL LIMBILOR MODERNE: ÎNTRE TRADIȚIE ȘI INOVAȚIE (CU REFERIRI LA LIMBILE ROMÂNĂ, ENGLEZĂ ȘI FRANCEZĂ)

THE LEXIS OF MODERN LANGUAGES: BETWEEN TRADITION AND INOVATION (WITH REFERENCE TO ROMANIAN, ENGLISH AND FRENCH)

Lect.univ.dr. Consuela-Angela DRĂGAN*

Limba vorbită este un organism în continuă mișcare. Ea reflectă schimbările care au loc în mediul cultural, politic, economic etc. Acest articol prezintă, pe lângă câteva aspecte referitoare la influențele englezei americane asupra lexicului limbii române de azi, cuvinte noi din lexicul limbii franceze contemporane, intrate în ediția 2010 a unor dicționare explicative și enciclopedice de prestigiu, precum Larousse, Robert și Dixel.

Spoken language is an organism in continual transformation. It reflects the changes in the cultural, political, economic environment. The present article presents not only some of the influences that American English exerts over the present day vocabulary of the Romanian language, but also new words in the lexis of contemporary French, words that were introduced in 2010 editions of prestigious explanatory and encyclopaedic dictionaries, such as Larousse, Robert and Dixel.

Cuvinte-cheie: modă; adaptare; mondializare lingvistică; circulația cuvintelor; schimbare.

Keywords: modern; languages; fashion; adaptation; linguistic globalization; word circulation; change.

Limba vorbită, un organism în continuă schimbare

„You are my love very, very, very véritable...”

Limba pe care o vorbim este un organism în continuă mișcare. Franceza secolului XVII nu seamănă cu cea de azi. Limba, ca mijloc de comunicare în familie, societate, reflectă, asemenea unui senzor, orice schimbări care au loc în mediul cultural, politic, economic etc. Nu este vorba despre modă, cât, mai degrabă, despre *adaptare*. Limba *se adaptează* schimbărilor, rolul ei fiind acela de a înlesni comunicarea. Sub impactul evenimentelor de tot felul care au loc în mediul înconjurător, lexicul se înnoiește. Cuvinte noi intră treptat în dicționar, ele comportându-se aidoma unor ființe vii. Se nasc, își trăiesc copilăria, adolescența, uimesc, scandalizează sau, dimpotrivă, fascinează, își găsesc repede „fani”, „suporteri”, „părinți adoptivi”, în special în rândurile tinerilor. După care se „cumințesc”, sunt acceptate și de către cei

mai în vârstă, de către conservatori, puriști chiar, sfârșind prin a fi admise în dicționar. Ceea ce este un fel de consacrare. Odată intrat în dicționar, *noul* cuvânt se transformă, dintr-un personaj capricios și nebunatic, într-o persoană oficială. El se așează, capătă greutate, prestanță, își ocupă un loc binemeritat printre celelalte cuvinte, mai vechi. Și, după o vreme, apar alte cuvinte noi care încep să-l împingă într-un con de umbră, iar el, *fostul* cuvânt „nou”, îmbătrânește, la rândul lui, e dat uitării sau, în cel mai bun caz, continuă să fie folosit într-un mod convențional de către persoanele „cuminți”, conservatoare, reticente, în general, la schimbare.

Cuvinte „trendy” în limba română

„You are the one for me, for me, for me formidable...”

Așa se întâmplă că, în limba română, au apărut, de exemplu, în ultimii ani, sub impactul limbii engleze, hibrizi născuți dintr-o dublă dorință: aceea de a face concesii unei mode și aceea de a salva, cât de cât, „aparențele” limbii materne. Așa s-au născut, de exemplu, cuvinte precum: *abstract*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: consueladragan@yahoo.com

(pentru *rezumat*), *a aplica* pentru un post (în loc de *a candida* sau *a-și depune candidatura*), *trend* pentru *modă, curent*. Expresia *a fi la modă* i-a cedat locul expresiei *a fi trendy* sau *a fi în trend*.

Aș dori să amintesc și un alt un exemplu, poate extravagant, dar edificator, din spațiul cultural autohton: *Americandrim*, un *rap* din *Salajan*, cum îl numește autorul, este titlul unei melodii lansate în 2010. Textul atrage atenția, într-un mod neconvențional, specific genului, asupra anglicismelor *la modă* din limba română care, treptat, au înlocuit termenii corespunzători românești, deveniți desueți.

Acum nu te mai duci la *muncă*, te duci la *job*... Nu mai avem *cartiere nașpa*, avem *ghetou*... Totul este *cool* nimic nu e *mișto*... Trebuie să fii în *trend*, altfel nu e de glumă... Televiziunile fac *rating*, avem *DJ*... La casa de discuri ni se vorbește de *sound*... Tovarăș? No. Acum se zice *bro* etc... (Puya, ft Connect-R, *Americandrim*)

Ne-am obișnuit până și cu acest *featuring* care, de fapt, nu înseamnă altceva decât *în colaborare cu*...

Franceza anului 2010

Toi, tes eyes, ton nose, tes lips adorables...

Într-o superbă melodie a anilor '60, „*For me... formidable*”, Charles Aznavour îi face o declarație de dragoste iubitei sale, folosind, într-un amestec original și plin de farmec, cuvinte din limba „lui Shakespeare”, îmbinate cu cele din limba „lui Molière”. Aznavour, cu geniul specific poetului, intuiește, probabil fără voia lui, la modul metaforic, circulația cuvintelor, călătoria lor de la o limbă la alta, această continuă vânzoleală a lexicului care trece, nonșalant, granițele, provocând, în trecut, ca și acum, ca și în viitor, ceea ce personal aș numi o *mondializare lingvistică*.

Și în limba franceză, ca și în română, se observă acest fenomen de „mondializare”: pe de-o parte, puriștii sau, mai bine zis, tradiționaliștii continuă să lupte pentru supremația unui *bonne fin de semaine* asupra unui *bon week-end*, în timp ce, pe de altă parte, în ultimii ani, dicționare de referință precum *Larousse* sau *Robert*, au sfârșit prin a include, în paginile lor, o serie întreagă de cuvinte devenite, de-o vreme încoace, foarte populare, permițându-le, astfel, să intre în *legalitate*. Ele sunt, de cele mai multe ori, combinații inedite de cuvinte provenite din engleză și din franceză, un soi de „frangleza” a secolului XXI.

Iată câteva exemple semnificative, culese de pe site-ul www.linternaute.com:

„*adulescent*”: nom et adjectif (de adulte et adolescent).

Jeune adulte qui continue à avoir un comportement comparable à celui qu'ont généralement les adolescents (le Petit Larousse 2010).

Immortalisé au cinéma par Tanguy, l'adulescent est à la fois le jeune adulte qui se comporte comme un ado et celui qui ne veut pas quitter le cocon familial.

„*geek*”: nom masculin (mot anglo-américain).

Personne passionnée par les technologies de l'information et de la communication, en partie par Internet (le Petit Larousse 2010).

Ils ont le dernier ordinateur à la mode, le plus récent téléphone portable et le lecteur MP3 introuvable en France. Les geeks sont les aficionados des nouvelles technologies. Un mot populaire dans la communauté informatique et qui fait son entrée commune, cette année, dans le Petit Larousse et le Nouveau Petit Robert 2010.

„*pipolisation, peopolisation*”: nom féminin.

Médiatisation, souvent perçue comme pernicieuse, d'institutions étrangères au monde du spectacle. La pipolisation de la sphère politique. (Le Petit Larousse 2010)

Ségolène Royal en maillot de bain, le footing présidentiel de Nicolas Sarkozy à New York... Les personnages politiques, autrefois secrets, sont traités comme des vedettes, avec affichage de leur vie privée et de leurs défauts.

„*webzine*”: nom masculin (mot anglais, de web et magazine)

Magazine électronique publié sur Internet. (Dixel)

„*buzz*”: nom masculin (mot anglais, bourdonnement)

Forme de publicité dans laquelle le consommateur contribue à lancer un produit ou un service via des courriels, des blogs, des forums ou d'autres médias en ligne.

Par extension: rumeur, retentissement médiatique notamment autour de ce qui est perçu comme étant à la pointe de la mode (événement, spectacle, personnalité etc.). Le film a fait un énorme buzz. (définition Le Petit Larousse 2010, mot présent aussi dans le Nouveau Petit Robert 2010).

„biopic”: nom masculin (de l’anglais biographical picture)

Film dont le scénario s’inspire de la vie d’un personnage célèbre. (Le Petit Larousse 2010).

Elvis, Edith Piaf, Coco Chanel... Depuis plusieurs années, Hollywood s’inspire de plus en plus de la vie de célébrités. Les scénarii retracent, avec plus ou moins de liberté, les destins parfois tragiques de ces personnalités singulières. Ce genre cinématographique, largement installé aux Etats-Unis, se développe en France. Toutefois, le dictionnaire n’a pas donné d’équivalent au mot anglais. L’expression „film biographique” est ainsi très peu répandue.

„virophage”: nom masculin

Virus capable d’infecter un autre virus et d’effectuer un transfert de gènes à son profit. (Le Nouveau Petit Robert 2010).

Ce nouveau type de virus a été découvert en août 2008 par une équipe de chercheurs du CNRS sur les maladies infectieuses et tropicales. Ce virus a été identifié à l’intérieur d’un autre virus. Les scientifiques ont montré qu’il est capable d’infecter le virus géant Mimivirus, plus grand virus ADN jamais recensé, révélé chez une amibe en 2003.

„clubber”: nom (de l’anglais clubber)

Personne qui a l’habitude de fréquenter les boîtes de nuit. (Le Petit Larousse 2010).

Clubbeur, clubbeuse: ce mot d’origine anglaise, passé dans le langage courant, fait son entrée dans le dictionnaire. Ils courent les discothèques et sont réputés pour aimer le monde de la nuit : les clubbeurs connaissent les “spots” pour faire la fête, les DJs du moment et les soirées incontournables.

„mobinaute”: nom (de mobile et internaute)

Personne qui navigue sur Internet à partir d’un appareil mobile (téléphone, assistant personnel). (9) (Le Petit Larousse 2010).

„Eco habitat”: nom masculin

Type d’habitat dans lequel le choix des matériaux et des méthodes de construction respectent l’environnement. Ecohabitat et développement durable. (Le Nouveau Petit Robert 2010). (10)

„slim”: nom masculin et adjectif (mot anglais: mince)

Pantalon très moulant (jean Strech par exemple) qui amincit la silhouette. (Le Petit Larousse 2010).

A la mode dans les années 1970 et revenu en grâce avec la vague rock des années 2000, le slim ou pantalon slim est devenu un accessoire de mode incontournable et populaire.

„le syndrome du nid vide”: expression

Désarroi parental lors du départ des enfants de la maison. (Dixel)

Cette expression, qui provient du vocabulaire psychologique, s’est démocratisée. Elle désigne l’état de tristesse voire de dépression des parents qui voient leurs enfants les quitter.

„caster”: verbe transitif

Sélectionner des acteurs, des figurants, etc. pour un film ou spectacle, lors d’un casting. Il a été casté à la première audition. (Le Petit Larousse 2010).

„zénitude”: nom féminin (de zen)

Etat de sérénité (Le Nouveau Petit Robert 2010).

Ennemi du stress, de l’anxiété, de l’instabilité, la zénitude est un néologisme dérivé du zen. Ce concept, qui aurait été inventé au VIe siècle av. JC en Inde, provient du bouddhisme.

„stand up”: nom masculin invariable (de l’anglais to stand-up, se tenir debout).

Spectacle au cours duquel un humoriste, seul en scène et sans accessoire, commente de façon caustique le quotidien en interaction avec son public (Le Petit Larousse 2010).

„bioénergie”:

Source d’énergie renouvelable provenant de la valorisation de la biomasse. (Le Nouveau Petit Robert 2010).

En réutilisant les déchets, l’homme peut produire de l’énergie. Ce principe simple représente la bioénergie. La biomasse, constituée de matières organiques comme le bois, la paille, le chanvre ou d’autres cultures ou encore par des déchets industriels devient une source d’énergie.

„web 2.0”: expression

Prenant la forme de sites permettant aux internautes de contribuer à la construction des

pages (blogs, wikis), le Web 2.0 est collaboratif et individualisé. (Dixel).

Les internautes deviennent acteurs d'Internet: c'est le grand principe du web 2.0. Cette expression, courante dans le vocabulaire informatique, est née en 2004 et a depuis conquis la sphère du grand public. Les utilisateurs produisent des contenus, s'échangent des fichiers, photos et vidéos, commentent et donnent leur avis etc. Les sites web ont donc évolué vers l'interactivité.

„surbooké”: adjectif (de l'anglais overbooked, surservé).

1. *Qui fait l'objet d'une surréservation. Un hôtel, un avion surbooké.* 2. *Qui est surchargé de travail, de projets, débordé. Elle est surbookée en ce moment* (Le Petit Larousse 2010).

„blacklister”: verbe transitif (aussi black-lister, de l'anglais to blacklist).

Inscrire quelqu'un sur une liste noire, le désigner comme indésirable (Le Petit Larousse 2010).

„véloroute”: nom féminin

Itinéraire balisé proposé aux cyclistes, reliant plusieurs villes ou régions et privilégiant l'usage des pistes cyclables (Le Petit Larousse 2010).

„wiki”: nom masculin (mot anglais américain, abréviation de WikiWikiWeb, nom du site créé par W. Cunningham en 1995, de l'hawaïen wiki wiki „rapide”).

Site web collaboratif dont le contenu peut être librement modifié par les visiteurs autorisés. (Le Nouveau Petit Robert 2010).

Qui ne connaît pas les encyclopédies en ligne modifiables à l'infini? C'est grâce au concept de wiki qu'elles existent. Chacun peut rajouter une information et une précision sur un article. Mais celles-ci comportent des points faibles. Leur force est à la fois leur faiblesse.

Concluzie

Dictionarele franceze ale anului 2010, din care au fost extrase mostrele de mai sus, sunt oglinda unei noi lumi. Lumea secolului XXI, a boom-ului informatic, a fenomenelor meteorologice cu aspect cataclismic, a mișcărilor ecologice, a terorismului, a loviturilor de stat; o lume într-o continua schimbare, o lume în căutare de valori noi, obținute prin luptă, sacrificii, lacrimi și durere. Valori câștigate prin spargerea, de cele mai multe ori, brutală, a vechilor clișee, într-un cuvânt o lume aflată în „chinurile facerii”. O lume care își continuă mersul anevoios, dar tenace, spre *altceva*. Spre *altă* lume, *mai bună*.

BIBLIOGRAFIE

- Etiemble René, *Parlez-vous franglais?*, Folio actuel, 1991.
<http://www.linternaute.com/actualite/societe-france/dossier/les-mots-nouveaux-du-dictionnaire-en-2010/les-mots-nouveaux-du-dico-en-2010.shtml>
<http://www.linternaute.com/actualite/societe-france/dossier/les-mots-nouveaux-du-dictionnaire-en-2010/en-savoir-plus.shtml>
Le Petit Larousse, 2010.
Le Dixel, 2010.
Le Petit Robert, 2010.

PRINCIPIILE LOGISTICII - FUNDAMENT AL SPRIJINULUI LOGISTIC AL FORTELOR AERIENE

THE PRINCIPLES OF LOGISTICS - FUNDAMENTAL OF AIR FORCES LOGISTICS SUPPORT

Col.drd. Marian-Daniel FÂȘIE*
Cdor.ing. Bogdan ZVONARU**

Principiile logisticii reprezintă un cadru comun de referință ce stă la baza planificării și execuției sprijinului logistic al forțelor aeriene pe timpul operațiilor. Înțelegerea și aplicarea acestora pe timpul pregătirii și a desfășurării fazelor operațiilor aeriene, materializate într-un sprijin logistic sigur, eficient și coerent, va duce la atingerea unui nivel ridicat de operativitate al forțelor aeriene.

The principles of logistics represent a common reference framework, which create the basic planning and execution concepts of Air Force Logistic Support during Operations. Understanding and applying these principles during the planning and development air operations phases should be materialized into a safe, effective and coherent logistic support, consequently followed up by a high level of operability of the air forces.

Cuvinte-cheie: responsabilitate; autoritate; eficiență; flexibilitate; transparență.

Keywords: responsibility; authority; efficiency; flexibility; transparency.

Principiile logisticii reprezintă un fundament de referință pentru concretizarea sprijinului logistic, de care trebuie să țină cont toți comandanții care au în subordine forțe operaționale angrenate în operațiile aeriene. Importanța acestora rezultă și dintr-o definiție a sprijinului logistic, conform căreia, acesta „implică aplicarea principiilor logisticii printr-o bună organizare și interacțiune între structurile logistice naționale, precum și între acestea și cele ale aliaților”¹.

Acestea dau liniile directoare care stau la baza planificării și execuției sprijinului logistic, iar atunci când sunt aplicate și respectate cresc șansele de succes ale operațiilor aeriene. Acestea sunt materializate în planuri și metode care ghidează furnizarea sprijinului logistic. Principiile logisticii derivă din principiile războiului și sunt în strânsă legătură cu acestea, realizând astfel sinergia ce asigură obținerea succesului operațiilor aeriene.

Analizând principiile și politicile logisticii NATO și ale statelor ce fac parte din alianță, printre care și România, observăm că un număr de nouă

principii ale logisticii au fost adoptate și sunt aplicabile în toate operațiile, astfel: responsabilitatea, autoritatea, cooperarea, coordonarea, suficiența, economia/eficiența, flexibilitatea, vizibilitatea și transparența și simplitatea. Aceste principii asigură cadrul normativ necesar comandanților și structurilor de sprijin logistic, care trebuie respectat în planificarea și executarea susținerii forțelor. Totodată, principiile de bază ale logisticii „pot fi suplimentate cu alte principii specifice unor domenii funcționale ale logisticii”².

Responsabilitatea

Considerat principiul de bază al logisticii, responsabilitatea „presupune luarea tuturor măsurilor pentru realizarea gradului de suport logistic ordonat la locul și în timpul potrivit”³. Acest aspect se materializează în identificarea, acumularea și menținerea unei cantități minime de materiale, echipamente, capacități, servicii de sprijin logistic și informații necesare îndeplinirii cerințelor de sprijin.

În vederea respectării acestui principiu, trebuie să se asigure responsabilități structurilor de conducere de la nivelul fiecărui eșalon al componentei aeriene în realizarea sprijinului logistic

*UM 02238, București

e-mail: fasie_marian@yahoo.com

**UM 01212, Fetești

e-mail: zvonarubogdan@hotmail.com

propriu și al structurilor subordonate, pentru ducerea cu succes a operațiilor aeriene. Pentru aplicarea responsabilității, aceste structuri „coordonează activitățile pentru structurile subordonate cu două eșaloane mai jos”⁷⁴.

Acest principiu impune crearea unui lanț de comandă clar al sprijinului logistic, fără echivoc, prin care comandantul operațional să execute un control centralizat, definit pe responsabilități, permițând în același timp execuția descentralizată a activităților specifice.

În cazul operațiilor întrunite și/sau multinaționale putem vorbi despre o responsabilitate colectivă, care trebuie să fie înțeleasă ca un set de obligații individuale ale componentelor forței/al NATO și al națiunilor, cu scopul de a oferi în comun sprijinul logistic necesar al operațiilor, având în vedere cerințele și îngrădirile fiecăruia.

Națiunile au responsabilitatea finală pentru dotarea forțelor aeriene și asigurarea, individual sau prin acorduri de cooperare, a furnizării de resurse logistice necesare pentru a sprijini forțele aeriene alocate NATO sau coalițiilor. În cazul în care națiunile aleg susținerea forțelor printr-un sistem de sprijin propriu, rămâne vital ca acesta să interfereze printr-o coordonare corespunzătoare cu organismul logistic multinațional NATO.

Controlul național asupra resurselor se realizează până la transferul de autoritate al Forțelor (*Transfer of Authority - TOA*) și implicit al forțelor de sprijin logistic. Comandantul forței preia controlul asupra forței și este responsabil de sprijinul logistic al acesteia. De asemenea este responsabil pentru determinarea cerințelor de sprijin logistic pe timpul tuturor fazelor operațiilor și pentru coordonarea planificării sprijinului logistice din zona sa de responsabilitate. Responsabilitatea pentru coordonarea efortului logistic multinațional, îi revine, chiar și atunci când participarea națiunilor se bazează exclusiv pe logistica națională.

Principiile logisticii evidențiază necesitatea cooperării și încrederii între națiuni și oferă comandanților îndrumări în vederea dezvoltării responsabilității necesare realizării unui sprijin logistic eficace și eficient. În operațiile aeriene multinaționale, și nu numai, „standardizarea, cooperarea și interoperativitatea în logistică asigură întărirea responsabilității pentru furnizarea sunt sprijinului logistic flexibil și eficient care contribuie la succesul operațional”⁷⁵.

Autoritatea

Există o interdependență esențială între responsabilitate și autoritate, care conferă comandanților structurilor operaționale „drepturi depline asupra resurselor logistice din zona lor de responsabilitate pentru susținerea forțelor în modul cel mai eficient”⁷⁶.

Comandantului componente aeriene din forța întrunită națională/multinațională, trebuie „să i se dea suficientă autoritate pentru a angaja, primi, folosi, susține și rearanja forțele în cea mai eficientă manieră”⁷⁷. Așadar, se impune ca autoritatea să fie delegată, în vederea asigurării dislocării, susținerii și redislocării forțelor și pentru a le conferi acestora drepturi depline asupra resurselor logistice din zona lor de responsabilitate.

Cooperarea

În procesul realizării logisticii operațiilor aeriene și a operațiilor întrunite, cooperarea se aplică tuturor sprijinului logistic, ceea ce contribuie la o mai bună utilizare a resurselor limitate potrivit prevederilor reglementărilor aplicabile între sectorul militar și civil din cadrul națiunilor și între acestea (pe timpul operațiilor multinaționale).

Cooperarea este foarte importantă pentru sprijinul operațiilor multinaționale aliate, în care adoptarea unor opțiuni de sprijin logistic multinațional, duce la stabilirea unei viziuni comune în întreg spectrul logistic, precum și la diminuarea până la eliminarea concurenței pentru utilizarea resurselor limitate ce pot submina relațiile dintre națiuni. Practica de cooperare va crește în mod semnificativ sprijinul logistic al forței. Ca atare, comandanții și personalul de logistică trebuie să asigure planificarea și coordonarea cooperării lor, de o manieră foarte strânsă.

Considerăm că o bună cooperare trebuie să se bazeze pe încrederea reciprocă, mai ales în operațiile multinaționale, aspect subliniat de documentele NATO, în care acest principiu a fost denumit *cooperare și încredere*.

Principiul cooperării se aplică în operațiile amintite, atunci când mai multe națiuni adoptă opțiuni de sprijin logistic multinațional. Un exemplu de situație care reclamă adoptarea cooperării strânse pentru *mărirea șanselor de îndeplinire în totalitate a misiunii* îl reprezintă folosirea în comun pe o bază aeriană a infrastructurii și a unor servicii de sprijin logistic de către mai multe națiuni.

Coordonarea

În funcție de felul operațiilor aeriene, independente, întrunite și/sau multinaționale sprijinul logistic trebuie coordonat la nivelul componentei aeriene, între structurile forței, între națiuni și între NATO și națiuni la toate nivelurile. Această coordonare, în operațiile multinaționale, trebuie realizată de asemenea cu națiunile nonmembre NATO și cu alte organizații relevante, după cum este necesar.

Pentru materializarea acestui principiu este necesară „realizarea din timp a demersurilor corespunzătoare”⁸, prin acorduri prearranjate ce ajută la facilitarea coordonării în domeniul logistic.

În general, pe teritoriul național, forțele aeriene acționează de pe baze de profil destul de bine echipate, dar în unele operații multinaționale pot exista situații în care acestea să acționeze de pe baze aeriene neamenajate, când se folosesc în comun multe resurse și servicii de sprijin logistic. În acest scop, coordonarea reprezintă responsabilitatea națiunii gazdă (*Host Nation - HN*) sau a unei națiuni lider (*Leader Nation - LN*). Această funcție poate necesita numirea de reprezentanți naționali sau ofițeri de legătură de la mai multe niveluri în structura de conducere logistică constituită, pentru coordonarea cerințelor fiecărei baze aeriene.

La nivelul unei baze aeriene, coordonarea funcțiilor logistice este necesară pentru utilizarea cât mai eficientă a infrastructurii, a facilităților și a resurselor logistice existente. Mai mult, succesul îndeplinirii principiului coordonării se realizează printr-o strânsă relaționare a elementelor de sprijin logistic ale națiunilor care staționează pe o bază aeriană, ceea ce va mări șansele de îndeplinire în totalitate a misiunii.

Suficiența

Sprijinul logistic asigurat forțelor aeriene trebuie să fie dimensionat în așa fel „încât să poată fi asigurat, cantitativ, calitativ și la termenul stabilit, acolo unde și când este necesar, potrivit cerințelor operaționale”⁹. Acesta trebuie asigurat în mod coerent, neîntrerupt pentru fiecare misiune din cadrul fazelor operației aeriene.

Nicio misiune a forțelor aeriene nu trebuie planificată fără a avea un grad de suport logistic adecvat, care să permită atingerea standardelor de operativitate, de susținere și de mobilitate pentru a asigura capacitatea militară necesară, fără restricții și limitări de ordin material.

Economia/eficiența

Acest principiu vizează utilizarea eficientă a resurselor aflate la dispoziție, printr-o estimare din timp a cerințelor de sprijin logistic pentru fiecare fază a operațiilor aeriene, „asigurându-se un raport optim între satisfacerea operațiilor aeriene în curs de desfășurare și necesitatea conservării resurselor pentru operațiile viitoare”¹⁰.

Resursele materiale necesare forțelor aeriene sunt costisitoare, greu de procurat și nu trebuie permisă acumularea excesivă de stocuri. Acest fapt poate avea influențe asupra cererii, a transportului, a depozitării și a existenței posibilității de abandonare a acestora.

În acest sens, comandantul are nevoie de mijloace pentru asigurarea vizibilității asupra materialelor în vederea luării deciziilor corecte pentru realizarea de economii. Realizarea reciprocă de servicii de sprijin logistic trebuie planificate în așa fel încât să se asigure utilizarea eficientă a mijloacelor și resurselor. Scopul principal este de a asigura un sprijin logistic continuu și eficient cu costuri și cu o amprentă logistică minimă.

Când ne referim la resurse materiale, nu trebuie să ne limităm doar la echipamente și la materiale, ele trebuie să includă și sistemele de livrare necesare realizării fluxului de aprovizionare/reaprovizionare și asigurării spațiilor de depozitare necesare unui sprijin logistic adecvat.

Pe timpul operațiilor aeriene, desfășurate atât pe teritoriul național și mai ales în afara acestuia, resursele au fost și vor fi limitate, economia reprezentând cea care exprimă realitatea lipsurilor. Comandanții componentei aeriene sau ai forței întrunite trebuie să identifice nevoile în timp util pentru a optimiza furnizarea și utilizarea eficientă a resurselor. În prioritizarea și în alocarea resurselor trebuie să se ia în considerare economia și optimizarea utilizării resurselor pentru a asigura succesul misiunii.

În cazul operațiilor aeriene multinaționale, acest principiu presupune „o abordare multidimensională a asigurării sprijinului logistic, optimizarea resurselor logistice, eliminarea dublărilor și asigurarea unui nivel minim al stocurilor în zona de operații întrunite, corespunzător ritmului de desfășurare a operației, capacității căilor de comunicație și nivelului de risc acceptat de către comandantul forțelor luptătoare”¹¹. Această abordare este dată de implementarea tipurilor specifice de sprijin logistic multinațional, care

poate avea ca finalitate utilizarea cu înțelepciune a resurselor și reducerea amprentei de dislocare/logistice.

Edițiile anterioare ale doctrinelor NATO au denumit acest principiu „economia”, denumire utilizată și în prezent în cadrul reglementărilor specifice logisticii noastre naționale. Doctrinile actuale NATO utilizează pentru același principiu denumirea de *eficiență*, acesta fiind considerat un termen mai adecvat, având în vedere că finalitatea aplicării acestui principiu este eficiența sprijinului logistic. Ținând cont de cele prezentate anterior și de necesitatea alinierii la conceptele NATO, considerăm că este necesară aplicarea acestui principiu sub denumirea de *eficiență*.

Flexibilitatea – reprezintă capacitatea de adaptare a structurilor și a procedurilor de sprijin logistic la schimbarea situațiilor, misiunilor și a concepțiilor operațiilor aeriene.

Pe timpul procesului de planificare, planurile de sprijin logistic trebuie să fie flexibile, aplicarea acestora are menirea să asigure livrarea cu succes a echipamentelor, a materialelor și a serviciilor necesare pentru acele unități operaționale implicate în operații aeriene neprevăzute.

Flexibilitatea oferă posibilitatea planificării sprijinului logistic al operațiilor aeriene pe ipoteze, care trebuie să includă, de asemenea, anticiparea răspunsurilor adversarului, dislocarea forțelor aeriene pe aerodromuri de rezervă/manevră, modul de asigurare a unui sprijin logistic continuu pe noile locații de dislocare etc. De asemenea, executanții trebuie să învețe să fie flexibili și să aibă inițiativă în utilizarea cât mai productivă a resurselor atribuite.

Vizibilitatea și transparența

Alături de flexibilitate, vizibilitatea are o importanță deosebită în elaborarea planurilor de sprijin logistic, care trebuie să conducă la o susținere logistică rapidă, eficace și eficientă, având în vedere toate modificările, chiar și minore ale operației aeriene. Indiferent de felul operațiilor aeriene, naționale/multinaționale vizibilitatea și transparența resurselor este esențială pentru buna desfășurare a acestora. Acest principiu se bazează pe un schimb de informații precise și la timp între componentele forțelor/națiunilor în vederea prioritizării fluxurilor de aprovizionare/reaprovizionare în concordanță cu planurile de sprijin logistic.

Îndeplinirea acestui principiu se bazează pe realizarea unui sistem informatic solid, care să

permită un schimb de informații în timp real, pentru elaborarea unor estimări de logistică complete privind nevoile forțelor, disponibilitatea resurselor logistice în orice moment, precum și modul de asigurare a acestora la timp.

Simplitatea

Acest principiu reflectă necesitatea de a reduce complexitatea și de multe ori favorizează eficiența atât în planificarea și în executarea sprijinului logistic pe teritoriul național, cât și în afara acestuia. Simplitatea vizează elaborarea de documente de conducere a sprijinului logistic, „precum și încredințarea unor misiuni specifice care să nu creeze confuzii și care să ajute la furnizarea sprijinului logistic stabilit prin cerințele operaționale”¹².

Prin ordine de operații care conțin anexe de sprijin logistic clare și proceduri standardizate și interoperabile se contribuie la asigurarea simplității prin diseminarea clară și eficientă a informațiilor logistice tuturor părților implicate.

Prioritizarea activităților de sprijin logistic și prepoziționarea de materiale și servicii de către structurile de sprijin se poate simplifica susținerea operațiilor aeriene pe parcursul tuturor fazelor/etapelor acestora.

Apreciem că o serie de principii importante ale logisticii, mai ales în operațiile aeriene multinaționale, prezentate în reglementări NATO, nu au fost adoptate în reglementări autohtone de specialitate sau le întâlnim în explicarea altor principii.

Asigurarea/ furnizarea

Un astfel de principiu, denumit *asigurarea sau furnizarea*. *SMG/L-1 Doctrina logisticii operațiilor întrunit* face referire la acesta, în cadrul unui aliniat, atunci când tratează principiul *suficiența*, conform căruia „structurile logistice, la toate nivelurile ierarhice, sunt responsabile pentru furnizarea resurselor logistice cerute pentru asigurarea sprijinului logistic al forțelor”. Națiunile, singure sau împreună, pe baza aranjamentelor de colaborare, trebuie să asigure „un minim de bunuri și servicii esențiale prevăzute în planul de operații, necesare pentru începerea operațiilor”¹³.

Acest principiu scoate în evidență o limitare privind debutul operației aeriene, care constă în obligativitatea asigurării comandantului forței întrunit „că o operație nu trebuie să înceapă până când nu sunt luate măsurile pentru reducerea riscului

și că nivelurile minime esențiale de sprijin sunt la îndemână”¹⁴. Limitarea menționată este cuprinsă în *SMG/L-1, Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, tot în cadrul principiului suficiența.

O serie de principii cum ar fi: previziunea, mobilitatea și promptitudinea, pe care nu le întâlnim în reglementările NATO sunt tratate în doctrinele de specialitate naționale, sau le întâlnim în doctrinele NATO, tratate în cadrul altor principii, ce nu sunt cuprinse în doctrinele naționale.

Astfel, principiul *promptitudinea* definit în *SMG/L1, Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, „realizarea sprijinului logistic, la locul potrivit și în timp oportun”, este cuprins în reglementările NATO, în tratarea principiului *prioritatea cerințelor operaționale*, conform căruia „logistica trebuie să ofere sprijin chiar în cantitatea potrivită la locul potrivit la momentul potrivit”¹⁵.

Conform principiului *prioritatea cerințelor operaționale*, toate eforturile logistice, atât din sectoarele militare, cât și din cele civile ar trebui să se concentreze pentru a atinge cerințele funcționale necesare pentru îndeplinirea misiunii. Pentru a realiza acest lucru, logistica trebuie integrată deplin în structura operațională.

Principiul *previziunea* este tratat numai în reglementările naționale de specialitate, ce vizează „identificarea și evaluarea, din timp, a cerințelor și posibilităților de sprijin logistic, precum și a posibilelor lipsuri esențiale, întâzieri și/sau limitări, în scopul anticipării și soluționării acestora”. Considerăm că acest principiu poate fi substituit prin aplicarea simultană a principiului *vizibilitatea și transparența*, care are ca finalitate o imagine clară asupra cerințelor și posibilităților de sprijin logistic, și a principiului *eficiența*, a cărui aplicare este condiționată de identificarea din timp a nevoilor de sprijin logistic, pentru a optimiza utilizarea resurselor limitate. În explicarea acestui principiu, L-1 subliniază necesitatea corelației cu principiul NATO, *prioritatea asupra cerințelor operaționale*, „în sensul ca întregul efort logistic atât militar, cât și civil, să fie concentrat pentru îndeplinirea misiunii”¹⁶.

Principiul *mobilitatea*, vizează „capacitatea de dislocare/redislocare, în timp scurt, pentru menținerea capacității de luptă a forțelor”¹⁷, de către structurile de sprijin logistic, care trebuie să aibă același nivel de mobilitate ca cel al forțelor luptătoare și de sprijin al luptei. Apreciem că acesta este un principiu temporar, de care trebuie să se

țină cont pe parcursul procesului de transformare a structurilor de sprijin logistic. Forțele de sprijin logistic dislocabile, care vor fi puse la dispoziția NATO, vor avea acest atribut.

Multinaționalitatea

Se poate deduce din denumirea acestui principiu că, în funcție de cerințele operaționale și situația specifică, vizează utilizarea modurilor logisticii multinaționale, fiind specifică operațiilor aeriene multinaționale.

Adoptarea acestor modalități de sprijin logistic, ce au la bază acorduri /aranjamente între națiuni și națiuni – NATO, „optimizează capacitățile logistice ale fiecărui membru al alianței și reducerea duplicării și concurența între națiuni”¹⁸. După dislocarea forțelor aeriene în teatrele de operații se vor căuta, în cel mai scurt timp, variante de sprijin logistic prin structuri logistice și soluții multinaționale adecvate, pentru a rezolva sprijinul logistic militar și pentru a optimiza amprenta logistică proporțional cu necesitatea operațională.

Deși acest principiu nu a fost tratat în doctrina și în regulamentul logisticii operațiilor întrunite, variantele de sprijin logistic prezentate mai sus au fost amintite ca soluție de urmat în cadrul operațiilor multinaționale.

Totuși, în Doctrina Armatei României, reglementare de referință pentru celelalte doctrine autohtone, multinaționalitatea este prezentată ca un principiu, care stă la baza „operării împreună, a forțelor naționale cu forțele altor state, în cadrul alianțelor, coalițiilor sau angajamentelor internaționale, pentru îndeplinirea obiectivelor comune”¹⁹.

O altă dispoziție recentă, *Ordinul cu privire la calculul, constituirea, depozitarea și preschimbarea stocurilor de luptă în Armata României*, prevede, ca o măsură de eficientizare a activității de planificare și de constituire a stocurilor, respectarea principiului multinaționalității. Considerăm că de acest principiu trebuie să se țină cont în realizarea acordurilor și aranjamentelor dintre națiuni optimizând capacitățile logistice ale fiecărui membru al alianței, reducând dublarea acestora și competiția între națiuni.

În prezent, structurile NATO trec printr-un nou proces de transformare structurală și conceptuală, fapt ce va produce efecte asupra transformărilor de această natură, la nivel național. Astfel, cu ocazia elaborării de noi ediții ale reglementărilor de sprijin logistic, se impune actualizarea și armonizarea principiilor logisticii în consonanță cu cele ale

Alianței. În cadrul acestui proces, pentru a nu crea confuzii, este necesară studierea cu multă atenție a incidenței principiilor logisticii asupra multitudinii de cerințe de sprijin logistic ce apar pe timpul operațiilor aeriene.

NOTE:

- 1 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 12.
- 2 MC 319/2, *NATO Principles and Policies for Logistics*, pp. 1-5.
- 3 *Regulamentul logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 3.
- 4 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 10.
- 5 MC 319/2, *NATO Principles and Policies for Logistics*, p. 2-1.
- 6 *Bi-Sc Joint Operational Guidelines 13/01*, Logistics, Jan. 2013, p. 2/1.
- 7 *Ibidem*, p. 2-1.
- 8 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 11.
- 9 *Ibidem*, p. 11.
- 10 *FA-I Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, București, 2005, p. 131.
- 11 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 11.

- 12 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 12.
- 13 *Bi-Sc Joint Operational Guidelines 13/01*, Logistics, Jan. 2013, p. 2-2.
- 14 *Ibidem*.
- 15 *Ibidem*, p. 2-2.
- 16 SMG/L-1, *Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008, p. 10.
- 17 *Ibidem*, p. 12.
- 18 *Bi-Sc Joint Operational Guidelines 13/01*, Logistics, Jan. 2013, pp. 2-3.
- 19 *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 24.

BIBLIOGRAFIE

- MC 319/2, NATO Principles and Policies for Logistics*, 2003.
- FA.-I, Doctrina pentru operații a Forțelor Aeriene*, București, 2005.
- SMG/L-1, Doctrina logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008.
- Regulamentul logisticii operațiilor întrunite*, București, 2008.
- Doctrina Armatei României*, București, 2012.
- Bi-Sc Joint Operational Guidelines 13/01*, Logistics, Jan. 2013.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Corector: Mariana ROȘCA

Tehnoredactare: Gabriela CHIRCORIAN

Liliana ILIE

Elena PLEȘANU

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 208 pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453